

Az MKBT Vulkánszeleológiai Kollektívájának Évkönyve - 1997

Az Évkönyv kéziratként készült 8 példányban

Tartalmaz:

288 számozott lapot, ebből

172 gépirásos lapot,

53 térképet,

53 fényképes lapot /111 képpel/ és

11 egyéb mellékletet

Szerkesztette: Eszterhás István

Az írások /és térképek/ szerzői:

Eszterhás István,

Gaál Lajos,

Gönczöl Imre,

Gönczöl Tímea,

Szenti Tamás

Az elektronikus változatot Szenti Tamás készítette 2005-ben. Fényképek nélkül!

A fényképeket készítették: Eszterhás István /E.I./,

Ferenczi Balázs /F.B./,

Gönczöl Imre /G.I./,

Gönczöl Tímea /G.T./,

ifj. Kalicza Tibor /Kalicza/,

Kovács Árpád /K.Á./,

Rádai Ödön /Rádai/

TARTALOMJEGYZÉK

1. MUNKATERVEK 5

Eszterhás István: Az MKBT Vulkánszeleológiai Kollektívájának 1997. évi munkaterve 6

Eszterhás István: Az MKBT Vulkánszeleológiai Kollektívájának 1997. évi munkatervének végrehajtása 10

Eszterhás István: Az MKBT Vulkánszeleológiai Kollektívájának 1998. évi munkaterve 12

2. Összefoglalás 14

Eszterhás István: A Vulkánszeleológiai Kollektíva 1997. évi évkönyvének rövid tartalma 15

3. FELTÁRÓ ÉS BARLANGVÉDELMI TEVÉKENYSÉG 23

Eszterhás István: Elkezdődött a Szent György-hegyi Sárkány-barlang feltárása 24

4. TUDOMÁNYOS MUNKÁK 29

Eszterhás István: Konzekvenciabarlangok vulkánikus kőzetekben 30

Eszterhás István: Statikai, klimatológiai és biológiai adatok a Damasa-szakadékból és barlangjaiból 41

Gaál Lajos: Az Ajnácskői-hegység pseudokarsztbarlangjainak tudományos kutatása a múlt században 47

Eszterhás István: Gőz- és gázkifúvás által alakult csőbarlangok Magyarország lávaközeteiben 51

Eszterhás István: Magyarország nemkarsztos barlangjaiban található képződmények 72

5. DOKUMENTÁCIÓS MUNKÁK 76

Szenti Tamás: A Gödöllői-dombság üregei 77

Eszterhás István: Vulkáni kőzetek érdekesebb barlangjai /az Északi-középhegységben/ 82

Eszterhás István: A Ronalder-kereszt alatti barlangok 91

Eszterhás - Gönczöl - Szenti:

A Visegrádi-hegység barlangjai - II. rész /résztartalomjegyzékkel/ 109

Gönczöl Imre: Az inotai Karsztkút 233

6. CSOPORTÉLET 242

Eszterhás István: Badacsonyi túra 243

Eszterhás István: Kapolcs-Pulai túra 246

Eszterhás István: A bánhorváti túra 247

Eszterhás István: A 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszus 250

Eszterhás István: Barlangkutatók Szakmai Találkozója 274

Gönczöl Tímea: Erdélyben jártunk 276

Eszterhás István: A "Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst" kötet megjelentetése 279

Eszterhás István: Egyéb események és kapcsolatok 283

1997-ben megjelent írásaink 286

1997-ben tartott előadásaink 288

1. Munkatervek

Eszterhás István

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívájának 1997. ÉVI MUNKATERVE

1. Kataszterezés, hazai tájakon való kutatás

a/ A korábban már átvizsgált nemkarsztos barlangvidékek kataszterkiegészítő figyelése. Az újonnan fellelt objektumok feldolgozása.

b/ Megfigyelő túra a bánhorváti Damasa-szakadékhöz.

c/ A barlangkataszterezés folytatása a Visegrádi-hegységben a XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor keretei között /Pomáz, 1997. júl. 5-12./

2. Külföldi rendezvényeken való részvétel, expedíciók

a/ Az UIS XII. Kongresszusán való aktív részvétel /La Caux-de-Fonds, 1997. aug. 10-16./

3. Adatgyűjtés és rendezés

a/ Kőzet- és ásványgyűjtés a nemkarsztos barlangok környékén

b/ Biológiai gyűjtések és megfigyelések

c/ Hidrológiai és klimatológiai mérések

- Felkérés esetén segítség a csoportoknak

4. Rendezvények

a/ Részvétel az MKBT rendezvényein és néhány csoporttáborban

b/ Egyéb, barlangvidékeken levő regionális rendezvényen való részvétel /pl: Jósvafő, Kapolcs, Zalaszentő stb./

5. Publikálás

- a/ Tudományos és ismeretterjesztő írások megjelentetése
- b/ Poszterek és videoműsorok készítése
- c/ Előadások tartása

Kedves Barátunk!

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva 1997. évi kutatási munkatervének egyik /korábban Pomázra jelzett, de végül is Dömösön lebonyolítandó/ programja a minden barlangkutató és érdeklődő számára meghirdetett XIII. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR.

Célja: A Visegrádi-hegység vulkánikus barlangjait feldolgozó kataszter terepi munkáinak folytatása. A hegységből eddig 55 barlangról van tudomásunk, melyből már 25-öt feldolgoztunk. A tábor ideje alatt főként a hegység déli részére kívánjuk az erőket koncentrálni, de más, eddig még át nem vizsgált tájakat is felkeresünk. A fellelt barlangokat feltérképezzük és elkészítjük alapvető dokumentációjukat.

Ideje: 1997. július 5-13.

Helye: Dömös, Király-kút mellett kiépített táborhely

Megközelíthető: A Visegrádi-hegység lakott helyeitől legtávolabbi táborhelyet sikerült csak megszerezni /de ez még előny is lehet!/ Sajnos a tájvédelmi körzet közepén levő táborhelyet csak lezárt utakon lehet megközelíteni. A sorompókat időnként "nyitva felejtik", vagy a kulccsal rendelkező autósokkal együtt át lehet rajtuk kelni. Tehát, az odaérkezéshez lehet, hogy türelemre is szükség lesz. A napi közlekedéshez természetesen mi is vételezünk sorompókulcsot és úthasználati engedélyeket.

- Dömöstől a "Szőke-forrás-völgyi" erdészeti úton 7 km, vagy
- Szentendre-Dömörkaputól a "Sikárosi" erdészeti úton 8 km, vagy
- Pilisszentkeresztől a "Kakas-hegyi" erdészeti úton 7 km,

illetve a piros jelzésű turistaúton.

Elszállásolás: A Pilisi Parkerdő Rt. gondozásában levő táborhelyen saját sátrakban.

Táborozási engedély száma: 29/97

Közös felszerelés: engedélyek, mérő és gyűjtő eszközök, kézi szerszámok, mentőláda.

Egyéni felszerelés: sátor, derékalj, hálósák, könnyű barlangi öltözet, lámpa (a tábori világításhoz is), benzin- vagy gázmelegítő, főző edény, evőeszköz, kulacs, tisztálkodó szerek, jegyzetelő papír, írószer, esetleg fényképező gép, tájoló, alpintechnikai eszközök stb. 2-3 napi élelem, a további napokra koszt pénz.

Beszerzési lehetőség: /sajnos messzebb/ Szentendrén, Dömösön, Pilisszentkeresztben stb.

Ajánlott térképek: Pilis és a Visegrádi-hegység 1:40000-es turistatérképe, EOTR-térképek, kataszteri térképek, légifotók stb.

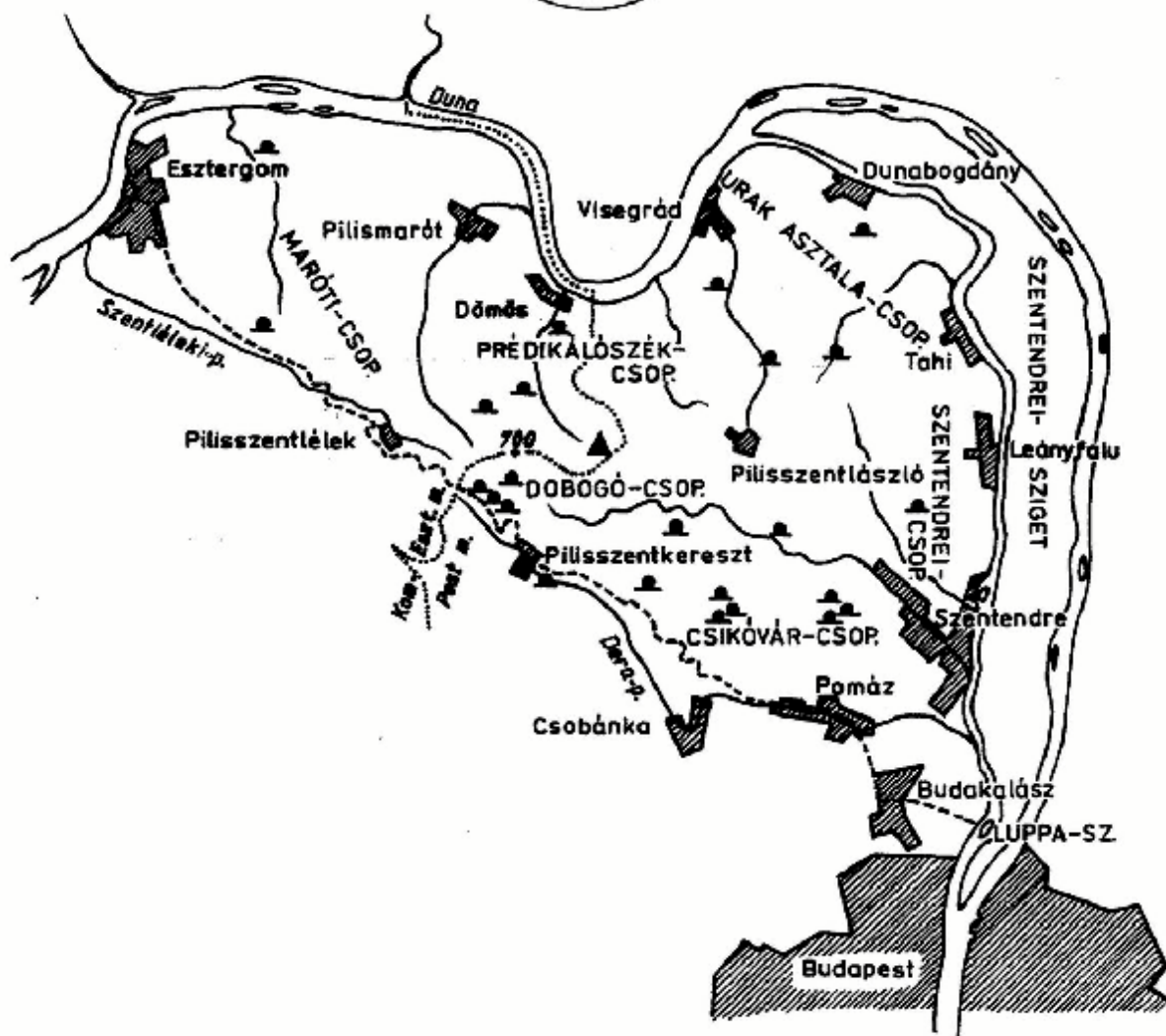
Táborvezető: Eszterhás István tanár, barlangi kutatásvezető 8045 Isztimér, Köztársaság u. 157.

Kérjük, jelezd részvételi szándékodat és a programba illeszthető további kutatási témáidat.

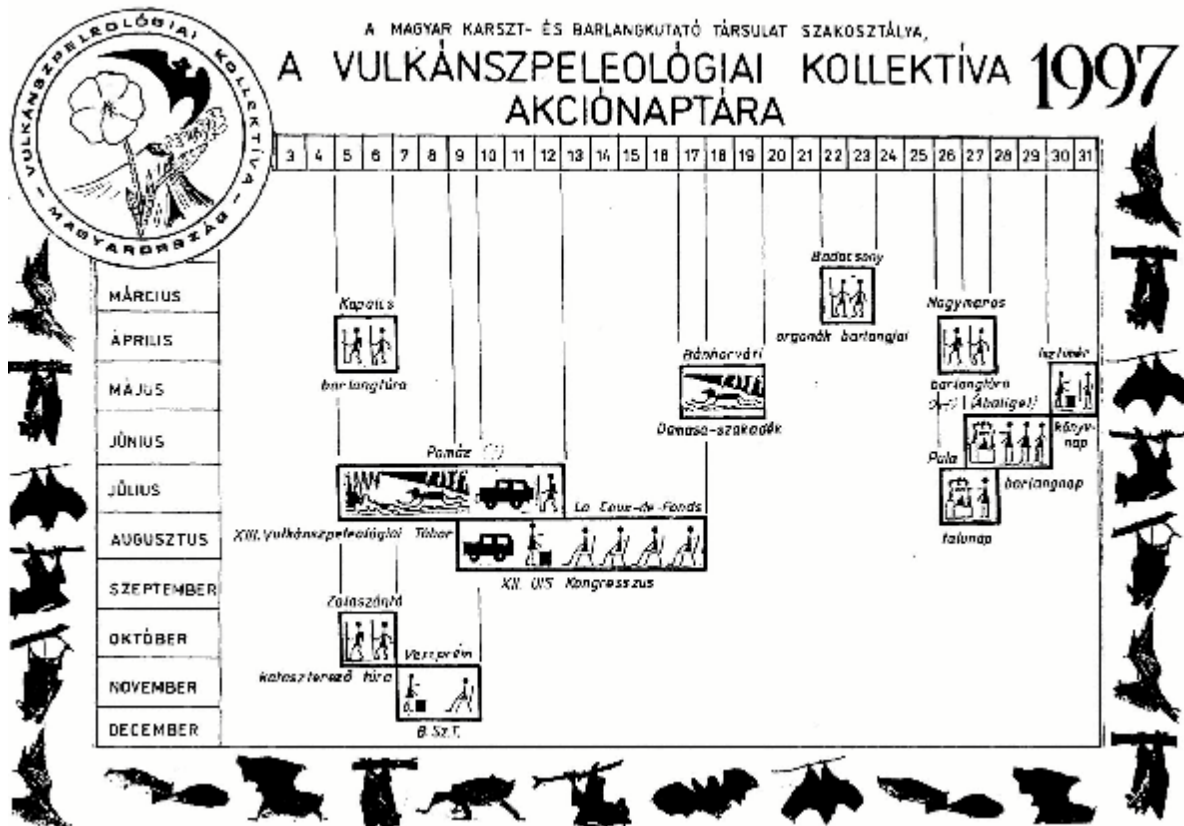
Isztimér, 1997. április

Jó szerencsét!

Eszterhás István

A XIII. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR HELYSZÍNRAJZA, VISEGRÁDI-HEGYSÉG

Eszterhás István

AZ MKBT VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVÁJÁNAK 1997. ÉVI MUNKATERVÉBEN FOGLALTAK VÉGREHAJTÁSA

1.a/ A korábban már átvizsgált helyszínek közül a Bakonyban további 2 bazaltbarlangot sikerült találni és ötöt feldolgozni. A Mátrában a Csörgő-lyukban pedig újabb részek lettek feltárva /térképezésük 1998-ra marad/.

b/ Végrehajtottuk a tájékoztató túránkat a bánhorváti Damasa-szakadékban, ahol értékes megfigyeléseket tettünk.

- Terveinken kívül, felkérésre átvizsgáltuk a végleges lezárásra került Inotai-karsztvízagnát.

c/ A XIII. Vulkán-speleológiai Tábor 1997. július 5-13. között a Dömöshöz tartozó Király-kúti-réten 20 fő részvételével tartottuk meg. Ez évi tevékenységünk során 21 újabb barlangot vettünk nyilvántartásba, valamint 10 korábban is ismert barlang azonosítását, dokumentálását végeztük el, így a Visegrádi-hegységben összesen 76 nemkarsztos barlangról tudunk.

2.a/ Vulkán-speleológiai "színekben" öten vettünk részt az UIS 12. Kongresszusán La Chaix-de-Fondsban. A kongresszus szervezésében és lebonyolításában az egyetlen magyar tisztségviselőt is kollektívánk adta. Tagjaink közül ketten tartottak előadást. A kongresszus 34 bizottsági ülése közül hárman voltunk érdekeltek, ezek mindegyikén sikeresen képviseltük érdekeinket /pl: megalakulhatott az UIS új szakmai bizottsága, a Pseudokarszt Bizottság, elfogadták a Barlangkutatás Világnapját/

3.a/ Kőzeteket és ásványokat a Visegrádi-hegységben gyűjtöttünk

b/ Biológiai megfigyeléseket csak csekély számban és csak alkalmilag végeztünk.

c/ Hidrológiai és klimatológiai megfigyeléseket a Visegrádi-hegység, az Upponyi-hegység, a Mátra és a Bakony néhány vulkanikus barlangjában végeztünk.

4.a/ Az MKBT rendezvények közül részt vettünk Veszprémben a Barlangkutatók Szakmai Találkozásán és a választmányi üléseken. Sajnos Abaligetre a Barlangnapokra nem tudtunk elmenni, annak időpontjának megváltoztatása miatt. A Czárán emléktúrán való részvételünket pedig egy sajnálatosan közbejött temetés hiúsította meg. Tevékenykedtünk a veszprémi, a tapolcai és a balatonedericsi csoportoknál.

b/ Más rendezvényekre már nem futotta időnkől és energiánkból.

5.a/ A vulkánikus barlangok témakörében 17 írásunk jelent meg összesen 117 oldal terjedelemben. Ebből 10 tanulmány a saját kiadású kötetben, a "Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst"-ban látott napvilágot, egy dolgozat az UIS kongresszusi kötetében, öt rövidebb híradás az MKBT Műsorfüzetben, egy pedig a nemzetközi kongresszus napilapjában jelent meg.

b/ Újabb poszterünk és videofilmünk nem készült.

c/ Két, előre megfogalmazott előadást és egy spontán referátumot tartottunk az UIS Kongresszuson La Chaux-de-Fondsban, aztán egyet-egyet a természetvédelmi, illetve a barlangos találkozón Veszprémben.

Munkatervünk teljesítésének részleteiről ezen Évkönyv különböző írásaiban adunk számot.

Eszterhás István

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívájának 1998. évi MUNKATERVE.

1. Kataszterezés, hazai tájakon való kutatás

a/ A korábban már átvizsgált nemkarsztos barlangvidékek kataszterkiegészítő figyelése. Az újonnan fellelt objektumok feldolgozása /többek közt a Csörgő-lyuk térképezése/.

b/ A mecseki Jakab-hegy homokkőbarlangjainak feldolgozása

c/ A Déli-Bükk nemkarsztos barlangjainak kataszterezése a XIV. Vulkánszpeleológiai Tábor keretein belül /Cserépváralja, 1998. július 3-12./

2. Külföldi rendezvényeken való részvétel, expedíciók

a/ A Nemzetközi Pszeudokarszt Műhely munkájában való közreműködés. /Burgenland, 1998. ápr./

b/ A 2. Nemzetközi Pszeudokarszt Munkatalálkozón való részvétel /Vltava forrásvidéke, 1998. szept./

3. Adatgyűjtés és rendezés

a/ Kőzet- és ásványgyűjtés a nemkarsztos barlangok környékén

b/ Biológiai gyűjtések és megfigyelések

c/ Hidrológiai és klimatológiai mérések

- Felkérés esetén segítség a csoportoknak

4. Rendezvények

a/ Részvétel az MKBT rendezvényein és néhány csoporttáborban /pl. VEBE, Stix/

b/ Egyéb, barlangvidékeken levő regionális rendezvényen való részvétel /pl. Jósvafő, Kapolcs, Köveskál, Zalaszentő/

5. Publikálás

- a/ Tudományos és ismeretterjesztő írások megjelentetése
- b/ poszterek és videoműsorok készítése
- c/ Felkérés esetén előadások tartása

2. ÖSSZEFOGLALÁS

Eszterhás István

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva 1997. évi évkönyvének rövid tartalma

Munkatervek

Az 1997. év programjának megfelelően voltunk a Badacsonyon, a Damaszakadéknban, Kapolcson, a Szent György-hegyen. Fő attrakciónk a Visegrádi-hegység barlangkataszterezésének folytatása volt. Ezt a XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor keretei között a Király-kúti-réten 1997. július 5-13. között 20 fő részvételével tartottuk, amelyen 21 újabb barlangot vettünk nyilvántartásba. Résztvettünk az UIS 12. Kongresszusán La Chaux-de-Fondsban, ahol előadásokat tartottunk, egyik tagunk, mint tudományos meghívott szekció ülést vezetett. Javaslatunkra a nemzetközi kongresszusok történetében először lett szervezve Vulkánszpeleológiai és Pseudokarszt Szekció, létrejött a Nemzetközi Pseudokarszt Komisszió és elfogadták a Barlangkutatás Világnapját. Megjelentettünk 16 írást, összesen 116 oldal terjedelemben, kiadtuk a múlt évben rendezett pseudokarszt szimpózium tanulmánykötetét. Öt előadást tartottunk.

1998-ban a Bükk nemkarsztos barlangjait kívánjuk átvizsgálni a hagyományos táborunk keretei között. Kataszterezést tervezünk a Mecsekben, valamint kataszterkiegészítést néhány, korábban időhiány miatt kihagyott területen. El szeretnénk végezni a Csörgő-lyuk új részeinek térképezését is. Tudományos, publikációs munkánkat az UIS Pseudokarszt Szakbizottságának elvárásaihoz igazítjuk.

Feltáró és barlangvédelmi tevékenység

A Szent György-hegyi Sárkány-barlang bejáratára ismeretlen régi időben hatalmas mennyiségű kőtörmelék omlott. A kőtörmelékben bontás által való útkereséssel kezdődött meg a barlang feltárása. A feltárásra engedélyt az egyetlen vulkánszpeleológiával foglalkozó hazai csoport, a balatonedericsi Stix Barlangkutató Csoport kért és kapott. A feltárás kezdeti munkáiban több csoportnak a tagjai és egyéni kutatók is részt vettek. Mintegy 4-5 m³-nyi kőtömböt és törmeléket termeltünk ki követve a huzat útját. Várhatóan még sok követ kell megmozgatni, hogy elérjük a Sárkány-barlang egykor szélesnek leírt száját.

Tudományos munkák

A konzekvenciabarlangokról szóló összefoglaló dolgozat eredendően az UIS 12. Kongresszusára német nyelven fogalmazott munka. Ennek a szószerinti magyar fordítását tartalmazza az évkönyv. Definiálja ezt az először 1991-ben leírt barlangtípust, felsorolja az azóta eltelt idő magyar, szlovák és holland kutatásait. Tüzetesebben foglalkozik a Kárpát-medencében eddig megismert 13 vulkáni kőzetben keletkezett konzekvenciabarlanggal, különösen azok keletkezésében mutatkozó módosulatokkal, eltérésekkel. Konzekvenciabarlangok természetesen nem csak vulkáni, hanem üledékes és metamorf kőzetekben is előfordulnak. A munkának a bemutatáson kívül bevallott célja, hogy minél több kutató figyelmét próbálja e jelenségek tanulmányozása felé fordítani.

A Damasa-szakadék valamennyi barlangja /eddig 10 drb. ismert/ a Csom-patak északi partfalából lesúvadt nagy mennyiségű sziklatömb rései, hézagai között kialakult atektonikus hasadékbarlang /illetve egy sziklatömbök közti álbarlang/. A lesuvadás következtében egy 18

m magas függőleges sziklafal maradt vissza, amelynek plátórészén 4 m-enként észlelni lehet azokat a repedéseket, amelyek mentén a következő leszakadás fog történni. A kőtömbök közötti barlangok hőmérséklete meglehetősen alacsony a relatíve nagy párolgási felület következtében. A legmélyebben levő ún. Jégverem-barlangban pedig még május végén is 1-2 cm vastag jégkérget, jégbordákat tapasztaltunk. Továbbá megfigyeltünk 8 fajhoz tartozó számos állatot a Damasa-szakadék barlangjaiban.

A bazaltos Ajnácskő-hegység barlangtanilag az egyik legrégebben kutatott területe a Kárpát-medencének. Az e kutatások történetéről eredetileg angolul az 1. ALCADI szimpóziumra írt dolgozat magyar nyelvű fordítását adjuk itt most közre. Érdekes, hogy Szabó József, a múlt század híres geológusa részletes leírásában sem említi a barlangokat. Nyáry Jenő viszont 5 évvel később legalább tíz barlangban járhatott /a ma ismert 43 közül/ és igen gazdag bronzkori leletegyüttést hozott a felszínre három itteni barlang ásatásából. Archeológiai megállapításai azóta is helytállónak bizonyultak, az újabb kutatások csak megerősítették és bővítették azokat. A barlangok keletkezését mind Nyáry Jenő, mind Rómer Flóris földrendés eredményének tartotta.

Elegendő anyag gyűlt már össze a vulkánikus kőzetek különleges csőbarlangjairól. Magyarországon már hat ilyen típusú barlangot sikerült megismerni. Ezek tanulmányozása és egymással, illetve a ma is aktív vulkánikus területek jelenségeivel való összehasonlítása után arra a következtetésre jutottunk, hogy ezen hengeres üregek az egykori gőz- és gázkifúvások, azaz fumarolák kúrtómaradványai. E megállapításunkat látszik igazolni a befoglaló kőzetek strukturája, az üregek elhelyezkedése és megjelenési formája, valamint a legtöbbjükben megtalálható ásványbélés. A dolgozat második fele részletes leírást ad e barlangokról és közli térképüket is.

Egyre több olyan nemkarsztos barlangról tudunk hazánkban, amelyben ásványképződmények is vannak. Ezeket igyekeztünk egy utalásokat is tartalmazó felsorolásban csoportosítani, úgymint: különböző anyagú /láva, kalcit, szilikát, stb./ cseppköveket tartalmazó barlangok, jégbarlangok /az év nagyobbik részében van jég bennük/, különböző anyagú pizoliteket, fennőtt kristályokat tartalmazó barlangokat.

Dokumentációs munkák

A Gödöllői-dombságról néhány barlangnak is mondott /írt/ mesterséges üreget sikerült hozzávetőlegesen megismerni. Ezeket homokkőben, löszben, illetve andezittufában mélyítették. Némelyikük rendeltetése is ismert, úgymint szerzetesi cellák /ma boros pincék/, világháborús óvóhely - aztán mások kialakításának célja ismeretlen még. Ilyen mesterséges üregeket eddig Gödöllőn, Pécelen, Mogyoródon és Kókán tudunk.

Egy teljességre nem törekvő, válogató munka szól az Északi-középhegység vulkánikus kőzeteiben keletkezett érdekesebb barlangjairól. Ez genotípusonként említ egy-két példabarlangot. Gázhólyagok közül a Gyula-barlangot, fumarolakürtök közül a Kámorirókalyukat, lúgos oldódású barlangok közül a fuló-hegyi Nagy-barlangot és a Mókus bácsi barlangját, a tektonikus barlangok közül a Rózsa Sándor-barlangot, az álbarlangok közül a Rókás-álbarlangot, a konzekvenciabarlangok közül a Csák-kői Nagy-barlangot, a jégbarlangok közül a Sárkánytorok-barlangot, a mesterségesen kialakított üregek közül a Szent Mihály-hegyi Remete-barlangot.

A Badacsonyi déli bazaltorgonákkal koszorúzott peremszegélyén áll a Ronalder-kereszt. E kereszt alatti orgonacsoportban a tapolcai barlangkutatók hat barlangot találtak. Mi ezeket szerettük volna szemrevételezni és felmérni, de nem találtunk rájuk, hanem mellettük további öt barlangot fedeztünk fel. Így most ezen a 150 m-es soron 11 barlangról van ismeret. Az általunk talált öt barlang leírását és térképét tartalmazza a dolgozat. A barlangok többsége kimmállásos eredetű, de van tektonikus hasadékbarrang is. Úgy tűnik, a badacsonyi

bazaltorgonák lábázatát érdemes lesz tüzetesen átnézni, mert várhatóan sok barlangra lehet majd még találni.

A XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor idején folytattuk a Visegrádi-hegység barlangjainak a kataszterezését. Elsősorban igyekeztünk felkeresni a korábban már több-kevesebb szóval említett, de hiányos dokumentációjú barlangokat, hogy azok teljességre törekvő dokumentációját elkészítsük. Ez tíz barlang esetében /a Holdvilág- és Karolina-árok és a Sas-kövi-barlang/ sikerült is, de nem találtuk meg az Apát-kút-völgyi-barlangot és további 2-3 barlangot a Két-Bükkfa-nyeregben. Aztán 21 újabb, korábban nem jelzett barlangot is találtunk a Szer-kövek és a Rám-hegy közötti depresszióban, a Dobogó-kő csúcsrégiójában, a Nyerges-hegy környékén, a Holdvilág-árokban és az Apát-kúti-völgyben. Ezek leírása és térképe teszi ki a dolgozat jelentősebb részét. Kerestünk még barlangokat a Bagó-kőn, a Hamvas-kőn, az Urak asztalán, a Prédikáló-széken, a Thirring-szikláknál is, de ezek meddőnek mutatkoztak. A jelen munkában feldolgozott barlangok többsége agglomerátumban levő tektonikus hasadékbarlang, rém érdekesek és tisztázatlan rendeltetésűek a Holdvilág-árok tufába mélyített mesterséges üregei, aztán találtunk kimállásos és eróziós barlangokat, mind agglomerátumban, mind tufában. A legjelentősebb minden bizonnyal az újonnan talált két gőzkifúvásos csőbarlang. Jelenleg, így 76 nemkarsztos barlangról van több-kevesebb ismeretünk a Visegrádi-hegységből.

1997-ben az Inotai Hőerőmű biztonsági okokból lezárta a már használaton kívüli Hideg-völgyi Karsztkutat. A Karsztkut átvizsgálására kollektívánk tagjait kérték fel, mielőtt azt lezárták volna. A földalatti rendszerbe való „utolsó” legális leereszkedés lehetőségét kihasználva nemcsak az üzem átvizsgálási szempontjait teljesítettük, hanem barlangos szempontból is szétnéztünk benne. Sokévi porszárazság után jelenleg ismét vizesedik a Karsztkut. Az 1143 m összhosszúságú rendszerben egy természetes barlang is van, melynek méreteit a beléhajtott melléktároló miatt nem lehet pontosan meghatározni, kb. 8-10 m lehet /tárolóval együtt 20 m/.

Csoportélet

Kollektívánkat érintő két legjelentősebb esemény a 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszuson való részvétel és az általunk szervezett XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor volt.

Hosszabb dolgozat foglalkozik a 12. Kongresszus eseményeivel. Az egész kongresszus ugyan felemásra sikeredett, mert ugyan az utóbbi idők legnépesebb, legtöbb előadást bemutató összefüvetele volt, de elég sok szervezési hibával - ugyanakkor vulkánszpeleológiai, pszeudokarsztos szemszögből kifejezetten sikeresnek mondható. Az összes Galyatetőn /6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumon/ megfogalmazott javaslatunkat sikerült elfogadtatni, megvalósítani: lett külön szekciója a vulkánszpeleológiai és pszeudokarsztos témának, megalakult a Nemzetközi Pszeudokarszt Szakbizottság, melynek Eszterhás István személyében magyar elnöke lett, elfogadták a Barlangkutatás Világnapját. A kongresszus utolsó napján tartott szekcióprogram 21 előadásán /és 2 poszterbemutatón/ alkalmasint olyan tömegű hallgatóság gyűlt össze, hogy nem fértek az előadóterembe. Aztán a vitaülés is szinte minden jelenlevőt megmozgatott, szóval parázs érdeklődés mutatkozott a vulkánszpeleológiai és pszeudokarsztos témák iránt.

A XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor munkájába 20 személy kapcsolódott be. A folyamatos hideg eső ugyan háromnapos üresjáratot eredményezett, de így is feldolgoztunk 31 barlangot /10 régebben is ismertet és 21 újonnan találtat/.

Kronológiai sorrendben említjük a további megmozdulásokat, a badacsonyi túrát, a Kapolcs-Pulai túrát, a veszprémi természetvédelmi napot és a későbbi barlangos szakmai találkozót. Ez utóbbi összejövetele a nemzetközi színtérhez hasonlóan erősödött a pszeudokarsztos és vulkánszpeleológiai témák térhódítása.

Rövid beszámoló mutatja be egyik küzdelmes vállalkozásunkat, a 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium tanulmányait tartalmazó kötet finanszírozási procedúráját, szerkesztését és megjelenését.

1997-ben 16 írásunk jelent meg 116 oldal terjedelemben főként németül és angolul, valamint tartottunk 5 előadást.

Voltak szép, felemelő élményeink, bár erre az esztendőre is bőven kijutott a küzdelemből, a pénztelenségből /egyetlen szponzorunk sem volt/, de ezért eredményeink is szebben csillognak - legalábbis nekünk.

3. FELTÁRÓ ÉS BARLANGVÉDELMI TEVÉKENYSÉG

Eszterhás István

ELKEZDŐDÖTT A SZENT GYÖRGY-HEGYI SÁRKÁNY-BARLANG FELTÁRÁSA

A Sárkány-barlangról szóló első információ GYURKOVITS Györgytől 1737-ből ismert. Ő Bél Mátyás informátora volt és Veszprém, Somogy, valamint Zala megyei adatokat szolgáltatott ahhoz a kötethez, amely nyomtatásban sajnos nem jelent meg, de kézirati példánya az Országos Széchényi Könyvtárban megtalálható. 1942-ben, illetve 1943-ban ezt ismertette LUKÁCS Károly. A Balatoni útikalauz /DORNYAY-ZÁKONYI 1957/ említését vette át BERTALAN Károly /1958/ nemkarsztos barlangokról szóló összefoglalójához, majd SCHÖNVISZKY /1963/ ad róla rövid ismertetést. A hegyről szóló turista irodalom /DORNYAY-ZÁKONYI 1957, MÉSZÁROS 1983, ZÁKONYI 1982, 1985, stb./ szinte kivétel nélkül megemlíti a barlangot.

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva 1986-ban kezdett foglalkozni az üreggel /ESZTERHÁS 1986, 1990, 1991, 1994, 1996/. Megállapítottuk, hogy az egykor hatalmasnak leírt barlang bejáratát az időközben ledőlt bazaltorgonák kötörmeléke fedi be. A kőomlás idejére eddig nem sikerült adatokat találni. Lehet, hogy az 1757-es "nagy suvadást" okozó erők, melyek a hegy délkeleti részét szabták át, ezen északi részen is éreztették hatásukat, de az is lehet, hogy máskor dőltek a bejáratra az orgonák, sőt beszélnek szándékos berobbantásról is. A törmelékkel fedett barlang azonban, ha rejtve is, de létezik. Ezt bizonyítják a kőtömbök közt több helyen tapasztalható, évszakonként változó, erős /4-10 m/sec./ légáramlás, egy 2,5 m hosszban járható üreg nyári jégbekéregződése és az, hogy 1994. februárjában 1.000 m³ füstöt szívott be úgy a Sárkány-barlang jelenleg is meglévő kis ürege, hogy annak külszíni megjelenését sehol nem tapasztaltuk. Tíz év alatt 11 alkalommal végeztünk klímamérést /igaz, rendszertelenül/, feltérképeztük és többször kitakarítottuk a ma ismert üreget és radieszteziás méréseket végeztünk többszáz méteres körzetben.

Az 1997. tavaszán újonnan alakult balatonedericsi Stix Barlangkutató Csoport kutatási területéül választotta a Szent György-hegyet és programjának vezérfonalát jelenti a Sárkány-barlang feltárása. Tehát, az egyetlen hazai barlangkutató csoport, mely a vulkánszpeleológiára kíván szakosodni és így várhatóan erősségévé válik a Vulkánszpeleológiai Kollektívának is.

Helyszíni tájékozódás és előkészületek után 1997. október 17-19. között kezdődött meg a gyakorlati feltáró munka. Nem teljesen azonos időben, de vagy húszan jelentek meg a házigazda Stix Barlangkutató Csoporton kívül a budapesti Acheron Barlangkutató Csoport és a salgótarjáni Extrém Sportklub tagjai közül, valamint egyéni kutatók a feltáró táborban.

A feltáró munkatábor résztvevői a Kaán Károly turistaházban lettek elszállásolva. Ez a rendszerváltozást követő években gazdátlaná lett és teljesen leromlott. A legutóbbi privatizálás során, úgy tűnik, jó gazdára talált a Kisapáti Önkormányzatban, mely felújította és reális célok szerint, rendeltetésének megfelelően kívánja üzemeltetni. A turistaháztól kb. 50 m-re levő barlang feltárásához így igazán ideális hely.

A Sárkány-barlang szájának feltételezett helyén hozzávetőleg 1.000 m³ /azaz 3.000 tonna/ kötőrmelék van. E közhalmazban kijelölni a bontás optimális helyét nem egyszerű dolog. Nem is állítjuk, hogy ez nekünk sikerült. Figyelembe vettük, hogy ott kezdjük meg a törmelék kitermelését, ahol a legintenzívebb a rések közti huzat, beleesik a radieszteziásan pozitív zónába és viszonylag könnyebben hozzáférhető, van depózási hely, nem túl nagy az omlásveszély stb. Így esett a választás a Sárkány-barlang jelenlegi üregétől mintegy 5 m-rel nyugatabbra és 2 m-rel lejjebb levő /az 1986-os barlangtérképen 2. szelelő nyílásnak jelölt/ lazább törmelékmezőre.

A kétnapos munka során 4-5 m³ kötőrmeléket /olykor 1,5 - 2 q-ás darabokat is/ termeltünk ki és csigával kötélpályán szállítottunk a turistaút túlsó felére. Így nagyjából egy felül 2 m széles, lefelé szűkülő, 2 m mély gödröt mélyítettünk. A gödör alján 20-25 cm-es rések mutatkoznak a tömbök között, melyekbe néhol 2-3 m-t is előre lehet világítani.

A réseken jelentkező huzat néhány perces időközönként változott. Hol befelé irányult, hol meg kifelé. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a külső hőmérséklet a hegy itteni éves középhőmérséklete körül alakult /8,5 C fok/ és így a barlangi légáramlás instabil állapotban volt. Ezt a jelenséget az év hasonló szakaszában már korábban is tapasztaltuk. A kifelé tartó légáram hőmérséklete pedig 5,1 °C volt.

A feltáró gödör további mélyítésétől, szélesítésétől azt várjuk, hogy elérünk egy olyan kötőrmelék közötti rendszerhez, amelyen megközelíthetjük a Sárkány-barlang egykor szélesnek leírt száját és így bejuthatunk a tulajdonképpeni barlangba.

A feltárást tehát tovább kell folytatni és majd a később feltároló részletek fogják meghatározni a további feltárási módszereket.

I r o d a l o m

- BERTALAN K./1958/: Magyarország nem karsztos eredetű barlangjai - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, Budapest p. 12-21.
- DORNYAY-ZÁKONYI /1957/: Balatoni útikalauz, Budapest p. 155, 162
- ESZTERHÁS I./1986/: A bakonyi bazaltbarlangok kataszteri feldolgozásának 1986. évi eredményei - kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában Budapesten
- ESZTERHÁS I./1990/: Basalthöhlen in Ungarn - Proceedings of the 4th Pseudokarst Symposium of Podolány, Praha p. 23-27
- ESZTERHÁS I./1991/: A Badacsonyi Tájvédelmi Körzet barlangjai - kézirat a Középdunántuli Természetvédelmi Igazgatóság adattárában Veszprémben
- ESZTERHÁS I./1994-a/: A magyar vulkánbarlangok kutatása és ismertetése a 16. századtól - Lychnis, a Vulkánszpeleológiai Kollektíva kiadványa, Kapolcs p. 16-21
- ESZTERHÁS I./1994-b/: Magyarország jégbarlangjai - Lychnis, a Vulkánszpeleológiai Kollektíva kiadványa, Kapolcs p. 36-41
- ESZTERHÁS I./1994-c/: Az Eger-völgy barlangjai - Völgyfutár /szept/, Kapolcs p. 3
- ESZTERHÁS I./1996/: Forschung und Besprechung der ungarischen Vulkanhöhlen vom 16. Jahrhundert - Akten ALCADI '94, Wissenschaftliche Beihefte zur Zeitschrift „Die Höhle” Wien p. 29-23
- GYURKOVITS Gy./1737/: Notitia geographico-historica comitates Vesprimensis, Simeghiensis et Szalaiensis - közirat az OSZK-ban Budapest
- LUKÁCS K./1942/: Geographia regions Balatonensis ante ducentos annos - Magy. Biol. Kut. Int. Munkái /Vol. 14/, Tihany p. 147-191
- LUKÁCS K./1943/: A Balatonfelvidék földrajza kétszáz év előtt - Magy. Biol. Kut. Int. Munkái, Tihany p. 268-290, 291
- MÉSZÁROS Gy. szerk./1983/: Bakony, Balaton-felvidék turistakalauz - Sport Kiadó, Budapest p. 483

- SCHÖNWISZKY L./1963/: A szentgyörgyhegyi jégbarlangról – Karszt- és Barlangkutatói Tájékoztató 8. évf. Budapest p. 98
- ZÁKONYI F./1982/: Badacsony Tájvédelmi Körzet I. /Szigliget Szent György-hegy/ - Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtár 110. kötete, Veszprém p. 14
- ZÁKONYI F./1985/: A Balatoni üdülőkörzet természeti értékei - az OKTH kiadványa, Veszprém p. 81-84

4. TUDOMÁNYOS MUNKÁK

Eszterhás István

KONZEKVENCIABARLANGOK VULKÁNI KÖZETEKBE

A konzekvenciabarlangok fogalma

A barlangok az ember számára is járható természetes üregek. Az ember készítette bányákat, pincéket, kazamatákat stb. mesterséges üregeknek nevezzük.

De milyen kategóriába sorolhatók azok az üregek, amelyek a régi bányák, vagy egyéb mesterséges üregek természetes felszakadása, átrendeződése után keletkeztek?

E probléma megítélésében sokáig bizonytalanság volt. Az ilyen üregeket tárgyaló írások többsége még napjainkban is többnyire kihagyja a genetikai besorolás megjelölését. A magyarországi Vulkánszpeleológiai Kollektíva mintegy félezer nemkarsztos barlangról gyűjtött össze adatokat. Ezek feldolgozását végezte a szerző és 1991-ben több szpeleogenetikai probléma ismertetését adó értekezésében először fogalmazta meg a konzekvenciabarlangok genotípusát /ESZTERHÁS, 1991/. Az újonnan bevezetett barlangtípus megjelölését azóta már több publikációban és nemzetközi szimpóziumon igyekeztem közzétenni /vö. irodalomjegyzék/, amit a jelenlévő szakközönség elfogadott. Az utóbbi években pedig már több más kutató is /BELLA, 1995; HOLUBEK, 1995; PAS, 1996/ átvéve a fogalmat, használta azt az üregek leíró elemzésénél. A konzekvenciabarlang fogalmának bevezetése óta még kevés idő telt el, így természetesen minden érdekelthez nem jutott el a gondolat. Ezért is kívánom e fórumot is felhasználni a téma további elterjesztéséhez.

Mit is jelöl ez a fogalom? - Azt, hogy valódi barlangokról van szó, mert természetes úton keletkeztek a kőzetekben felgyülemlett feszültségek kiegyenlítésével. Az így képződött barlangok főleg a tektonikus keletkezés formajegyeit viselik magukon. A „konzekvencia” szó viszont arra utal, hogy az ilyen genotípusú barlangok egy korábbi mesterséges üreg felszakadásával öröklődtek át. Tehát, minden esetben magasabb szinten található, mint az eredeti mesterséges üreg volt.

E jelenségek előfordulnak a valódi barlangok felszakadásával is, de ezeket „felszakadásos barlangoknak”, vagy „jameo”-nak nevezzük. /Ez utóbbi kifejezés a kanári-szigeteki guancsó nyelvből lett átvéve./

Az eredendően természetes barlangoktól megkülönböztetve, a „konzekvenciabarlangok” megjelölést csak a mesterséges üregek felszakadásos átrendeződésével keletkezett újabb, de már természetes barlangokra használjuk.

A dolog természetéből adódóan ilyen konzekvenciabarlangok főként a régi bányavidékeken, illetve a kazamatákkal behálózott régi városrészekben található. Keletkezésükhöz a feltételek akkor igazán jók, ha az egykori üregek felett rideg kőzetek, úgymint bazalt, riolit, mészkő stb. vannak. E kőzetek képesek megőrizni a tömegmozgással másodlagosan keletkezett üregeket, a konzekvenciabarlangokat.

A definíció megfogalmazásának újdonsága miatt még kevés ilyen barlangról van konkrét ismeretünk, de abban biztosak vagyunk, hogy a Föld számos vidékén vannak ilyen üregek a legkülönbözőbb kőzetekben. Eddig, tudomásunk szerint alaposabban csak

Magyarország /ESZTERHÁS, 1995/ és Hollandia /PAS, 1996/ területe lett ilyen vonatkozásban megszondázva és elkezdődtek a vizsgálatok Szlovákiában /HOLUBEK, 1995/. Szerencsés volna és bizonyosan több újdonságot hozna a speleológián kívül a statika, minerológia, régészet stb. területen is, ha több tájon is beindulnának az ilyen kutatások.

A következőkben csak a Kárpát-medencéből ismert, vulkánikus kőzetekben képződött konzekvenciabarlangokkal kívánok foglalkozni.

A Szilvás-kő /hegy/ barlangjai

A Szilvás-kő /628 m/ Észak-Magyarországon, Salgótarján /város/ mellett levő bazalthegy. A nagyjából 80 m vastag pleisztocén korú bazaltréteg alatt alsó miocén szedimentkőzetek /homokkő, márga, kavics stb./ vannak, melyekbe 3 - 3,5 m öszsvastagságú két kőszénréteg is települt. A magasabban levő 2,2 m-es szénpadot 1910-ig kibányászták. A bányamunkák befejezése után a bányatér beomlott és a felette levő bazaltréteg megsüllyedt. A "Menzel-féle", valamint a "Briggs-féle" omlasztási képletek számításai szerint is ez esetben 0,55 m-es süllyedést állapíthatunk meg. A rés-szerű kürtőkörnyékén nem volt aláfejtés, így ott nem is történt süllyedés. Emiatt a bazaltréteg kénytelen volt "eltörni". A hegy tetőrégiójában hosszú /350 m/, párhuzamos, néhol elágazó, mély hasadékrendszer keletkezett. A felszínen tapasztalható nyílt hasadékok egykor "több emelet mélységűek" voltak /DORNYAI, 1929/. Napjainkra ezek már erősen feltöltődtek, a legmélyebb rész is csak 14 m. A hasadékok teteje több helyen nem nyílt szét, vagy a hasadékba beszorult kötőmbök boltozták azt be és így barlangokat alkotnak /ESZTERHÁS, 1995/. A viszonylag kis területen öt konzekvenciabarlangot sikerült eddig találni:

	hosszúság/mélység
Szilvás-kői-barlang -----	68,00/-13,50 m
Sáránytorok-barlang -----	28,40/-14,00 m
Jansen-barlang-----	20,20/-5,80 m
Kis Szilvás-kői-hasadék -----	12,40/-11,00 m
Vabot-barlang -----	8,00/ -4,70 m

A legterjedelmesebb a Szilvás-kői-barlang egy bejáratközeli omladéklabirintussal és egy lejjebb levő, tágasabb /10x4x2 m/ teremmel. Mennyezetét és a barlangot tagoló szinteket hatalmas megbillent bazalttömbök alkotják. A Sáránytorok-barlang két hasadék metszésénél alakult, X-alaprajzi formát mutató, mély, központi részén nyitott szakadék. Klimatológiai érdekessége, hogy 628 m magassági szinten, a középeurópai nyáron is található benne firnhó. A többi szilvás-kői barlang már kisebb, kevésbé jelentős üreg.

A Csák-kő barlangjai

A Csák-kő a Mátra-hegység déli részén, Gyöngyössolymos mellett levő látványos miocén kori riolitömb. A történelmi újkor első évszázadaiban az apróhólyagos, szemcsés, kemény riolitot „in situ” módszerrel malomkő készítésére bányászták. Több helyen a felszínen is látszanak a faragásnyomok. A jó minőségű kőzetrészeket követve viszont néhány helyen terjedelmes csarnokokat mélyítettek a sziklába. Ezekben a rontott, félig kifaragott malomkövek figyelhetők meg a falban. A legnagyobb ilyen bányacsarnok egyik felében a mennyezet napjainkra már leszakadozott és gyakorlatilag két konzekvenciabarlangot hagyott maga után:

	hosszúság/mélység
Csák-kői Nagy-barlang -----	133,00/±14,50 m
Csák-kői-álbarlang -----	5,10/+ 0,40 m

A Csák-kői Nagy-barlang egyik fele többnyire őrzi még a bányacsarnok formáit. Itt csak kisebb leszakadásokból származó átrendeződés történt. Az üreg másik fele már

teljesen átalakult. Ez az eredeti szinttől magasabbra került omladéklabirintus lett. A Csák-kői-álbarlang a bányacsarnok előterébe hullott nagyobb riolitdarabok alatt maradt üreg /ESZTERHÁS, 1995/.

A Kecse-hegy barlangjai

Szlovákiában a Selmeci-hegység nyugati részén Geletnek /szlovákul Hlinik/ közelében van a miocén kori riolitból álló Kecse-hegy. E hegy riolitját szintén malomkő készítésre használták még száz évvel ezelőtt is. Az egykori bányák gödrei, csarnokai és tárói mára nagyrészt már felszakadtak, beomlottak, átörökítve üregeiket a konzekvenciabarlangoknak. Egy 40 x 60 m-es területen négy barlangot hagyva hátra:

hosszúság/mélység

Velká jaskyňa-----58/-12 m

Malá jaskyňa-----44/-5,5 m

Tmavá jaskyňa -----36/-9 m

Rozsadlina na Kečke---29/-28 m

A Velká jaskyňa-t az átrendeződés egy omladékos átmenőbarlanggá alakította. Lejtős folyosójának mennyezetét, alját és oldalfalait is nagyobb kőtömbök alkotják. Hasonló jellegű a Malá és Tmavá jaskyňa is. A Rozsadlina na Kečke az egykori tárókból átalakult felszakadásos rendszer. A táró elágazási pontja fölött a felszakadás a felszínig harapódzott és egy 28 m mély aknaszerű konzekvenciabarlangot alakított. A felszínen egész sor berogyásos gödör jelzi a táró vonalát /HOLUBEK, 1995/.

Szórvány előfordulások

A Bakony-hegység déli részén, Badacsonytomaj mellett az 1950-es évekig jelentős méretű bazalt-kőfejtő működött. A felhagyott kőfejtő frontfala lassan omladozik, átrendeződik. Egy leszakadásos átrendeződés során alakult az egykori bányafalban:

a Badacsonyi bazaltbánya barlangja 2,90/+1,40 m.

Ez egy kicsiny fülke. Mennyezetét és oldalfalait repedezett, de még el nem mozdult bazaltlapok határolják, alját laza kőtömbök halmaza alkotja /ESZTERHÁS, 1995/.

A Duna nagy kanyarulatánál levő Visegrádi-hegységben, Szentendre /város/ határában van a már 20-25 éve felhagyott Dömörkapui andezit-kőfejtő. Ezt is külszíni frontfejtéssel művelték, de az alsó szinten egy tárószerű lőszerkamrát is kialakítottak. Mára ez a táró már a konzekvenciabarlanggá való alakulás jeleit mutatja.

A Dömör-kapui-barlang 15,90/+3,80 m

bejáratközele része még mutatja a tárók jellegzetes trapéz metszetét, de a belső részének a főtéje már leszakadt. A leszakadozást itt a szivárgó víz és ennek telenkénti megfagyása okozza. A leszakadt kődarabok miatt megemelkedett a járószint és így az üreg távolabbi része fokozatosan alacsonyabbá, majd járhatatlan réssé vált.

Konkluzió

Tizenhárom konzekvenciabarlangról soroltam fel több-kevesebb ismeretet. Ezek mindegyike régi bányák, kőfejtők átrendeződésével alakult. Legtöbbjük felszakadozással, közetszéthúzóddással képződött, de vannak omlásos eredetű üregek is. Mindegyik üreg befoglaló kőzete rideg /riolit, bazalt, andezit/.

Ezeket természetes barlangoknak kell tekinteni, mert a kőzetben felgyülemlt feszültségek kiegyenlítődéssel alakultak. Az emberi tevékenység csak a feszültség létrejöttét

idézte elő. Utána már minden a természet törvényeinek megfelelően történt. Az így alakult üregek barlangként is „viselkednek”. Habitusuk, képződményeik, klímájuk, élőviláguk stb. nem tér el lényegesen a hasonló nagyságú és elhelyezkedésű egyéb barlangokétól.

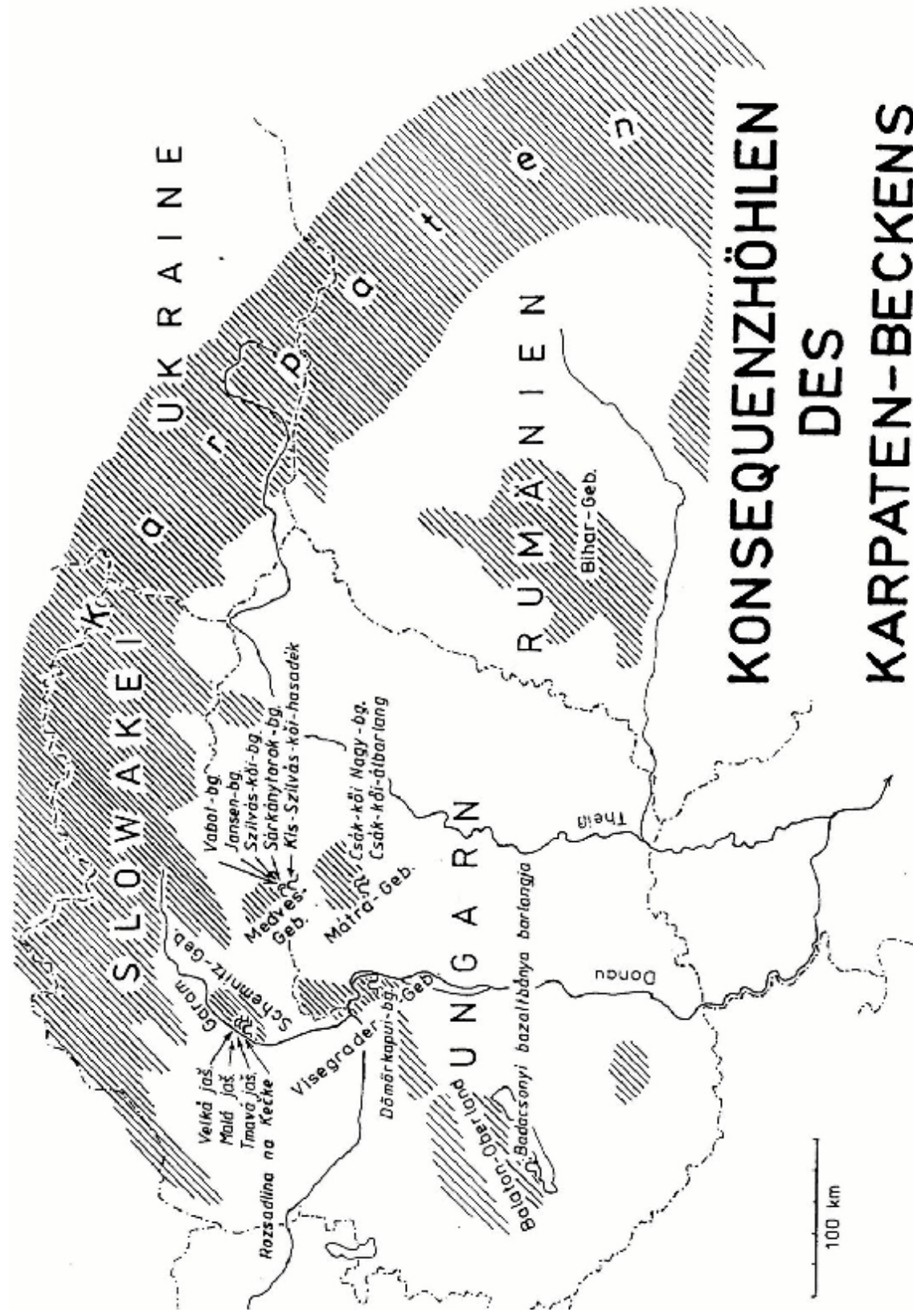
Csak a vulkáni eredetű kőzetekben alakult konzekvenciabarlangokról szoltam - mert ezeket ismerem jobban -, de nyilvánvaló, hogy ilyen üregek mind az üledékes, mind a metamorf kőzetekben is kialakulhatnak.

A természet- és környezetvédelem az esetek többségében nem terjed ki a régi bányák, kazamaták, pincék védelmére, így az ezek továbbfejlődésével keletkező konzekvenciabarlangok védelme sem megnyugtató, sőt védettségük hátrányban van az egyéb barlangokétól. E barlangtípust sokan nem is tartják védelmet élvező természetes üregnek. Szükséges tehát tudatosítani, hogy a mesterséges üregek továbbfejlődésével keletkező konzekvenciabarlangokra is kiterjed a hatósági védelem. Továbbá az omlások gyakoribb volta miatt nagyobb gondot kellene fordítani a biztonságra is.

Gyakori károsító hatás a barlangok betömése mind a bányavidékeken, mind a városok alatti üregeknél. A települések közelében levő lezáratlan üregekbe sokszor nem éppen természetkedvelő és kultúrált embercsoportok tartózkodnak több-kevesebb ideig és szemetelésükkel károsítják, graffitijeikkel elcsúfítják a barlangokat. Egyes esetekben az ásványgyűjtőknek is "vadászterületet" jelentenek a konzekvenciabarlangok.

Összegzés

A konzekvenciabarlangok, mint a barlangok egyik genotipusa 1991-ben lett megfogalmazva, ezért még kevésbé vált ismertté. Ezek a barlangok az ember által készített „mesterséges üregek” /bányák, pincék, kazamaták stb./ továbbfejlődésével, azaz természetes felszakadozásával, átrendeződésével keletkeztek. Az ember üregképző tevékenysége során a kőzetekben feszültségek indukálódnak. Ezek a feszültségek aztán a természet törvényei szerint feloldódnak és sok esetben barlangokat, az ún. konzekvenciabarlangokat hagynak maguk után. Kialakulásukhoz a feltételek akkor igazán jók, ha az egykori üregek felett rideg kőzetek vannak. A dolgozat 13 vulkanikus kőzetben alakult konzekvenciabarlangról tesz említést, de nyilvánvaló, hogy mind az üledékes, mind a metamorf kőzetekben is előfordulnak. Célunk az, hogy minél több kutató figyelmét sikerüljön e jelenségek tanulmányozására fordítani.

KONSEQUENZHÖHLEN DES KARPATEN-BECKENS

1997

Irodalom

- BELLA, P. 1995. Prehľad registrovaných jaskýň v nekarstových horninách Slovenska - Proceedings of International Working Meeting „Preserving of Pseudokarst Caves“, Rimavská Sobota - Salgótarján, p. 17-32
- DORNYAI B. 1929. Salgótarján és a Karancs-Medves-vidék részletes kalauza, Budapest p. 55
- ESZTERHÁS I. 1990. Basalthöhlen in Ungarn - Proceedings 4th Symposium of Pseudokarst in Podolánky, Praha p. 23-27
- ESZTERHÁS I. 1991. Magyarországi vulkáni kőzetek barlangjainak genotípusai - Borsodi Műszaki- Gazdasági Élet 4. szám Miskolc p. 45-47
- ESZTERHÁS I. 1993-a. Konsequenzhöhlen - Jahresbericht der Höhlenforscherguppe Rhein-Main, Frankfurt a.M. p. 43-44
- ESZTERHÁS I. 1993-b. Genotypes of caves in volcanic rocks Hungary - Conference on the Karst and Cave research in Hungary, in Jósvafő, Szombathely p. 81-86
- ESZTERHÁS I. 1994-a. Vulkánszpeleológia - az MKBT tanfolyami jegyzete, Budapest 1-72
- ESZTERHÁS I. 1994-b. Konsequenzhöhlen - Proceedings 5th Pseudokarst Symposium in Szczyrk, Bielsko-Biala p. 25-28
- ESZTERHÁS I. 1995. Konzekvenciabarlangok genetikája és védelme - Proceedings of International Working Meeting „Preserving of Pseudokarst Caves” Rimavská Sobota - Salgótarján p. 77-83
- ESZTERHÁS I. 1996. Natürliche und durch künstliche Hohlräume entstandene Risse in vulkanischen Gestein - Proceedings of International Symposium on Volcanspeleology, Santa Cruz de La Palma
- ESZTERHÁS I.- GAÁL, L.- TULUCAN, T. 1996. Caves in the volcanic rocks of the Carpathian Ranges - Field Trip Guide and abstracts of 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 28 and /in press/ Proceedings of Int. Symp. on Pseudokarst, Galyatető
- HOLÚBEK, P. 1995. Konzekvenčné jaskyne v Stiavnických vrchoch - Proceedings of International Working Meeting of „Preserving Pseudokarst Caves”, Rimavská Sobota - Salgótarján p. 58-60
- OZORAY Gy. 1960. The genesis of non-karstic natural cavities as elucidated by Hungarian examples - Karszt- és Barlangkutató II. évf. Budapest p. 127-136
- van der PAS, J. P. 1996. Consequence Caves in the Netherland - Field Trip Guide and Abstracts of 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 26, and /in press/ Proceedings of 6th Int. Symp. on Pseudokarst, Galyatető

Eszterhás István

STATIKAI, KLIMATOLÓGIAI ÉS BIOLÓGIAI ADATOK A DAMASA-SZAKADÉKBÓL ÉS BARLANGJAIBÓL

A Damasa-szakadéket Bánhorvátiból a Csom-patak völgye mentén /Egres-völgy/, a kék kereszt turistajelzést követve érhetjük el, mintegy 4,5 km megtételével. Az út első, kb. 3 km-es szakasza - ameddig a telektulajdonosok használják - /száraz időben/ gépkocsival is járható. A völgygel északról párhuzamos Damasa-hegy 2 km hosszú gerincének délnyugati részén, ott ahol a Csom-patak mély szurdokot alkot, képződött a szakadékrendszer.

A hegyoldalt a Damasa-szakadék környékén a miocéneleji sekélytengeri homokos, agyagos üledékre települt, mintegy 25-30 m vastagságúnak becsült vulkánikus összlet alkotja. Ez településstruktúrájában meglehetősen bonyolult, felső miocénkorú andezitagglomerátum és andezittufa változatok elegye. Amikor a Csom-patak bevágódása elérte a homokos

rétegeket a völgyképződés felgyorsult. Közben az agglomerátumréteg elvesztve völgyfelőli alátámasztását, benne a völgygel párhuzamosan törések keletkeztek. Az e törések mentén beszivárgó víz csuszamlóssá tette az agyagos, homokos alapot, melyen aztán a nagy kőzetkaréjok lecsúsztak részben egymásra torlódva megrekedtek a lejtőn, részben pedig a patakmederbe suvadva segítették az eróziót.

Felnagyított 1:10.000-es térképről és a helyszíni látványból becsülve kb. 75.000 m³ agglomerátum suvadt le a hegyoldalból. A visszamaradt, még szálbanálló fal közel függőleges és 15-18 m magas /a törmelékréteg felszínétől/. A csuszamlás nem egyszerre történt. A korábbi leszakadásokhoz legutóbb 1834-ben történt egy nagyobb suvadás. Ez alakította ki a ma ismert szakadékrendszerét. Radiesztéziás módszerrel megvizsgáltuk a Nagy-fal mögötti szálbanálló részeket és azt tapasztaltuk, hogy a peremmel párhuzamosan, kb. 4 méterenként újabb törések alakultak. Három, illetve két ilyen törést sikerült kimutatni. Várható, hogy e 4 m-es karéjokban fog a következő leszakadás történni.

A Damasa-szakadék valamennyi barlangja a lesuvadt sziklatömbök között van. A Nagy-faltól 5-8 m-re távolodott el részben összetörve, részben egymásra torlódva egy sziklaegyüttes. Ezen egy halomban levő tömbök között nyílt hasadékok, aknák és ezeknek alsó régiójában barlangok vannak. A Damasa-szakadék eddig ismert tíz barlangja közül kilenc /Mély-hasadék, Csapda, Lyukas-hasadék, Jégverem, Tánc terem-Lepkés-ág, Baldachinos-terem, Pókos-odu, Porpince, Kis-hasadék/ atektonikus hasadékbarlang, azaz a keletkezési helyéről elmozdult közettömbben a széthúzó feszültség következtében kialakult hasadék. Egy - a legkeletibb barlang - a Pele-vár pedig két egymásnak dőlt sziklatömb alkotta álbarlang.

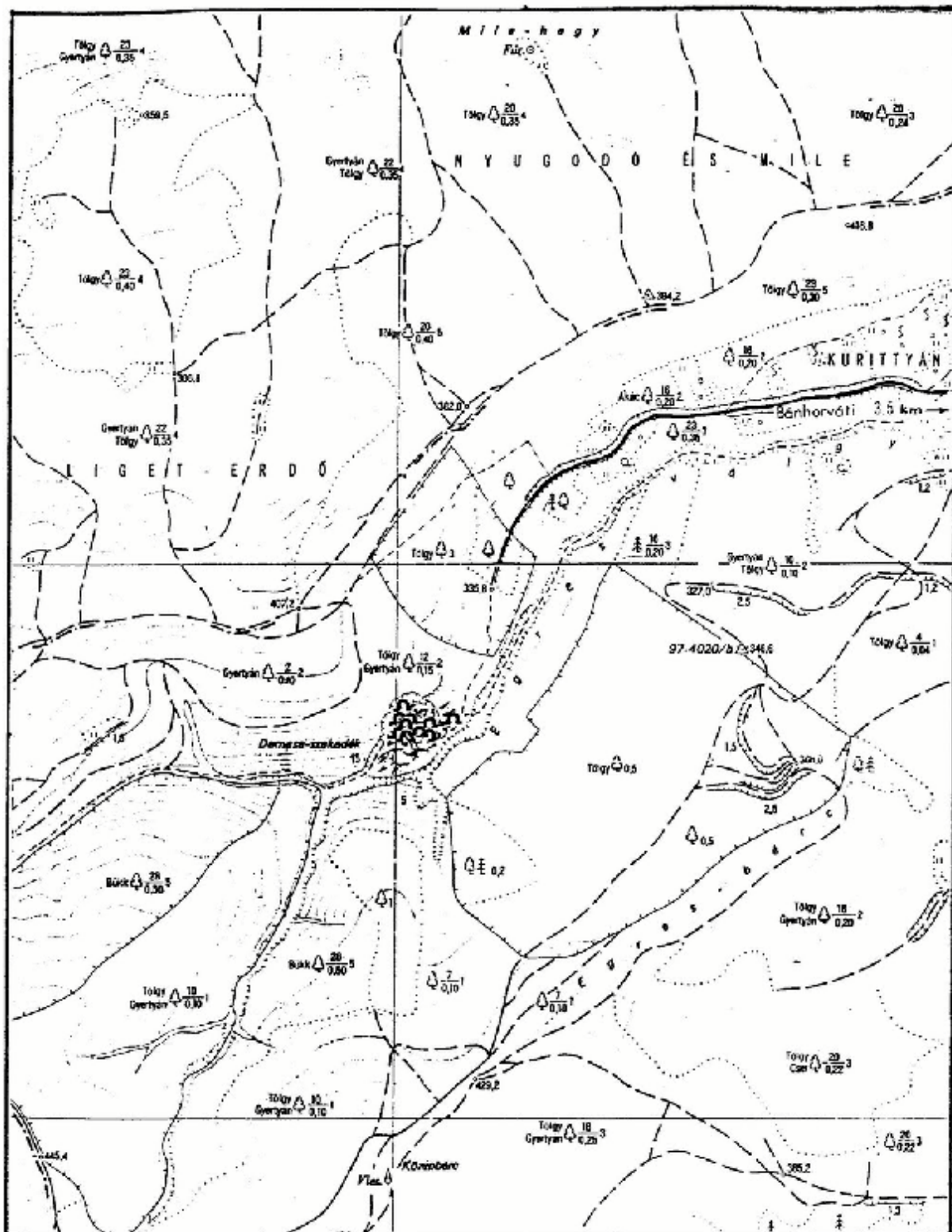
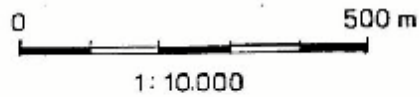
1997. május 17-én a nyugati barlangcsoportban - a Hold-hasadékhoz és a Nagy-udvarhoz kapcsolódóakban - meglehetősen hideg volt. A Mély-hasadék alján +0,4 C fok, a Jégveremben +0,1 C fok hőmérsékletet mértünk. A Jégveremben a falakat már olvadó 1-2 cm-es jégkéreg, ezen jégbordák és jégcsapok borították. A lesuvadt sziklacsoport középső részén, a Romkertből nyíló Táncterem-Lepkés-ág barlangjában már magasabb volt a hőmérséklet, +7,5 °C.

Ottjártunkkor néhány állatot is megfigyeltünk a barlangokban. Szinte mindenütt előfordult a dalos szúnyog /*Culex pipiens*/. A Jégveremben földi gilisztát /*Lumbricus terrestris*/ láttunk a jégbe fagyva. A Mély-hasadékban és a Lepkés-ágban több erdei békával /*Rana dalmatina*/ találkoztunk. A Táncteremben bőven voltak barlangi keresztespókok /*Meta menardi*/ és láttunk egy röptében nem meghatározható denevért /*Chiroptera*/, valamint elpusztult kutyabenge-araszoló lepkék /*Triphosa dubitata*/ szárnyait. A Lyukas-hasadékban több átlátszó korongcsigára /*Oxychilus lucidus*/ lettünk figyelmesek. A Táncteremben és a Pele-várban pedig pelék, /korábbi konkrét megfigyelésekből valószínűsítve/ nagy pelék /*Glis glis*/ nyomait fedeztük fel.

HIR J./1985/: A bánhorváti Damasa-szurdok - Föld és Ég 8. szám, Budapest

KOVÁCS A./1996/: Térképezés a Damasa-szakadékban - kézirat, diplomamunka a Miskolci Alapítványi Egyetemen, Miskolc

KOVÁCS - ZÁMBORI /1996/: A Damasa-szakadék barlangjai - kézirat a Vulkánszeleológiai Kollektíva Évkönyvében, az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 155-157

BÁNHORVÁTI, A DAMASA-SZAKADÉK KÖRNYÉKE

Damasa-szakadék

Az 1834-ben lesuvadt sziklatömbök között vannak a Damasa-szakadék barlangjai (E. I.)

A 18 m magas Nagy-fal a legutóbbi leszakadásból maradt vissza (E. I.)

A Kis-hasadék barlangjának bejárata /E. I./

A Mély-hasadék barlangjának bejárati szakasza /E. I./

AZ AJNÁCSKŐI-HEGYSÉG (DÉL-SZLOVÁKIA) PSZEUDOKARSZT-BARLANGJAINAK TUDOMÁNYOS KUTATÁSA A MÚLT SZÁZADBAN

L'udovit Gaál (Gaál Lajos)

A Medves-Ajnácskői-hegység* különös természettudományi és kulturális értékei már a múlt század kezdetén magukra vonták a felfedezők figyelmét. Ez az érdekes hegység a szlovák-magyar országhatár két oldalán helyezkedik el. A legértékesebb részeit védetté nyilvánították, mely területek Szlovákiában mint "Cerová vrchovina" Tájvédelmi Körzet, Magyarországon pedig Medves-Karancs Tájvédelmi Körzet néven ismertek.

A természeti értékek jelentős képviselői a bazaltok, melyek a homokkő felszínére telepedtek a pliocén végén, a pleisztocén elején. A jelenlegi alakzatok viszonylag jól megőrizték az eredeti vulkáni domborzat formáit - a kúpok, vulkáni kráterkitöltődéseket, lávafolyásokat, nekkeket és törmelékkráterek maradványait (a maarokat). Ezek a formák uralkodók ezen a területen, de gyakoriak a leszakadt sziklakarékjok és a különböző szétesett alakzatok is. 1817 végén Ch. A. ZIPSER és 1822-ben F. S. BEUDANT írtak le a Somos-kő oldalában található, érdekes, öt- és hatlapú hasábokra szétváló oszlopos bazaltot. E formákon túl, a Medves-Ajnácskői-hegységben különböző típusú pszeudokarsztos barlangok is előfordulnak. Az újabbkeletű megfigyelések szerint (L' GAÁL - I. ESZTERHÁS 1990) ezek a képződmények széleskörben elterjedtek Ajnácskő falu környékén lévő Ragács, Zaboda és Pogányvár nevű bazalthegyekben. Az első két bazalthegy az elmúlt évtizedekben sikerült alaposabban megismerni (a Ragácsi-kémény kivételével, melyről többnyire csak a helybéli lakosoknak volt tudomásuk régebben). A Pogányvár nagyobb méretű pszeudokarsztos barlangjai és különös természeti jelenségei viszont már a múlt század második felében a tudományos kutatás tárgyává váltak.

Az első tudományos kutató - aki részletesen leírta ezt a területet - Szabó József geológus volt. Ő először 1860-ban látogatta meg a Pogányvárt, de részletesen csak 1864. április 5-től 8-ig folytatott kutatásokat Kemény Gáborral és egy térképésszel, Muszinsky kapitánnyal együtt. Elkészítették a terület új topográfiai térképét a fontosabb ásványtípusok megjelölésével. Szabó J. részletes geológiai leírást adott a Pogányvárról és környezetéről. Megoldotta a bazalt-vulkanizmus kérdéseit és dolgozatában jellemezte a külső formákat (SZABÓ J. 1865). A részletes leírás ellenére sem említette meg a barlangokat.

Négy évvel később, 1868 tavaszán Nyáry Jenő archeológus látogatott el a Pogányvárra. Nyilvánvalóan a néhai erőd után kutatott (bazaltból rakott, körbefutó falak maradványai, földhalmok, téglá építmények romhalmaza). Mindemellett, egy üregnyílást fedezett fel a fennsík déli pereménél felhalmozódott kőtenger sziklatömbjei között. Segédjeinek egyike fáklyával bement a barlangba, ahonnan csak nagy sokára sikerült visszatérnie, minden ízében átfagyva, remegve. Amikor másodszer látogatták meg a területet, Nyáry megint leküldte segítőtársát az üregbe, de már zsinórt is

*Az egész hegység, az utóbbi időben (Trianon után) ritkán használt elnevezése. Szlovákiában jelenleg a szlovák oldalon lévő részt Cerová vrchovina (Cser-hegység), a magyar részeket pedig Medvedia vrchovina (Medves-hegység) névvel illetik. Magyarországon csak a magyar területre vonatkozóan a Medves-vidék, vagy bővebben a

Medves-Karancs-vidék elnevezés használatos, a szlovák oldalon lévő Ajnácskői-hegység megnevezést többnyire mellőzik.

kötött a kezére, hogy visszataláljon. Az asszisztens hamar visszatért sok állatcsonttal és cserépedény-töredékekkel (NYÁRY J. 1870). Ezek a hírek tekinthetők az első írott információknak a Pogányvár pszeudokarsztos barlangjairól.

1869 nyarán Nyáry J. újra visszament a Pogányvárhoz egy részletes archeológiai kutatás szándékával. Egymaga ment le a barlangba és tekintettel a sziklatömbök labilis, omlásveszélyes voltára, nagy körültekintéssel kezdte meg az ásatásokat. Gazdag régészeti anyagot tárt fel, főként bronz-ékszereket, valamint vas-, kerámia- és kőeszközöket (NYÁRY J. 1870).

Nyáry J. leírta a kutatott barlangokat. A földalatti üregek bazalt-sziklatömbök között alakultak ki, melyek rendszertelenül vannak egymásra halmozva, s ezért leírni és azonosítani nagyon nehéz azokat. Ennek ellenére kikövetkeztethető, hogy az először és másodjára általa kutatott barlang a jelenleg Labirintus néven jelzett barlang I-es és V-ös számú bejárata mögötti üreg. A barlang teljes járáthossza 152 m (L'. Gaál - Eszterhás I. 1990). A harmadik vizsgált barlang a napjainkban Nyáry-barlangnak** nevezett üreg. Nyáry minden üreget barlang névvel jelölt, ám bár ezek kisebb előcsarnokait pitvarnak nevezte (1. ábra). Valószínű, hogy ő tíz ilyen barlangban volt, de csak háromban ásatott. Megállapította, hogy a föld alatti üregeknek több bejárata is van, s amelyekben legalább félhomály és az átszellőzéstől friss levegő van, azokat lakták. Feltételezte, hogy a több emeletből álló föld alatti üregek otthont és védelmet adtak sokszáz embernek és állatnak. A barlangok eredetét és a bazaltsziklatömbök felhalmozódását földrengés eredményének tartotta. Rómer Flóris (1869, p. 10) hasonló értelemben tett említést a Pogányvárról és a barlangokról.

Az említett tudományos ismertetések következtében a múlt század végén élő emberek nagy figyelmet szenteltek ezen terület természeti és kulturális emlékeire. Sajnos az elkezdett kutatások a következő évtizedekben stagnáltak. A terület ismételt kutatása csak a második világháborút megelőzően és utána indult be (pl. Jugovics L. 1948, Bárta J. 1963). A "Cerová vrchovina" Tájvédelmi Körzet vezetősége ismét tervezi e ritka táj természeti értékeinek a visszaállítását és a védett értékeknek a közeljövőben való tudományos kutatását, a természeti tényezők állapotának dokumentálását, hogy a terület hatékony védelmét biztosítani tudja.

**A Nyáry-barlang szinonimái = korábbi magyar elnevezése: Lakó-barlang, korábbi szlovák elnevezése: Jaskyňa nad kamennym morom (Kőtenger feletti barlang), jelenlegi szlovák neve: Nyáryho jaskyna.

1. ábra: Pszeudokarsztos barlangok Nyáry J. után (1870)
2. ábra: A Nyáry-barlang délnyugati bejárata
3. ábra: A Labirintus-barlang (Gönczöl I. fényképei)

MEGJELENT: Karszt és Barlang, 1992 S. I. p. 27-28.

Angol nyelvből fordította: Szei Tamás.

Lektorálta és kiegészítésekkel ellátta: Eszterhás István.

A TANULMÁNYHOZ TARTOZIK MÉG EGY 8 TÉTELES IRODALOMJEGYZÉK!

A "Karszt és Barlang" szedésében volt a hiba, hogy a L'udovit-nak írandó személynevet tévesen Ludovít-nak szedték (írták).

Eszterhás István

GŐZ- ÉS GÁZKIFÚVÁS ÁLTAL ALAKULT CSÓBARLANGOK MAGYARORSZÁG LÁVAKÖZETEIBEN

Magyarország vulkánikus eredetű kőzeteiben számos barlangtípust sikerült már megismerni. Ezek között a szingenetikus barlangok kisebb számban fordulnak elő, mert az egykori felszínhez való közelségük miatt a több millió éve tartó lepusztulásnak elsősorban e barlangok estek áldozatul. A kiömlött lávaközetek mélyebb régióiban is kialakulhatott szingenetikus barlangokkal találkozhatunk csak hazánkban. Ezek egy részét a természetes denudáció, vagy az ember kőfejtő, bányászó tevékenysége tárta fel. Ilyenek például a gázhólyagok, explóziós üregek. A szingenetikus barlangoknak egyik típusát a gőz- és gázkürtők alkotják, melyek az egykori magmakamrából, vagy annak közeléből a felszínig tartottak. Ezeknek a denudáció a felszínhez közelebbi részüket bizonyára lepusztította, jó néhányuk törmelékkel töltődött fel, de a vulkánok aktivitása idején képződött gőz- és gázvezető kürtők egy-egy szakasza napjainkban mint különös barlang megismerhető.

A barlangok e különös típusával terepszemléink során először /1987-ben/ Szlovákiában talákoztunk /Ragácsi-kürtő/, aztán egyre többet sikerült megismerni Magyarországon is. Megjelenésük szerint ezek vagy függőleges, vagy közel vízszintes irányú csőszerű üregek /TAZIEFF 1976/. Kevesebb függőlegessel talákoztunk, mint vízszintessel. Valószínűleg azért, mert a függőleges irányultságuk miatt inkább feltöltődtek törmelékkel és így az esetek többségében már felismerhetetlenek. Azok a csőbarlangok, melyeket volt szerencsénk eddig megvizsgálni, közel kör, vagy ovális metszetűek. A függőlegesek átmerője 1 - 1,50 m körüli, míg a vízszinteseké ennek csak a fele, 50 - 60 cm, a jelenleg járható hosszuk pedig a 2 - 12 m között fordul elő. Valóságos hosszuk ennél nyilván lényegesen több, de vagy törmelék dugaszolja el a további részeket, vagy annyira elszűkül a még hosszan bevilágítható járat, hogy abba már lehetetlen beprézelődni.

E barlangok a vulkánok működése idején keletkeztek. A vulkánok működését végigkíséri a légnemű anyagok felszínre kerülése. A prevulkanizmusnak is jellemzői a gázfeltörések, aztán az erupció és effúzió idején is általánosak, majd a posztvulkáni tevékenység nagyobb részét is ezek adják. A kiömlési kőzetek termokémiai alakulása közben, még a képlékeny kőzetfázisban többek között gázok és forró oldatok szabadulnak fel, melyek kisebb fajsúlyuk miatt felfelé törekednek. A gázok és oldatok feláramlása folyamatos volt amíg a láva közzé válása tartott. Ez több évszázadig /alkalmasint évezredig/ is eltarthatott, mint az a napjaink vulkanizmusánál is megfigyelhető. Azt, hogy egy-egy barlangot a gőz, vagy a gáz alakított nem lehet ma már egyértelműen eldönteni, mert a formajegyek nagyon hasonlítanak egymásra, valamint a gőz- és gázfeláramlás váltakozó voltára is ismerünk példákat. A csőbarlangok keletkezésénél nagy valószínűséggel a fumarolák alakították a főszerepet, de nem kizárt a szolfatára- és mofettaszerű működés sem. A feláramlás mindig a legkisebb ellenállás felé tartott. Ez pedig nem föltétlenül a függőleges, gyakran a különböző időben egymásra települt lávalepények határvonalán, vagy más tényezők hatására, közel vízszintes irányba, vagy ferdén tart egy-egy szakasza /TAZIEFF 1976/. Az egyszer már kialakult feláramlási vonalak állandósultak, hiszen már biztosan a legkisebb ellenállást jelentették a feltörékvő gázok, oldatok számára. Az idő teltével a feláramlás feszítette rések körül a kialakuló kőzet egyre inkább megmerevedett, még ha ez lassúbb is volt az anyagszállításhoz kapcsolódó hőáramlás miatt, mint másutt. Az állandó áramlás nyomása csőszerűvé alakította réseket. Az áramló anyag a felszínhez közeledve mind kevesebb nyomásnak volt kitéve, így a forró oldatok gőzzé alakultak. Az oldatok gőzzé alakulása közben a bennük oldott anyagok részben kicsapódtak a csőjáratok falára, azon egy ásványbevonatot alkotva.

Az ásványos kiválások összetételét többnyire még nem sikerült pontosan megismerni. Vastagságuk néhány tizedmillimétertől az 1-2 cm-ig terjed. Vannak fehér, szürkés fehér, narancs színű, vöröses és kávébarna bevonatok. Csupán a sárospataki Mandulás egykori kőfejtőjében feltárt Felső-barlang bevonata lett megelemezve. Ez néhány tizedmilliméter vastag narancs színű kéreg. Főbb összetevői az albit, anortit, krisztobalit, kaolinit.

Alárendelten fordul elő benne a cuspidin, ortoklasz, pigenoit, galenit, visnyevit és nyomokban még 14 féle ásvány /ESZTERHÁS 1994-b/.

A Magyarországon eddig megismert gőzkifúvás /fumarola/ alkotta csőbarlangok a vázolt keletkezési folyamatnak több-kevesebb formajegyét valamennyien magukon viselik. A hengeres járatforma mindegyikre jellemző, ásványbélést, vagy annak nyomait már nem mindegyikben találtuk meg. E hiányosságnak két oka lehet, vagy ki sem alakult ásványbélés, mert az egykori csőrendszer alsó szakasza alkotja a mai barlangot, vagy oly tökéletesen lepusztult, kipergett az, hogy nyoma sem maradt.

A megismert csőbarlangok felének közelében találtunk szűkebb átmérőjű /15-30 cm/, így már ember számára járhatatlan további csöveket is, mint pl. a Kámori-rókalyuk, az Ablakos-barlang, vagy a Mária-barlang stb. mellett.

Csőbarlangokat eddig bazaltban, andezitben, illetve andezitagglomerátumban találtunk. Igaz, a hazai vulkanikus kőzetek nagyobb részét ezek adják, de az is lehet, hogy eme kevésbé viszkózus lávából alakult kőzetek jobban képesek e formákat megőrizni. Magyarországon máig hat /esetleg hét, ha a Halápi-bazaltlyuk is ennek bizonyul/ ilyen csőbarlangot ismertünk meg. Ezek szinte mindegyik vulkanikus hegységben előfordulnak, tehát nem egy-egy hely specifikus képződményei. A következő gőzkifúvás alkotta csőbarlangokról tudunk:

A Börzsöny andezitagglomerátumában:

1. Kámori-rókalyuk 11,50/-1,80 m /Borsosberény, Kámor-hegy/
2. Jókofág-barlang 2,05/+0,35 m /Perőcsény, Drinó-völgy/

A Visegrádi-hegység andezitagglomerátumában:

3. Ablakos-barlang 6,50/+0,80 m /Dömös, Sáros-bükk/
4. Mária-barlang 4,70/+0,50 m /Dömös, Dobogó-kő/

A Tokaji-hegység andezitjében:

5. Felső-barlang 4,44/+0,40 m /Sárospatak, Mandulás-domb/

A Medves-hegység bazaltjában:

6. Baglyas-kői-bazaltüreg aknája 2,3 x 0,8 /-2,0 m /Salgótarján, Baglyas-kő/

A Bakony bazaltjában esetleg ilyen:

- /7./ Halápi-bazaltlyuk kb. 1x1/-30!/? /Zalahaláp, Haláp-hegy/

Kámori-rókalyuk

A Börzsöny keleti részén, a Kámor-hegy csúcsrégiójában, kb. 600 m magasban található. Először BERTALAN /1958/ tesz róla említést és megjegyzi, hogy 1940-ben hallott róla Kézdi Ferentől. Egy andezitagglomerátumból álló sziklaletörésből kelet felé néz a nagyjából 70 cm átmérőjű, kerek bejárata. A bejárathoz hasonló átmérőjű, csőszerű folyosó vízszintesen és egyenesen tart 7 m-ig, majd ezt követően egy 1,50 m-es lépcsős letörés és enyhe balra fordulás tapasztalható. A lépcsőig a járat szelvénye nagyjából fekvő ellipszis, ezen túl pedig lekerekített sarkú négyzet. A bejáratától számított 11. méter után 30-35 cm-esre szűkül a járatszelvény és derékszögben balra fordul, így a további részbe bepréselődni már nem lehet. Teljes felmért hossza 11,50 m. Térképét Németh Róbert 1995-ben készítette /ESZTERHÁS 1995/. A letörésnél és a letörésen túli szakaszban a mennyezetten és néhol az oldalfalakon vöröses és kávébarna színű, salakos szerkezetű bevonat látható. Az első 7 m-es szakaszban kitöltődés nincs, a letörés utáni mélyebb részeken az aljzaton kevés kötőrmelék található. A barlang bejáratától jobbra, vele azonos magasságban egy 30 cm átmérőjű vízszintes lyuk is indul a sziklafalba, mely genetikailag azonos az előbbivel.

Jókofág-barlang

A Magas-Börzsöny északnyugati részén, a Drinó-patak völgyoldalában mintegy 550 m magasságban van az 1995 előtt ismeretlen barlang. Megtalálójá és felmérője Tinn József volt. A félköríves, 80 cm széles, 40 cm magas bejárata délkelet felé néz. Egyre szűkülő félhengeres folyosója 2,05 m-ig követhető, majd járhatatlanul szűk átmérővel felfelé kanyarodik. Az eredetileg körmetszetű járat alját avar és földes kötörmelék tölti ki, ezért mutat félkör metszetet /ESZTERHÁS 1995/.

Ablakos-barlang

A Visegrádi-hegység központi részén, a Szer-kövek és a Sáros-bükk közti depresszióban található kb. 500 m magasságban. 1997-ben talált rá először Gönczöl Imre. A barlang egymással párhuzamos két csőjáratral indul, majd ezek egybeszakadnak. Az üreg teljes hossza 6,50 m, a csőjáratok átlagos átmérője 80 cm. A járatfalak egy részén jól látható egy szürkés fehér ásványbekérgeződés. A barlang közvetlen közelében még további kisebb csövek is találhatóak, melyek genetikailag azonosak az Ablakos-barlanggal.

Mária-barlang

A Visegrádi-hegység legmagasabb pontja közvetlen közelében, a kilátóval koszorúzott dobogó-kői csúcshazikla északi oldalában, a siketnéma túristák Mária-kegyhelye mellett található. 1997-ben talált rá Eszterhás István, korábbi említéséről nem tudunk, pedig a kegyhelyet 1926-ban kiépítők figyelmét sem kerülhette el. 60 x 60 cm-es bejáratát egy északkelet felé tartó 4,70 m hosszúságban kúszva járható egyenes, közel vízszintes csőfolyosó követi, amely még ugyanilyen irányban folytatódik, de már járhatatlanul szűkké válik. Az egyenletesen szűkülő csőjáratot minden oldalról andezitagglomerátum határolja, alján pedig kevés kötörmelék, illetve a korábban benne járt „látogatóktól” származó hosszú farudak vannak. A falain ásványi bekérgeződést nem sikerült találni. A kegyhely frontfalán túl, a sziklafalban egymás mellett több, kisebb „füstcsőszerű” lyuk is található.

Felső-barlang

A Tokaji-hegységben, Sárospatak Újtelep /nyugati/ városrésznek közvetlen szomszédságában az egykori kőbánya, legutóbb sportlőtér területén kb. 150 m magasságban nyílik. A kőbányászat tárta fel az üreget, melyre először 1991-ben Lénárt László hívta fel Eszterhás István figyelmét, aki 1993-ban kereste fel azt, amelyet ugyanekkor Csáki Roland és Szomorjai Ferenc mért fel. A mandula formájú 78 cm széles, 42 cm magas barlangnyílás észak felé néz a bányafal felső negyedéből. A barlangnyílás szelvényével párhuzamosan gyűrűs elválás figyelhető meg a savanyú piroxénandezit-falban. Fél-ellipszis metszetű folyosója 4,44 m-ig enyhén lejtősen tart, majd ott záródik. A bejáratától 3,50 m-re viszont lefelé ágazik el a folyosó. Sajnos e legfelsőbb részeknek csak a tetejét tudtuk megsejteni, mert a folyosó 2,5 m-énél egy bordák alkotta szűkület van, amely a meglévő törmelékkel együtt megakadályozta a továbbjutást, így az előbb említett lefelé tartó elágazás torkolata is csak kitapogatás útján lett észlelve. A járat alján elég sok a falakról /az egykori robbantások által/ lepergett törmelék, valamint sportfegyver-lövedék, tollak, bagolyköpet található. A szűkület előtt a bal oldalon még a falra tapadva is van abból a narancs színű bevonatból, amelynek ásványtani elemzéséről már korábban szoltam /ESZTERHÁS 1993/.

A Baglyas-kői-bazaltüreg aknája

A Medves-hegységben, Salgótarján nyugati belterületének természetvédelmi területté nyilvánított része a Baglyas-kői nekk. Ebben található a Baglyas-kői-bazaltüreg 285 m tengerszint feletti magasságban. Amely tulajdonképpen három egymás közvetlen közelében

levő üreg alkotta rendszer. A legfeltűnőbb, vízszintes barlangrész bejáratának előterében van az a lefelé tartó erősen feltöltődött akna, amelyet gőzkifúvás alkotott. Először BERTALAN /1958-ban/ említi, mint tektonikus üreget, OZORAY 1957, 1960-ban már mint gőzkifúvásos csatornáról szól. A szerző 1987-ben kereste fel és készítette el térképét /ESZTERHÁS 1987/. Az akna megnyúlt, ovális keresztmetszetű, nagyobbik tengelye 2,30 m, a kisebbik 80 cm. A nagyobbik tengely iránya megegyezik a vízszintes barlangrész folyosójának, illetve a nekkben levő tektonikus leszakadás irányával. Az akna mélysége jelenleg 2 m, de alját vastagnak tűnő kötörmelék alkotja. Falait sötétszürke bazalt alkotja, melynek zugaiban szürkés fehér ásványi kiválás tapasztalható.

Halápi-bazaltlyuk

A Bakonyban, a Tapolcai-medencét körülölelő bazalthegyek egyikében, a Haláp-hegyben található. A ma is működő bazaltbánya tárta fel. Jelenleg a barlangot nem lehet megtekinteni, mert a működő kőbánya területén van, másrészt pedig bejáratí aknája vaslapokkal és kőzúzalékkal le van zárva. Létezéséről szóló „kósza hírek” már az 1950-es évekből ismertek. 1994-ben Kolláth János szerette volna felkeresni /KOLLÁTH 1994/, de ő is csak "hitelesebb" elbeszéléseket tudott meg róla. A kútszerű üreg kb. 1 m átmérőjű és az elbeszélések szerint legalább 50/! m mély volt. Belőle rendkívül hideg levegő áramlik fel, ezért a bányászok ivóvíz és élelem tárolására hasznosították. /Valószínűleg ezért nem temették be, mint már annyi bánya által feltárt barlangot./ Az 1970-es években az üreg felső részét lefejtették, mely által 30 m-esre rövidült és ezt követően zárták le. Állítólag járt is benne valaki kötél segítségével.

Zusammenfassung

Durch Dampf- und Gasausblasen entstandene Rohrhöhlen in den ungarländischen Lavagesteinen

In den vulkanischen Gesteinen des Ungarns wurden viele Höhlentypen gefunden. Unter den Höhlen sind wenige zylinderförmige Rohrhöhlen. Diese sind vertikale oder horizontale. Ihre Wände überziehen Mineralborken vielfalls. Diese Minerale sind sich aus heißen Lösungen geschieden. Aus vorerwähnten Erscheinungen und aus den Vergleiche mit aktiven Fumarolen haben wir den Schluß gezogen, daß diese Rohrhöhlen Schlotüberreste der alten Dampf- und Gasausblasen sind. Wir kennen sechs diese Rohrhöhlen aus Ungarn:

1. Fuchsbau in Kámorhorn /bei Borsosberény/
2. Jókofaghöhle /bei Perócsény/
3. Fensteröffnungshöhle /bei Dömös/
4. Mariahöhle /bei Dömös/
5. Oberhöhle /bei Sárospatak/
6. Basaltloch in Baglyas-kő /bei Salgótarján/

Irodalom

BERTALAN K./1958/: Magyarország nem karsztos eredetű barlangjai - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, Budapest p. 17-18

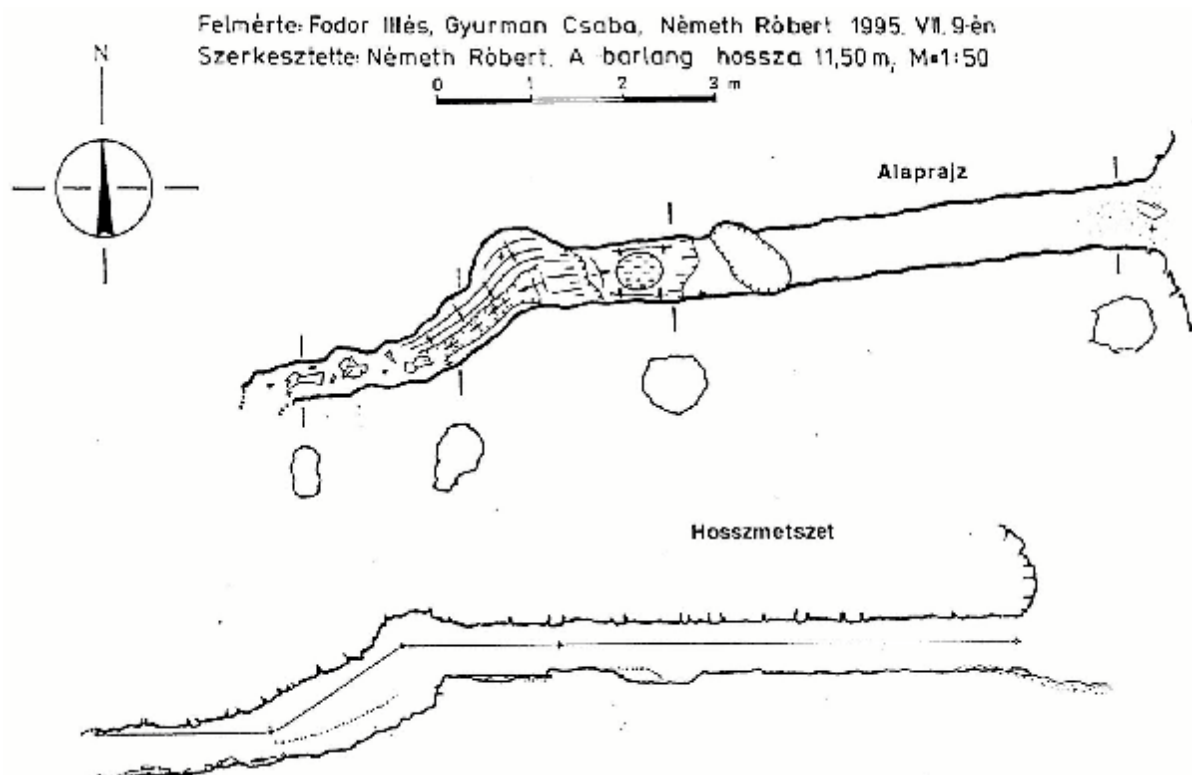
ESZTERHÁS I./1987/: Jelentés a Medves - Ajnácskői-hegység barlangjainak kutatásáról - kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 162-198

ESZTERHÁS I./1991-a/ Lávabarlangok - Hegyisport 2. sz. Miskolc p. 71-74

ESZTERHÁS I./1991-b/: Magyarországi vulkáni kőzetek barlangjainak genotípusai - Borsodi Műszaki Gazdasági Élet, Miskolc p. 45-47

ESZTERHÁS I./1991-c/: A Medves - Ajnácskői-hegység barlangjai - kézirat a szerző tulajdonában

- ESZTERHÁS I./1993/ szerk. A Tokaji-hegység barlangjai II. rész - kézirat a Vulkánszeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI, valamint a BNP adattárában Budapest, Eger p. 153-156
- ESZTERHÁS I./1994-a/: Vulkánszeleológia - MKBT tanfolyami jegyzet, Budapest
- ESZTERHÁS I./1994-b/: Barlangi képződmények ásványtani vizsgálata - kézirat a Vulkánszeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest
- ESZTERHÁS I./1995/ szerk. A Börzsöny barlangjai - kézirat a Vulkánszeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 122 és 146
- ESZTERHÁS I./1997/ szerk. A Visegrádi-hegység barlangjai II. rész - kézirat a Vulkánszeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest
- ESZTERHÁS-GAÁL /1990/: Pseudokrasové jaskyne Cerovej vrchoviny otázky genézy a rozšírenia - Slovensky kras 28. sz. Liptovský Mikuláš p. 71-102
- JUGOVICS L./1944/: Adatok a nógrádi-gömöri bazaltterület ismeretéhez - Beszámoló a Magy. Kir. Földt. Int. vitaülésének munkálatairól /a MKFI 1944. évi jelentésének függeléke/ IV. évf. 6. füz. Budapest p. 277-328
- KOLLÁTH J./1994/: A Halápi-hegy kőfejtőjének barlangja - Lychnis, a Vulkánszeleológiai Kollektíva kiadványa, Kapolcs p. 22-24
- LÁZNOVSKI, B./1933/: Prúvodce po Československé republice II. - Země slovenská a podkarpatoruská, Praha p. 691
- OZORAY Gy./1957/: Nógrádi bazaltüregek - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató /jul-dec/, Budapest p. 37-38
- OZORAY Gy. /1960/: Nemkarsztos üregek genetikája magyarországi példák alapján - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató /jan-febr./ Budapest p. 4-15
- PILOUS, V./1982/: Pseudokrasové dutiny v neovulkanitech jizniho Slovenska - Československy kras 32. sz. Praha p. 73-84
- SZENTES Gy./1971/: Caves Formed in the Volcanic Rocks of Hungary - Karszt- és Barlangkutató, Budapest p. 117-129
- TAZIEFF, H./1976/: Cratères en Feu - Gallimard/Arthaud, Paris

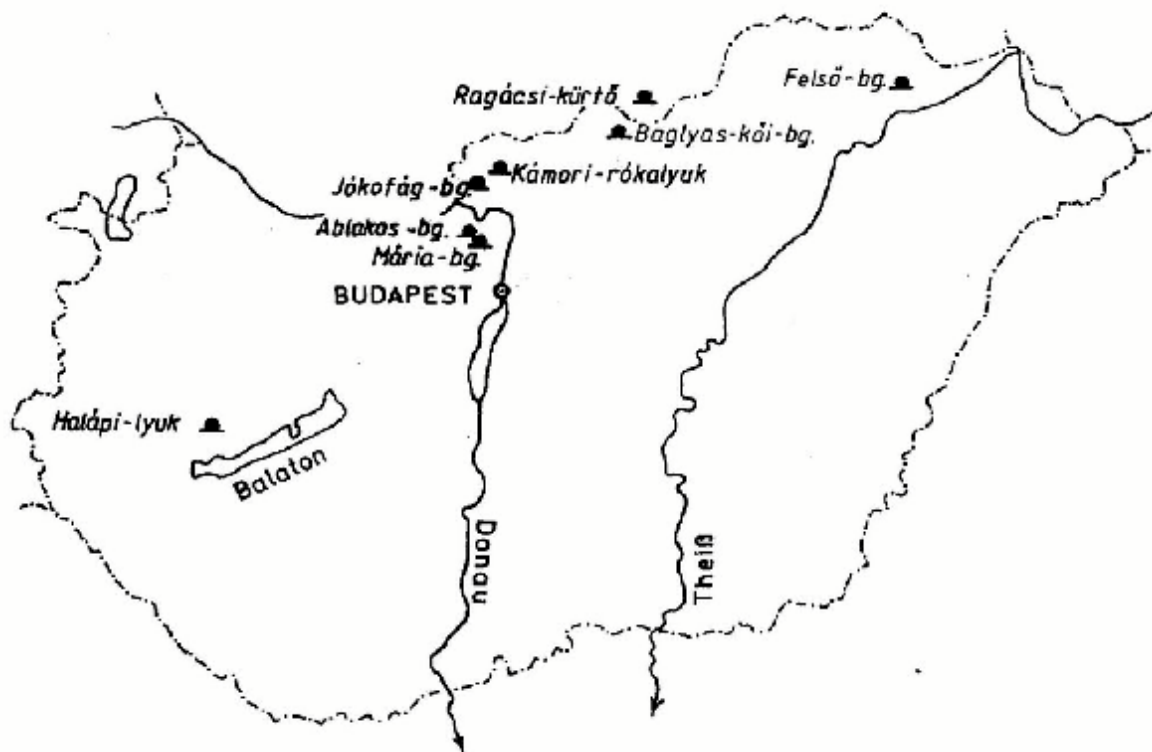

BORSOSBERÉNY, KÁMOR KÁMORI- RÓKALYUK

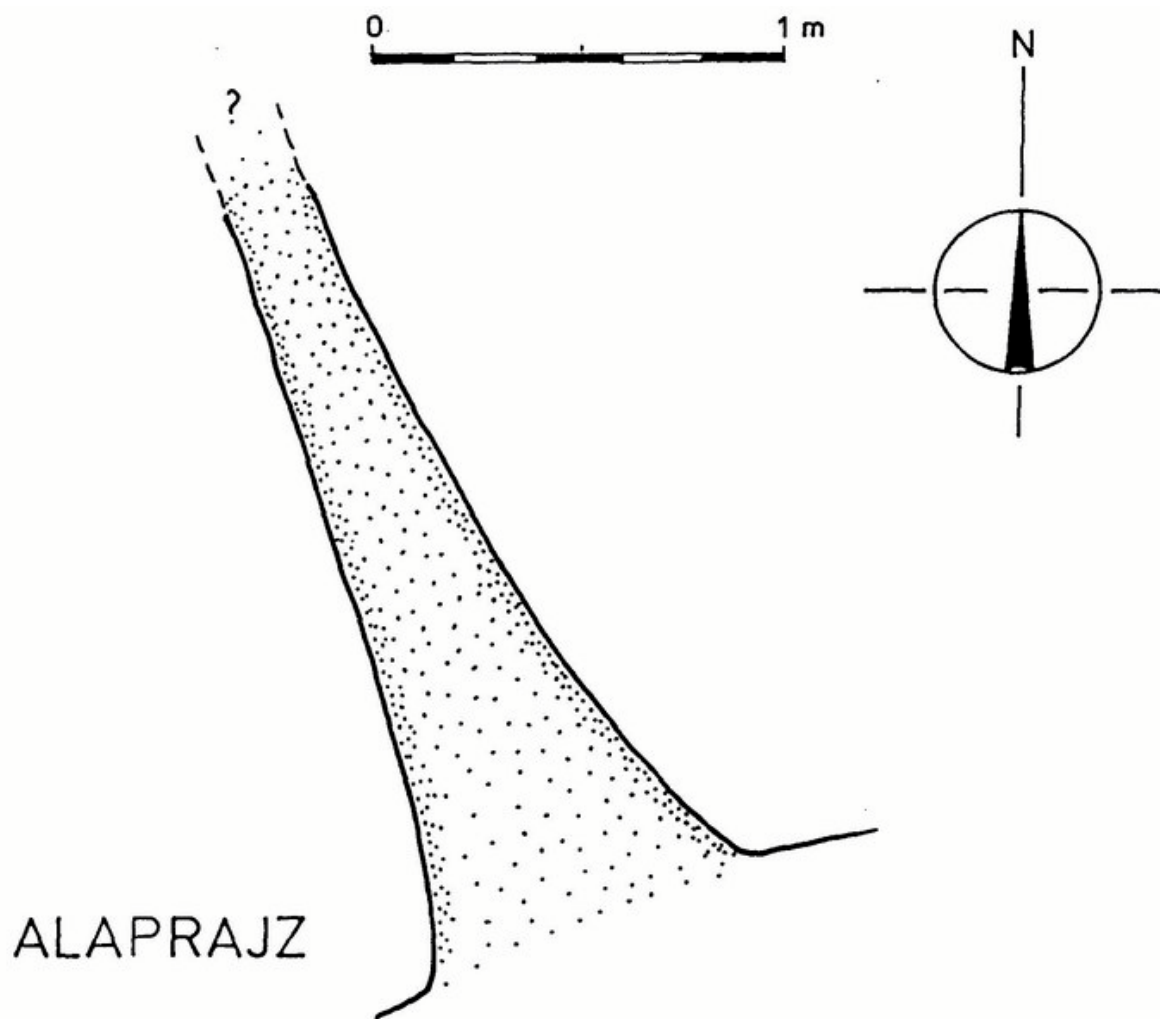
Felmérte: Fodor Illés, Gyurman Csaba, Németh Róbert 1995. VII. 9-én

Szerkesztette: Németh Róbert.

A barlang hossza 11,50 m; M=1:50

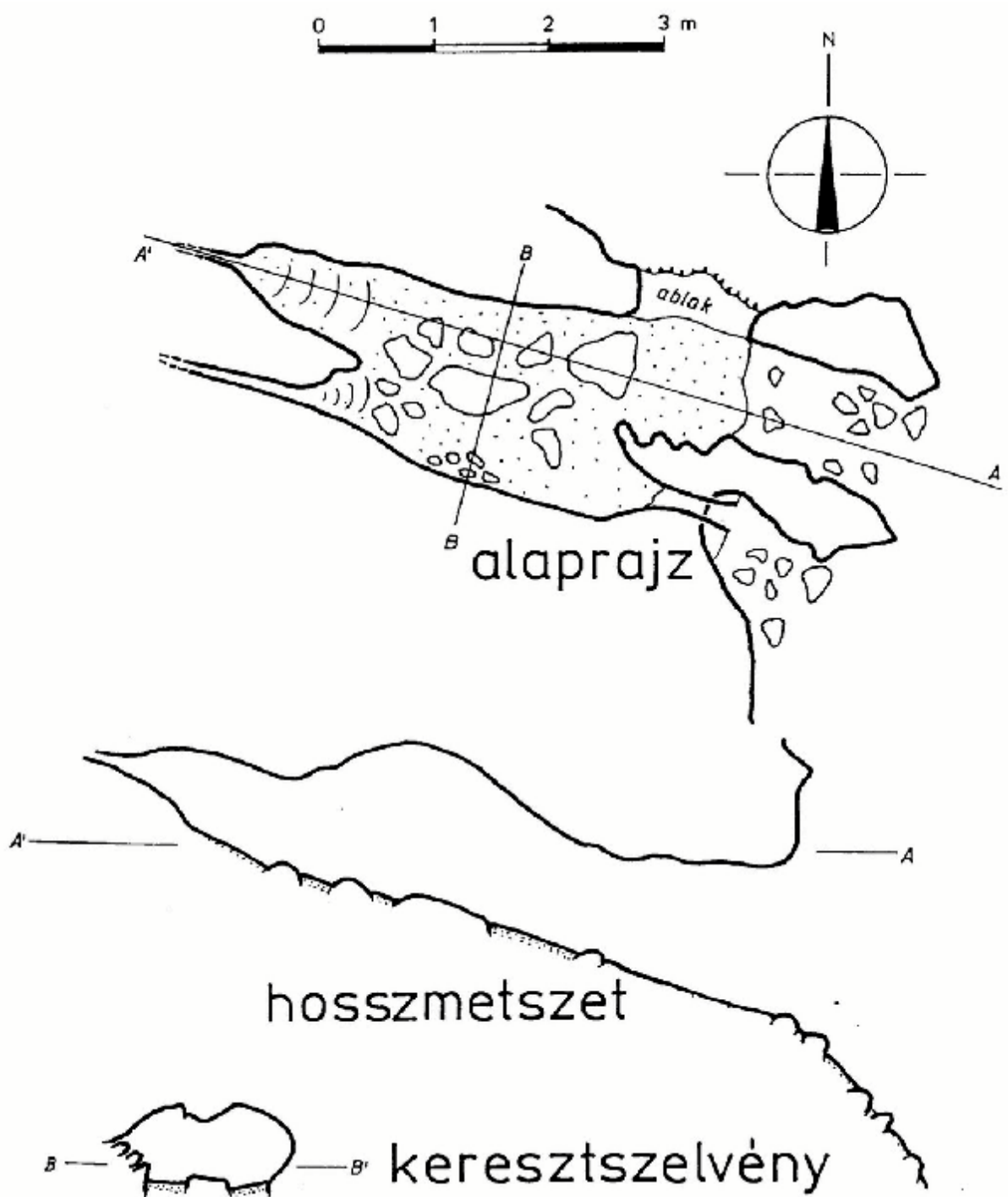

GŐZKIFÚVÁS ALKOTTA CSŐBARLANGOK MAGYARORSZÁGON
DURCH DAMPFAUSBLASEN GEBILDETE ROHRHÖHLEN IN UNGARN

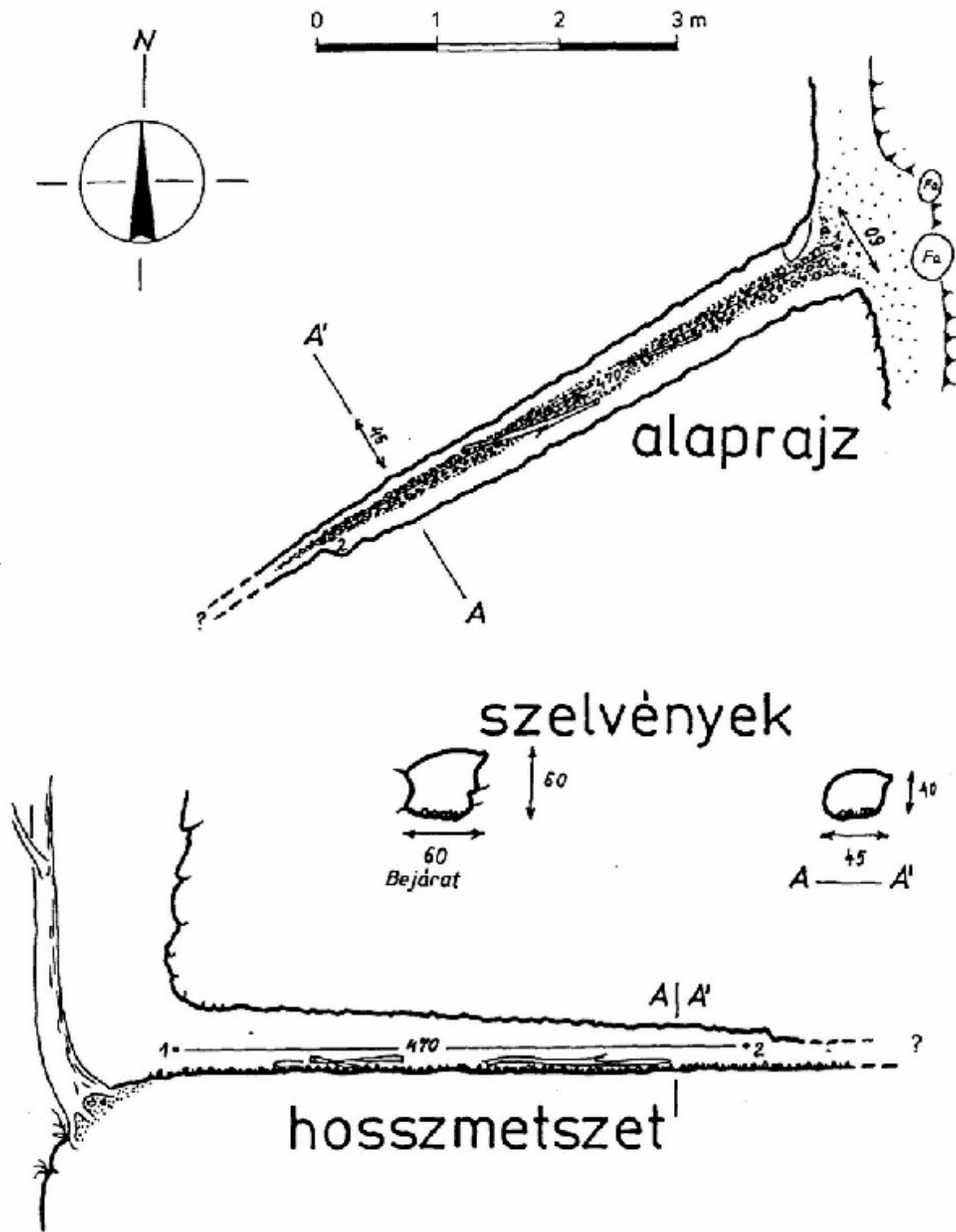

JÓKOFÁG-BARLANG
Felmérte: Tinn József 1995. VII. 9-én

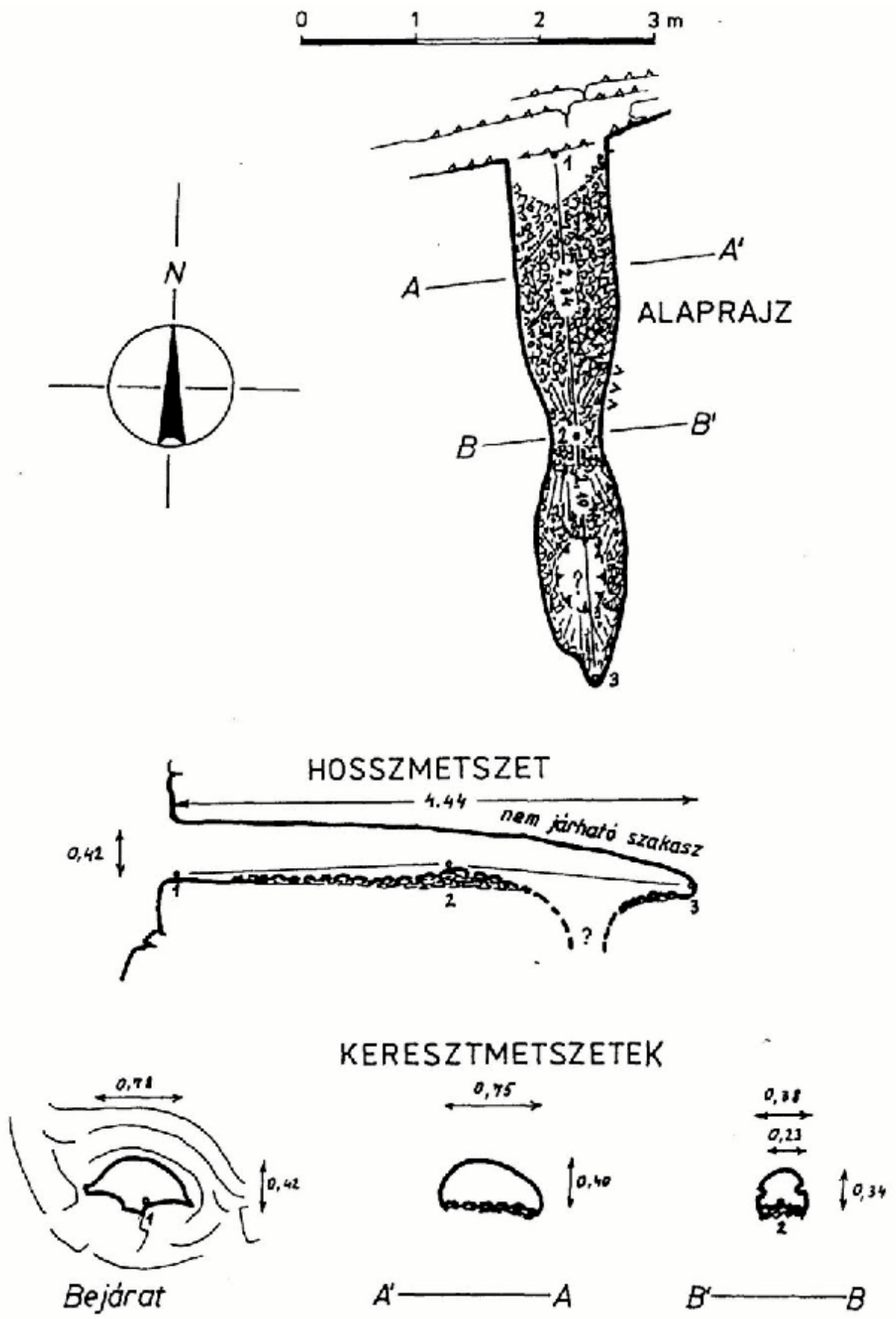
A barlang hossza 2,05 m, magassága 0,35 m; mérték 1:20

DÖMÖS, SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ, ABLAKOS-BARLANG
Felmérte: Gönczöl I; Gönczöl I-né; Gönczöl T; Kovács Á. 1997. 7. 11.
A barlang hossza 6,50 m, magassága 0,80 m; mérték 1:50

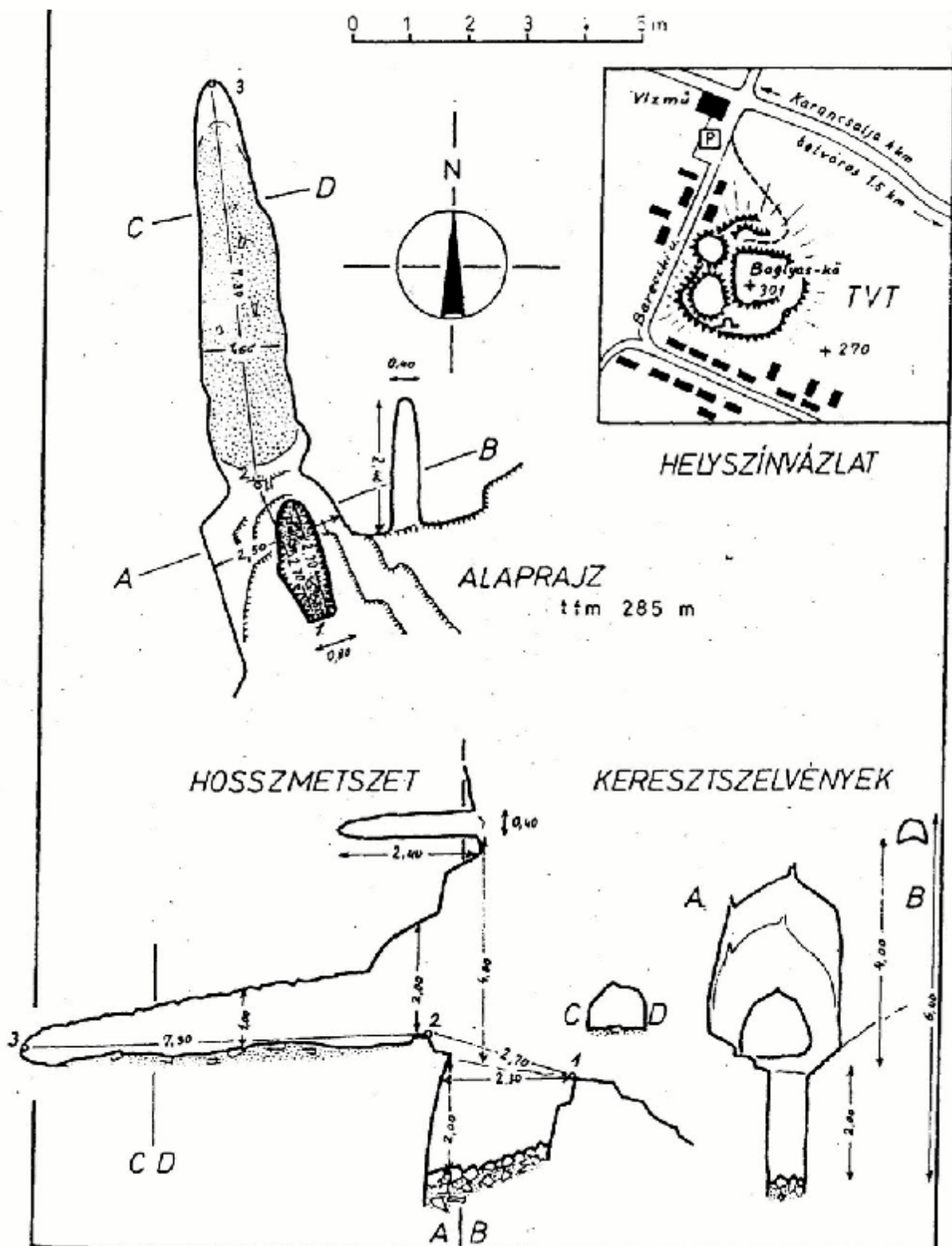

DÖMÖS, DOBOGÓ-KŐ, MÁRIA-KEGYHELY, MÁRIA-BARLANG
 Felmérte: Eszterhás I; Kalicza E; Kalicza T. 1997. július 9-én
 A barlang hossza 4,70 m, magassága 0,50 m, mérték 1:50

SÁROSPATAK, MANDULÁS, FELSŐ-BARLANG
 Felmérte: Csáki Roland és Szamorjai Ferenc 1993. VII. 10-én

A barlang hossza 4,44 m; magassága 0,40 m, mérték 1:50

SALGÓTARJÁN, BAGLYAS-KŐ (vagy KÖVÁR), BAGLYAS-KŐI-BAZALTÜREG
 Felmérte Eszterhás István és Kovács Árpád 1987 V. 1.

Szerkesztette Eszterhás István Hossza: 12,70 m Mérték 1:100

FUMAROLAKÜRTŐK

Sárospatakon a Mandulási-kőbánya tárta fel az ásványképződményekben gazdag Felső-barlangot (E. I.)

A leghosszabb ismert csőbarlangnak, a Kámori-rókalyuknak a bejárata /E. I./

Szinte szabályos csőszelvény a Kámori-rókalyukban /E. I./

A Dobogó-kő andezitagglomerátumában alakult Mária-barlang csövében csak kúszva lehet járni /Kalicza/

Az Ablakos-barlang végéből még tovább vezet a már járhatatlanul szűk cső (G. I.)

Az Ablakos-barlang falában végigkígyózó ásványbéléses félcső (G. I.)

Eszterhás István

MAGYARORSZÁG NEMKARSZTOS BARLANGJAIBAN TALÁLHATÓ KÉPZŐDMÉNYEK

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva a magyarországi nemkarsztos barlangok kataszterezése során több olyan vulkánikus kőzetben kialakult barlangot dokumentált amelyben különféle ásványos képződmények fordulnak elő. Néhány barlangi ásványképződményt sikerült megvizsgáltatni röntgendifrakciós módszerrel a Veszprémi Egyetemen, illetve a veszprémi Akadémiai Intézetben /pl. az Arany-barlang, a Felső-barlang, a Függő-kői-barlang és a Pulai-bazaltbarlang néhány képződményét/ - az ércbányák által feltárt barlangok ásványait pedig a bányavállalatok elemeztették meg. Az ásványok többségét azonban nem volt módunk /pénzünk/ még megelemezteni.

Egyre több olyan nemkarsztos barlangról tudunk, amelyben ásványképződmények is vannak. Ezeket igyekezünk most képződményféleségenként csoportosítani a jobb tájékozódás és a későbbi elemzések megkönnyítése érdekében. A felsorolt barlangok után /zárójelben/ utalunk arra a többnyire kéziratossá váló dolgozatra, amelyben említés van az egyes ásványképződményekről.

/Rövidítések: ARÉ = Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyve,

VKÉ = Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyve.

Ha az oldalszámot nem ismerjük, akkor a dolgozat címét adjuk meg/

Lávacseppkő /kónikus/

1. Halász Árpád-barlang - Nagyvázsony /1987. ARÉ p. 31-47/

Kalcitcseppkő

2. Remete-barlang - Zalasántó /1985. ARÉ A Tátika bazaltbarlangjai/

Szilikátcseppkő /tridinit/

3. Arany-barlang - Tállya /1993. VKÉ p. 22-24, 33-34, 139 1994. VKÉ p. 55-60/

Ismeretlen anyagú cseppkő

4. Öreg bánya barlangja - Dömös /1996 VKÉ p. 70/

5. Vizes-barlang - Dömös /1996. VKÉ p. 71/

6. Kopolya-kövek déli barlangja - Kemence /1995. VKÉ p. 147/

7. Szarkádi-tető barlangja - Tihany /1994. Tihanyi-félsziget barlangkatasztere/

8. Forrás-barlang - Tihany /1994. Tihanyi-félsziget barlangkatasztere/

Jég /és firnhó/

9. Sárkány-barlang - Kisapáti /1994. VKÉ p 45-54/
10. Sárkánytorok-barlang - Rónabánya /1994. VKÉ p. 45-54 1989. ARÉ Szilvás-kő bazaltbarlangjai/
11. Telkibányai-jeges-üreg - Telkibánya /1994. VKÉ p. 45-54 1992. VKÉ p 324-329/
12. Jégverem - Bánhorváti /1996. VKÉ p. 155-157/

Fennőtt-kristályok /kvarc, ametiszt, barit, cölesztin, isingerit/

13. Rózsabánya andezitüreege - Nagyörzsöny /1995. VKÉ p . 176-178./
14. Gyöngyösoroszi ércbánya üregei – Gyöngyösoroszi /1991. ARÉ p. A Központi- és Déli-Mátra barlangjai/
15. Pulai-bazaltbarlang - Pula /1986. ARÉ A Pulai-bazaltbarlang és környéke, 1990. Basalt-höhlen in Ungarn - poszter/

Ismeretlen „fehér” bevonatok

16. Ablakos-barlang - Dömös /1997 VKÉ in press/
17. Keleti-barlang - Nagymaros /1995. VKÉ p. 204/
18. Fehér-barlang - Fony /1994. VKÉ p. 133/
19. Láng-völgyi-barlang - Fony /1994. VKÉ p. 133/
20. Pulai-bazaltbarlang - Pula /1986. ARÉ A Pulai-bazaltbarlang és környéke/
21. Sárkányfürdő-barlang - Ecseg /1988. ARÉ Adatok a Cserhát nemkarsztos barlangjainak ismeretéhez/
22. Vadlány-lik - Nagyörbő /1985. ARÉ A Kovácsi-hegy bazaltbarlangjai, 1993. VKÉ p. 72/
23. Ülőke-barlang - Fony /1993. VKÉ p. 170/
24. Baglyas-kői-bazaltüreg aknája - Salgótarján /1987 ARÉ p 162-198/
25. Kis-kői-bazaltbarlang - Szilaspogony /1987. ARÉ p.162-198/

Ismeretlen anyagú „sárgás” bevonatok

26. Csódi-hegyi-barlang - Dunabogdány /1996. VKÉ p. 82/
27. Kis-kői-bazaltbarlang - Szilaspogony /1987. ARÉ p.162-198/

Összetett „narancs színű” bevonatok /albit, anortit, kaolinit stb./

28. Felső-barlang - Sárospatak /1993. VKÉ p. 154 1994. VKÉ p. 56/

Ismeretlen anyagú „vörösarna” bevonatok

29. Kámori-rókalyuk - Borsosberény /1995. VKÉ p. 122/
30. Remete-barlang - Gyöngyös-Kékestető /1991. ARÉ A Központi- és Déli-Mátra barlangjai/

Szilikátpizolitek

31. Szénégető-barlang - Boldogkőváralja /1994. VKÉ p.109-110/
32. Emeletes-barlang - Pusztafalu /1994. VKÉ p. 157-158/
33. Galériás-barlang - Háromhuta /1993. VKÉ p. 220/
34. Visszhang-lik - Regéc /1993. VKÉ p. 285/
35. Nagy Bivak-barlang - Háromhuta /1992. VKÉ p. 159/
36. Bivak-barlang - Regéc /1992. VKÉ p. 274/
37. Guanós-barlang - Regéc /1992. VKÉ p. 288/
38. Smirgli-barlang - Regéc /1992. VKÉ p. 299/
39. Gyula-barlang - Mátraszentimre /1990. ARÉ p. 94/

40. Kis Gyula-barlang - Mátraszentimre /1990. ARÉ p. 77/
41. Vörös-kő-bérci-hasadék - Mátrakeresztes /1990 ARÉ p.100/
42. Függő-kői-barlang - Mátraszőlős /1988 ARÉ Adatok a Cserhát nemkarsztos barlangjainak ismeretéhez/
43. Dupla-üreg - Sámsonháza /1988. ARÉ Adatok a Cserhát nemkarsztos barlangjainak ismeretéhez/

Kalcitpizolitek

44. Gödrösi Explóziós-barlang - Tihany /1994. A Tihanyi-félsziget barlangkatasztere, 1985. ARÉ A gödrösi Explóziós-barlang kitisztítása/

Ismeretlen anyagú „fehér” pizolitek

45. Hosszú-mezői-rombarlang - Tihany /1994. A Tihanyi-félsziget barlangkatasztere/
46. Kőfejtő gejzírürege - Tihany /1994. A Tihanyi-félsziget barlangkatasztere/
47. Szarkádi II. kúp 2. barlangja - Tihany /1994. A Tihanyi-félsziget barlangkatasztere/

Ismeretlen anyagú „szürke” pizolitek

48. Limax-barlang - Bozsok /1995. VKÉ p. 90/

5. DOKUMENTÁCIÓS MUNKÁK

Szenti Tamás: A Gödöllői-dombság üregei. Ismétlés a szerző 1996-os jelentéséből.

Eszterhás István

VULKÁNI KÖZETEK ÉRDEKESEBB BARLANGJAI /az Északi-középhegységben/

A barlangok elsősorban a mészkőhegységekre jellemzőek, de üregek, barlangok mindenféle kőzetben keletkeznek, így a vulkanikus kőzetekben is. Számuk és méretük szerényebb ugyan, mint a mészkőhegyek karsztbarlangjainak esetében tapasztaljuk, de korántsem annyira, mint azt a köztudat tükrözi. Az Északi-középhegység vulkanikus tagjaiban eddig több mint 400 barlangot sikerült megismerni /a Börzsönyben 60-at, a Cserhátban 16-ot, a Medvesen 12-öt, a Mátrában 68-at, a Bükk és Upponyi-hegység vulkanikus részeiben 20-at, a Tokaji-x és Szalánci-hegységbenx pedig 241-et/. Ezek terjedelme a néhány méteres odútól a 370 méteres, a bejáráshoz több órás túrát igénylő térlabirintusig terjed.

Számuknál, méretüknél sokkal nagyobb jelentőségű keletkezésük sokfélesége és abból következően formájuk és képződményeik ritka változatossága /ESZTERHÁS 1994-b/.

A vulkáni tevékenységgel egy időben, még a képlékeny lávában alakultak az ún. elsődleges /szingenetikus/ lávabarlangok. Az ilyen barlangok számos változata közül a legtöbb és egyben legnagyobb méretűek felszínközeli képződmények voltak, így ezek a hazai vulkanikus hegységek többmillió éves lepusztulása során megsemmisültek. A lávaréteg mélyebb részein képződött barlangok, mint a gázhólyagok, gázkürtök, robbanásos üregek viszont ismertek hazánkból is.

x = A köztudatban - sajnos - a politikai indíttatású "Radó-féle" Zempléni-hegység elnevezés gyökerezett meg.

A Gyula-barlang a legnagyobb ismert hazai gázhólyagbarlang. A Központi-Mátrában, Mátraszentimre határában, a Csörgő-patak andezites völgyében szájadzik. Az Ágasvári Turistaház közelében, a Csörgő-patak völgyében található Vándor-forrástól a völgytalpon a vízfolyással szemben haladva mintegy 600 m után találjuk meg. A 7 m széles, 2,30 m magas, félköríves szája délkelet felé néz. Kialakulásakor bizonyára a közel gömbformájú üregből a

mai barlang egy negyednyi gömböt mutat. Az egykori kerekded hólyag patak felőli felét a Csörgő-patak bevágódása pusztította le, a maradék félgömb alsó részét pedig törmelék töltötte fel. A szélesszájú, egyetlen 3,60 m mélységű fülkéből álló barlang emberemlékezet óta nyitott. Szinte kínálja magát a menedéket kereső ember számára. Ezért nem is okozott meglepetést, hogy aljának törmelékéből bronzkori és középkori cseréptöredékeket tártak fel /ESZTERHÁS 1996/.

Hasonló módon, a képlékeny lávából felszabaduló és összegyűlő gázok alkotta kisebb hólyagbarlang ismert még a Gyula-barlang közvetlen szomszédságában, a Kis Gyula-barlang, aztán Mátrakeresztesen a Vidróczki-barlang, majd a Cserhátban a Független-kői-barlang, a Dupla-barlang, a Tokaji-hegységben a nagy-bekecs-kőszáli Lapos-barlang stb. /ESZTERHÁS – GAÁL - TULUCAN 1997/.

A Kámori-rókalyuk egykori gázkürtő maradványa /ESZTERHÁS-GAÁL-TULUCAN 1997, SZENTES 1971/. A barlang a Börzsöny keleti részén, Borsosberény határában, az andezitből álló Kámor-hegy csúcsrégiójának északkeleti részén van. /A sárga jelzésű turistaútról a Kámor-csúcsnál kell letérni és mintegy 250 m-rel északkeletre, 60 m-rel alacsonyabban egy sziklaletörésnél található a barlang./ 70 cm átmérőjű kerek bejárata kelet felé néz. A bejáratot hasonló keresztmetszetű csőszerű járat követi előbb vízszintesen és egyenesen, majd a 7. m után lejtősen és enyhén balra fordulva. Kúszva járható hossza 11,50 m, bár a csőszerű üreg folytatódik még, de a továbbiakban kalibere már 30-35 cm-re szűkül, így az emberi test képtelen azon továbbpréselődni. Szabályos körkeresztmetszetű falait többnyire vörösesbarna ásványi bevonat kérgezi. Törmelék alig van benne.

A Börzsönyben még a Drinó-patak közelében levő Jókofág-barlangot alkotta gázkifúvás, aztán Salgótarjánban a Baglyas-kői-barlang előterében találunk ilyent, illetve Sárospatakon a felhagyott mandulási andezitbánya tárt még fel hasonló gázcsövet.

A hazai vulkanikus kőzetek barlangjainak többsége jóval a kőzetkeletkezés után a sajátos lepusztulás sokféle tényezője nyomán alakultak, ezek az ún. másodlagos /posztgenetikus/ barlangok /ESZTERHÁS 1993-c, OZORAY 1960/. Ilyenek a lugos oldódású barlangok, a tektonikus hasadékbarlangok, a csuszamlással alakult atektonikus barlangok, a patakok eróziója révén keletkezett üregek, az egymásra dőlt kőtömbökből alakult álbarlangok, a bányauregek továbbfejlődésével keletkezett konzekvenciabarlangok stb.

A fuló-hegyi Nagy-barlang hidrokvarcitos riolittufában lúgos oldódással alakult barlang /ESZTERHÁS – GAÁL - TULUCAN 1997/. A Tokaji-hegység déli részén, a legyesbényei Fuló-hegy déli oldalában van, a falu északi szélétől már látszik a barlangszáj és mintegy 400 m szőlőtáblák közt meglehetősen úton juthatunk a barlangot /barlangokat/ magába foglaló sziklaszirthez. A riolittufát a szarmata korban hévizes források oldata itatta át, kvarcosította el, majd a hévíztevékenység utolsó fázisában az erősen lugossá váló oldatok részben visszaoldották a korábban lerakott hidrokvarcitet, barlangokat alakítva /ESZTERHÁS 1993-b, HOFFER 1937/. A Nagy-barlang két egymásba nyíló csarnokból és több keskeny, egykor forró oldatokat vezető kürtőből áll. Teljes hossza 24,50 m, térfogata mintegy 150 m³. A viszonylag tágas bejáratán annyi fény jön be, hogy a legtávolabbi részeken is legalább félhomály van. Az emberemlékezet óta nyitott, jó kilátást kínáló barlang szinte vonzza az embereket. Hogy ez korábban is így volt, bizonyítja Petrikovics 1932-es ásatása, melynek során a neolitikus, a bronz-, a népvándorlás- és a középkor leletei kerültek elő a barlang üledékéből /KUCHTA 1962/. - A Nagy-barlang közvetlen környékén még további tíz, de már kisebb oldódásos barlang ismert.

A Mókus bácsi barlangja szintén lúgos oldódással keletkezett a Mátra északi részén, a parásdásvári Köszörü-völgy oldalában. A barlang a Köszörü-völgyi-víztároló fölötti völgyszakaszban, a vízmű kerítésétől kb. 300 m-re, a bal oldalon található. Szilikátkötésű konglomerátumban és kavicsos homokkőben alakult ki. A csőszerű barlangba kb. 15 m-t

lehetséges bekúszni, mert a kezdetben 80 cm körüli hagymaprofilmetszetű szelvénye fokozatosan szűkül és a továbbiakban már járhatatlanná válik. Enyhén emelkedő, kissé kanyargós járatának alján csak kevés kavicsos törmelék található /ESZTERHÁS 1996/.

Egyébként a barlang völgytalpon való megközelítése is egy geológiai élményt kínál. A patak vize tisztára mosott, különböző korokból származó kőzetpadokon bukácsol alá /a középső miocéntól a felső oligocénig/ mintegy 15 millió év kőzetproduktumát feltárva, így lépésenként kb. 5000 évet jelentő időutazást tehetünk.

A Rózsa Sándor-barlang tektonikus repedés széthúzóásával alakult a Tokaji-hegységben, Háromhuta és Regéc határán levő Kis-Péter-mennykő 631 m-es csúcsának tetőrégiójában /ESZTERHÁS – GAÁL - TULUCAN 1997/. Megközelíthető az országos kék turistajelzésen István-kútig, majd további jelzés nélküli ösvényen észak felé kb. 1 km megtételével. A barlang a csúcs délnyugati oldalában, meglehetősen rejtetten nyílik, mindössze egy 80 cm-es átmérőjű lyukkal. Ezt követően aztán egyre tágasabb méreteket ölt és termeivel, folyosóival együtt 45,60 m-t tesz ki. Elnevezését egy ma is élő Rózsa Sándor legendának köszönheti. A barlang a hegy lepusztulása során úgy keletkezett, hogy a csúcsrégió körül lemállott kőtömbök miatt meggyengült az oldaltámasztás és így az a repedések mentén széthúzódott, közben a keletkező üreg tetejébe kőtömbök csúsztak befedve azt. Megtekintéséhez világítóeszközre és bizonyos barlangjáró gyakorlatra van szükség.

Hasonló keletkezésű, de kisebb tektonikus barlang még számos akad az Északi-középhegységben, sok esetben egy-egy sziklaszirten egész sorozatokat alkotva. Hogy csak a jelentősebbek közül néhányat említsek: a Tokaji-hegységben a Nagy-Péter-mennykőben 21 barlang, a Solymos-kőben 14 barlang, a Fekete-kőben 13 barlang, a Nagy-Bekecs-kőszálon 12 barlang, az Amadé-hegyen 11 barlang; a Mátrában az abasári Tekerés-kőn 9 barlang, a csörgő-völgyi Bárány-kőben 6 barlang stb. /BERTALAN 1958, ESZTERHÁS-GAÁL-TULUCAN 1997, OZORAY 1960/.

A Rókás-álbarlang a Nagy-Szarvas-kő kőtengerének andezit tömbjei közti üreg. A Tokaji-hegység északi részén Regéc közigazgatási területén van, de megközelíteni Kishuta, Rostalló felől érdemes a közforgalom alól lezárt vajda-völgyi erdei kocsúton /Rostallótól kb. 4 km/. A Nagy-Szarvas-kő sziklafalától a kőtenger egész az útig tart. A barlang az attól mintegy 30 m-re, egy megtépázott öreg hársfa tövében van. A 21 m hosszú kőtömbök közti üregnek négy bejárata is van. Járatszelvénye változatos, van ahol poros aljú kúszójárat, másutt tömbök alkotta "lépcsőház", vagy szinteket összekötő akna. Valahogy az egész arra hasonlít, mint amikor a cukortartóban felrázzák a kockacukrokat és a köztük levő egymásba érő üregek alkotnának barlangot /ESZTERHÁS-GAÁL-TULUCAN 1997/.

Jelentősebb kőtömbök közti álbarlang még Fony határában a Kecse-barlang, a Kilátós-barlang, a Kutyaház-barlang, vagy Háromhuta területén a Kétablakos-barlang stb.

A csák-kői Nagy-barlang ún. konzekvenciabarlang, ami annyit jelent, hogy az egykori mesterséges üreg /ez esetben malomkőbánya csarnoka/ a kőzetfalakban felgyülemelő feszültségek kiegyenlítése során természetes módon felszakadozik, átrendeződik és ez után már barlangnak tekinthető /ESZTERHÁS 1993-a, 1993-c/. A Nagy-barlang a Mátra déli részén, Gyöngyössólymos nyugati faluvégén emelkedő riolitsziklában, a Csák-kőben alakult. Az egykori malomkőbánya több csarnokot is mélyített a sziklaoromba, ezek közül a legészakabbi alakult részben konzekvenciabarlanggá. A régi, kicsiny bányaudvart felülről érdemes megközelíteni, ahonnan öt bejárat is nyílik az üregbe. A 133 m összhosszúságú üregrendszer alacsonyabban fekvő déli része még mutatja a bányajelleget, de az északi része már felszakadt és ezáltal magasabbra került bonyolult térrajzú omladék, azaz konzekvenciabarlang /ESZTERHÁS 1996, 1997/.

Továbbá konzekvenciabarlangnak tekinthető még az Északi-középhegységben a Medves-vidéken, a Rónabánya melletti Szilvás-kő hasadékrendszerének öt barlangja, melyek

a 2,50 m vastagságban kibányászott szénréteg miatt lezökkent és szétrepedt bazaltrétegben alakultak /ESZTERHÁS 1997/.

Külön érdekességek a remetebarangok. Ezek nagyjából mesterséges üregek, de legtöbbjük esetében ki lehet mutatni, hogy valamikor kisebb természetes barlangok voltak, melyeket kedvező elhelyezkedésük miatt bővítettek ki /ESZTERHÁS 1993-c/. A legnagyobb a nagymarosi Szent Mihály-hegyen levő Remete-barlang /29 m/, melyet háromhajós szentélyé fejlesztettek, aztán a kishartyáni Kölik /22 m/, mely egy négyhelyiséges "komfortos" üreggé vált, vagy a kékes-tetői Remete-barlang, a csóványosi Haramia-lyuk stb.

Érdeemes megemlíteni a hazai jégbarlangokat, melyekből mindössze csak három ismert, de ezek mind vulkánikus kőzetben vannak és közülük kettő az Északi-középhegységben van /ESZTERHÁS 1994-a/. Jégbarlangnak nevezzük azokat a barlangméretű üregeket, melyekben a kitöltés anyaga többségében jég és ez az esztendő nagyobbik részében meg is marad. A hazai jégbarlangokra közösen jellemző - azon túl, hogy vulkáni kőzetben alakultak, - hogy valamennyi repedezett, vagy porózus kőzetben van és bejáratuk északias kitettségű. Elhanyagolható viszont földrajzi helyzetük, tengerszint feletti magasságuk és aerodinamikai rendszerük, melyek erősen különböznek egymástól. A jegesedés fő okát a befoglaló kőzetek aprózottsága miatti megnövekedett felületben kell keresnünk, mely egyben megnövekedett párolgási és így hűtő felületet jelent. Az Északi-középhegységben jégbarlangnak számít a Medves-vidék Szilvás-kő hegyének csúcsánál található Sárkánytorok-barlang, melyben nyáron is firnhó leledzik, aztán a Tokaji-hegységben a Telkibányai-jégbarlang, amely ugyan mesterséges eredetű, de klimatológiailag dinamikus jégbarlangként viselkedik, valamint a jegesedés a kötömbök között természetes, ezért is vágták a tárót e kövek közé 1932-ben /CHOLNOKY 1934/.

A hazai vulkánikus kőzetekben levő barlangok többsége képződményekben szegényes, de egyes kitüntetett /mélyen fekvő/ barlangok viszont roskadásig meg vannak "rakva" a legcsodálatosabb fennőtt ásványkristályokkal /kalcit, ametiszt, galenit, pirit stb./. Van olyan barlangunk, melynek a mennyezetéről sűrűn csüngenek alá a fehér és rózsaszín, 30-40 cm-es, egyébként világszerte igen ritka szilikátcseppkövek. Aránylag közönségesnek számítanak a gombostüfejni szilikátpizolitek és a gázkürtők különféle amorf ásványbevonatai.

Irodalom

- BERTALAN K./1958/: Magyarország nem karsztos eredetű barlangjai - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, Budapest p. 17-21
- CHOLNOKY J./1934/: Jégvilág Telkibányán és ősi pince Pányokon - Turisták Lapja 46. évfoly. Budapest p. 298-300
- ESZTERHÁS I./1993-a/: Konzekvenciabarlangok - Proceedings of 5th Pseudokarst Symposium in Szczyrk, Bielsko-Biala p. 25-28
- ESZTERHÁS I./1993-b/: Lugos oldódású barlangok - Proceedings of 5th Pseudokarst Symposium in Szczyrk, Bielsko-Biala p. 29-32
- ESZTERHÁS I./1993-c/: Genotypes of caves in volcanic rocks of Hungary - Conference on the Karst and Cave research in Jósvalfő, Szombathely p. 81-86
- ESZTERHÁS I./1994-a/: Magyarország jégbarlangjai - Lychnis, Kaposcs p. 36-42
- ESZTERHÁS I./1994-b/: Vulkánspeleológia - tanfolyami jegyzet, MKBT kiadvány, Budapest p. 1-72
- ESZTERHÁS I./1996/: Field Trip Guide and Abstracts - 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 10-15
- ESZTERHÁS I./1997 in press/: Konsequenzhöhlen in vulkanischen Gestein - Proceedings of 12th International Congress of Speleology, La Chaux-de-Fonds

- ESZTERHÁS-GAÁL-TULUCAN /1997/: Caves in the volcanic rocks of the Carpathian Ranges - Proceedings of 6th International Symposium on Pseudokarst in Galyatető p. 139-162
- HOFFER A./1937/: A Szerencsi-sziget földtani viszonyai – Tisia I. köt. 2. füzet, Debrecen p. 52 és 241
- KUCHTA Gy./1962/: A legyesbényei Fulóhegy barlangjai - Borsodi Földrajzi Évkönyv III-IV. Miskolc p. 150-156
- OZORAY Gy./1960/: The genesis of non-karstic natural cavities as elucidated by Hungarian examples - Karszt és Barlangkutató II. évfoly. Budapest p. 127-136
- SZENTES Gy./1971/: Caves Formed in the volcanic Rocks of Hungary – Karszt- és Barlangkutató, Budapest p. 114-129

Eszterhás István

A RONALDER-KERESZT ALATTI BARLANGOK

A Ronalder-kereszt a Badacsony platójának déli fokán 392 m tengerszint feletti magasságban van. Az impozáns méretű, keszthelyi homokkőből faragott keresztet 1857-ben Ronalder János veszprémi püspök állította. A Badacsony egyike a Tapolcai-medencét övező vulkánikus hegyeknek, közvetlen a Balaton északi partján. Mind közúton, mind vasúton jól megközelíthető, de hajóállomás is van a hegy lábánál.

A Badacsony /438m/ szelektív denudációval kialakult bazaltos tanúhegy. Alapját homokos, kőzetlisztes pannon üledékek alkotják. Ezekben, épp úgy mint a többi közeli bazaltos tanúhegy alapjában, feltűnően magas a CaCO₃ aránya - itt 10-25% közötti /CSERNY-GELEINÉ-GUÓTH 1979/. E felső pannonból származó, többnyire homokos rétegeket, melyeket csak alárendelten szakítanak meg kőzetlisztes és agyagos kőzetlisztes sávok, a Balaton szintjétől /105 m/ kb. 300 m tengerszint feletti magasságig találjuk, bár a felső zónákat durva /olykor hatalmas tömbökből álló/ bazalttörmelék fedi, egyes helyeken olykor 20 m vastagságban is /CSERNY-GELEINÉ-GUÓTH 1979, JÁMBOR-PARTÉNYI-SOLTI 1979, JUGOVICS 1953, 1959, VITÁLIS 1911/.

A már enyhén hullámos felszínűre denudálódott pannon üledékes rétegekre a K/Ar kormeghatározó vizsgálatok szerint /JÁMBOR-PARTÉNYI-RAVASZNÉ-SOLTI-BALOGH 1980/ 3,33 /±0,2/ millió éve, a pliocén végén több hullámban települtek a bazaltos kőzetek. Előbb bazalttufává összeállt vékony /5-10 m/ törmelék réteget szórt ki magából a kezdődő centrális, vulkáni működés. Ezeket a felszínen csak korlátozottan szemlélhetjük /pl: a Kisfaludy-forrás mellett/, mert jobbára takarja a későbbi korú lávakőzet, illetve az ebből származó törmelékgyűrű kötengere.

A tufarétegeket borította be a hegy legjellemzőbb formajegyeit mutató, az első lávaömlésből származó sötétszürke bazaltos lávakőzet. Ennek vastagsága változó, a peremeknél 60-80 m, majd a körplató /meza/ belseje felé egyre vastagodó /túlhaladja a 300 métert is/, mert a bazaltos kőzettörmés alakja a csúcsával lefelé álló kúpot formáz. Petrográfiaiilag ez ilmenites, magnetites alkáli bazalt, melyben jelentős, a földpátpótlók aránya is /MAURITZ 1948/. Ez utóbb említett összetevők miatt a kőzet a kokkolitos mállásra hajlamos /napszűrűs bazalt/. A padosan elváló és kokkolitosan málló vastagabb bazalt réteg képes kőzsákokkal /orgonákkal/ szegélyezett meredek falat alkotni. Ezért a Badacsony bazaltmezájának peremét is kb. fele részben ilyen orgonacsoportok szegélyezik. Főként a déli és nyugati oldalon találjuk ezeket. Az orgonák magassága olykor a 60-70 métert is eléri. A meza központi részét a második lávaömlésből származó vöröses, salakos, hólyagos bazalt alkotja /ERDÉLYI 1954, JUGOVICS 1949, VITÁLIS 1911/. Ez lapos, alig kiemelkedő kúpot képez csak, rajta a 438 m-es csúcsponttal.

A sötétszürke, pados elválású bazalt kockakőnek, valamint zúzott kőnek kitűnően megfelel. Ezért már 1905-ben megkezdték a bányászatát. A bányák az 1950-es évekre már

hatalmas sebeket ejtettek a hegyen. Míg nem természetvédelmi okokból 1953-ban a tomaji, majd 1954-ben a tördemici bányát is leállították /ZÁKONYI 1985/. Sajnos az áttelepült bazaltbányák azóta a kevésbé „szem előtt lévő”, de hasonló természeti értékekkel bíró Kovácsi-hegyet teszik tönkre.

A Ronalder-kereszt alatti orgonacsoportban mintegy tucat kisebb barlang van. A barlangok legegyszerűbben a dél-délkeleti oldal felől, a Kisfaludy-, illetve a Szegedy Róza-ház irányából közelíthetők meg. A Szegedy út végéig autóval is felmehetünk, ahol a kocsit az ott kialakított parkolóban lehet hagyni /nyári szezonban parkolási díjért/. Innen a sárga turistajelzés mentén mintegy 200 m megtételével az ún. "Rózsa-kőig" kapaszkodjunk fel. Itt a sárga jelzés megszűnik, beletorkollik a mezőt alulról kerülő piros jelzésű, ún. "Kuruc-körútba". Ezen balra, nyugat felé kb. 500 m-t haladjunk és így nagyjából a Ronalder-kereszttel egy vonalba érünk. Innen már a ritkás erdőben kivehető a keresett orgonacsoport. Vágjunk neki az ösvény nélküli meredeknek. Rövidesen a "Nagy-omladéknak" nevezett, szekrényi méretű kövekből álló kötengeren kapaszkodhatunk fel egész az orgonák lábáig, mintegy 60 m-es szintkülönbséget leküzdve. A Ronalder-kereszt alatti orgonacsoport nagyjából kelet-nyugati irányú, lábazatánál kb. 120 m hosszú és 40-50 m magas. Az orgonacsoportnak különösen a keleti végében alakultak ki barlangok a tornyok alsó részei között. Sűrűségük nyugat felé egyre csökken. A barlangok mindegyike a Badacsonyi Tájvédelmi Körzeten belül, a 4450-es Barlangkataszteri területen, Badacsonytomaj határában található.

Valamennyi itteni barlang a vulkáni kőzetekben másodlagosan alakult, azaz a lávakőzet megszilárdulása után létrejövő üregek csoportjába tartozik. Többségük kimállásos barlang, más genetikai folyamatok szerepe csak alárendelten jelentkezik /ESZTERHÁS 1986/.

Az alkáli bazaltlávában a megmerevedés közben a földpátpótlók sajátosan koncentrálnak, majd később hő- és fényhatásra változik térfogatuk /és színük/, így a kőzet felületéhez közeli részeken lemezekre, morzsákra válik. E folyamatot nevezik kokkolitos /kukoricás, ragyás/ mállásnak. Ez a mállási folyamat meghatározó a kőzsákok /orgonák/ létrehozásában. Amennyiben e folyamat lokálisan felerősödik - és erre az orgonák tetőrégiójában és lábánál több lehetőség van, mert a defláció /szélkifúvás/ és a kriofrakció /kifagyás/ is erőteljesebben segíti - ott nagyobb hézagok alakulnak az orgonák között. Az orgonák lábazati részénél e kimállás olyan fokú is lehet, hogy beboltozott, ember által is járható, néhány méter nagyságú üregek, azaz barlangok alakulnak ki. Ilyen kimállásos barlangokat az orgonacsoport keleti részén találunk.

Az orgonacsoport közepe táján levő Ronalder-barlang keletkezése csak részben hasonlít az előbbiekéhez. Az üregesedés döntő hányadát ez esetben is a kimállás hozta létre, de a beboltozódását egy a kimállott függőleges „félcsatornába” felülről belecsúszott és megszorult kőtömbnek köszönheti.

A Ronalder-kereszt alatti orgonacsoportot a tőle nyugatra levő orgonacsoporttól elválasztó kőfolyásos lejtő oldalfalában, de már a nyugati orgonacsoportéhoz tartozó részen talált barlang pedig tektonikus hasadékbazalt.

Ternye-barlang az orgonacsoport kelet felőli első beöblösödésének zugában van. Főbejárata, amely nagyjából 2 m magas és széles, délnyugat felé néz a beöblösödés törmelékletjtőjének felső végéből. Felette egy sziklalépcső tövében még további két bejárata és egy "ablaka" van az emeletes rendszert alkotó barlangnak. A főbejáratot követően az alsó szint fülkéjének kötörmelék alja 40 °-osan emelkedik. Maga a fülke 4,70 m hosszú és balra két mellékfülkével rendelkezik, végéből pedig egy 2,50 m magas kürtön át mászhatunk fel az emeleti részbe. Az első mellékfülke alját nagyobb kövek alkotják, végéből meg egy felfelé szűkülő kürtön gyenge fény szüremkedik be. A főjárat végponti kürtőjének felső részén becsatlakozó emeleti rész négy felé ágazik: - délnyugat felé egy rövid, 1,50 m-es, 80 cm átmérőjű ág a külvilágba szájadzik, megalkotva az egyik felső bejáratot, - vele szemben egy

kis átbújó az alján törmelékekkel eltömődött aknába vezet, - délkelet felé emelkedő, törmelékes fenekű járat rövidesen szintén a külvilágba vezet, - vele szemben, északnyugatra egy rövid, szűkülő átmérőjű, vakon végződő kúszójárat van. A bonyolult térrajzú kis barlang teljes hossza 14,40 m, magassága pedig 5,50 m. Bejárásához nincs szükség felszerelésre, még a lámpa sem különösen fontos. Nevét a Badacsonyon őshonos növény, a szirti ternye után adtuk. A bazaltorgonák közti kimállással és inkasszióval /kőzetleszakadozással/ keletkezett barlangnak nincs különösebb jelentősége.

Hedera-akna az orgonacsoport keleti része felőli második, borostyánnal sűrűn benőtt beöblösödésének jobb oldalában van. A beöblösödés falát alkotó oszlopok közti hiány alkotja az üreget. A mállás formálta tornyok sorából kettő kidőlt, néhány méteres csonkot hagyva maga után. Ezen csonkok mögött 2 m mély, háromszög metszetű, törmelékes aljú akna maradt vissza. Az akna fölött 1,80 m-rel egy 40-50 cm magas, mintegy 2,50 m hosszú rés van a szomszédos orgonában, mely szinte előkészíti ezen orgona ledőlését is. Ez az üregesedés voltaképpen a barlang. A mállással és törésekkel keletkezett üreg pont eléri a barlangok meghatározásába foglalt minimum-méretet. Az előterét sűrűn behálózó borostyán latin neve /Hedera helix/ után lett elkeresztelve.

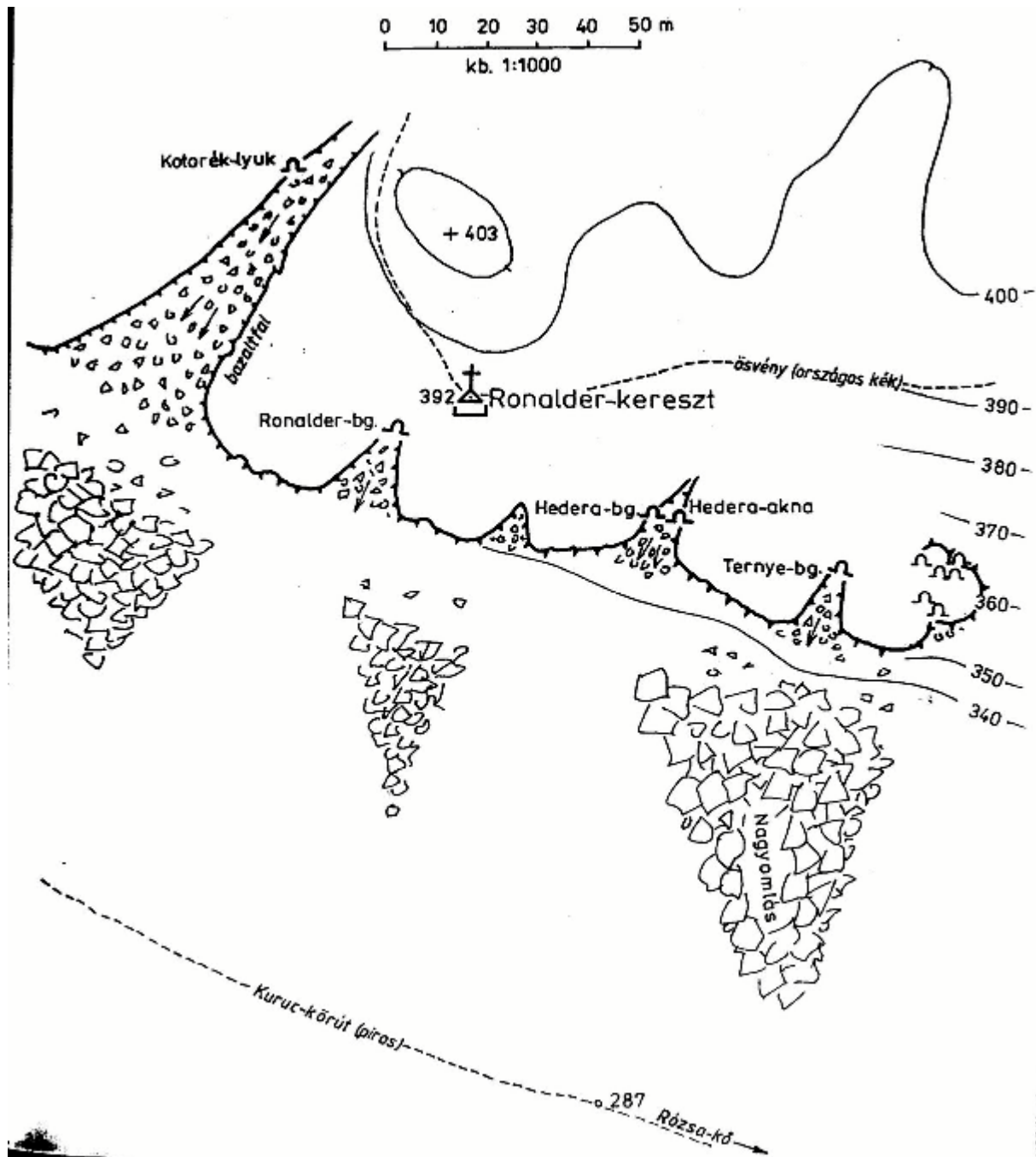
Hedera-barlang az előbb leírt üreg mellett, attól kb. 3 méterrel nyugatabbra van, a beöblösödés bal oldali falában. A nagyjából 1 m átmérőjű, dél felé néző bejáratát alig lehet észrevenni a sűrű borostyánszövedék között. A bejáratot egy kettéágazó, 22°-osan emelkedő, törmelékes aljú fülke követi. A szélesebb, bal oldali fülkerész 3,40 m hosszú és mennyezete egyre emelkedik egészen 2 m magasságig. A jobb oldali rész már keskeny és alacsony kúszójárat. Az elágazás miatt teljes hossza 5,90 m. A bazaltorgonák közti kimállással keletkezett barlangocska kitűnő búvóhely is lehet. Nevét szintén a borostyánról kapta.

Ronalder-barlang az orgonacsoport keletről számított negyedik beöblösödésének végében, hozzávetőleg a Ronalder-kereszt alatt van. 1,50 m széles, 1,30 m magas négyzetes szája négyszög-alaprajzú, többnyire vízszintes aljú fülkébe vezet. Oldalfalai függőlegesek, mennyezete befelé egyre magasodik és a végponti bal sarokban eléri a 3 métert. A barlangfülke tulajdonképp egy kimállott és kidőlt orgona helye, melynek mennyezetét egy felülről lecsúszott és megszorult kötömb alkotja. Mind az oldalfalakat, mind a mennyezetet foltokban néhány tized-milliméteres vastagságban tojánhéjszínű, porózus szerkezetű szilikátos ásványbevonat kérgezi /Sósavban nem pezseg, nem oldódik, lugban kocsonyásan oldódik, keménysége 5-6 Mohs./. E bevonat lecsurgásszerű kérget alkot és nagyon valószínű, hogy a réseken alászivárgó vizes oldatokból vált ki. A barlangfülke hossza 3,10 m, szélessége 1,50 - 1,90 m. Alját közettörmelék alkotja. Igazán impozáns, barátságos, világos barlang, melyből még szép kilátás is nyílik, de huzamosabb eső esetén csak mérsékelt védelmet jelent, mert ilyenkor mennyezetéről megindul a csöpögés. Nevét az egykori püspökről elnevezett, fölötté levő keresztől kapta.

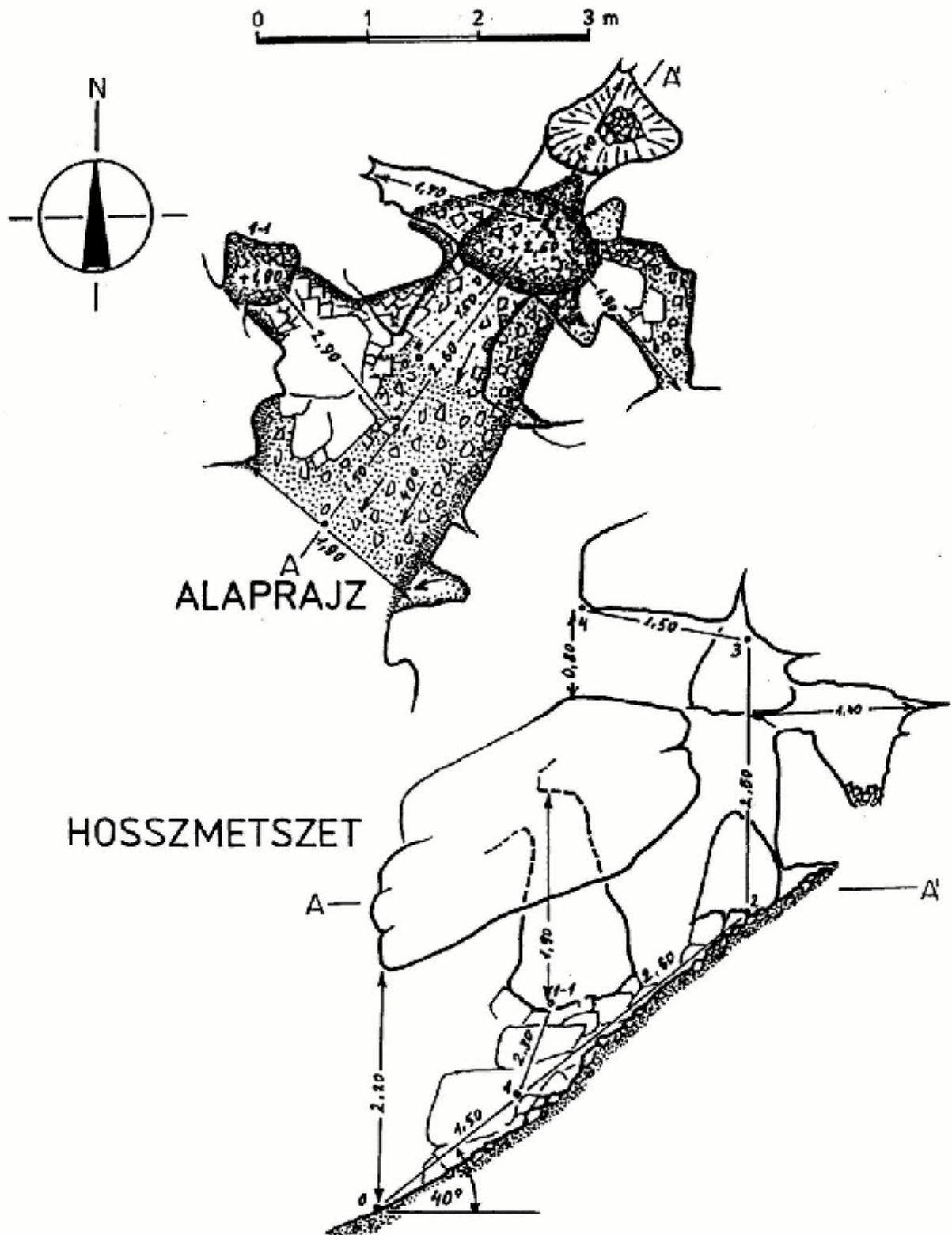
Kotorék-lyuk abban az orgonacsoportokat elválasztó kőfolyásos lejtőben van, amely a Ronalder-kereszt alatti orgonacsoportot a tőle nyugatra levő orgonaegyüttestől elválasztja. A lejtő orgonák felőli oldalait többnyire függőleges falak határolják. A nyugati oldal közepe táján a fal aljában egy 3,50 m széles, 2,40 m magas és 1,50 m-re betüremkedő fülkével kezdődik a barlang, melyből észak felé egy hasadék alkotta kúszójárat indul. A hasadék 55-40 cm széles és 90 cm magas, befelé enyhén emelkedően 3,60 m-t tart. 2,50 m után balra derékszögben egy ember számára járhatatlanul keskeny újabb hasadék ágazik ki belőle. E részben van egy rókatanya, tehát, nagyon valószínű, hogy beljebb egy további kereszthasadék mentén kiöblösödik. A fülke alja szálkó, míg a hasadék rész alját vastagon lősz borítja. A bazaltban való hasadék mentén kőzetelmozdulással keletkezett üreg kevés jelentőséggel bír. Nevét arra való utalásként kapta, hogy rókakotorékként hasznosul.

Irodalom

- BENDANT, F. S./1922/: Voyage mineralogique et geologique en Hongarie, pendant l'année 1818 – Paris
- CSERNY-GELEINÉ-GUÓTH /1979/: Badacsony környékének építésföldtana - MÁFI Évi Jelentése, Budapest p. 283-292
- DORNYAY-ZÁKONYI /1957/: Balaton utikalauz - Panoráma Kiadó Budapest p. 155, 162
- ERDÉLYI J./1939/: A pusztuló balatoni bazaltvidék - Term. Tud. Közl. 71. köt. Budapest p. 65-67
- ERDÉLYI J./1954/: Balatoni bazalthegyek - Budapest p. 46
- ESZTERHÁS I./1984/: Lista a Bakony barlangjairól - Folia Bakonyiensis, Zirc p. 13-30
- ESZTERHÁS I./1986/: A bakonyi bazaltbarlangok kataszteri feldolgozásának 1986. évi eredményei - kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában
- ESZTERHÁS I./1988/: A magyarországi bazaltbarlangok kutatásának eredményei - Karszt és Barlang I. füzet Budapest p. 15-20
- ESZTERHÁS I./1989/: Infolge der Denudation der Basaltplateau entstandene Pseudokarsterscheinungen und Höhlen - Proceedings of 10th International Congress of Speleology, Budapest p. 222-225
- ESZTERHÁS I./1995/: A konzekvenciabarlangok genetikája és védelme - Proceedings of International Working Meeting Preserving of Pseudokarst Caves, Rimavsá Sobota - Salgótarján p. 77-83
- ESZTERHÁS I./1997 in press/: Konsequenzhöhlen in vulkanischen Gesteine - Proceedings of 12th International Congress of Speleology, La Chaux-de-Fonds
- GYURKOVITS Gy./1737/: Notitia geographico-historica comitates Vesprimiensis, Simeghiensis et Szalaiensis - kézirat az OSzK-ban
- JÁMBOR-PARTÉNYI-RAVASZNÉ-SOLTI-BALOGH /1980/: A dunántúli bazaltos kőzetek K/Ar kormeghatározása - ATOMKI Közl. 22. köt. Debrecen p. 173-190
- JÁMBOR-PARTÉNYI-SOLTI /1981/: A dunántúli bazalt vulkanitok földtani jellegei - MÁFI Évi Jelentés 1979-ről Budapest p. 225-239
- JUGOVICS L./1949/: Tapolca környéki bazaltbányászat - Építőanyag 1. évf. 7-8. sz. Budapest p. 25-35
- JUGOVICS L./1953/: A Déli-Bakony és a Balaton-felvidék bazaltterületei - MÁFI Évi Jelentés, Budapest p. 65-87
- JUGOVICS L./1959/: Balatonkörnyéki bazalthegyek - Term. Tud. Közl. 90. évf. 2. sz. Budapest p. 59-60
- JUHÁSZ Á./1988/: Bakonyvidék domborzata - in Pécsi: Regionális tájfldrajz /Dunántúli-középhegység B/ - Akadémiai Kiadó, Budapest p. 55
- LUKÁCS K./1943/: A Balaton-felvidék földrajza kétszáz év előtt - Magy Biol. Kut. Int. Munkái XV. köt. Tihany p. 220-300
- MURITZ B. /1911/: A dunántúli bazaltok kőzetkémiai vizsgálata. - Földr. Közl. 78. köt. Budapest p.134-169
- VITÁLIS I./1911/: A balatonvidéki bazaltok - A Balaton Tud. Tanulm. Eredményei II. köt. 2. fejezet Budapest p. 28-29
- ZÁKONYI F./1982/: Badacsonyi Tájvédelmi Körzet - Tájak Korok Múzeumok Kiadványa 111-112. köt. Veszprém p. 1-16
- ZÁKONYI F./1985/: A balatoni üdülőkörzet természeti értékei - Veszprém p. 72-77

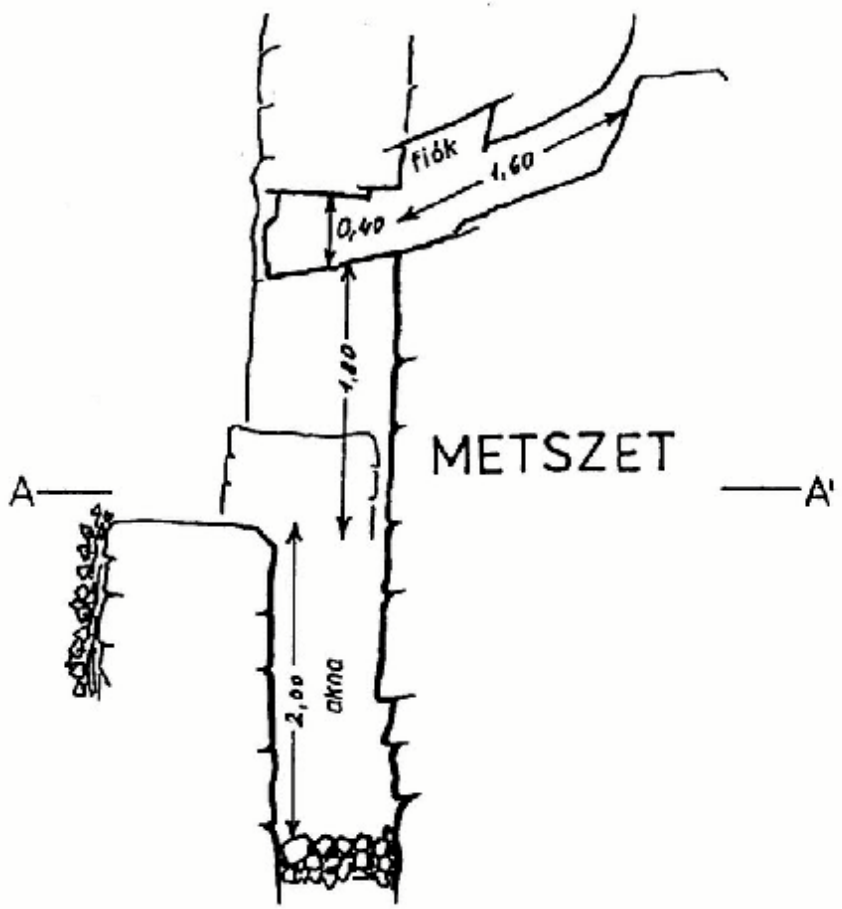
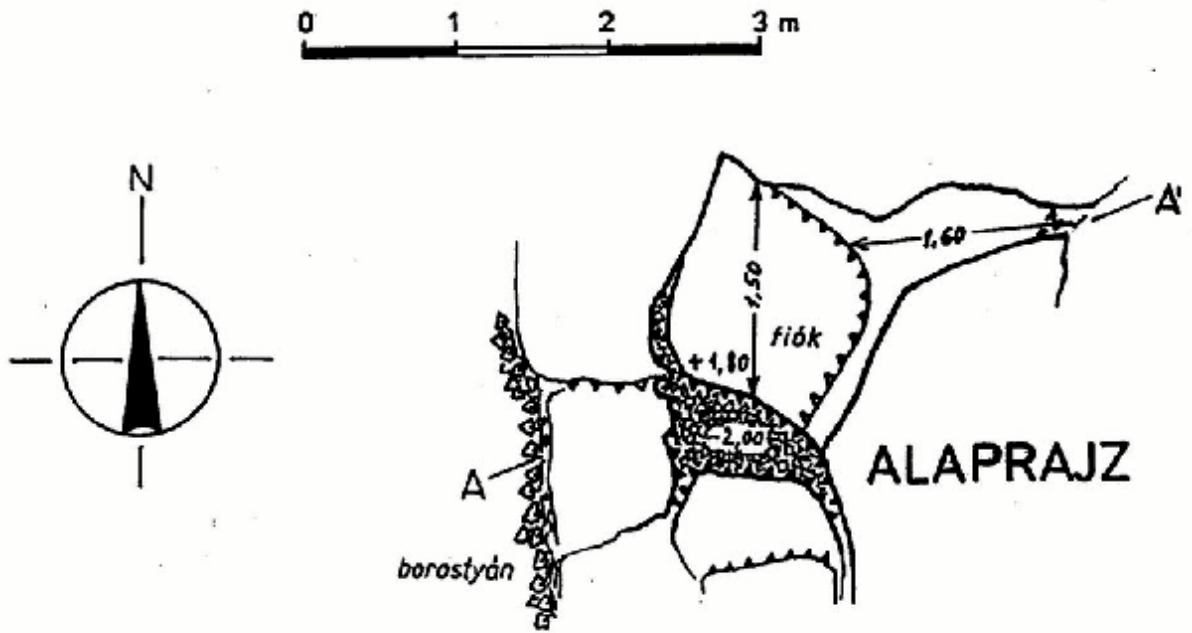

BADACSONY, RONALDER-KERESZT ALATTI ORGONACSOPORT BARLANGJAI
Szerkesztette Eszterhás István 1997-ben.

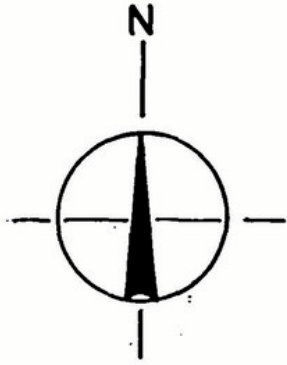
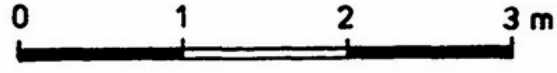
BADACSONYTOMAJ, BADACSONY-HEGY
TERNYE-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Németh Zs. és Rádi Zs. 1997. március 22-én
A barlang hossza 14,40 m; magassága 5,50 m; mérték 1:50

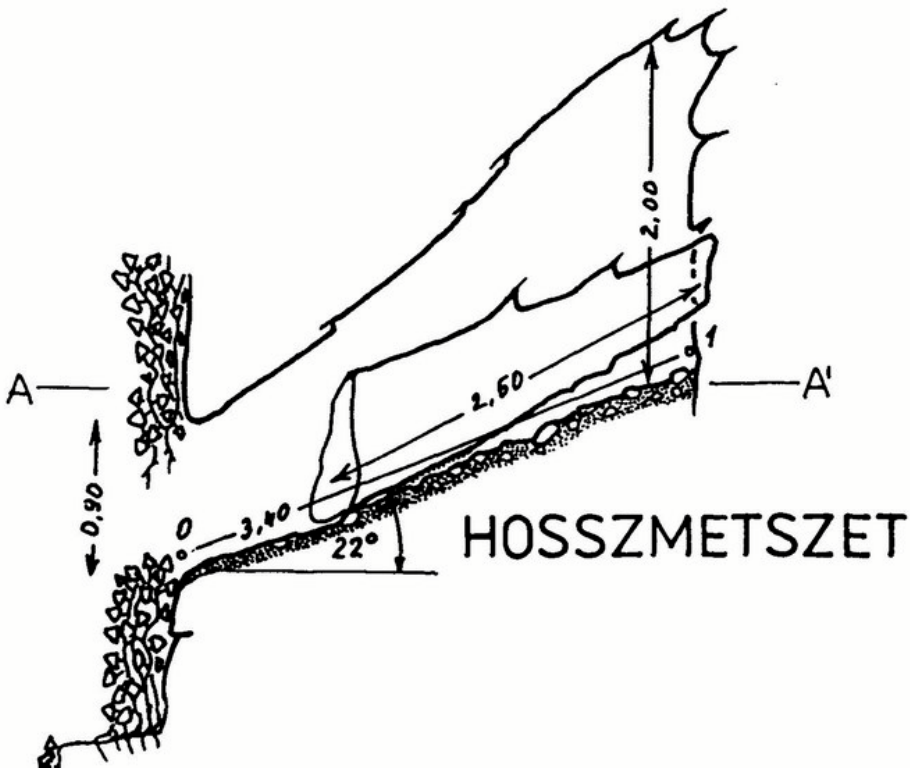
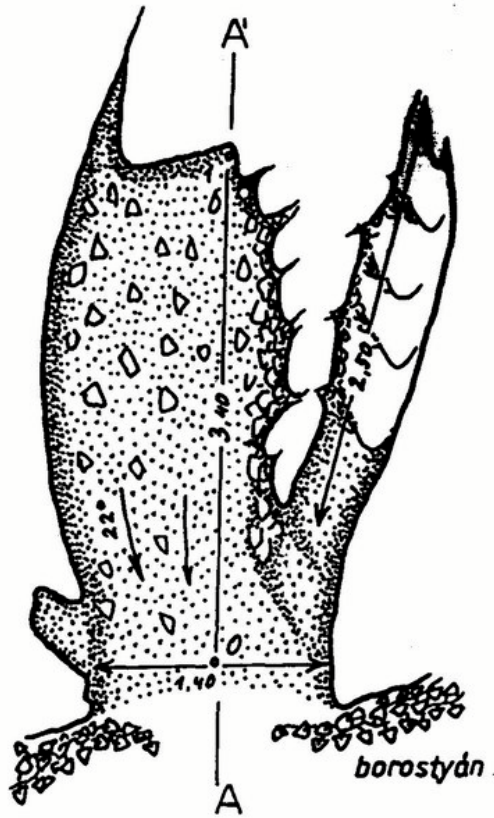

BADACSONYTOMAJ, BADACSONY-HEGY
 HEDERA-AKNA

Felmérte: Eszterhás I., Németh Zs. és Rádi Zs. 1997. március 22-én
 Az akna mélysége 2,00 m; szélessége 0,60 m; mérték 1:50

ALAPRAJZ

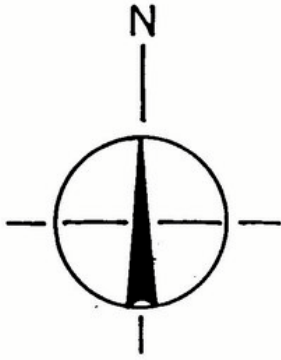
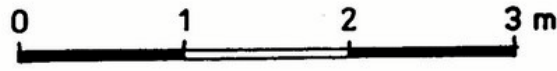

BADACSONYTOMAJ, BADACSONY-HEGY

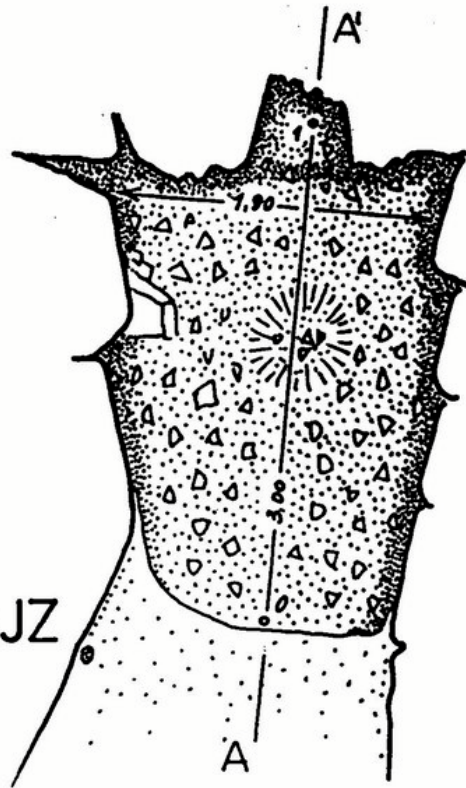
HEDERA-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Németh Zs. és Rádi Zs. 1997. március 22-én

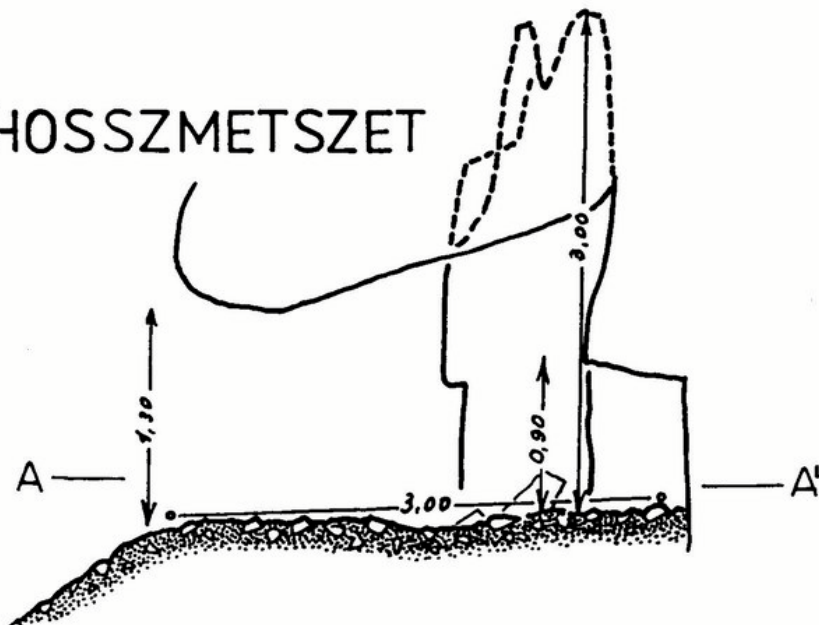
A barlang hossza 5,90 m; magassága 2,00 m; mérték 1:50

ALAPRAJZ

HOSSZMETSZET

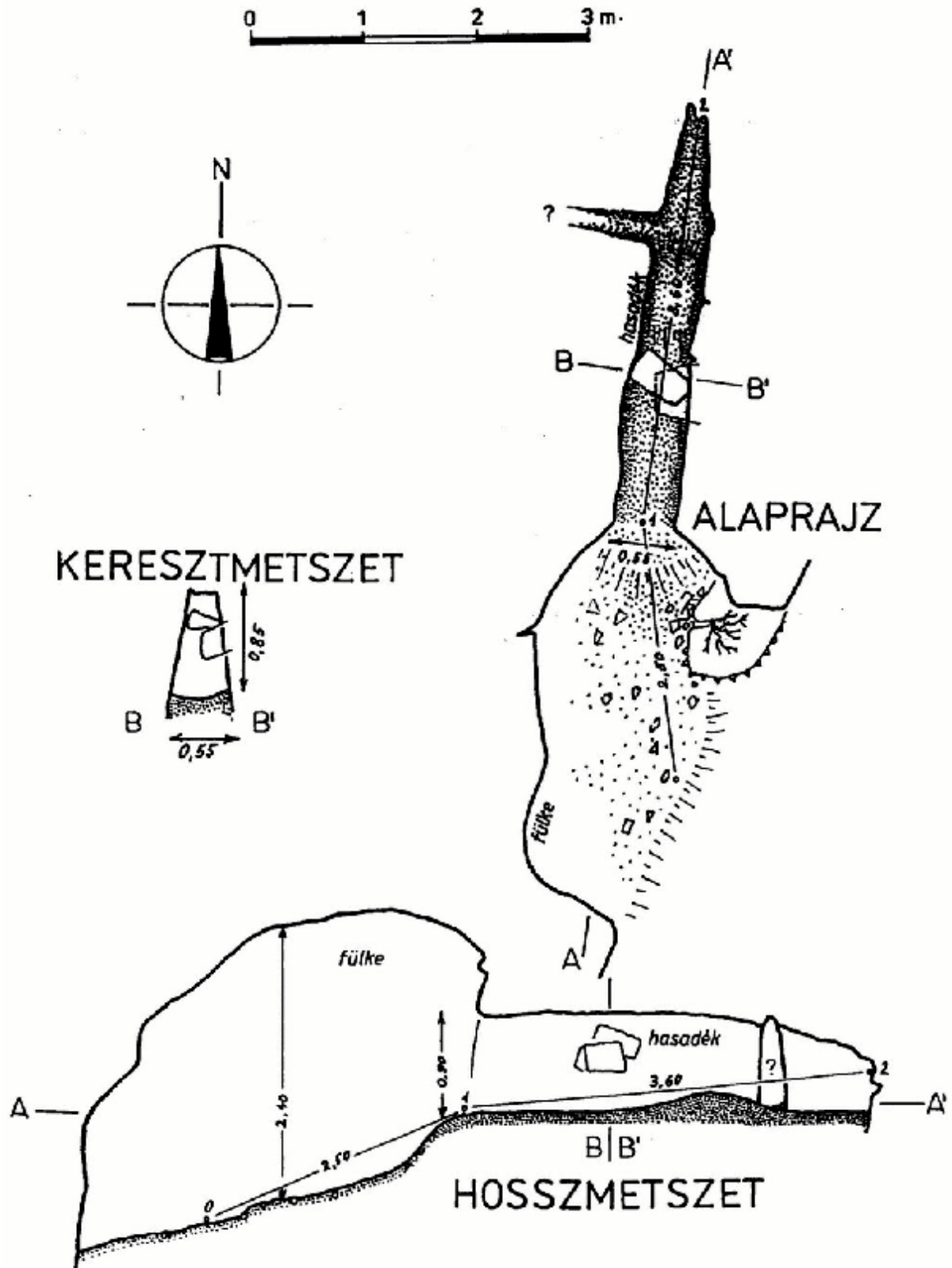

BADACSONYTOMAJ, BADACSONY-HEGY

RONALDER-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Németh Zs. és Rádi Zs. 1997. március 22-én

A barlang hossza 3,10 m; magassága 3,00 m; mérték 1:50

BADACSONYTOMAJ, BADACSONY-HEGY

KOTORÉK-LYUK

Felmérte: Eszterhás I., Németh Zs. és Rádi Zs. 1997. március 22-én
A barlang hossza 6,10 m, magassága 0,90 m mérték 1:50

A Badacsony déli orgonasora (E. I.)

A Ronalder-kereszthez alulról a Nagy-omladék kötengerén juthatunk fel (E. I.)

BADACSONY

A Ternye-barlang egyik oldalfülkéje /E.I./

Kilátás a Hedera-akna szájából /E.I./

BADACSONY

A Hedera-barlang bejárata /E.I./

Németh Zsolt a Ronalder-barlang "végpontján" /E.I./

A VISEGRÁDI-HEGYSÉG BARLANGJAI II. RÉSZ

RÉSZTARTALOMJEGYZÉK

Eszterhás István: A XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor tevékenysége	111
Eszterhás István: A Visegrádi-hegység vulkanikus barlangjai /lista/	120
Eszterhás István: A Holdvilág-árok barlangjai	125
Eszterhás István: Dobogó-kő újabb barlangjai	164
Gönczöl Imre: A Szer-kövi-depresszió újabb barlangjai	174
Gönczöl Imre: A Rám-szakadék környékének barlangjai	192
Gönczöl Imre: A Sas-kő barlangjai	215
Szenti Tamás: Az Asztal-kő mesterséges üregei	228
Az 1996-os jelentésünkben közölt irodalomjegyzék folytatása	230
A Pilisi Parkerdő Rt. köszönetnyilvánítása	232

Eszterhás István

A XIII. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR TEVÉKENYSÉGE /1997. július 5-13./

A tábort a Vulkánszpeleológiai Kollektíva munkatervének megfelelően rendeztük. Tevékenységünk célja a Visegrádi-hegység barlangkatasztrozésának folytatása volt, melyet már a múlt évben megkezdtünk. A szervezés során a kutatáshoz engedélyt kértünk és kaptunk a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságtól /BTI-123/2/1997/, valamint táborozásra /29/'97/ és az erdei utak gépjárművel való használatára /16/'97/ a Pilisi Parkerdő Rt-től. A tábort meghirdettük az MKBT Műsorfüzetében és személyre szóló meghívókat küldtünk szét a korábbi táboraink résztvevőinek és a potenciálisan számításba jövőknek.

A tábor fenntartásához, a természetvédelmi érdekeket szolgáló tevékenység feldolgozásához pályázatok útján kívántunk némi anyagi hozzájárulást szerezni. Összesen tíz pályázatot, illetve pályázati lehetőségről való érdeklődést nyújtottunk be különböző természet- és környezetvédelmi projekteket szponzoráló intézményekhez. Hagy ne soroljam itt most ezeket föl, mert az eredmény lesújtó. - Egy vasat sem kaptunk! A tíz megkeresett intézmény közül csupán egy méltatott válaszra, igaz az is /különböző mondvacsinált indokokra hivatkozva/ elutasító volt. Viszont kérés nélkül ajánlotta fel azt a támogatást a Pilisi Parkerdő Rt, hogy nem kér tőlünk táborhelyhasználati díjat, ha jelentésünket számukra is elküldjük. A magukat reklámozó és csak e tevékenységre létrehozott intézmények még csak nem is válaszoltak megkeresésünkre, holott tudomásunkra jutott, hogy a "tűzhöz közel

állók" részére százezreket, milliókat juttattak. Nem sajnáljuk, irigyeljük tőlük, bizonyára hasznos dologra fordították ők is. Csak az bánt, hogy semmi esélyegyenlőségben nem volt részünk. Így aztán mind a tábor, mind a feldolgozás összes költségét a természetvédelemben tevékenykedő önkéntes résztvevők, kutatók a saját pénzükből finanszírozták.

A tábor helye a tájvédelmi körzeten belül, a Dömöshöz tartozó Király-kúti-réten volt. A soktízéves táborozási gyakorlatom tapasztalatai birtokában mondhatom, hogy ez volt a legideálisabb táborhely, amiben megfordultam. A külső támogatások hiánya ellenére a programra 20-an jöttek el. A résztvevők a következők voltak:

Alabárdos János

Alabárdos Zsuzsanna

Balogh Éva

Eszterhás István

Gádoros Márk

Gádoros Miklós

Gádoros Patrik

Gönczöl Imre

Gönczöl Imréné

Gönczöl Tímea

Gyurman Csaba

Kalicza Edina

Kalicza Tibor

ifj. Kalicza Tibor

Kalicza Tiborné

Kovács Árpád

Szabó Andrea

Szabó Etelka

Szabó Géza

Szenti Tamás

A tábort hivatalból csak a Pilisi Parkerdő Rt munkatársai látogatták meg, vendégként pedig Gönczölék nagyobbik lánya és családja, valamint tíz debreceni diák. Itt érdemel külön megemlékezést és köszönetnyilvánítást Dr. Benkő Erzsébet és férje a „mérnök úr”, kik a Királykúti-réten álló kulcsosházat egész július hónapra kibérelték és a táborozás egy hetére számunkra azt ellenszolgáltatás nélkül átengedték. E gesztus nagyon jól jött számunkra és nem győzünk hálásak lenni érte, mert három napig szinte egyfolytában esett az eső.

Néhányan már pénteken /VII. 4./ megérkeztünk, mert a tájvédelmi körzet sorompóinak kulcsát csak munkanapon vehettük át az erdészettől. Aztán szombaton /VII. 5./ egyre inkább benépesült a tábor. Ekkor még a tulajdonképpeni munka nem kezdődött el, csupán "berendezkedtünk" /sátorverés, tűzifagyújtás, kútjavítás stb./ és szemrevételeztük a közvetlen környéket.

Vasárnap /VII. 6./ már két munkacsapat vonult ki a terepre. Egyik csapat az Apát-kúti-völgybe, hol ismét eredménytelenül keresték a 40 m hosszúnak leírt Apát-kút-völgyi-barlangot. Valószínűleg besuvadt a szája, ezért nem találtuk az előző évben sem, meg az idén sem. Két kisebb barlang azért fel lett mérve. A másik csapat a Két-Bükkfa-nyereg környékét fésülte át, hogy azonosítsa a Hadiut-barlangot és a Kis-Szoplaki-odut, illetve eldöntse melyikkel azonos a Kárpát J. által 1982-ben "Remete-lyuk" néven térképezett üreg. A korábbi leírók által megadott helyen és környékén egyáltalán nem találtunk még barlanggyanús helyet sem. Aztán az eső dél körül mindenkit "hazazavart".

Hétfőn /VII. 7./ egy esősünetes néhány órában csak egy csapat ment ki a Sas-kövi-barlanghoz. Azt fel is mérték, valamint a szomszédságában még két kisebb barlangot is.

Keddre /VII. 8./ már mindenki kellőképpen átázott, átfázott /délelőtt 11 °C volt/, így senki nem ment a terepre - a házban meleg kályha mellett vártuk az idő jobbra fordulását.

Szerdára /VII. 9./ meg is jött a jobb idő, így ismét kifutott két munkacsapat. Egy a Rám-szakadékban, a Lukács-völgyben keresgélt és talált is négy újabb barlangot. A másik pedig a Dobogó-kőt és a Thirring-sziklát vizsgálta át három újabb barlangot felmérve. Egy harmadik társaság pedig ásványgyűjtő túrát tett a Csódi-hegyre.

Csütörtökön /VII. 10./ ragyogó napsütésben az egyik csapat öt újabb barlangot dolgozott fel a Dobogó-kő és a Rám-hegy közti területen. A másik csapat fárasztó, de meddő túrát tett a pilismaróti Bagó-kőn és Hamvas-kőn.

Pénteken /VII. 11./ az egyik csapat folytatta a Dobogó-kőtől északra eső speleológiai igen ígéretes terület átvizsgálását - találtak is két fölöttébb érdekes újabb barlangot. A másik csapat elkezdte a mások által korábban átvizsgált Holdvilág-árok barlangjainak azonosítását, térképezését - négy barlang térképét készítették el, ebből egy újonnan talált objektum.

Szombaton /VII. 12./ kicsit felszaporodott a létszám, így már három csapat rajzolt ki. Az egyik befejezte a Dobogókő környéki felméréseket. A másik folytatta a holdvilág-árki térképezést hat barlang felmérésével. A harmadik csapat munkáját nem kísérte szerencse - az Urak asztala speleológiai meddőnek mutatkozott.

Vasárnap /VII. 13./ már a táborbontás, hazautazás napja volt, csupán egyetlen társunk ment ki a terepre az optimális fényviszonyokat kihasználva fényképezni.

Összegezve a tevékenységünket: 21 újabb barlangot sikerült találni. Ezek között van néhány ritkaság is, mint két gőzkifúvásos csőbarlang, valamint két igen hideg levegőt kiáramoltató barlang. Elvégeztük tíz korábban is ismert barlang felmérését, illetve újratérképezését. Irodalmi böngészés közben találtunk rá két olyan barlangemlékre, melyek a barlangkataszterben még nem szerepeltek. Továbbá barlangkereső túrákat tettünk, de barlangokat nem találtunk a Két-Bükkfa-nyereg környékén, a Thirring-sziklákban, a Bagó-kőn, a Hamvas-kőn, az Urak asztalán, a Prédikáló-széken. Így jelenleg a Visegrádi-hegységben 76 dokumentált barlangról tudunk.

Néhány terület átnézése és feldolgozása még elmaradt, de ezek átvizsgálására talán nem kell már tábor szervezni, ezek elvégezhetők egy-két hétvégi kirándulás alkalmával is.

AZ 1997-ES TÁBOR

Kezdődik a tábor a Király-kúti-réten (K. Á.)

A háromnapos eső alig tartott szünetet (K. Á.)

Kint +11 C fok és esik az eső, a vulkános barlangászok pedig a meleget szeretik (G. T.)

A Rám-hegy, mögötte a Vadálló-kövek (G. I.)

Kilátás a Prédikálószelekről (G. I.)

Esti hangulat tábortűzzel és „dzsidszágó-madárral” (G. T.)

A tábor végére a nap is kisütött...(G. T.)

Eszterhás István

A VISEGRÁDI-HEGYSÉG VULKANIKUS BARLANGJAI /1997. nov. 24./

Teljes felsorolását adjuk a Visegrádi-hegység eddig ismertté vált 76 barlangjának. A csak sorszámmal jelölt barlangok már az 1996-os jelentésünkben is szerepeltek. Az "x" jellel és sorszámmal is jelzett barlangok 1997-ben váltak ismertté /ez utóbbiak száma 21/.

Dömös

Malom-völgy /Szőke-forrás völgye/

1. Öreg bányá barlangja /mesterséges/ 80,70/+1,85 m
2. Vizes-barlang /mesterséges/ 337,10/+2,10 m

Sáros-bükk

3. Őrhely-barlang 2,30/+1,80 m
4. Őrhely-üreg 2,20/+ 0,40 m

Lukács-árok

- x5. Lukács-árki-sziklaeresz 2,60/+1,30 m

Jász-hegy /és a Szer-kövi-depresszió/

6. Uluru-barlang 4,30/+4,30 m
7. Bubia-barlang 4,80/+3,60 m
8. Liru-barlang
9. Dobogó-kői-barlang
10. Szer-kői-barlang
- x11. Ablakos-barlang 6,50/+0,80 m
- x12. Hideg-lyuk
- x13. Kőtorony-alatti-barlang
- x14. Ötlyukú-barlang

Vadálló-kövek

- x15. Vadálló-kői-fülke 3,10/+3,00 m
- x16. Átjáró-barlang
- x17. Fali-fülke

Dobogó-kő

x18. Szenteltvízmedencés-barlang 5,20/+1,00 m

x19. Kilátás-barlang 4,00/+1,00 m

x20. Mária-barlang 4,70/+0,60 m

Rám-szakadék

x21. Kőalja-barlang 5,00/+3,60 m

x22. Vízesés-alatti-sziklaeresz 2,20/+1,80 m

x23. Vízesés-feletti-sziklaeresz 2,60/+1,30 m

Rám-hegy

x24. Rám-hegyi-barlang

Dunabogdány

Csódi-hegy

25. Csódi-hegyi-barlang 4,40 x 7,80 / +2,00 m

Esztergom Szamár-hegy

26. Matricás-barlang 7,60/+2,40 m

Látó-hegy

27. Loggia-barlang 2,65 x 8,00/+2,55 m

Három-mező

28. Túfok-barlang 9,95/-3,70 m

Két-Bükkfa-nyereg

29. Hadiút-barlang 5,00/-3,20 m

30. Kis Szoplaki-ördöglyuk

Pilisszentkereszt

Kakas-hegy

31. Nagy-Hideg-lyuk /beomlott/

32. Kis-Hideg-lyuk /beomlott/

33. Zsivány-barlang 2,50/+0,35 m

34. Varga-lyuk kb. 10/-10 m

35. Kamilla-barlang 4,00/+2,00 m

36. Kamilla-sziklaeresz 2,50/+2,10 m

37. Kamilla-üreg 3,40/+1,00 m

38. Kakas-hegyi-sziklaeresz 2,60/+1,00 m

Pomáz

Kő-hegy

39. Kő-hegyi-barlang 6,00/+1,50 m

40. Kő-hegyi-átjáróbarlang 3,70/+2,00 m

41. Kis-Kő-hegyi-kőfülke

Hársas-hegy

42. Egres-barlang 5,00/+4,00 m

43. Őz-barlang 2,80/+0,46 m

Salabasina-árok

44. Salabasina-üreg

45. Sziklasziget-barlang 5,17/+0,66 m

46. Salabasina-barlang 3,30/ ? m

Holdvilág-árok

47. Robi-lyuk 2,00/+2,00 m

x48. Hideg-résbarlang 4,20/+1,20 m

49. Domini-barlang 15,90/+2,80 m

50. Y-ágú-barlang /mesterséges/ 32,10/+2,20 m

51. Vízés-alatti-barlang /mesterséges/ 9,10/±2,30 m

52. Vízési-üreg 3,50/+2,00 m

53. Weislich-barlang /mesterséges/ 43,70/±17,50 m

54. Kecse-lyuk 3,20/+2,30 m

Karolina-árok

55. Karolina-árok alsó álbarlangja 4,60/+4,50 m

56. Karolina-odu 4,50 x 12,70 / +2,20 m

57. Karolina-árok felső álbarlangja 3,30/+3,00 m

Lom-hegy

58. Kolevkai-sziklaüreg 15,00/-8,00 m

Szentendre

Cseresznyés-oldal

59. Vasas-szakadék I. sz. barlangja 50,20/-18,95 m

60. Vasas-szakadék II. sz. barlangja 25,00/-12,50 m

61. Vasas-szakadék III. sz. barlangja 29,17/-5,82 m

62. Vasas-szakadék IV. sz. barlangja /beomlott/ 25,00/-15,00 m

63. Vasas-szakadék kis ürege 3,30/+1,40 m

Nyerges-hegy

64. Sas-kövi-barlang 53,20/-10,00 m

x65. Sas-kői-kisbarlang 2,35/±2,50 m

x66. Sas-kői-hasadékbarlang 5,10/+1,30 m

Asztal-kő

x67. Macska-lyuk /mesterséges/ 23,5 x 7,7 m

x68. Szentendrei-barlang /mesterséges/ kb. 7 m

Dömör-kapu

69. Dömör-kapui-barlang 13,00/+3,80 m

Tahi

Kalicsa-völgy

70. Kalicsa-álbarlang 3,00 / ? m

Visegrád

Apát-kúti-völgy

- 71. Apát-kút-völgyi-barlang 40,00/+0,50 m
- 72. Nagy-fal-barlang 3,00/+4,00 m
- 73. Vaddisznó-barlang 5,00/+0,70 m
- 74. Ördögmalom-barlang 4,50/-2,00 m

Malom-hegy

- x75. Lepence-barlang

Áprily-völgy

- 76. Rinocérosz-barlang kb. 4 m

Eszterhás István

A HOLDVILÁG-ÁROK BARLANGJAI /Pomáz/

Előző évi jelentésünkben a Holdvilág-árok barlangjait korábbi kutatók leírására támaszkodva csak vázlatosan közöltük - magunk ott „idő híján” nem jártunk. Az idén magunk is átnéztük a Holdvilág-árkot és üregeit. E kataszterező túráknak a tagjai Balogh Éva, Eszterhás István, Kalicza Edina és Szeiti Tamás voltak. Saját megfigyeléseiken túl azonban továbbra is támaszkodunk a korábbi megfigyelők, kutatók adataira a következő leírásban, annál is inkább, mert a „holdvilág-árki rejtély” továbbra is a múlt homályába vész.

A Holdvilág-árok három ággal indul /ide értve a külön névvel illetett, legjelentősebb mellékágat is: a Karolina-árkot/ Pomáz közigazgatási területén. Keleti ága a Nagy-csikóvár és a Pörgelóci-hegy közé mélyül, középső ága a Pörgelóci-hegy és a Lom-hegy között van, amely ágak a Weislich-barlangtól 150 m-rel északkeletre egyesülnek /346 m-es szinten/, majd a két részből egyesült árok délnyugat felé folytatódik a Domini-forrásig, ahol a harmadik ág, a Karolina-árok is beletorkollik. A Karolina-árok a Klanác-hegy felől tart a főárokba. A Domini-forrástól a többnyire patakos völgy szurdokszerűen vezet Kiskovácsi településig, majd innen lankás partok között Csobánka-Margitligetnél torkollik a Dera-patakba. A Holdvilág-ároknak speleológiai is jelentős részei csak a Domini-forrástól fölfelé eső 350 m-es szakaszai.

Scherf Emil szerint a Holdvilág-árok és környékének mintegy 150-200 m vastag piroklasztikus rétegei harmadkori üledékekre települtek. A legalsó réteg gránátos biotit-andezit. Ezen pedig többnyire hipersztén amfiból-andezittufa, illetve agglomerátum padok vannak. A tufarétegekben 20-40 cm vastag, helyenként kiemelkedő mészkőbreccsás gránátos betelepülések fordulnak elő.

A Holdvilág-árok nagyjából szurdokszerű völgy. Morfológiai jelenségeit úgy is csoportosíthatjuk, hogy vannak természetes képződmények és mesterséges formák. Mi ezt a felosztást követjük a következőkben.

A természetes képződmények genetikai elemzése nem jelent különösebb gondot. A szurdok falait a völgyképző erózió - alkalmasint szelektív denudáció - alakította. A barlangüregek repedésmenti széthúzódsok, kimállások, örvénylő és oldalazó erózió termékei. Erről bővebben szöveg majd a barlangok leírásánál.

Annál inkább problémát okoznak a mesterséges formák kialakításának kormeghatározása és ezek célja, rendeltetése. Ezek tisztázására összehasonlító elemzések és ásatások /pl: 1928-29 Sashegyi Sándor, 1941 Sashegyi Sándor - Gallus Sándor, 1962 Fülöp Zoltán, 1962 Erdélyi István, 1963 Vértesy György, 1975 Mihály Péter, 1980 Békásmegyeri Barlangkutató Csoport, 1981 Michnai A./ 1928 óta folynak, de a rejtély máig sem oldódott meg.

Nézzük előbb, melyek azok a mesterséges formák és ásatási leletek, amelyek a fejtörést okozzák:

- szabályos síkba faragott falak,
- lépcsősre faragott falak,
- faragott kőtömbök,
- faragott kőmedencék
- faragott vízvezető árkok,
- "kaptárüregek",
- "fejdomborművek",
- "rovás jelek",
- „Krisztus monogramok”,
- "sírjelek”,
- cseréptöredékek,
- üvegkehely-töredék,
- fémtárgyak,
- ember- és állatcsontok,
- járható vésett üregek: 1. Y-ágú-barlang, 2. Vizesés-alatti-barlang, 3. Weislich-barlang

Mindezeket zavarják még a legutóbbi idők "falfestményei", a turisták által karcolt feliratok.

Eddig semmi olyan leletet, támpontot nem sikerült találni, ami pontosabb kronológiai behatárolását adná a mesterséges formák kialakításának. Valószínűsíthető, hogy a falak, medencék, üregek faragása közel azonos időből való. Ezek lehetnek a legidősebb „nyomok”. Sashegyi Sándor és Gallus Sándor ezeket honfoglalás korinak /Árpád vezér sírhelye/ ítéli, de ugyanakkor zavaros utalásokat tesznek a Pálos Rend /Özséb rendalapító/ remetelakjaira és pogány kultuszhelyekre is ezzel kapcsolatban. Erdélyi István, valamint Incze Attila középkori kő és ércbányászat emlékeit vélték felismerni ezen mesterséges formákban. Kucsera János és Rappai Lóránt a lépcsős falakat félbehagyott középkori építkezés maradványainak tartja és valószínűtlennek ítélik a kőbányászatot.

A faragott, vésett felületeken látható /az esetek többségében csak sejtető/ karcolt jelek megint nem adnak igazi támpontot. Egyes jelek /rovás írások, Krisztus monogramok, sírjelek/ vonalvezetésüket, jelentésüket tekintve réginek tűnnek, de ezeket karcollhatták későbbi korban is az azokat ismerők, valamint e jelek többsége sajnos utólagosan is felülkarcolt.

A régészeti leletek /cseréptöredékek, üvegtöredék, fémtárgyak, csontok/ sem egyértelműsítik a formák, jelenségek korát. Sashegyi Sándor X. századnak ítelt cseréptöredékeket talált. Erdélyi által felszínre hozott vas csatfibula a honfoglalás utáni századokban is használt típus lehet. Sashegyi által talált emberi csontok és a mellette levő üvegkehely-töredék meg végképp nem illik a honfoglalás utáni idők képébe. Egy múlt században élt, Weislich nevű rablóvezérről szóló legenda, mely szerint a haramia és csapata portyái után a holdvilág-árki "barlangokba" vonult vissza és rejtette el a rabolt kincseket, még tovább színezi az amúgy is kusza képet.

Külön kitérnék még a három barlangszerű mesterséges üregre. Az én meglátásom szerint mindhárom közel egyidős a faragás és vésés nyomaiból ítélve. Ebből kettő, az Y-ágú-barlang és a Vizesés-alatti-barlang vízszintes és folyosójában félkör formájú síkok vannak kialakítva. Ezeket Erdélyi ércbánya-tárónak tartja, Incze csak az Y-ágú-barlangot /a Vizesés-alatti-barlangot nem/. Kucsera és Rappai az Y-ágú-barlangban levő 10 cm vastag gránátos réteg bányászatára gondol. A Weislich-barlangot kürtős rendszere miatt senki nem ítélte tárónak. Én egyik üreget sem tartom bányának.

Az előbbi kettőt a dekoratív jellegű "félkörös síkjai" miatt, amelyek szerintem inkább kultikus célokot szolgálhattak, mint ásványkeresést, valamint a karcolt jelek, feliratok sem a bányára jellemzőek. A Weislich-barlang formailag sem lehetett bánya, de kultikus használata sem meggyőző, kivésésére a mai logika szerint semmi magyarázatot nem találok, de hát a korábbi társadalmi viszonyok között más volt az ésszerű dolog, mint manapság. Úgy tűnik ez

utóbbi később vas ajtókkal és a kürtőkben vas kapaszkodókkal is ellátták, de, hogy kik és pontosabban mikor, arra sem sikerült adatot találni.

A holdvilág-árki üregek ismertetésénél előbb a mesterséges üregekről szólok, aztán a természetes barlangokról.

Y-ágú-barlang

A Holdvilág-árok időszakos vízésésétől 30 m-rel délre, a völgy bal /keleti/ oldalának sziklafala aljában nyílik szürkésfehér amfiból-andezittufában. /Szinonimái: Y alakú barlang, Y ágú üreg, Y-barlang, Kisszikla barlangja/ 215 cm magas, 175 cm széles bejárata nyugat felé néz. A keletre tartó folyosója 6,5 m után elágazik. Hosszabbik ága a 80°-os irányba, a rövidebbik a 100°-os irányba tart. A hosszabbik /fő-/ ág a bejáratától a végpontjáig 22,10 m, a rövidebbik /mellék-/ ág az elágazástól a végpontjáig 10 m - így az üreg teljes hossza 32,10 m. A folyosók szélessége kis mértékben változik, kiszélesedik, elkeskenyedik, de a végpontok felé mutat szűkülő tendenciát. A főág átlagos szélessége kb. 150 cm /220 és 130 cm szélső értékek között/, a mellékág szélessége 120 cm /127 és 116 cm szélső értékek között/, a hozzávetőleg trapéz metszetű folyosók magassága is változó, átlagosan 210 cm, de a főágban két helyen, az elágazásnál és a végpont előtt 3 m-rel felmagasodik. E helyeken a folyosó mennyezetében a járattengelyre merőlegesen félkör formájú síkokat faragtak, így a folyosó ezeken a helyeken 70 cm-rel magasabb, mint általában. E félkörökben egykor vésett feliratok voltak, köztük egy görög betűs Krisztus monogram. Ma ezek alig kivehetők, mert közelmúltbeli szimbolikus „falfestmények” takarják a „részben retusált” felületeket. "Falfestmények" egyébként a végpont közeli félkör közelében a bal oldal falán is vannak /lásd: a fényképeken/.

Az üreg a korábbi leírók /ERDÉLYI 1971, ÉZSIÁS 1994, GALLUS-SASHEGYI 1941, INCZE 1990, KUCSERA-RAPPAI 1980, PÁPA 1943/ szerint is emberi tevékenység során alakult - magam is így vélem. De, hogy kik, mikor és miért készítették, arra csak feltevések vannak. Erdélyi, valamint Incze ércbánya tárójának tartja, Kucsera és Rappai szerint gránát szemcséket bányászhattak benne, Ézsiás szintén egykori bánya mivoltát valószínűsíti, Gallus és Sashegyi temetkezési helynek ítéli /szerintük Árpád fejedelem sírhelye/. Az én meglátásom szerint nagyon valószínű, hogy bánya nem lehetett. Jártam már jó néhány középkori és későbbi bányában, valamint vājár szakképesítem is van - és ezen ismeretek, összehasonlítások birtokában mondom, hogy a korábbi idők bányászai ilyen szelvényformát nem hajtottak és a csekély mennyiségű hasznos anyag sem indokolja a „táró” kialakítását, mert akár az ércek, akár a gránát a felszínen nagyobb tömegben és egyszerűbben utolérhetők. Meglátásom szerint valamiféle kultikus céllal készülhetett az üreg. Ezt a szelvényforma, a „félkörös felületek” és az alig kivehető „írások” is alátámasztani látszanak.

Az Y-alakú-barlang frekventált turistaút mellett, jól láthatóan nyílik, így igen sok ember látogatja. Sajnos a látogatók egy része rongálja is az üreget, monogramokat és egyéb szimbólikumokat vés bele, vagy festékcsíkokat fröcsköl a falakra, sőt komponált „festményeket” is készít és persze szemel.

Vízésés-alatti-barlang

Az előbb leírt Y-alakú-barlangtól 30 m-rel északra, közvetlenül az időszakos vízésés alatt van szürkésfehér amfibólandezittufában. /Szinonimái: Vízésés mögötti üreg, Vízésés alatti üreg, Vízés-barlang, Vízésés-barlang/. Jelenlegi bejárata vízszintes irányban hosszan /majd 10 méteresen/ elnyúló rész, melynek magassága a jobb oldalon 70 cm, balra pedig egyre keskenyedő. A jobb oldali nagyobb résen juthatunk be az észak felé tartó folyosóba. Ennek hossza 9,10 m. A folyosó kijárat közeli része törmelékkel erősen feltöltődött, valószínűleg a vízésés által odaszállított anyagból, de a végponthoz közeledve egyre kevesebb a törmelék és az utolsó métereken már fel is állhatunk. A folyosó eredetileg hasonló szelvényű lehetett mint

a közeli Y-alakú-barlangé, vagyis 2 m körüli szélességű és 2,20 m körüli magasságú. Hozzávetőleg mintegy 15-16 m³ törmelék lehet még az üregben, pedig az 1980-as évek elején a Békásmegyeri Barlangkutató Csoport már vagy 5-6 m³-t kitermelt. Másfél méterrel a végpont előtt itt is megtalálható a szelvény felső részén a 70 cm sugarú félkörös sík, úgy, mint az Y-alakú-barlangnál is.

A korábbi ismertetőik közül ezt az üreget már csak Erdélyi tartja egykori tárónak, Incze, Kucsera, Rappai, Ézsiás már nem /pedig a közeli, formailag vele teljesen analóg Y-alakú-barlangot annak vélik ők is/. Gallus és Sashegyi ezt is temetkezési helynek vélte. Szelvényformájának hasonlósága, az Y-ágú-barlanghoz való közelsége /30 m/ miatt én ezt az üreget is egykori kultikus helynek ítélem mely funkciójában összefügghetett az előbbivel.

E barlangot már lényegesen kevesebben látogatják, mert bejáratán csak kúszva lehet átjutni - nincsenek is benne újabb ideji karcolások, "falfestmények" és a szemét is kevesebb.

Weislich-barlang

A Holdvilág-árok időszakos vízesésétől fölfelé haladva mintegy 50 m-nyit hagyjuk el a völgytalpat nyugat felé. A völgytalpat szegélyező sziklafal takarásából hamarosan feltűnik a kissé távolabb /kb. 30 m/ levő látványos, faragott oldalú sziklacsoport. Ez az ún. Nagy-szikla, amely a Weislich-barlangot is magába foglalja. /Szinonimái: Remete-barlang, Holdvilág-árok barlangja, Nagyszikla barlangja/. A fehér andezittufából levő Nagy-szikla könnyen felismerhető arról, hogy konkáv derékszögben kb. 10 m magassáig függőlegesre van faragva, előterében pedig kötörmelékkel borított tálszerű mélyedés van. A barlang alsó bejárata a faragott szikla délnyugatra néző falában van - mintegy 3 m magas, 2 m széles háromszögformájú nyílás. A délkeletre néző fal felső harmadában pedig 8 darab ún. "kaptárfülke" látható.

A barlang alsó bejárata egy fülkébe vezet, melyből egy 4,10 m mély három lépcsővel tagolt, függőleges akna, a lépcsőház vezet lefelé. Az akna falán néhol látszanak még az egykor volt kapaszkodók vas csonkjai, de jelenleg lejutni csak traverzálva, vagy kötél segítségével lehet. A Lépcsőház aknájának aljából közel 5 m hosszú enyhén lejtő folyosó indul északnyugat felé. Alját vastagon borítják a fentről bedobált kövek, 2-3 m-es fadarabok és persze szemét. E folyosó közel derékszögben csatlakozik be a legalsó szinten levő Fő-folyosóba. Ennek hossza 11,10 m, szélessége változó, közepén 2,50 m-re kiszélesedik, míg az északkeleti végén csak 1 m-es, magassága 1,50 - 1,70 m. Enyhén északkelet felé lejt. Alján már kevesebb a kő és fadarab, a szemét, de itt található a felső aknabejárat egykori vasajtájának ledobott lapja. A Fő-folyosó délnyugati végéből egy ovális-ellipszis szelvényű, 14,90 m magas, közel függőleges /80-85°-os/ kürtő vezet a felső bejáratához. E kürtő falában is lehet még néhány vascsontot látni, amelyek a korábban létező kapaszkodók maradványai. Kijutni a kürtőn azonban napjainkban nem lehet, mert a külszínhez közeli végébe egy lépcsőfoknak támaszkodó hatalmas, a kürtő szelvényét csaknem kitöltő kő van. E követ felülről gurították a kürtő nyílásába, mely aztán a 2 m-rel lejjebb levő lépcsőnél megszorult és csak egy át nem járható rést hagyott szabadon.

A barlang felső, kürtős /ma nem átjárható/ bejáratához a külszínen is eljuthatunk, ha a Nagy-szikla faragott oldalát az azt balról övező meredélyen megkerüljük és nagyjából a „kaptárfülké” felé érünk. Itt a sziklatornyok által körülfogott mélyedésben találjuk a téglalap formájúra faragott nyílást. Mellette az egykori vasajtó kerete is megtalálható félredobva, a nyílásban pedig 1 m mélységben ott van a begurított és megszorult kötömb. E felső bejárat jól rejtett helyzetben van. A sziklacsoport aljából végképp nem látszik, de fent a tornyok között is csak a közvetlen közelből lehet észrevenni. Ez a rejtettség valószínűleg nem véletlen, talán védelmi, menekülési célokat szolgált. Érdekesség még a kürtő nyílásától északra levő magasabb sziklatorny oldalába faragott görög betűs Krisztus monogram. Ez hasonlít az Y-ágú-barlang elágazásánál levő jelhez.

A Weislich-barlang bizonyára igen régóta ismert, sőt „berendezett” /ajtók, kapaszkodók/ üreg, többen is megemlítették, leírták /DÉNES 1974, ERDÉLYI 1971, ÉZSIÁS 1994, GALLUS 1941, INCZE 1990, KUCSERA-RAPPAL 1980, MEZEI-PÁLI 1955, MIHÁLY 1975, PÁPA 1943, SASHEGYI 1941, SCHÖNVISZKY 1937/, de a benne történt kutatásokról nem tudunk. A kutatások, főleg archeológiai kutatások a barlangot magábfoglaló Nagy-sziklára és közvetlen környezetére terjedtek ki. A Nagy-szikla előterében Sashegyi egy tűzhelymaradvány mellett X. századi cseréptöredéket talált, aztán előkerült egy szarvas csontváz /állattemetkezés ?/ és egy erősen bolygatott emberi csontváz néhány honfoglalás kori cseréptöredék és egy üvegkehely-töredék társaságában. Ezek a leletek adták az alapját az 1941-es sajtóviharnak, mely során több mint 200 újságcikk foglalkozott a szenzációval, hogy megtalálták Árpád fejedelem sírhelyét, illetve egy pogány kultikus helyet, vagy netán a Pálos Rend alapítójának, Özsébnek a remetelakhelyét stb. Más újságok pedig cáfolták e föltevéseket, állításokat. Erdélyi ásatása során csupán egy vas csatfibula került elő, amely nem bírt kormeghatározó jegyekkel. Fülöp és Vértesy ásatása

pedig meddőnek bizonyult. Így, az igen kevés kormeghatározó lelet után továbbra is tisztázatlan maradt, hogy kik és mikor, illetve milyen célból faragták meg a Nagy-sziklát, valamint vésték ki a Weislich-barlangot, a kaptárfülkéket és tettek karcolt jeleket a falakra.

A Weislich-barlangot meglátásom szerint teljes egészében szerszámokkal alakították ki az Y-alakú-barlanggal és a Vízésés-alatti-barlanggal közel azonos időben, azonos technikával. Üregének térrajza viszont jelentősen eltér az előbbi kettőtől, így talán funkciója is más lehetett. Továbbá, a nem túl régi időben kissé alakítottak rajta, bejáratait vasajtókkal látták el és kürtőibe vas kapaszkodókat szereltek. Jelenleg igen "leromlott", szemetes állapotban van. A kürtők miatt sokan ugyan nem járnak benne, de annál többen dobálnak bele köveket, faágakat, üvegpalackokat és mindenféle egyéb szemetet.

Hideg-résbarlang

A Domini-forrástól kb. 100 m-rel északkeletre, a völgy jobb oldalában, mintegy 5-6 m-es relatív magasságban van egy sziklacsoport, melynek forrás felőli részében található a barlang. Kataszterező túránk során 1997-ben újonnan találtuk a barlangot. Korábbi említéséről nem tudunk. Keskeny, vertikális irányú szája az andezittufa sziklából kelet felé néz a törmelékletű tetején. A bejáratot hasonlóan keskeny, kb. 30 cm-es, 1 m körüli magasságú, 4,15 m hosszú hasadékfolyosó követi. A csak kúszva járható, kifelé lejtő folyosó alját laza kötőrmelék alkotja. Kőzetpedés menti elmozdulással keletkezett barlangból feltűnően hűvös levegő áramlik ki.

Domini-barlang

A Domini-forrástól kb. 200 m-rel feljebb a völgy jobb oldalában található. Itt a völgyoldal meredek, omlásos és buja növényzettel fedett /fák, cserjék, kúszó növények/, így a völgytalpról nem is látszik a barlang tágas szája, csak a völgy túlsó oldalából. Régebben ismert üreg, melyet az is jelez, hogy sok benne a szemét és falait festékszóróval felhordott grafitik éktelenítik. A barlangkutatók látókörébe csak 1991-ben került, miután Budai Kornél és Ézsiás György kataszterbe vette.

A sziklaletörés mellett fel lehet kapaszkodni a völgyperemig, majd a barlang fölé kerülve a meredek és hasadékokkal átjárt andezittufa sziklákon le lehet ereszkedni a barlanghoz. A barlang 6 m széles, 3,50 m magas szája felé néz a kb. 6 m magas függőleges leszakadás fölött. A száját hasonló szelvényű 6 m-re benyúló világos, napverte csarnok követi. E csarnokban található a már említett sok szemét és a falakon a grafitik. A csarnokból a további részt egy bal oldali egyenes részre és egy jobb oldali görbe járatra osztják a leszakadt hatalmas kötőmbök. Mindkét belső járat alját laza kötőrmelék alkotja. A barlang összhossza 15,90 m, átlagos magassága pedig 2,80 m. Kőzetpedés menti szétnyílással és kimállással keletkezett üreg. A csarnokból a lepergett kötőmbök valószínűleg azért hiányoznak, mert azt korábban emberek dobálták ki onnan. Akár 8-10 személy bivakolására is megfelelő hely, csak a megközelítéséhez szükséges fokozott óvatosság, vagy kötél.

Vízésési-üreg

A Holdvilág-árokhoz időszakos vízésésénél, a vízésés vonalában a sziklafal felső részén, a peremtől mintegy 3 m-rel lejjebb van. Szája jól látszik alulról is, de a vízésés sziklafalán való feljutást könnyítő vaslétráról részben be is lehet látni az üregbe. A barlangot megközelíteni csak felülről kötéllel lehet. Első leírója 1991-ben Ézsiás György volt. 90 cm széles, 170 cm magas szája nagyjából nyugat felé néz. A bejáratot egyetlen 3,50 m-es fülke követi, amely erősen lejt kifelé. Magassága viszont ennek ellenére fokozatosan nő, mert a mennyezet még erősebben emelkedik mint a talp - legmagasabb rész a fülke belső harmadánál 2 m. Oldalfalait szálbanálló, nagyobb lapilliket tartalmazó andezittufa, alját és mennyezetét kisebb-nagyobb kötőmbök laza halmaza alkotja. Kialakulása valószínűleg úgy

történt, hogy a vízesést alkotó sziklalépcső szélesebb részébe, amit a barlang mai oldalfalai jeleznek, korábban betelepült törmeléket a későbbi időszakos erózió és kőzetkipergés alakította barlanggá. Mennyezete 1 - 1,50 m-rel van az időszakos vízesés felső patakmedre alatt, az azt alkotó kőtömbök helyzete igen labilis, így várható, hogy a közeljövőben felszakad, megsemmisül a barlangocska. Ha eközben személyi sérülés nem következik be, az csak a szerencsének lesz betudható.

Kecske-lyuk

A Weislich-barlangot magábfoglaló Nagy-szikla tetejére vezető meredek nyugati ösvény mellett van egy kisebb andezittufa sziklacsoportban. A Weislich-barlang felső, kürtős bejáratától kb. 30 m-rel nyugatabbra, vele nagyjából azonos magasságban dél felé néz a barlang 80 cm széles, 130 cm magas szája. Első említője Budai Kornél volt 1991-ben. A barlangszáját egyetlen rés-szerű, 2,70 m hosszú fülke követi. Ennek magassága belül már 2,30 m és a fülkéből jobbra fent egy elágazás is nyílik, így ezzel együtt az üreg teljes hossza 3,20 m-nek adódott. Alját laza kőtörmelék alkotja. Keletkezését tekintve sziklarepedés menti széthúzózással alakult üreg.

Robi-lyuk

Az 1997-es kataszterező túránkon a barlangot többszöri keresés ellenére sem találtuk, így azonosítani sem tudtuk. Továbbra is ÉZSIÁS 1994-es jelentésében leírtak adják a róla való tudnivalókat. Ezt idéztük előző évi jelentésünkben mi is.

Karolina-árok alsó álbarlangja

A Karolina-árok Holdvilág-árokba való betorkollásától 200 m-rel feljebb egy szűk mederszakasz beboltozódása alkotja az álbarlangot, melyet először OZORAY 1963-ban írt le. Kőzetanyagát agglomerátum és különböző szemcsenagyságú tufarétegek alkotják. A barlangnál mindössze csak 160 cm széles, de 4-5 m magas a völgy időszakos patakjának sziklamedre, amelybe alkalmasint a nyugati oldalról 5 m magas vízesés zúdul be. Ennek az alkalmi vízesésnek a „terméke” az álbarlang. Falait az erózió mélyítette be, tetejére pedig szintén e víz görgette a sziklatömböket és sodorta a földet.

A barlang a völgy talpvonalán van, bejárata a sziklaszorosból dél felé néz. Ennek magassága 4,80 m, szélessége pedig 1,60 m. A bejáratot kőgörgetegekkel beboltozott, közel függőleges falú, 4,60 m hosszú, befelé enyhén szűkülő sziklafolyosó követi. Oldalfalain jól kivehető a többségében agglomerátumból és kevesebb tufából álló rétegzettség. Hátsó falát alámosásos leszakadások formálták zeg-zugossá. Átlagos magassága 4,50 m. Alját kőgörgetegek és uszadékfa alkotja.

Karolina-odu

A Karolina-árok alsó álbarlangjától 8 m-rel nyugatra és a völgytalptól 8 m-rel magasabban, a völgy vonalával közel párhuzamosan 5-6 m magas, 20-25 m hosszú, kisebb rögöket tartalmazó andezitagglomerátumból álló sziklafal van. Ennek a sziklafalnak az aljába mélyed a Karolina-odu, vagy másik nevén a Meleg-fészek, melyet először szintén OZORAY írt le 1963-ban, bár sokkal régebbi időktől ismert bivakhely.

Vagy a völgy jobb oldalának lejtőjén haladva juthatunk ide, vagy elég veszélyes sziklamászással a Karolina-árok alsó álbarlangjának oldalfalán kapaszkodunk fel hozzá. A barlang alacsony /50-70 cm/, széles /8 m/ szája keletre, a völgyre néz. A bejárat déli részén, a nyílás félmagasságáig emelkedő, 3,50 m hosszú kőszánkó van. A széles bejárat mögött a barlang fülkéje is széles és a hossza ennek csak a töredéke. A fülke teljes szélessége 11,70 m, hossza pedig 4,50 m. A bejáratnál alacsony mennyezet befelé fokozatosan 2 - 2,20 m-ig emelkedik. Oldalfalait rétegzett andezitagglomerátum alkotja, tetejét is egy agglomerátumpad

adja, amely egy a bejárat vonalával párhuzamos törés mentén magasodik fel. Alja egyengetett, sík, döngölt törmelékből van.

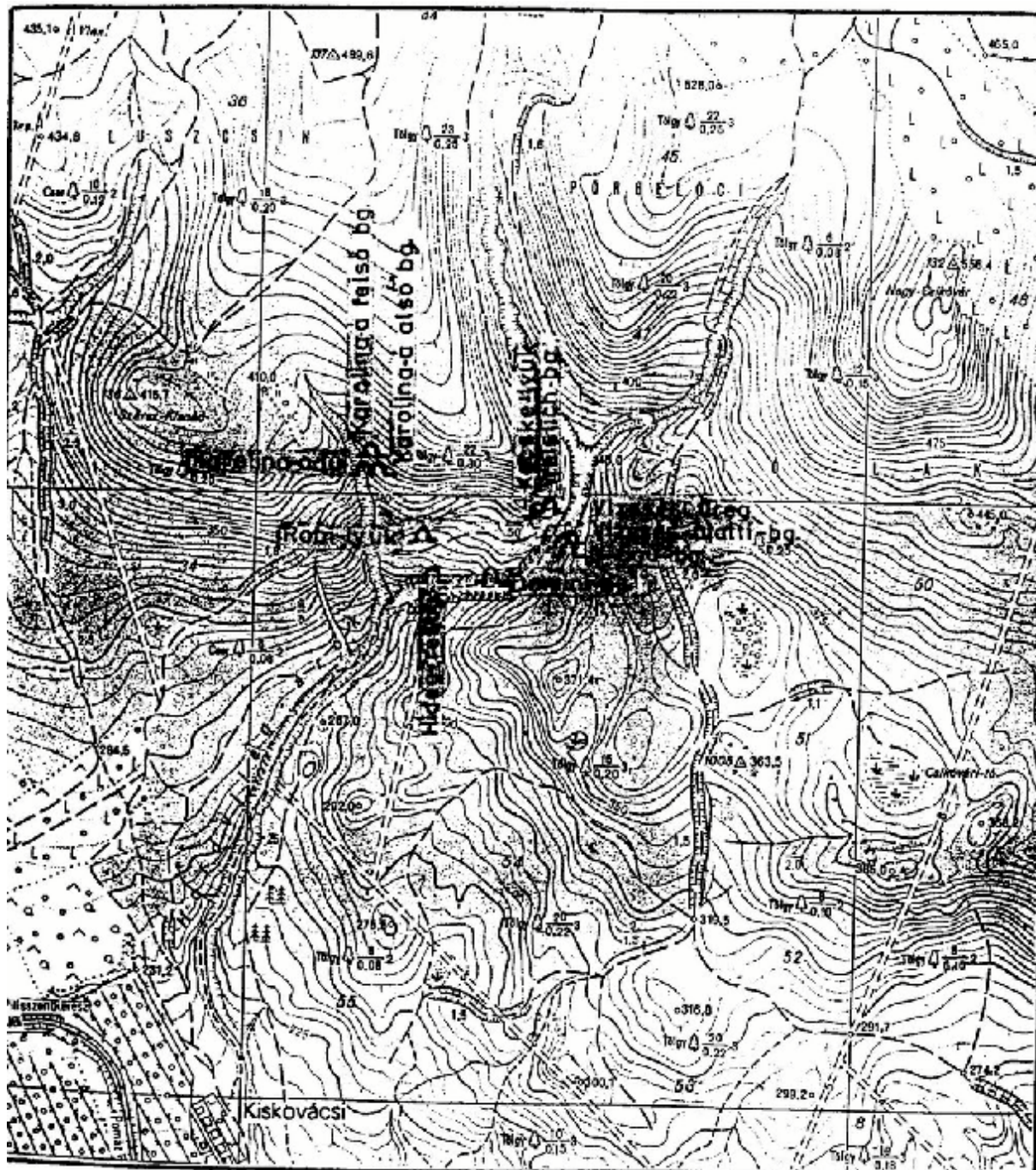
Az üreget az oldalazó erózió alkotta, amikor még magasabban futott le a víz. Aztán amikor mélyebbre fűrészlődött a völgy a barlang teljesen szárazzá vált.

Az üreg 8-10 személy számára ideális bivakhely. Ezt az adottságát ki is használják, melyről az is tanúskodik, hogy a falakon kormozási nyomok láthatók, alján pedig otthagyt tűzifa, üvegpalackok, konzerves dobozok stb. éktelenkednek.

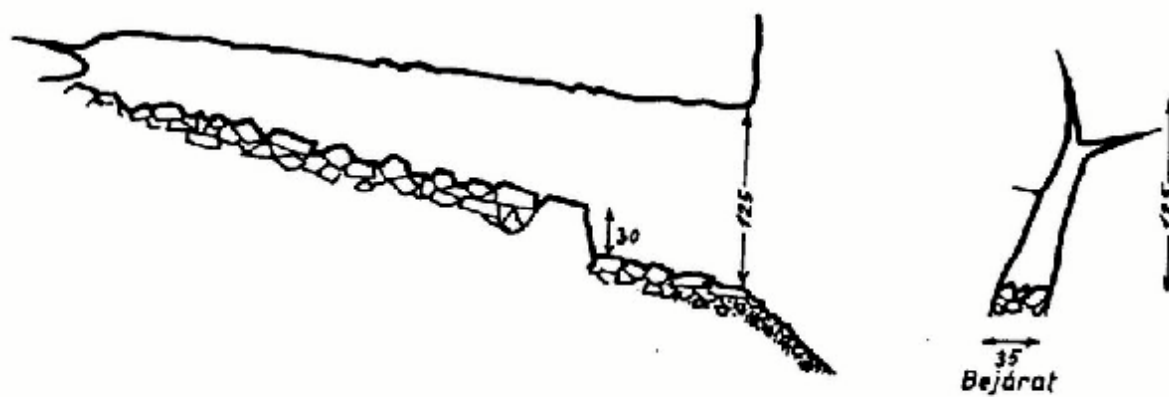
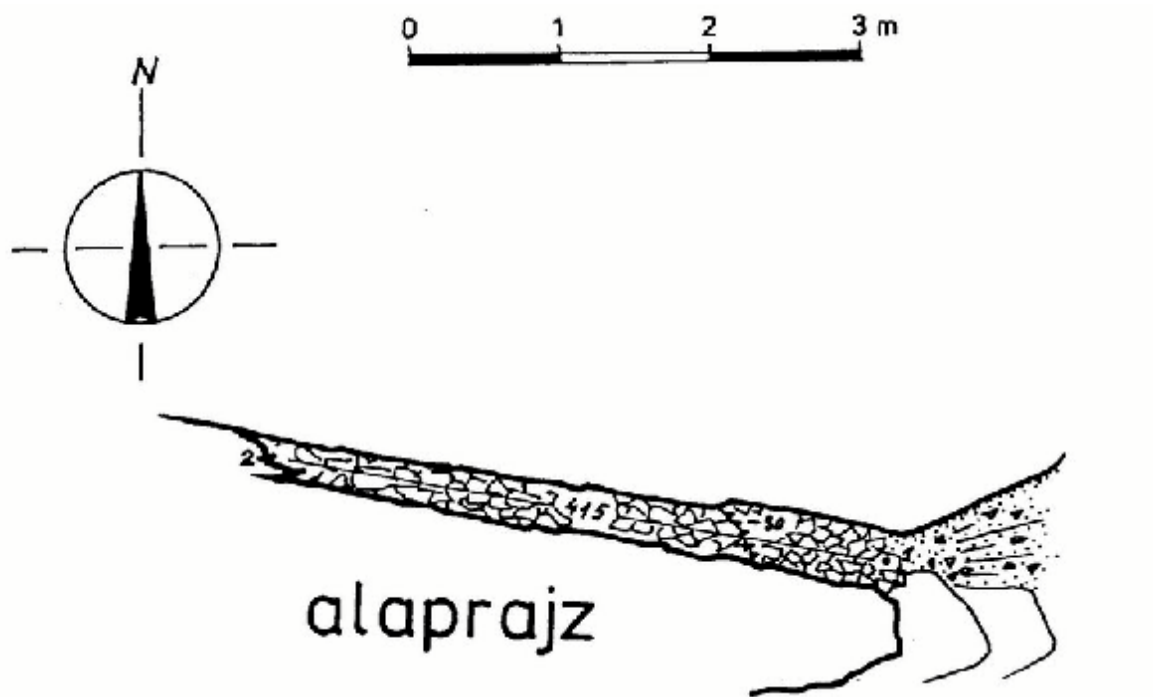
Karolina-árok felső-álbarlangja

Az előbbi barlangoktól 30 m-rel feljebb, északnyugatra a völgytalp szurdokában van a következő barlang, a Karolina-árok felső álbáránya. Első említése 1963-ból OZORAY Györgytől származik. A barlang egy 3 m magas tufából és agglomerátumból rétegzett sziklalépcsőnél az időszakonként kialakuló vízesés örvénylő eróziója alakította /alakítja/. Tetején egyetlen 1,50 m átmérőjű kompakt amfiból-andezitből levő sziklagörgeteg van, amely csak részben fedi be az üreget, helyet hagyva annak az 1 m körüli szélességű nyílásnak, amelyen napjainkban is alázuhogni szokott a vízesés. Így voltaképp két nyílású átmenőbarlangnak tekinthetjük ez üreget.

A barlang 1,50 m széles, 2 m magas szája nagyjából dél felé néz. 2,50 m-re kiszélesedő, ellipszis alaprajzra hasonlító fülkéje 3,30 m hosszú. Magassága 2-3 m között váltakozó. A különböző keménységű tufa és agglomerátum rétegeket az erózió különböző mélységben vágta be, így a barlang falán látványos színlőszerű gallérok alakultak ki. Alján egy nagyobb görgetett köztömb körül kisebb kövekből álló hordalék van.

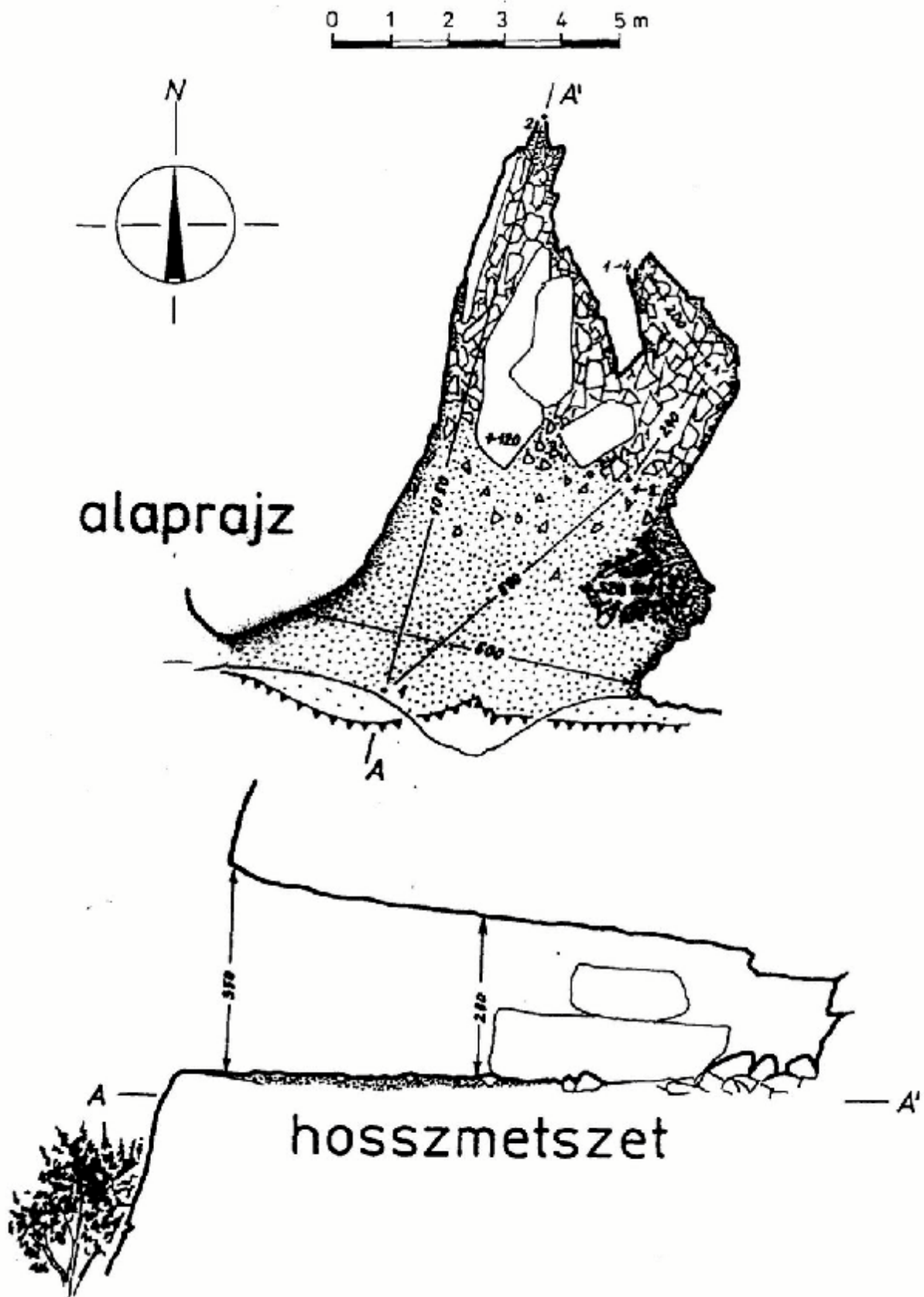
A POMÁZI HOLDVILÁG-ÁROK ÉS BARLANGJAI 1:10.000

metszetek

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK
HIDEG-RÉSBARLANG

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Kalicza E., Szentı T. 1997. VII. 11-én
A barlang hossza 4,15 m, magassága 1,25 m, mérték 1 : 50

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK

DOMINI-BARLANG

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szenti T. 1997. július 12-én

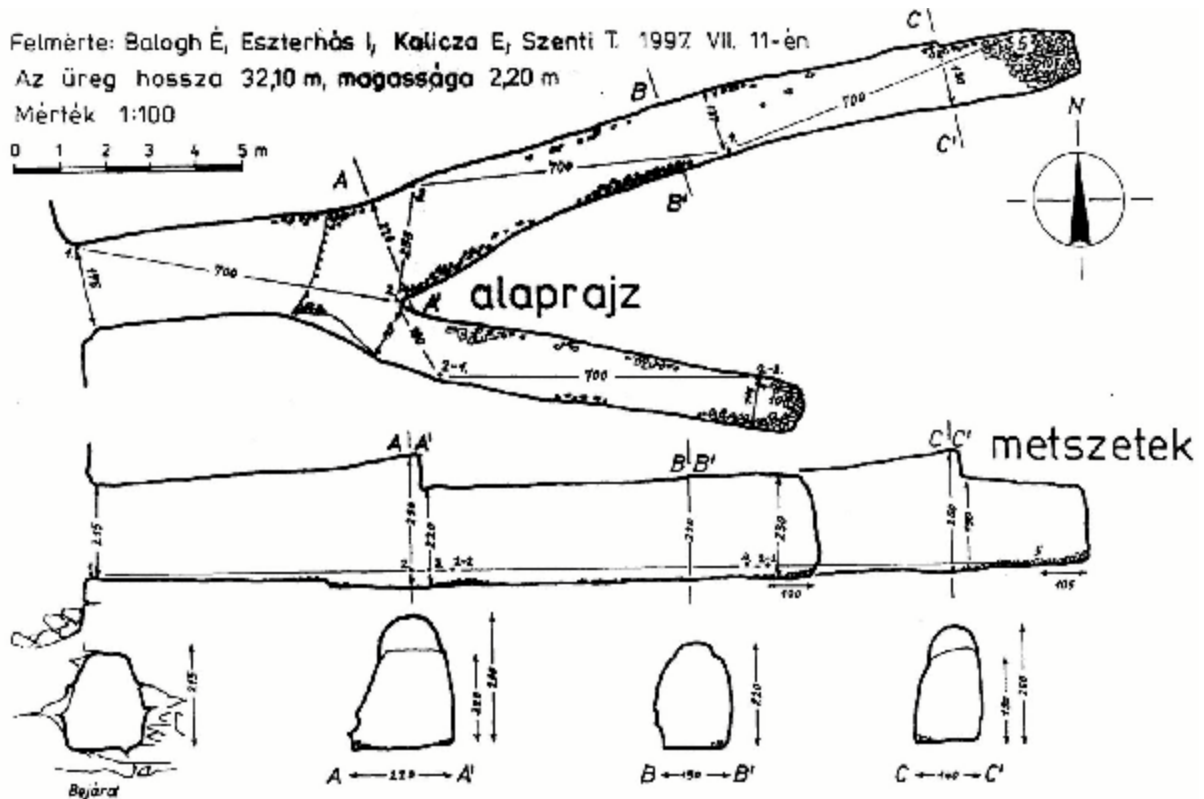
A barlang hossza 15,90 m, magassága 2,80 m, mérték 1:100

Felmérte: Balogh É, Eszterhás I, Kálicza E, Szenté T. 1997. VII. 11-én

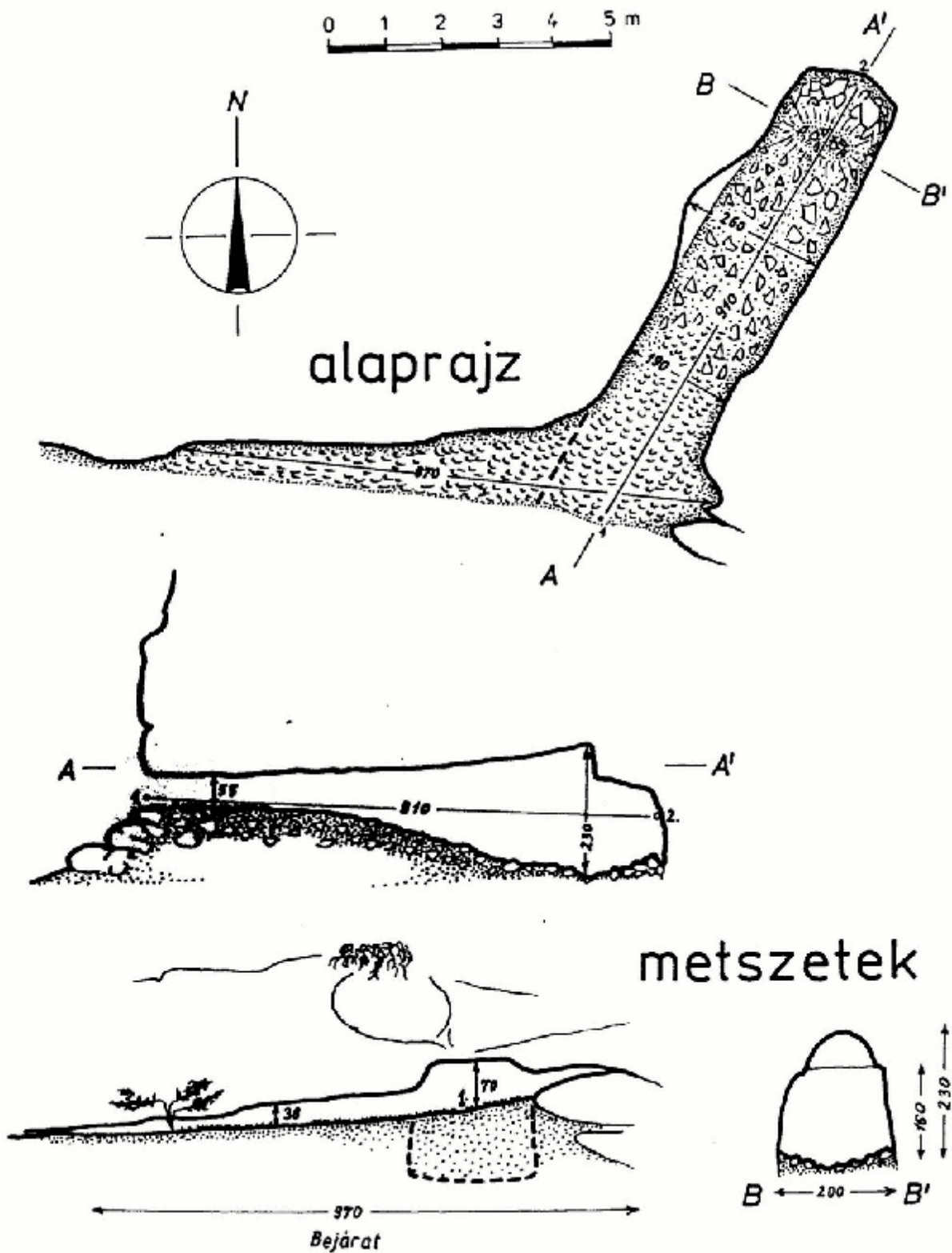
Az üreg hossza 32,10 m, magassága 2,20 m

Mérték 1:100

0 1 2 3 4 5 m

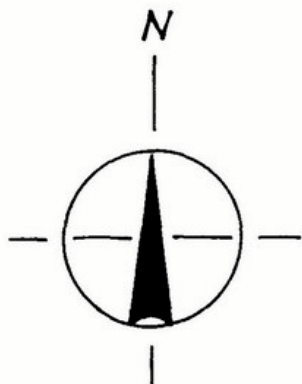

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK
Y-ÁGÚ-BARLANG

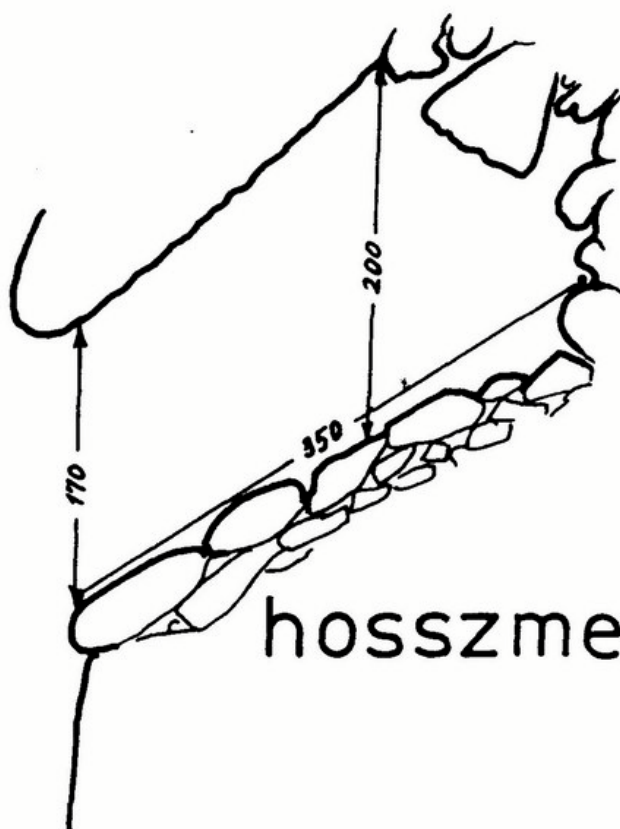

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK
VÍZESÉS-ALATTI-BARLANG

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Kalicza E., Szenti T. 1997. VII. 11-én
Az üreg hossza: 9,20 m, magassága 2,30 m, mérték 1:100

alaprajz

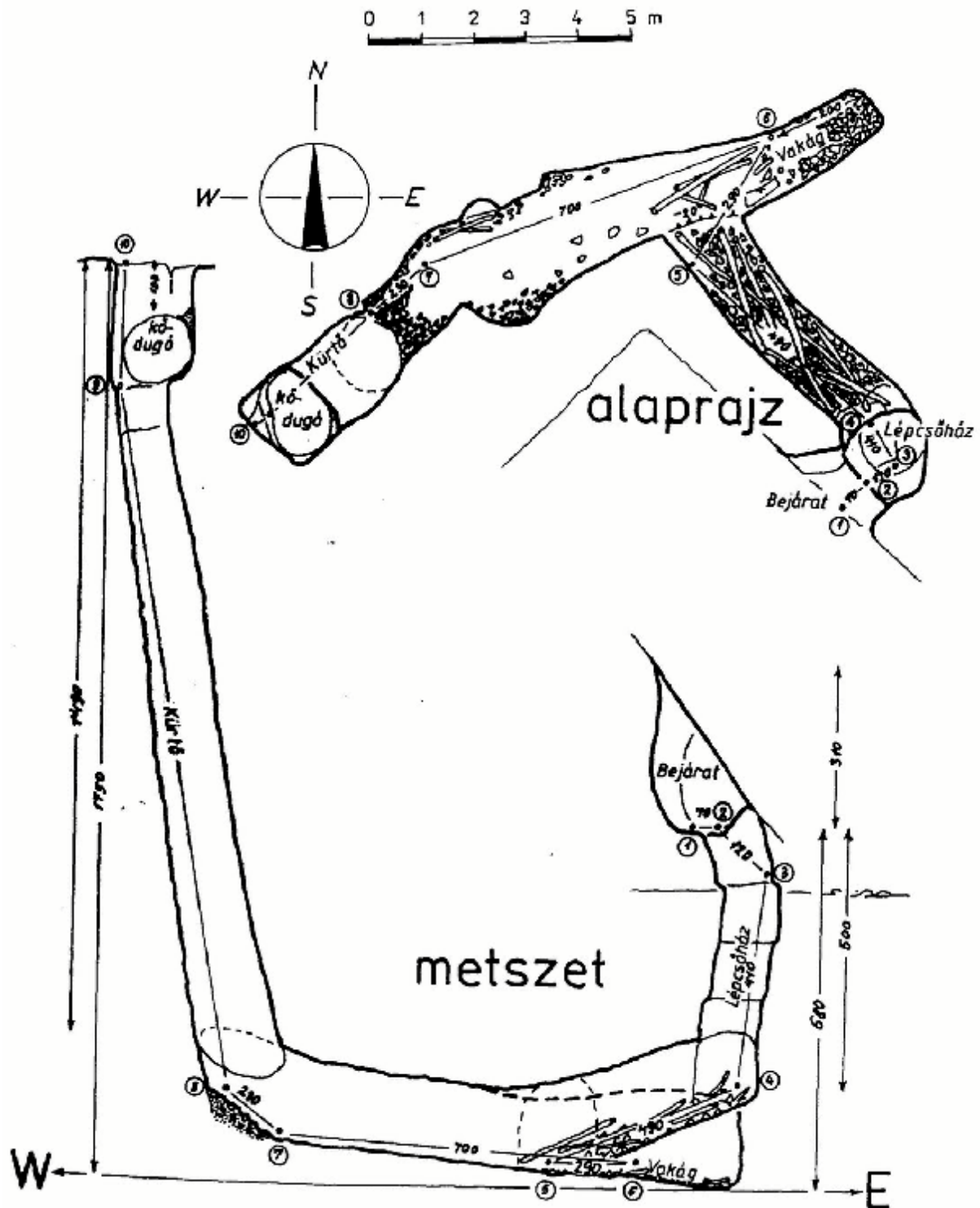
hosszmetszet

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK

VÍZESÉSI - ÜREG

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szentı T. 1997. július 12-én

Az üreg hossza 3,50 m, magassága 2,00 m mérték 1:50

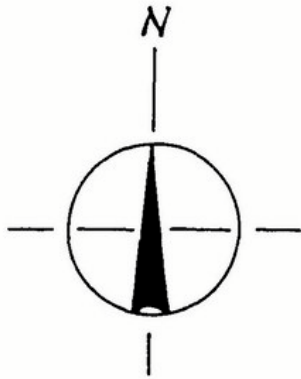

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK

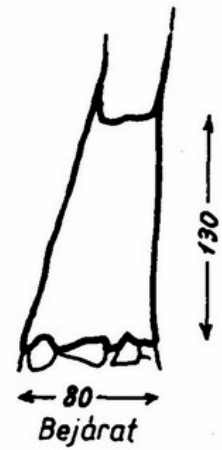
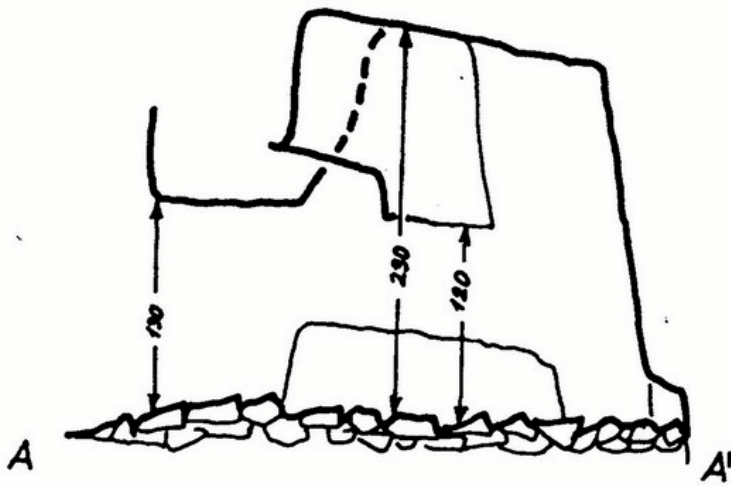
WEISLICH-BARLANG

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Kalicza E., Szentı T. 1997. VII. 11-én

Az üreg hossza 43,70 m, magassága 17,50 m, mérték 1:100

alaprész

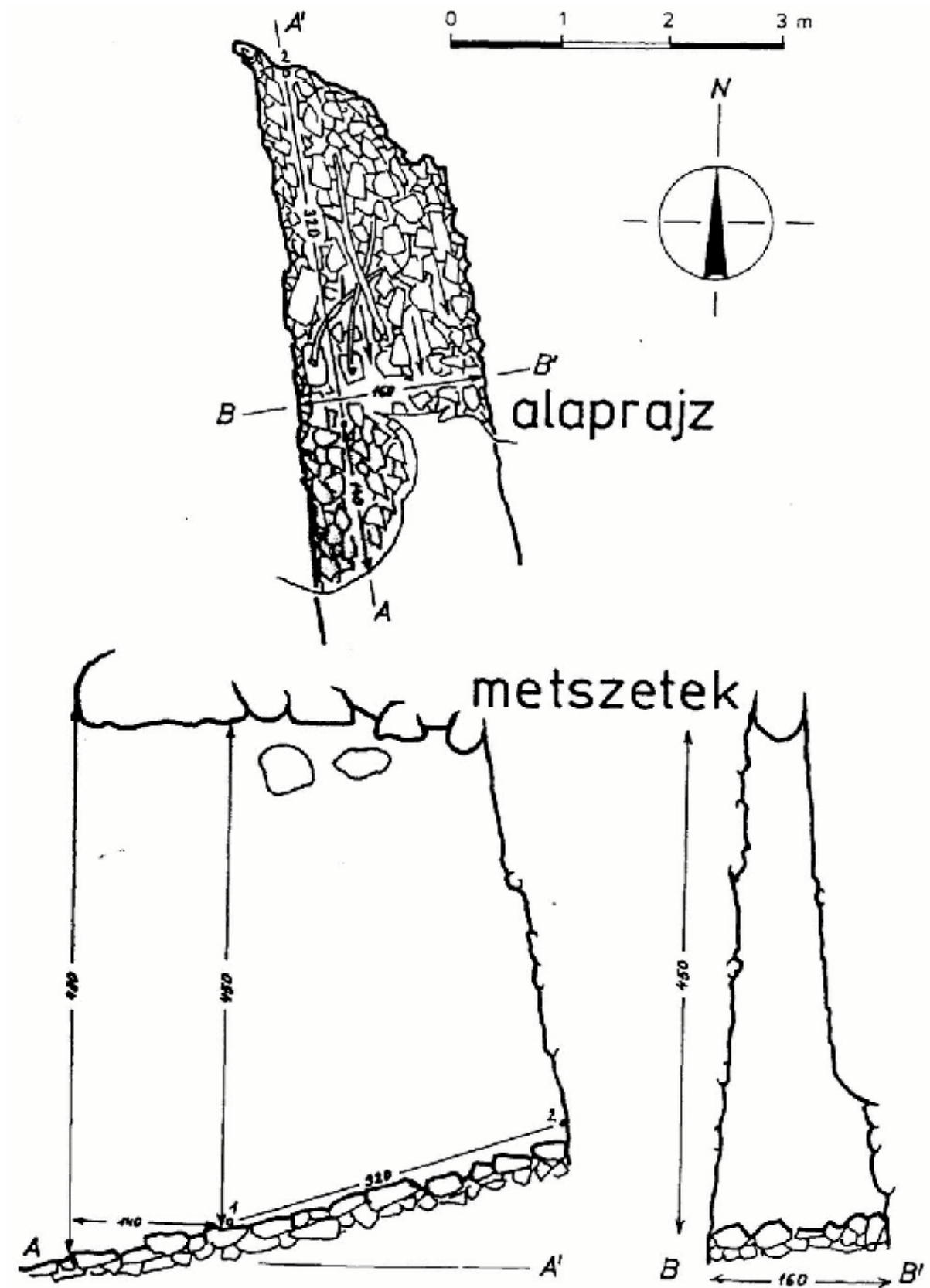

metszetek

POMÁZ, HOLDVILÁG-ÁROK
KECSKE-LYUK

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szenté T. 1997. július 11-én

A barlang hossza 3,20 m, magassága 2,30 m, mérték 1 : 50

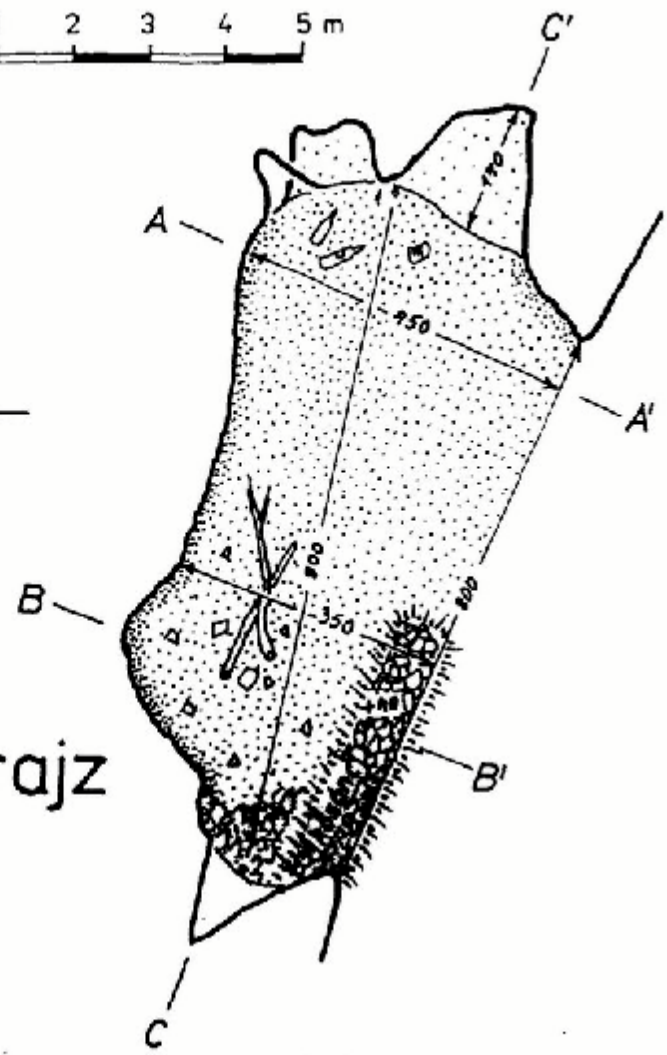
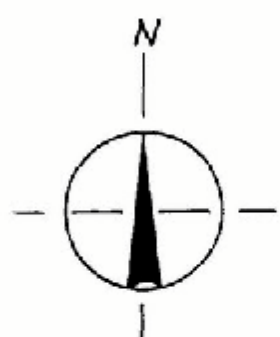
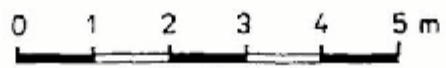

POMÁZ, KAROLINA-ÁROK

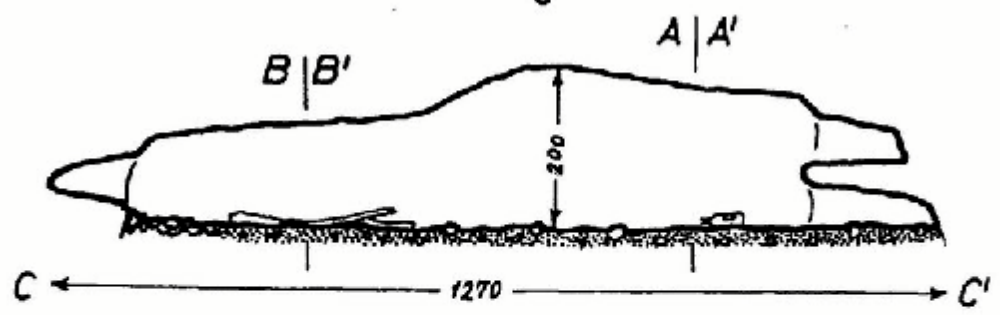
KAROLINA-ÁROK ALSÓ ÁLBARLANGJA

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szenti T. 1997. július 12-én

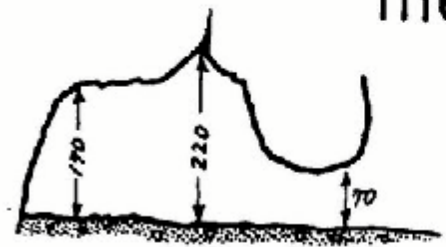
A barlang hossza 4,60 m, magassága 4,50 m, mérték 1 : 50

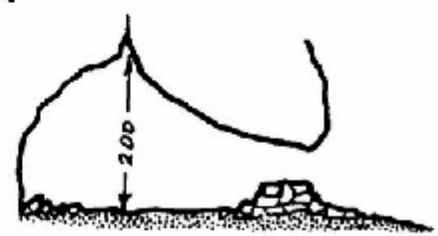
alaprész

metszetek

A ← 450 → A'

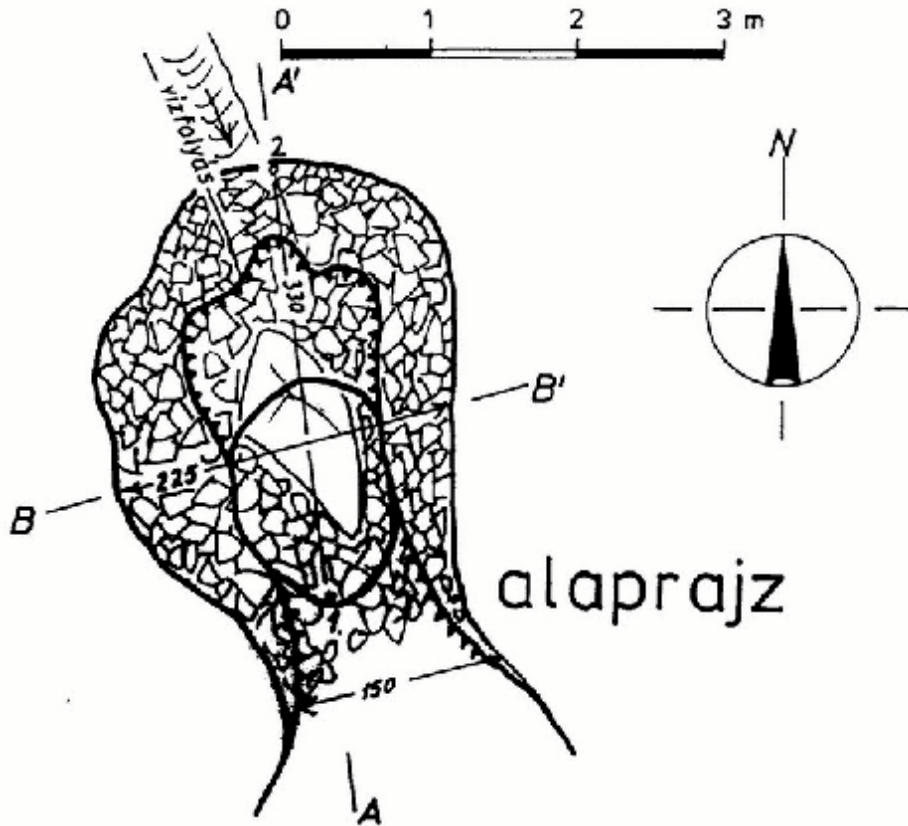

B ← 400 → B'

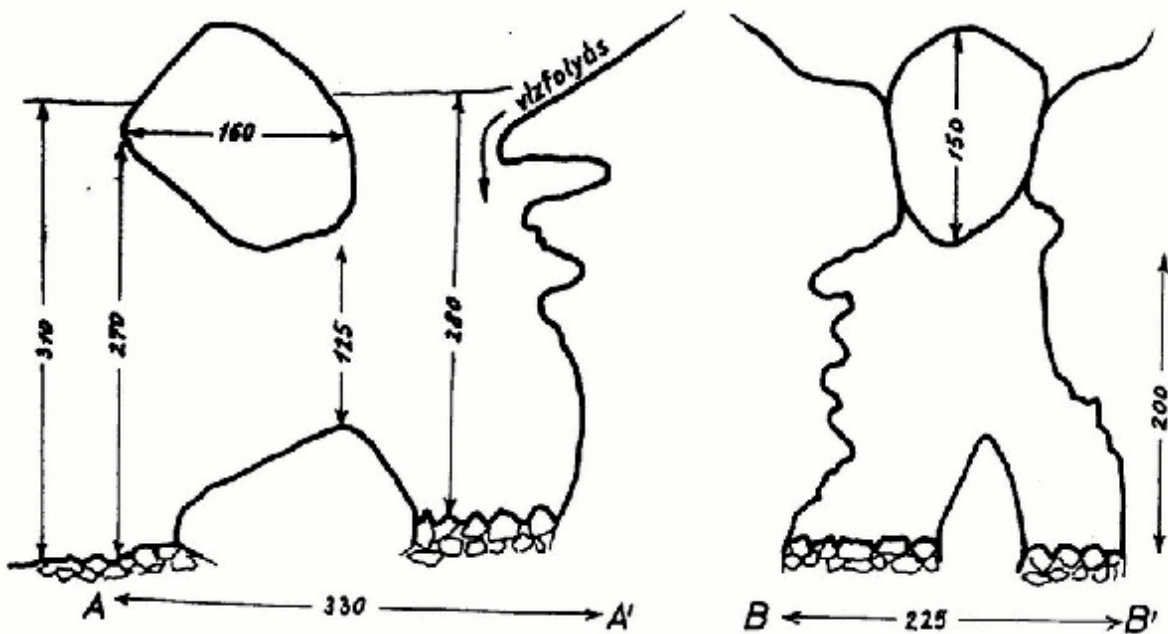
POMÁZ, KAROLINA-ÁROK

KAROLINA- ODU

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szenti T. 1997. július 12-én
A barlang hossza 4,50 m, szélessége 12,70 m, mérték 1:100

metszetek

POMÁZ, KAROLINA-ÁROK

KAROLINA-ÁROK FELSŐ ÁLBARLANGJA

Felmérte: Balogh É., Eszterhás I., Szenti T. 1997. július 12-én

A barlang hossza 3,30 m, magassága 3,00 m, mérték 1:50

A KAROLINA-ÁROK BARLANGJAI 1963-BAN KÉSZÜLT TÉRKÉPEKEN
Megjelentek a Karszt és Barlangban

HOLDVILÁG-ÁROK

Az Y-ágú-barlang bejárata a tufafal aljában nem messze a vízeséstől /E.I./

A bejáratot követő folyosó jól mutatja az üreg mesterséges voltát /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

Kalicza Edina az Y-ágú-barlangnak nevét adó elágazásánál /E.I./

Az üreg rövidebb ágának falán jól látszik a tufa rétegezettsége /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

Görög betűs Krisztus monogram a Weislich-barlang feletti sziklatornyon /E.I./

Az Y-ágú-barlang végpontja előtti kész és félkész „falfestmények” /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A közelmúltban festett nap-hold szimbólum az Y-ágú-barlang elágazásánál levő félkör formájú falrészen

"Falfestmény" a főág végponthoz közeli falán /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A Weislich-barlang felső, aknaszerű bejáratát egy begurított kőtömb torlaszolja el /E.I./

A Weislich-barlang alsó bejárata a síkba faragott ún. Nagy-sziklában /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A Weislich-barlang alsó bejáratát követő lépcsős akna /E.I./

Rengeteg fát és követ dobáltak a barlangba, amelyek az akna alatti folyosóban halmozódtak fel /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A felül eltorlaszolt Nagy-akna a Weislich-barlangban /E.I./

A Weislich-barlang főágának Nagy-akna alatti szakasza /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A Domini-barlang a bozóttal benőtt sziklaleszakadás felső harmadában van /E.I./

A tágas Domini-barlangot bivakhelynek használják /E.I./

HOLDVILÁG-ÁROK

A Vízesési-üreget tufa és agglomerátum tömbök alkotják az időszakos vízesés falának felső régiójában /E.I./

A Vizesés-alatti-barlang széles, lapos szája a létra aljában /E. I/

KAROLINA-ÁROK

A Karolina-árok felső álbarlangjának jellemzői a kipreparálódott "gallérok" /E.I./

A Karolina-árok alsó álbarlangját a szűk szurdok beboltozódása alakította ki /E.I./

KAROLINA-ÁROK

A széles Karolina-oduban sok szemetet hagytak maguk után a bivakolók /E.I./

Az agglomerátum rétegzettsége jól látszik a Karolina-odú északi fülkájénél /E.I./

Eszterhás István

DOBOGÓ-KŐ ÚJABB BARLANGJAI /Dömös/

Dobogókő üdülőtelep északi részén kiépített sétaösvény húzódik nagyjából kelet-nyugati irányban. Ez az út jelöli ki Pest és Komárom-Esztergom megye határát és ezen belül Dömös és Pilisszentkereszt községek határát is. Az úttól északra, tehát már Dömös közigazgatási területén meredek, sziklakibúvásos oldalon szakad le a Dobogó-kő /700 m/. Ezen oldal szikláit átnézve három újabb, korábban sehol nem említett barlangot sikerült találni /a látványos Thirring-sziklákban azonban egyet sem/. A kataszterező túra tagjai Eszterhás István, Kalicza Edina, és ifj. Kalicza Tibor voltak.

Szenteltvízmedencés-barlang

A Dobogó-kő csúcsrégiójában kb. 670 m tengerszint feletti magasságban, az Eötvös-turistaház és a Miklós-forrás felől feljövő magasfeszültségű vezeték vonalának felső törése között /697m/ féltávolságban több csoportot alkotó sziklakibúvás van az erdő által takarva. E sziklakibúvás keleti csoportjában van a Szenteltvízmedencés-barlang. A barlang szája a lejtő irányába, észak felé néz. Előtere egy kb. 4 m széles, 2 m magas ívelt sziklaeresz. Ennek bal oldalában van az a kis, többnyire vízzel telt sziklamedence, amelyről az üreg a nevét kapta. Tovább szűk átjáró vezet a barlang fülkéjébe, amely belül kiszélesedik, viszont egyre alacsonyabbá válik. A fülke alját kifelé lejtő kőtörmelék alkotja, oldalfalai, mennyezete változó nagyságú rögöket tartalmazó andezitagglomerátumból áll. A barlang teljes hossza /a beboltozott előtérrel együtt/ 5,20 m, alja befelé egyre emelkedik, így magassága az előtérnél 3 m körüli, a fülke belsejében pedig 1 m. Ez a kisebb félhomályos barlang 4-5 személy bivakolására alkalmas üreg /bár ennek korábbi megtörténte utaló nyomokat nem találtunk/. Valószínűleg kimállással keletkezett.

Kilátós-barlang

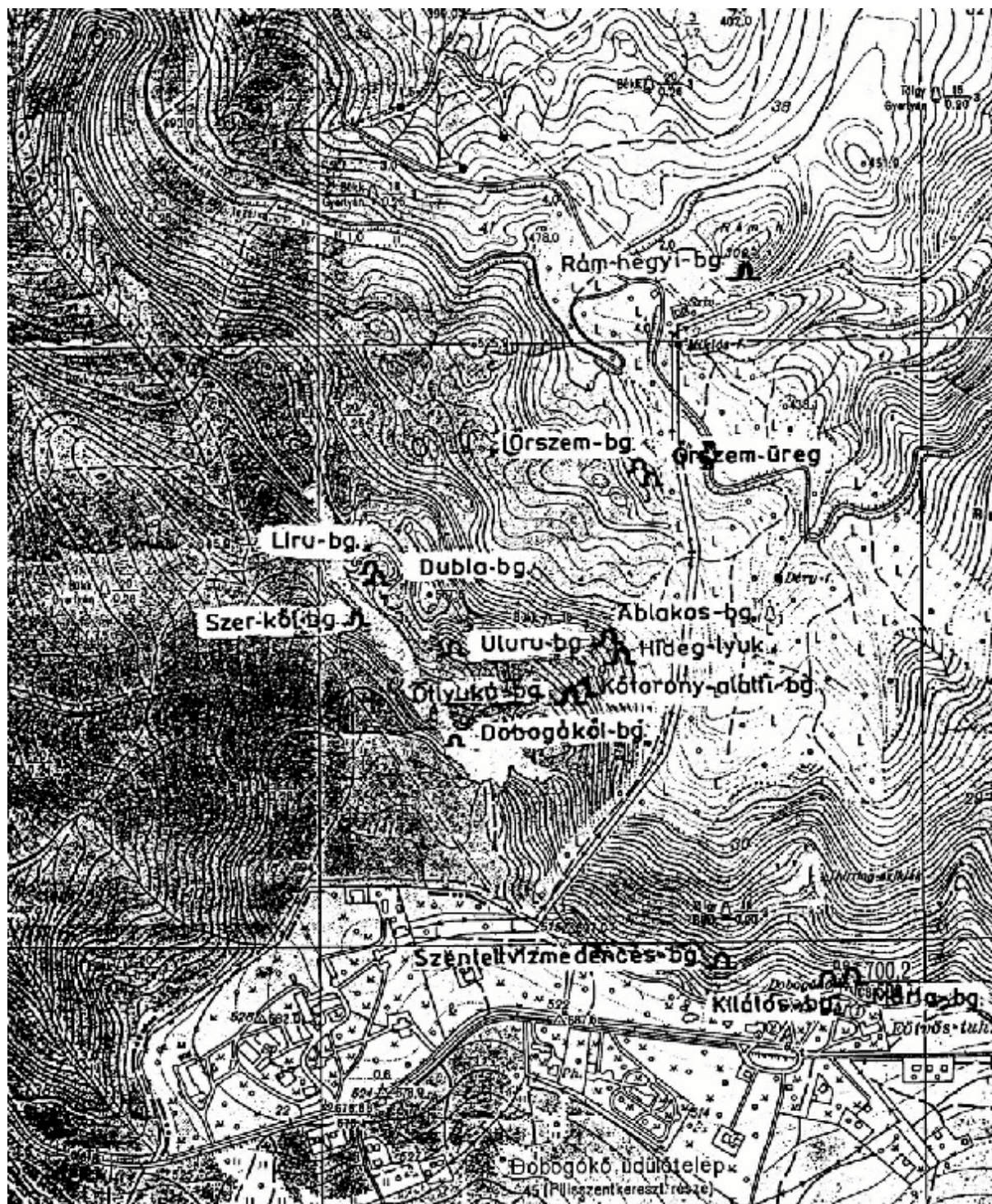
A dobogókői kilátó kiépített csúcssziklájának /700 m/ nyugati oldalában, a csúcstól mintegy 5-6 m-rel lejjebb található a barlang. Létezéséről bizonyára jó néhányan tudtak korábban is, hiszen frekventált területen van, de semmiféle előző említésére nem akadtunk. Háromszögletű szája a törmeléklető tetején, a sziklafal lábánál nyílik és nagyjából délnyugat felé néz. A 2 m magas és 2 m széles száját követő üreg tölcészerűen szűkül és alacsonyodik befelé, így 3 m után már csak járhatatlanul szűk rés. Enyhén kifelé lejtő alját aprószemcsés törmelék és avar borítja, oldalfalai öklömnyi nagyságú gumókat tartalmazó andezitagglomerátumból vannak. A meredek törmelékletőn megközelíthető kisebb barlangnak nincs különösebb jelentősége. Repedésmenti kimállással keletkezett.

Mária-barlang

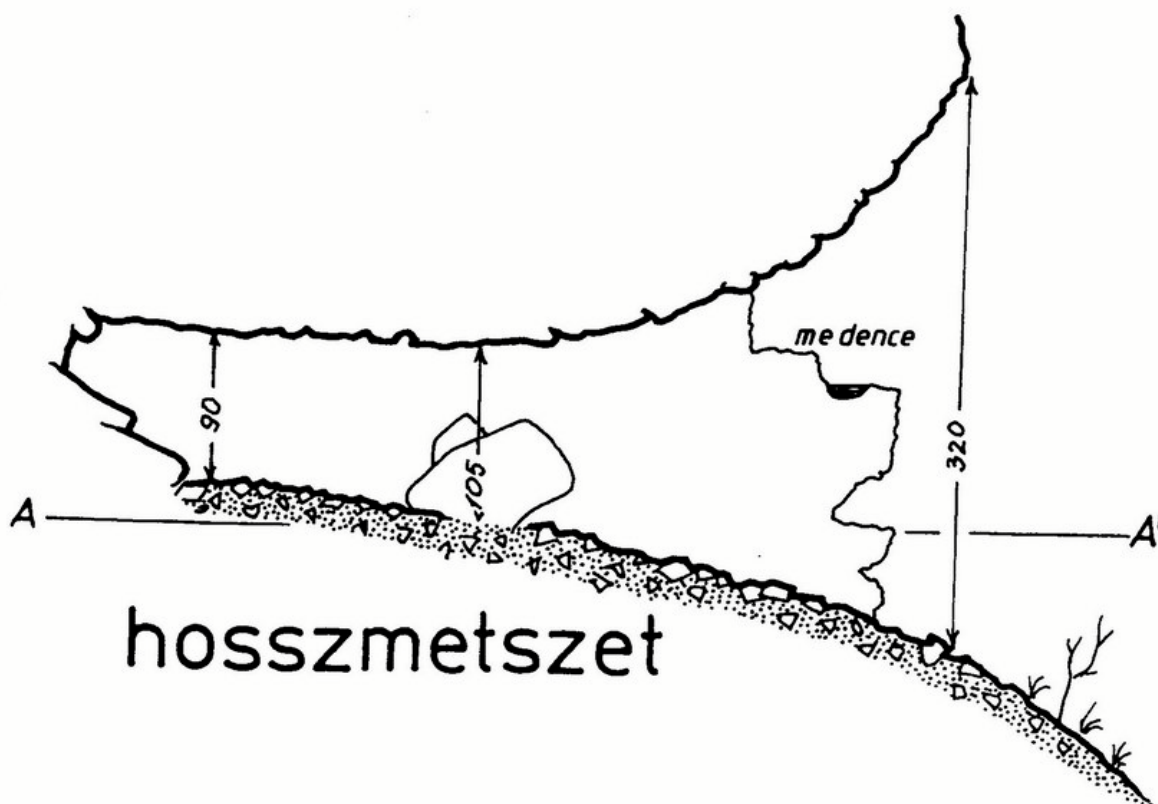
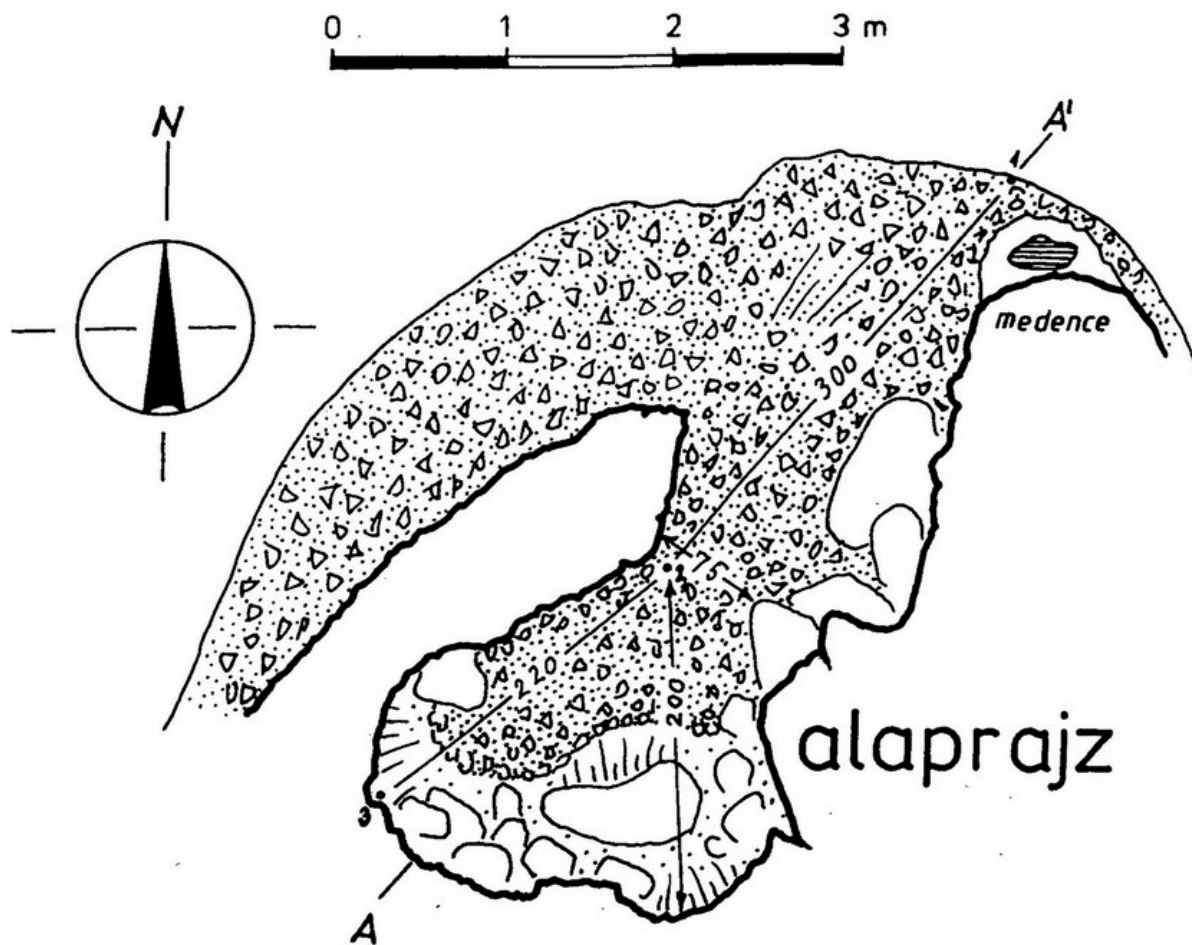
A dobogókői kilátó sziklájának /700 m/ északi kiöblösödésének aljában, a csúcstól 5-6 m-rel lejjebb van a siketnéma turisták Mária-kegyhelye. A szabadtéri kegyhely keresztje mögötti sziklafalban, a járósinttől kb. 3 m-rel magasabban látszik a barlang 60 x 60 cm-es nyílása. A barlang korábbi említéséről nincs tudomásunk, bár ezt az üreget bizonyára többen ismerik mint az előzőt. A kegyhely kiépítőinek figyelmét sem kerülhette el az üreg, de a barlangban talált hosszú fadarabok is arra utalnak, hogy egyesek ezekkel próbálták kipuhatolni annak hosszát.

A kegyhelyhez a kilátótól levezető lépcsős útról keskeny sziklapárkányon érhetjük el a barlang északkeletre néző száját. A bejáratot csak kúszva járható, keskeny, egyenes, enyhén emelkedő csőszerű folyosó követi. A többnyire hengeres járatban 4,70 m-t kúszhatunk befelé, de innen már járhatatlanul szűkké válik, bár még hosszan be lehet világítani az egyenes vonalban folytatódó üregbe. A csőjáratot minden oldalról andezitagglomerátum határolja, alján pedig kevés kötőmelék és a már említett hosszú farudak találhatók. A fokozatosan szűkülő csőjáratban megfordulni nem lehet, tehát ugyanabban a testhelyzetben kell visszaaraszolni /most már lábbal kifelé/, mint ahogy bekúsztunk.

A barlangot gáz- vagy gőzkifúvásos kürtőnek ítéljük formai jegyei és befoglaló közete után. Nagyon hasonlít a Börzsönyben levő kámori Róka-lyukhoz, csak szerényebb meretű. E genezist illető feltevésben megerősít, hogy a kegyhely frontfalán túl a sziklafalban több kisebb kerek nyílású /füstcsőszerű/ lyukat is lehet látni. A falakon sajnos nem sikerült találni bekérgeződési nyomokat, ami teljes bizonyossággá tette volna feltevésünket.

A SZER-KÖVEK KÖRNYÉKÉNEK BARLANGJAI 1:10.000

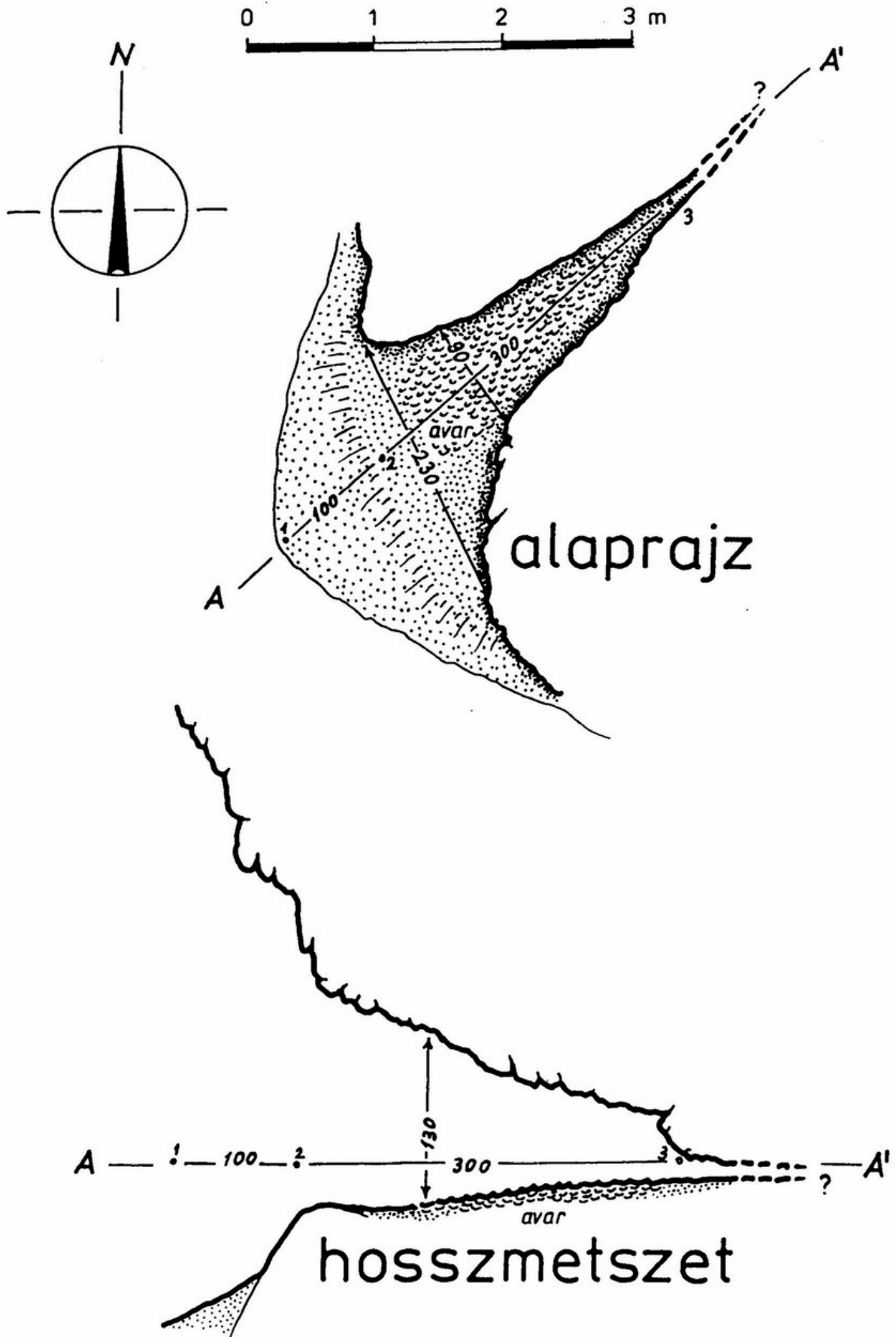

DÖMÖS, DOBOGÓ-KŐ

SZENDELTVÍZMEDENCÉS-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Kalicza E., Kalicza T. 1997. július 9-én

A barlang hossza 5,20 m, magassága 1,05 m, mérték 1:50

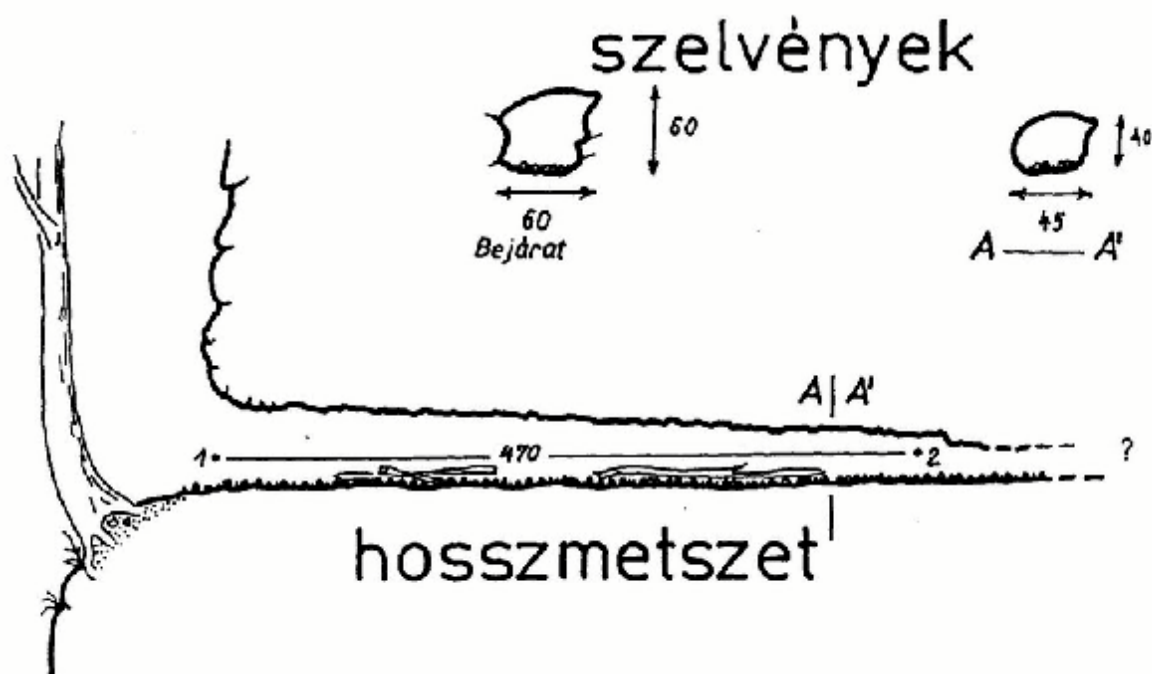
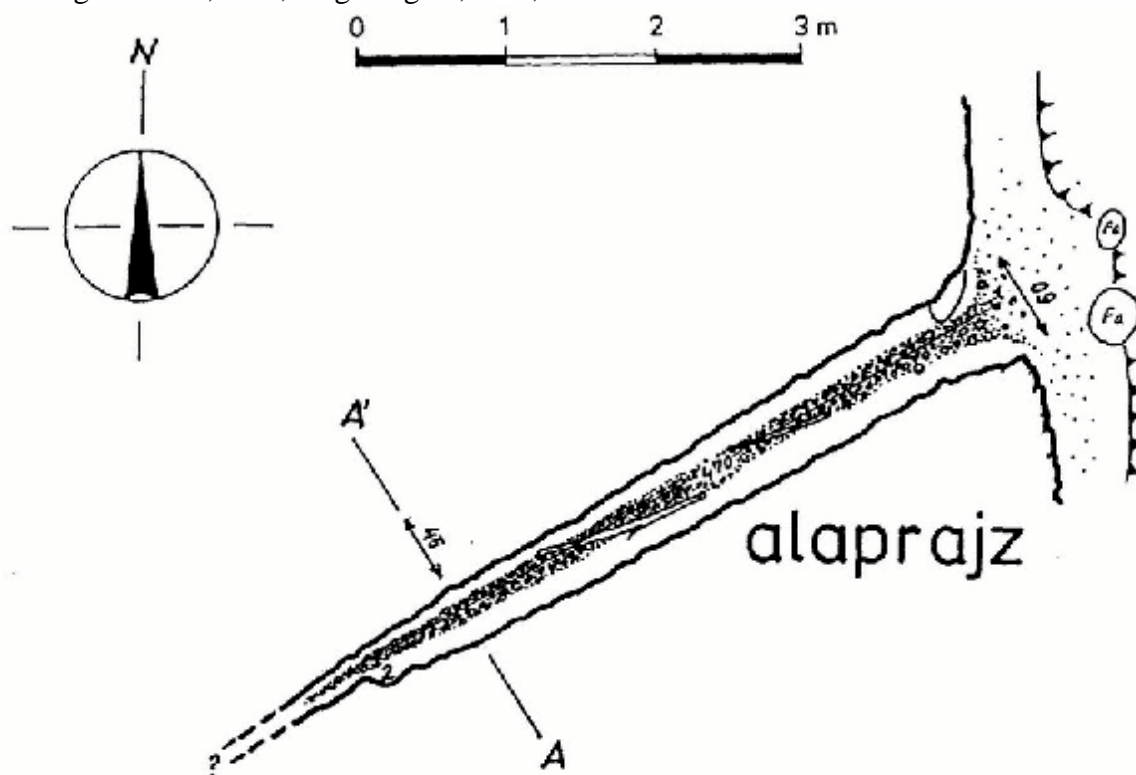

DÖMÖS, DOBOGÓ-KŐ, CSÚCS-SZIKLA

KILÁTÓS-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Kalicza E., Kalicza T. 1997. július 9-én

A barlang hossza 4,00 m, magassága 1,30 m, mérték 1:50

DÖMÖS, DOBOGÓ-KŐ, MÁRIA-KEGYHELY

MÁRIA-BARLANG

Felmérte: Eszterhás I., Kalicza E., Kalicza T. 1997. július 9-én

A barlang hossza 4,70 m, magassága 0,50 m, mérték 1:50

DOBOGÓ-KŐ

A Szenteltvízmedencés-barlang bejárata (felül) és fülkéjének vége (alul) /E.I./

DOBOGÓ-KŐ

A Kilátós-barlang a Dobogó-kő csúcssziklájának nyugati oldalában /E.I./

A Mária-barlang a Dobogó-kő falában szájadzik a Mária-kegyhely keresztje felett /E.I./

DOBOGÓ-KŐ

Kilátás a Mária-barlangból /E.I./

A Mária-barlang közel vízszintes csőfolyosója /E.I./

Gönczöl Imre

A SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ ÚJABB BARLANGJAI

A Szer-kövi-depresszió a Dobogókő É-i oldalán húzódó hosszú sziklasor - a Szer-kövek - alatti, több lépcsőt alkotó, sziklaalakulatokkal tarkított hegyoldalt, hegylábát értjük. Az "újabb barlangok" arra utal a címben, hogy erről a területről néhány barlang már az előző évi kutatótábor idején felmérésre került.

A jelen leírásban szereplő barlangok úgy kerültek elő, hogy a Rám-hegy tetejéről távcsövezve a környéket, a Szer-kövi-depresszió legnagyobb látható bástyájában egy háromnyílású barlangot véltünk látni...

A megközelítés Dobogókőről történt - ez nem bizonyult a legszerencsésebbnek. A Miklós-forrás felől könnyebben elérhető ez a terület.

A távcsővel látottak igazolódtak: meglelt a keletkezési módjában is nagyon érdekes Ablakos-barlang... de lett itt több is! A nagy kőbástya K-i oldalán olyan barlangot találtunk, amelyben 5,5 °C hőmérsékletű huzatot mértünk, amikor is a külső hőmérséklet 21,4 °C volt!!!

Ettől kissé feljebb - egy nagyon markáns, feltűnő kőoszlop közelében - találtuk meg a Kőtorony-alatti-barlangot, ettől néhány méterre az egyetlen nagy kötömbben lévő Ötlyukú-barlangot.

Ablakos-barlang

Az Ablakos-barlang a Dobogókő víztornyától pontosan É felé, 600 m távolságra van, a szálerdő és a bozotos sarjerdő határán álló hatalmas sziklabástya ÉK-i sarkán.

Megközelítése: A Pilismarót - Király-kúti-nyereg közötti erdészeti műút mellett, a Rám-hegy DNY-i lábánál lévő Miklós-forrástól a műúton a Király-kúti-nyereg felé haladunk kb 100 m-t. 20 kw-os távvezetékot keresztezünk. Utána néhány méterrel a jobb oldalon egy jól kijárt ösvény indul felfelé. Ezen haladt valamikor a Dobogókő - Rám-szakadék közötti sárga jelű turistaút. A sárga jelzés már nem erre vezet, de az ösvény megvan, és igen sokan használják is.

Enyhén emelkedve, jó kilátást biztosító kötornyokat érintve kb fél km-t teszünk meg. Ahol a szép szál bükkerdőt elérjük, ahol már a terep kezd erősen emelkedni, jobbra az ösvényhez közel meglátjuk a nagy sziklabástyát. Ahogy az ösvényről letérünk a szikla felé, az Ablakos-barlang a szikla jobb alsó felén található.

A barlang két, egymástól 110 cm -re lévő 15 - 20 cm átmérőjű, ásványbekérgeződéses falú cső - gázkitörési cső? - mentén alakult ki, úgy, hogy a párhuzamos csövek által gyengített kőzet könnyebben engedett utat a mállasztó hatásoknak.

A befoglaló kőzet durva andezit-agglomerát.

A barlang hossza 6,5 m, végében a két cső tovább folytatódik a hegy belsejébe...

A kifelé lejtő folyosó szélessége 1,5 m, magassága 0,8 - 1,3 m. A folyosó bal oldalán egy csíkban végig látható a lepusztult cső ásványkérgének gejzirit-szerű maradványa.

A barlangnak három nyílása van. Egyik a bejárat, ez a jobb oldali cső vonalában van. Mellette balra lévő nyíláson nem lehet beférni a barlangba: a kis fülke belsejéből a barlangba vezet a bal oldali cső kissé torzult szelvényű 1 m-es darabja. A harmadik nyílás a csaknem É felé néző nagy ablak, amelyből éppen a Rám-hegy sziklás csúcsára látunk.

A barlang előtt egy hosszú, ferde párkány van, amelyből - mintha épített fal lenne - sűrűn kiállnak a keményebb kőfejek.

Hideg-lyuk

Az Ablakos-barlangot rejtő kőbástya K-i oldalában, attól kb 8 m-re D felé található a Hideg-lyuk két bejárata.

Az alsó bejárat 1,75 m széles, 0,55 m magas. Különös ismertető jele: feltűnően hideg levegő áramlik ki rajta.

A felső bejárat 1,8 m magas, 1,6 m széles, felfelé erősen keskenyedik.

Az összesen 11 m hosszú barlang két szintes, a két szint az alsó bejáratnál szembeni falnál egy markáns hasadékból összejárható. Az alsó bejárat egy 4 m széles, 2,5 m hosszú terembe vezet. Ennek az alján, a bejáratnál szemben egy csorga /keskeny, lejtős, elkanyarodó árok/ található, aminek az alján lévő hasadékból igen hideg huzat tör elő.

A felső bejárat egy rövid, emelkedő ágba vezet, amelynek közepén egy kis terem van.

Az alsó terem alján lévő "hideg lyuk" egy járhatatlanul szűk nyílás, ám egy olyan hasadékba vezet, amely talán - ha kúszva is - de járhatónak látszik. ...és onnan jön a hideg huzat!

A hőmérézés adatai:

1997. 07. 11. 13.00.

külső hőfok 21,4 °C

alsó bejáratban 6,4 °C

felső bejáratban 8,8 °C

alsó terem tetején 8,6 °C

legalul a csorgóban 5,5 °C!!!

Az erős lehűlés nem ismeretlen a nagy tömegű laza törmelékben, aholis a nagy párolgási felszín következtében nagy a hőelvonás. /l: Telkibánya, Jeges-bg., Szent-György-hegy, Sárkány-bg., Pusztafalu, Hideg-lyuk., stb/

A jelenség tehát nem ismeretlen, de az 5,5 °C feltűnően alacsony a meleg nyár közepén!

A nagy kőbástyában ennyire nem is tud lehűlni a levegő, tehát az távolabbról: a Dobogókő É-i lábának lejtőtörmelékéből, talán annak üregeiből jöhet.

Kőtorony-alatti-barlang

Az Ablakos-barlangot rejtő kőbástyától DNy-ra, egy lépcsővel magasabb szinten egy feltűnő, hatalmas kőoszlop /kőtorony/ látszik. Ettől É-ra kb 50 m-re található a barlang.

Egyik része egy hatalmas kőtömb által boltozott ereszt, amely csaknem É felé nyitott. Másik része az ereszhez csatlakozó 10 m hosszú, széles, lapos, két végén nyitott járat. Ennek másik, 5,4 m széles bejárata ÉK felé néz.

A barlang összhossza 16 m.

Az ereszt végében bal oldalon faágakból összetákolt kerítés van. Ez, valamint az eldobált flakonok, konzerves dobozok a barlang időnkénti "lakottságára" utalnak.

Ötlyukú-barlang

A Kőtorony-alatti-barlang csűr jellegű eresztől DNy-ra, kb 10 m-re található az egyik bejárata, ez vezet a gyűjtő-ág szerepét betöltő átmenő folyosó egyik végébe.

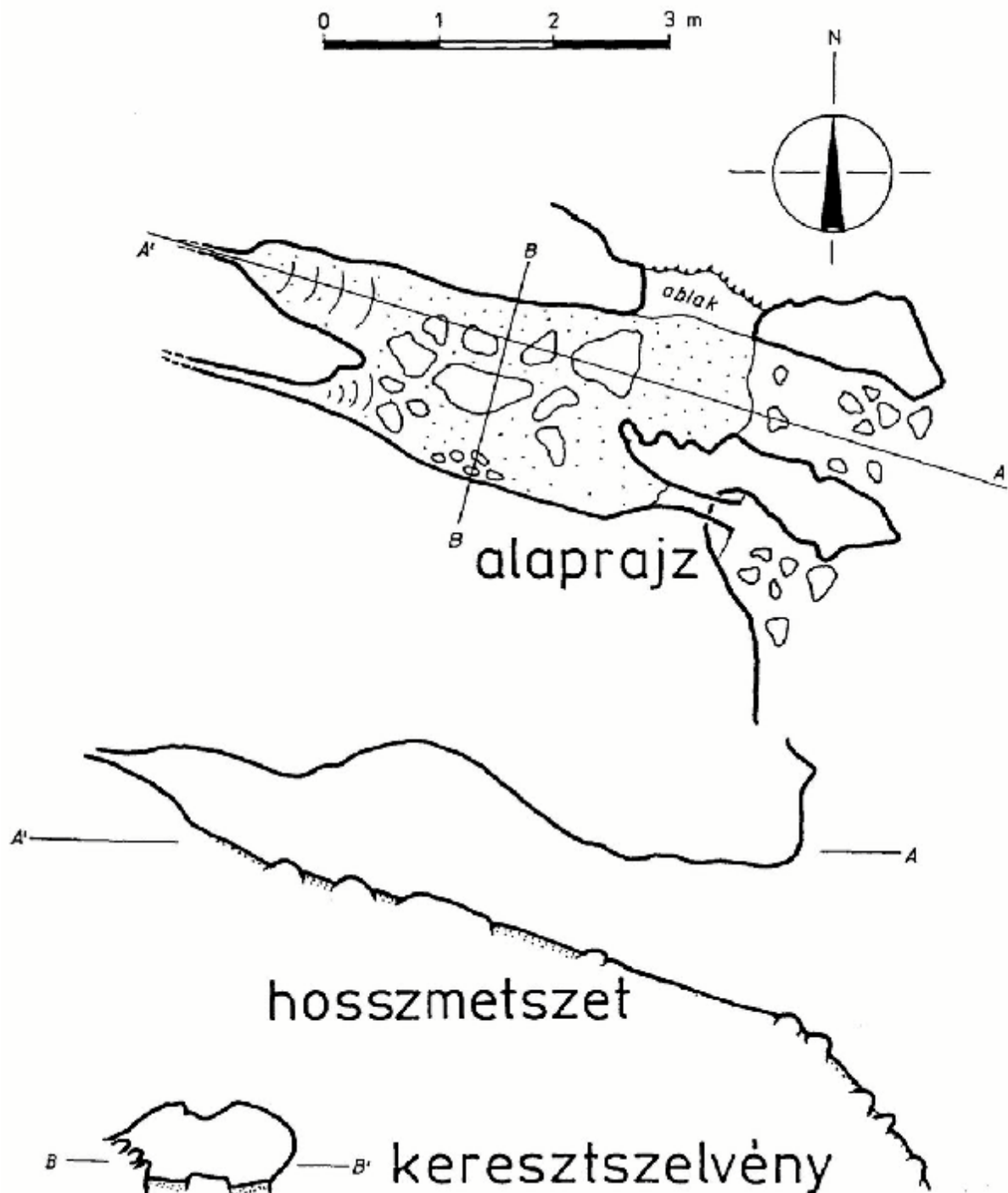
A barlang egy nagy kőtömb belsejében lévő üregekből tevődik össze. Voltaképpen három nagyobb ága van, ezek összesen öt bejáraton nyílnak a szabadba. /Van még egy kéménye és két ablaka is, de ezek nem járható méretűek./

A barlang járatainak összhossza 18,5 m.

Legnagyobb bejárat nyílásától látszik a Kótorony-alatti-barlangnál említett hatalmas kőoszlop. Ez a két méter széles bejárat a szikla DK-i oldalán van.

A gyűjtő-ág a kőlépcsői miatt kissé küzdelmesen járható, az ívelt-ág szűk, de járható, a DK-i ág pedig kisebb terem.

A nagy kőtömbben és alatta úgy jöttek létre a járható méretű rések, üregek, hogy a tekintélyes méretű és súlyú kőtömb az idők során több darabra tört, a darabok egymáshoz képest elmozdultak, megbillentek.

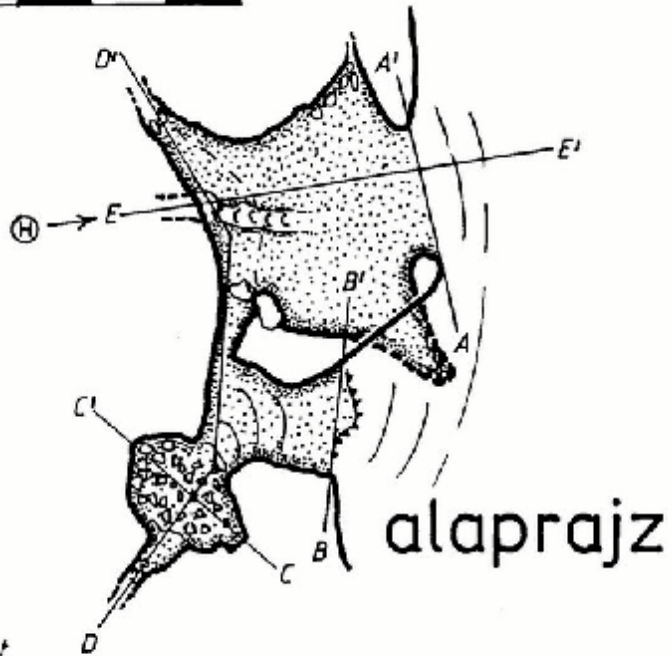
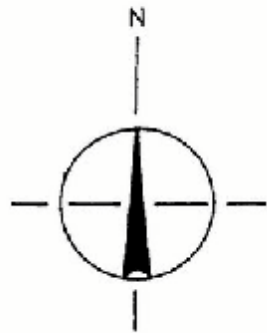
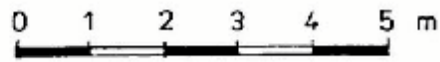

DÖMÖS, SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ

ABLAKOS-BARLANG

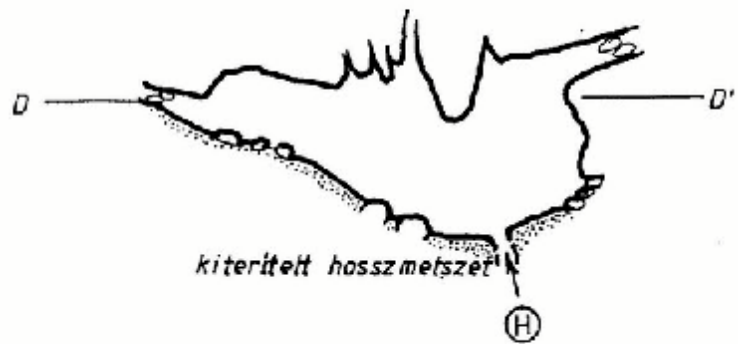
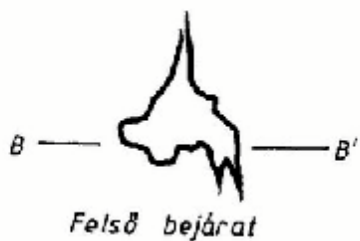
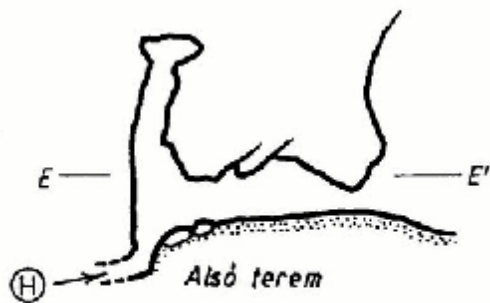
Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl I-né, Gönczöl T., Kovács Á. 1997. 7. 11.

A barlang hossza 6,50 m; magassága 0,80 m; mérték 1:50

Ⓜ A hideg ($5,5^{\circ}\text{C}$) légáramlás belépése (A kinti hőmérséklet $21,4^{\circ}\text{C}$)

metszetek

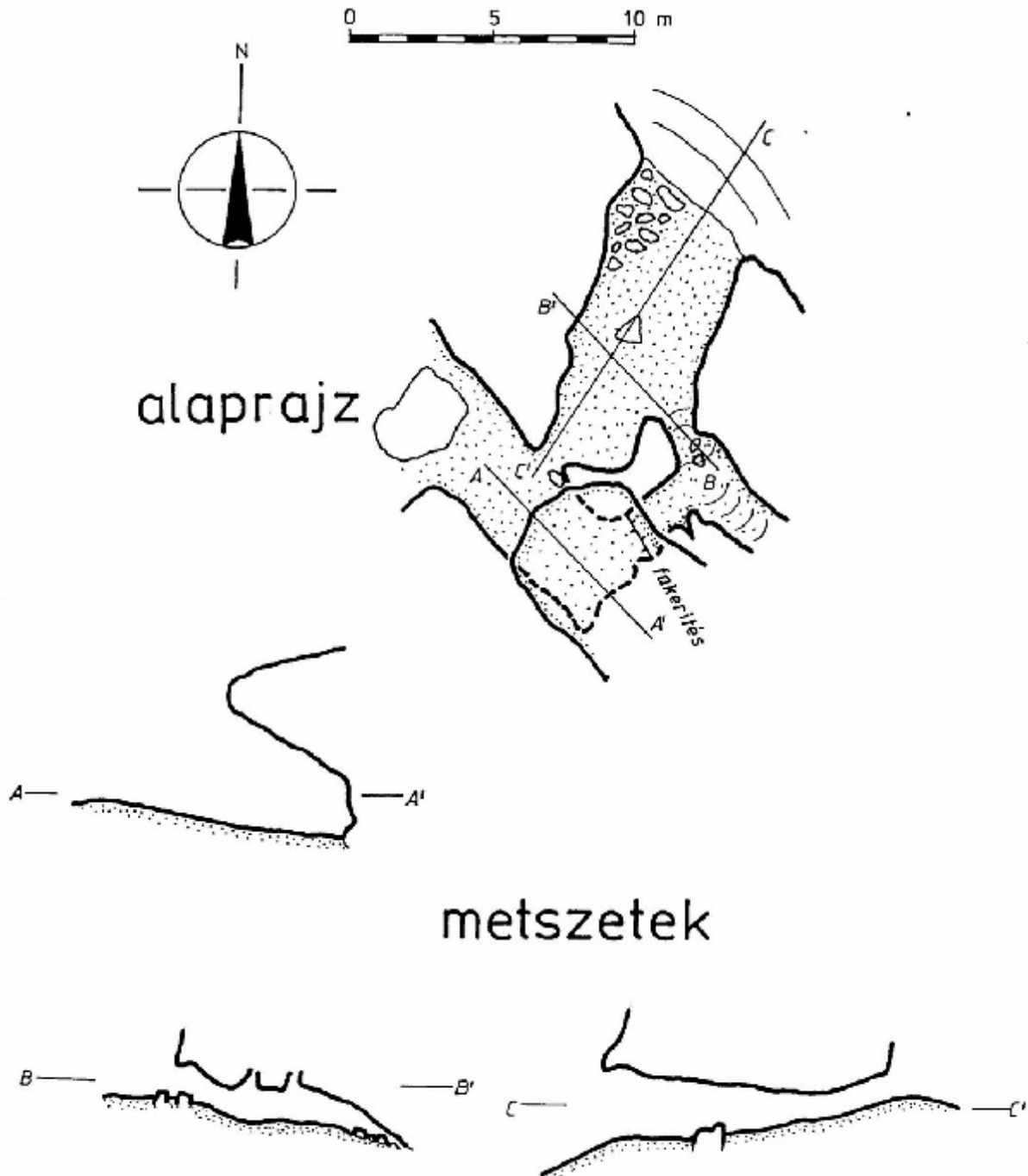

DÖMÖS, SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ

HIDEG-LYUK

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl I-né, Gönczöl T., Kovács Á. 1997. VII. 11-én

A barlang hossza 9,40 m; magassága 2,20 m mérték 1:100

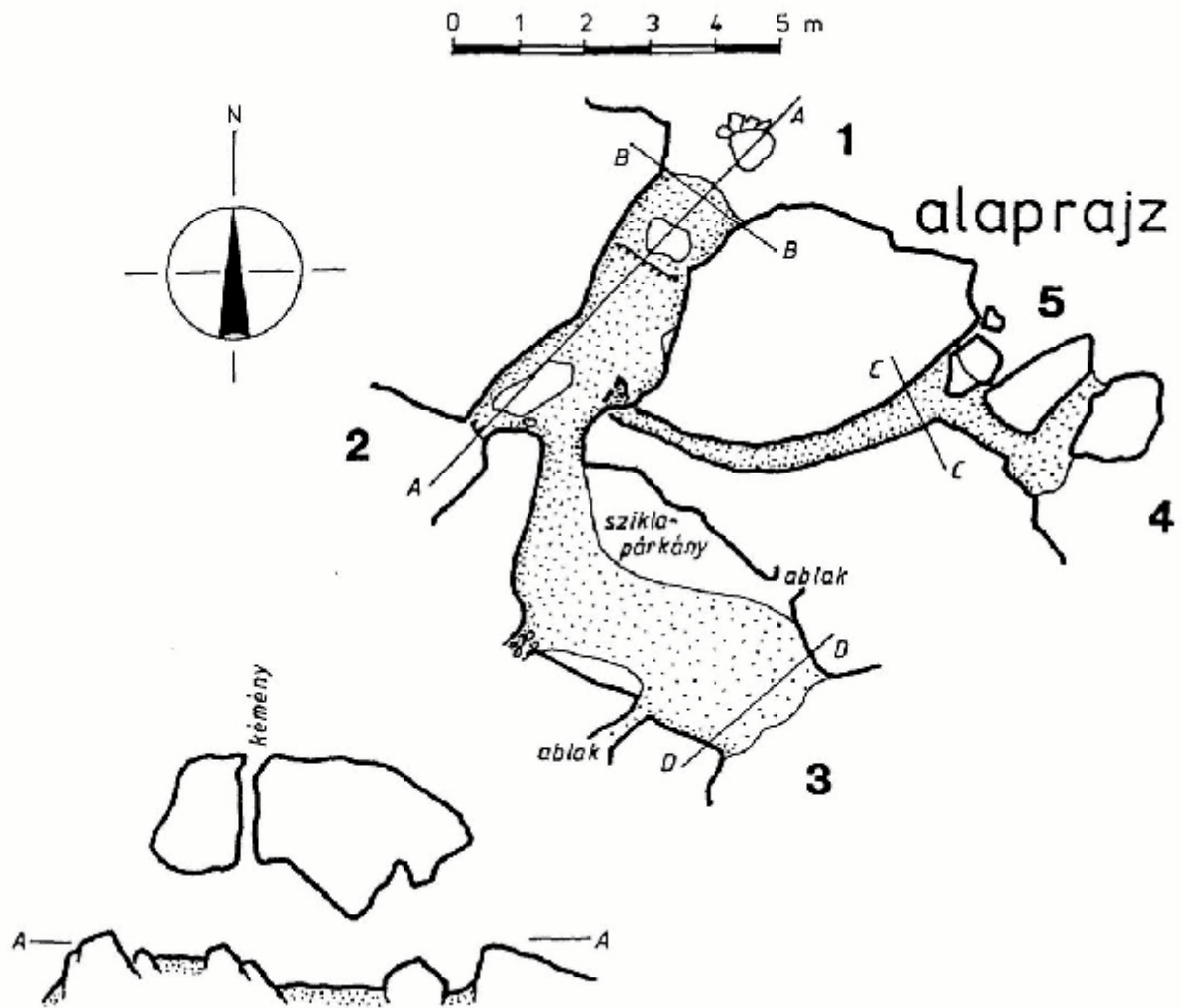

DÖMÖS, SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ

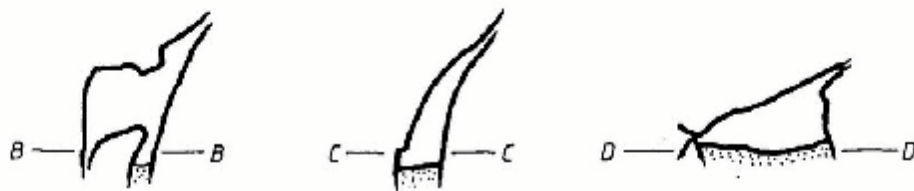
KŐTORONY-ALATTI-BARLANG

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl I-né, Gönczöl T., Kovács Á. 1997. 7. 11.

A barlang hossza 16,00 m; magassága 4,00 m; mérték 1:200

metszetek

DÖMÖS, SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ ÖTLYUKÚ-BARLANG

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl I-né, Gönczöl T., Kovács Á. 1997. 7. 11.

A barlang hossza 18,50 m; magassága 1,60 m; mérték 1:100

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ

Ablakos-barlang

A barlang bejárata, és a kis ablak

A nagy ablakból a Rám-hegy látszik /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Ablakos-barlang
A barlang két "cső" mentén mállással alakult ki

A jobb oldali cső. A csövek falát ásványkéreg borítja /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Ablakos-barlang
A bal oldali cső...

és maradványa a barlang falán /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Hideg-lyuk
A Hideg-lyuk bejáratai

Az alsó terem talpán -a lámpa mellett balra- áramlik fel a meleg nyári napon is 5,5 C fokos hideg levegő /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Hideg-lyuk
A barlang felső bejárata.

A felső terem /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Kőtorony-alatti-barlang
A nagy kőorr alatt van a barlang eresze része

Az átmenő-barlang rész ÉK felől /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Ötlyukú-barlang
1. bejárat

2. bejárat /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Ötlyukú-barlang
3. bejárat folyosója (A bejáratától jó rálátás van a kőtoronyra)

4. bejárat /G.I./

SZER-KÖVI-DEPRESSZIÓ Ötlyukú-barlang
5. bejárat

Az Ívelt-ág szelvénye /G.I./

Gönczöl Imre

A RÁM-SZAKADÉK KÖRNYÉKÉNEK BARLANGJAI

A Rám-szakadék környékéhez ezen leírásban az alábbi kistájak tartoznak:

Rám-szakadék

Lukács-árok

Rám-hegy

Vadálló-kövek

A durva vulkáni törmelékből álló breccsába mélyülő Rám-szakadékban vízfolyással szemben - Dömös felől - haladva 3 barlangot mértünk fel. Az első egy áltektónikus

kisbarlang, a többit a patak oldalazó eróziója alakította ki egy hajdani - magasabb - merszint idején.

A szurdokban sok felé látható még hasonló módon kialakult kisebb méretű fülke, de a nagy vízesés alatt egy igen nagy méretű ereszt is létrehozott az oldalazó erózió, ez azonban - merthogy mindkét oldalán nyitott - nem került felmérésre.

A Kőalja-barlang leírásánál hivatkozott "bezuhan nagy kő" felett a K-i oldalon - kb 30 m magasságban, egy párkány takarásában gyanítható egy üreg. A szurdok alján álló hatalmas kő valószínűleg onnan zuhan ki. Az eső után igen csúszós terepen a párkányra nem tudtunk feljutni.

A Lukács-árok felső részén lépten-nyomon csillogó fekete tüket látunk a talajon: ezek az andezit mállása során szabaddá vált amfibol ásványok.

A Lukács-árokban lefelé haladva a közepe táján lévő szurdokig nem találtunk barlangot. Egy jobbról betorkolló markáns völgy után először a bal oldalon láttunk egy látványos sziklaereszt, de az méretei miatt nem minősül barlangnak. A patak jelenleg is az ereszt alatt folyik.

Valamivel lejjebb, a jobb oldalon - ahol a völgy markáns árokjellege már véget ér - találtuk az egyetlen felmérhető sziklaereszt. Mindkét sziklaereszt a patak oldalazó eróziója alakította ki.

A Rám-hegy látványos - durva andezit-agglomerátumból álló - sziklaalakulatának a D-i oldalán, a sziklacsoport alján egy elvált kőlap és a sziklafal között találtunk három üreget, ám ezek közül csak az alsó éri el a barlang mértéket. A csúcsról nagyon jól látszanak a Vadálló-kövek, a Dobogókő, és annak az É-i lábánál lévő Szer-kövi-depresszió, amely terület új barlangjainak is az vezetett a nyomára, hogy a Rám-hegyről távcsövezve a legnagyobb sziklabátyában észrevettük az Ablakos-barlang három nyílását. A Vadálló-kövek távcsövezése nem vezetett eredményre. Veterán természetjárók sem tudták megmondani, hogy van-e barlang a Vadálló-kövek hatalmas kőtornyaiiban? Végül is a helyszíni bejárás a hatalmas andezit-agglomerát tornyok közül kettőben három barlangot eredményezett. Az egyik egy tipikus mállásos fülke, a másik áltektonikus barlang, a harmadik a legizgalmasabb, ám erről tudtunk meg a legkevesebbet...

Rám-szakadék

Kőalja-barlang

A Kőalja-barlang a Rám-szakadék szurdokának kb a harmadánál, egy hatalmas bezuhan kötől É-ra kb 100 m távolságra található, a völgytalp baloldalán. /A szurdokban a vízfolyással szemben haladunk!/
A 3 m hosszú, 1,2 m széles, 1,2 m magas áltektonikus barlang úgy jött létre, hogy egy legurult nagy kő egy másik kőnek támaszkodott, és alatta ez az üreg maradt. Bejárata háromszög szelvényű. Belső végén egy "ablak" van, amelyen felbújva a szabadba juthatunk. A kis méretű üregnek csak kataszteri jelentősége van.

Vízesés-alatti-sziklaeresz

A sziklaeresz a Rám-szakadék nagy vízesése alatt, vízfolyással szemben haladva a bal oldalon, egy markáns oldalvölgy torkolata előtt található, a jelenlegi patakszint felett 1 m-rel. Egy régebbi patakszinten a vízfolyás oldalazó eróziója alakította ki. Szélessége 5,4 m, magassága 2,7 m, hossza 2,1 m. Szádaja NyDny felé néz.

Vízesés feletti sziklaeresz

A sziklaeresz a Rám-szakadék nagy vízesése felett, a vízfolyással szemben haladva a bal oldalon, egy beöblösödésben található, a jelenlegi patakszint felett kb 2,5 m-rel. Mellette két kisebb fülke is látható. A sziklaereszt egy régebbi patakszinten a vízfolyás oldalazó e-

róziója hozta létre. Szélessége 3,5 m, magassága 1,5 m, hossza 2,6 m. Szádája D felé néz. A barlang előtt 1-1,5 m magas párkány húzódik. A "barátságos" sziklaeresz eső előli menedékül, esetleg bivakolásra is szolgálhat.

Lukács-árok

Lukács-árki-sziklaeresz

A sziklaeresz a Lukács-árokban, a túristatérképen is jelzett szurdok-szakasztól 300 m-rel K-re, vízfolyás szerint a patak jobb oldalán található. Megközelítése: Az Árpádvár felől a sárga sáv jelzésű úton, magasan a völgytalp felett haladunk. Az ösvényen ezerszám csillognak a finomszemcsés andezitből kimállott amfibol tűk. Valamivel több, mint egy km-t megtéve - elhagyva mélyen lenn a szurdok jellegű részt, ami közel sem olyan vad és látványos, mint a szomszédos Rám-szakadék - jobbról egy markáns völgy csatlakozik az árokba. E hely után rövidesen menjünk le a völgytalpra!

Lefelé haladva rövidesen egy sima falú vízvezető völgy fut le az árokba. Innen 30 m-rel tovább egy látványos sziklaeresz tűnik fel, de méretei alapján ez nem barlang. Tovább 20 m-rel, a Lukács-árok jobb oldalán, a patak szintjén találjuk a Lukács-árki-sziklaereszt. A sziklaereszt a patak oldalazó eróziója alakította ki. A víz jelenleg is kitölti, - ottjártunkkor 15 cm-es víz volt benne. Szélessége 5,2 m, magassága 1,2 m, hossza 2,4m.

Rám-hegy

Rám-hegyi-barlang

A Rám-hegyi-barlang a 486 m magas Rám-hegy csúcsát képező durva andezit-agglomerátból felépülő látványos sziklaalakulat D-i oldalán, a sziklák alján található.

Megközelítése: Pilismarótról a Király-kúti-nyeregbe tartó erdészeti műúton a Dobogókő vonalában jobbra egy murvás erdészeti út ágazik ki. /Ez az út sok kanyargás után a Hoffmann fogadó érintésével Pilisszentlélekre vezet./ Az említett elágazással szemben, a parkoló jobb oldalán egy csenevész ösvényt találunk, azon kb 150 m-t megtéve a sziklák alá érünk. A barlang ezen a D-i oldalon van, a sziklák aljában. Érdeemes felmenni a sziklák tetejére is: látványos sziklacsoport, páratlanul szép kilátás, és a köveket borító természetes sziklakert látványa a juttalom.

A barlang úgy keletkezett, hogy egy nagy kőlap elvált a sziklatömbtől, és a keletkezett résbe befordult kisebb-nagyobb omladékkövek között sok kicsi és négy nagyobb üreg maradt. Csupán a legelső üreg számít barlangnak, a felette lévők nem érik el a 2 m hosszúságot. /A második üreg 1,6 m, a harmadik 0,9 m hosszú, a negyedik felülről nyitott./

A barlang bejárata 0,55 m széles, 1,9 m magas. Hossza 2,4 m, legnagyobb szélessége 0,7 m. Talpa a K-i bejárat felől meredeken emelkedik. A Ny-i oldalon 0,15 m széles, 1 m magas nyílása van. A barlang feletti üreg hossza 1,6 m, szélessége 0,75 m, magassága 1,2 m. Felmenni hozzá a Ny-i oldalon könnyebb, a K-i nyílása egy kis füves párkányra vezet. Az üreg teljesen átjárható.

Vadálló-kövek

Vadálló-kői-fülke

A Kőfülke a Vadálló-kövek felülről harmadik sziklatornyának Ny-i oldalán található. A gerincen lefelé haladva a tornyot alulról megkerülve a Ny-i oldalon, a torony falában kb 3 m magasságban meglátjuk a barlangot. Bejárata a Rám-hegyre, Dobogókőre néz. A Kőfülke kimállásos eredetű.

Szélessége a bal oldali alacsony nyúlvánnyal 5,9 m, maga a fülke 4,4 m széles. Magassága 3 m, hossza 2,6 m. A fülke belsejében, a hátsó fal előtt egy 10 éves csertölgy él, növekedése során követte a fülke ívelt főtéjét. A fülke falát sok moha, fodorka, és néhány édesgyökerű páfrány díszíti. A fülke alatti párkányon egy fiatal virágos kőris él.

Átjáró-barlang

Az Átjáró-barlang a Vadálló-kövek felülről harmadik sziklatornyának a K-i oldalán, közvetlenül a turistaösvény mellett található. Áltektonikus barlang. Úgy keletkezett, hogy a toronytól 1 méternyire lévő hatalmas kőre ráborult egy másik nagy kő, és az alatta lévő rést befedte. A boltozott rész hossza 2,7 m, szélessége 1,2 m, magassága 1,2 - 1,5 m. A járat iránya megközelítőleg É-D-i.

Alsó - É-i - bejárata 1,1 m széles, 1,2 m magas, az ösvényről látható. Felső bejárata a turistaösvény felett 3 m-rel egy "kőmellvéd" mögött van. Egy sziklalépcsővel kezdődik, majd a járat lejt az alsó bejárat felé. A felső bejáratnál egy 15 éves virágos kőris él.

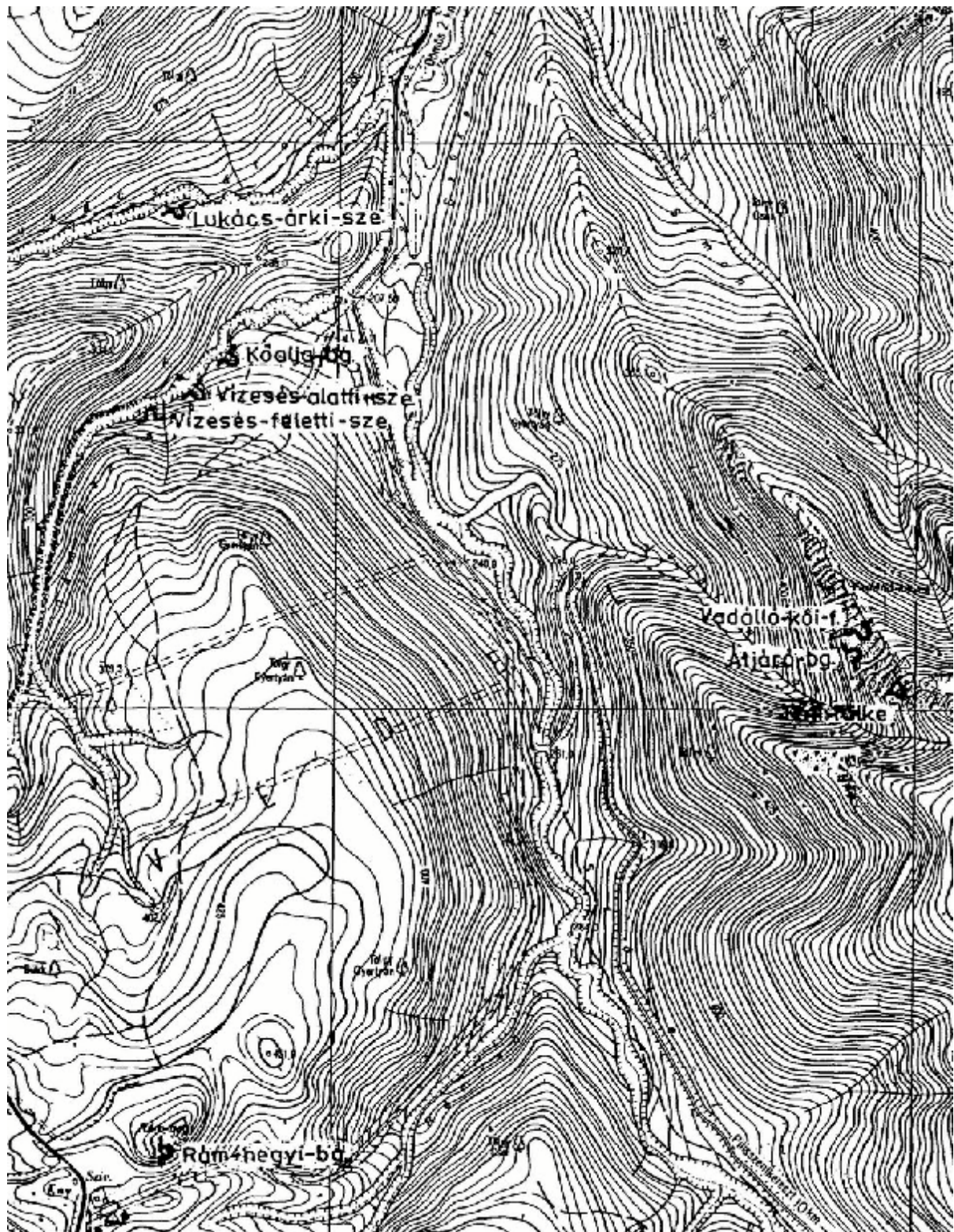
Fali-fülke

A Fali-fülke a Vadálló-kövek felülről a második sziklatornyának ÉNy-i oldalában, 4,5 m magasságban van. A fülke fölött még 3 m fal van a torony tetejéig. A barlangot sehonnan sem tudtuk elérni. Gönczöl Tímea a jobboldali párkányon eljutott a fülke széléig, de a bemászásról én beszéltem le - kötélbiztosítás hiányában.

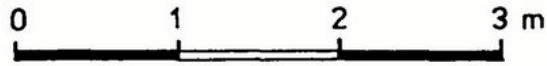
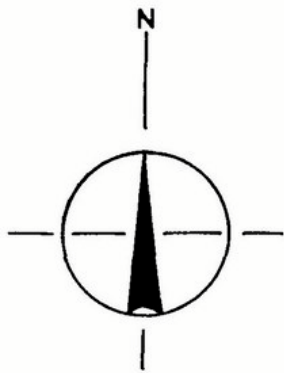
A barlangot távcsővel figyeltük meg a következő torony oldalából, valamint alulról, de sok információ Tímeától származik, aki mégiscsak a legközelebről látta, bár az érdekesnek tűnő jobb oldalt nem láthatta.

A leírtak miatt a méretek becsléssel, összehasonlítással lettek felvéve, az iránymérések valóságosak. E körülmény miatt szerepel a térképen a "Térképvázlat" megjelölés. A fülke szélessége 5 m, magassága 3,5 m, a hossza 3 m. /ez utóbbi a legbizonytalanabb adat!/
A barlang valóságos alakjának megfigyelését nehezítette, hogy az alját teljesen benőtte a borostyán. Belsejében a jobb oldalon érdekes, sima falú, oldásformáknak tűnő alakzatok látszanak. /... az oldódás pedig itt csaknem kizártnak tekinthető./

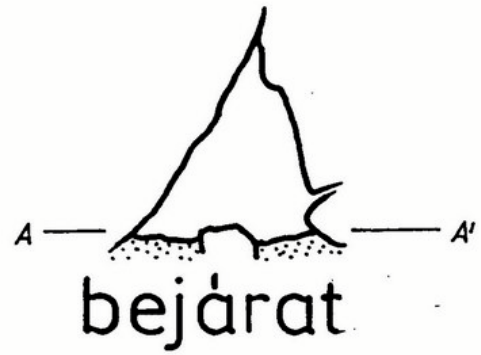
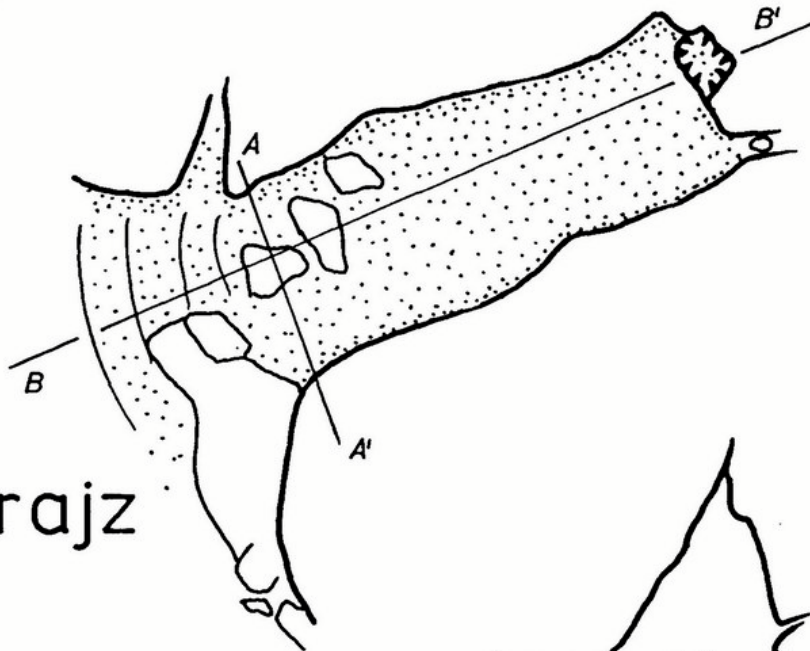
Elképzelhető, hogy ezek a formák gázkitörési csatornáktól származnak, - esetleg az egész üreg egy gázhólyag maradványa. Ezt az elképzelést alátámasztani látszik az is, hogy a sziklatorony aljában is 10 - 30 cm átmérőjű "csövek" látszanak, hosszan, ameddig be tudunk világítani.

A RÁM-SZAKADÉK KÖRNYÉKENEK BARLANGJAI 1:10.000

alaprjz

bejrat

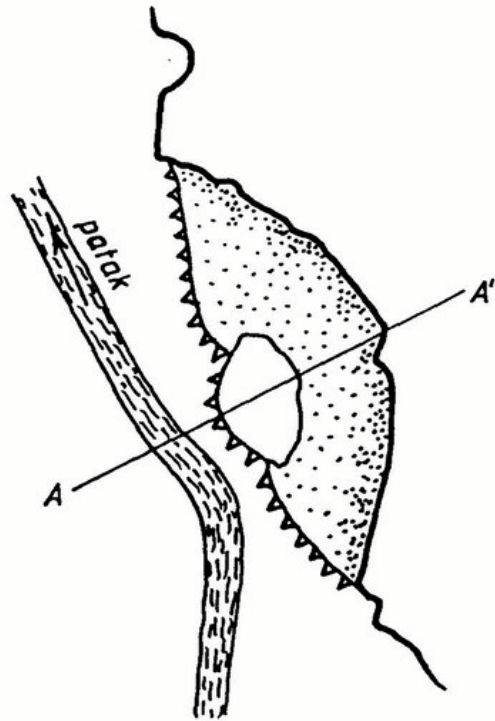
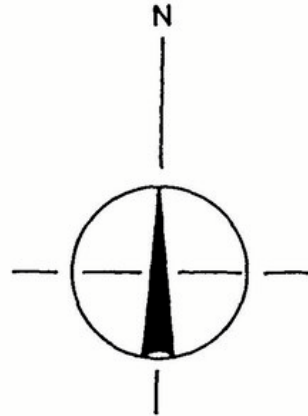
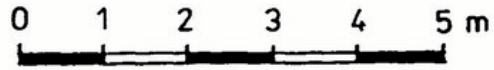
hosszmetszet

DÖMÖS, RÁM-SZAKADÉK

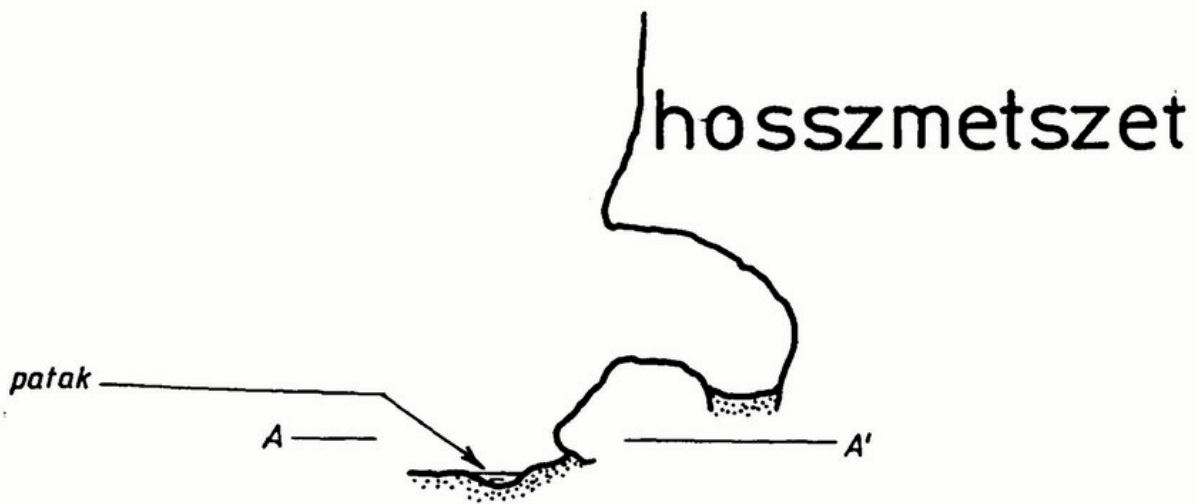
KŐALJA-BARLANG

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T. és Kovács Á. 1997. 07. 09-én

A barlang hossza 5,00 m; magassága 3,60 m; mérték 1:50

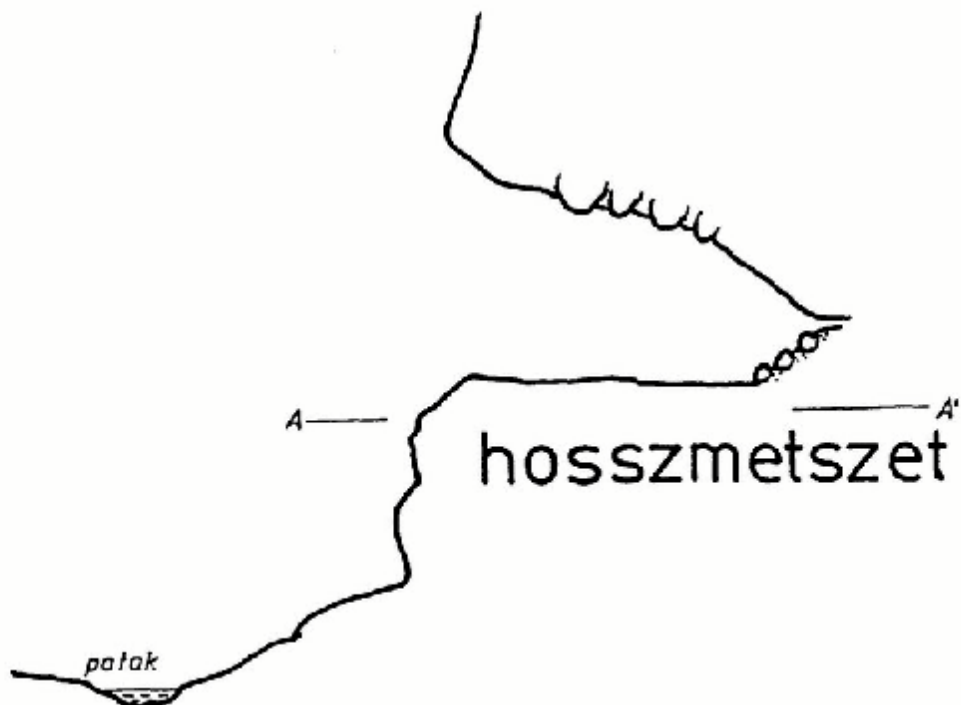
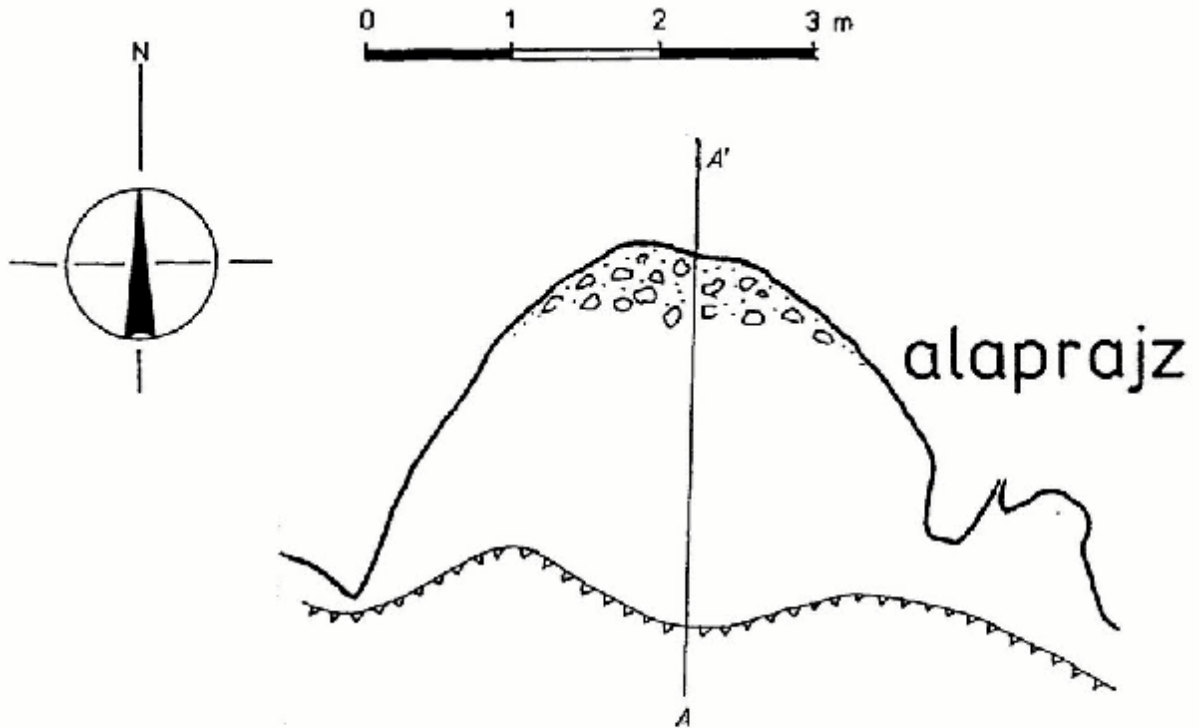

alaprajz

DÖMÖS, RÁM-SZAKADÉK
VÍZESÉS-ALATTI-SZIKLAERESZ
Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T. és Kovács Á. 1997. 07. 09-én

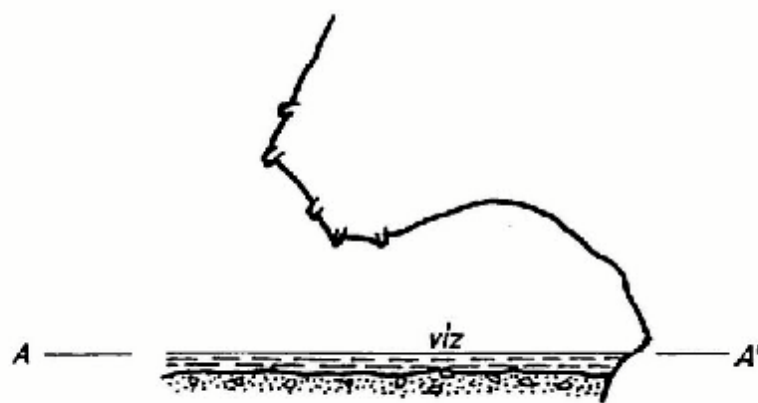
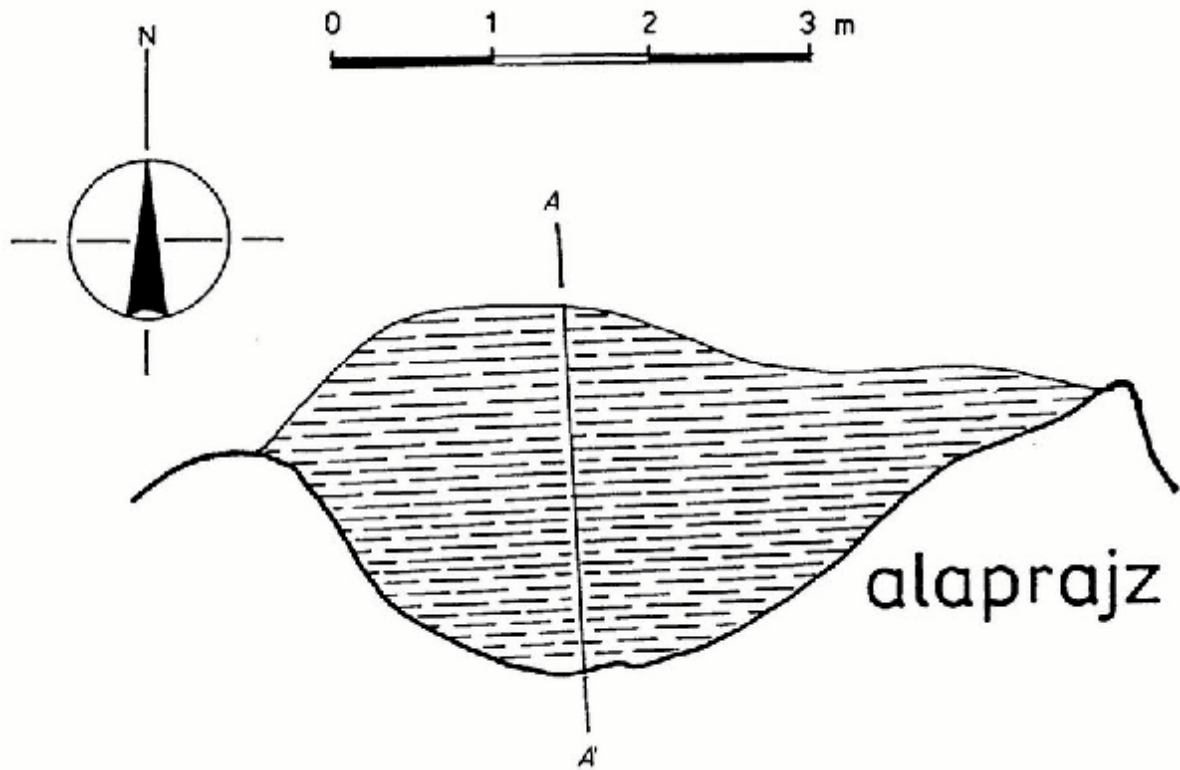
Az eresz hossza 2,30 m; magassága 1,90 m; mérték 1:100

DÖMÖS, RÁM-SZAKADÉK
VÍZESÉS-FELETTI-SZIKLAERESZ

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T. és Kovács Á. 1997. 07. 09-én

Az eresz hossza 2,60 m; magassága 1,30 m; mérték 1:50

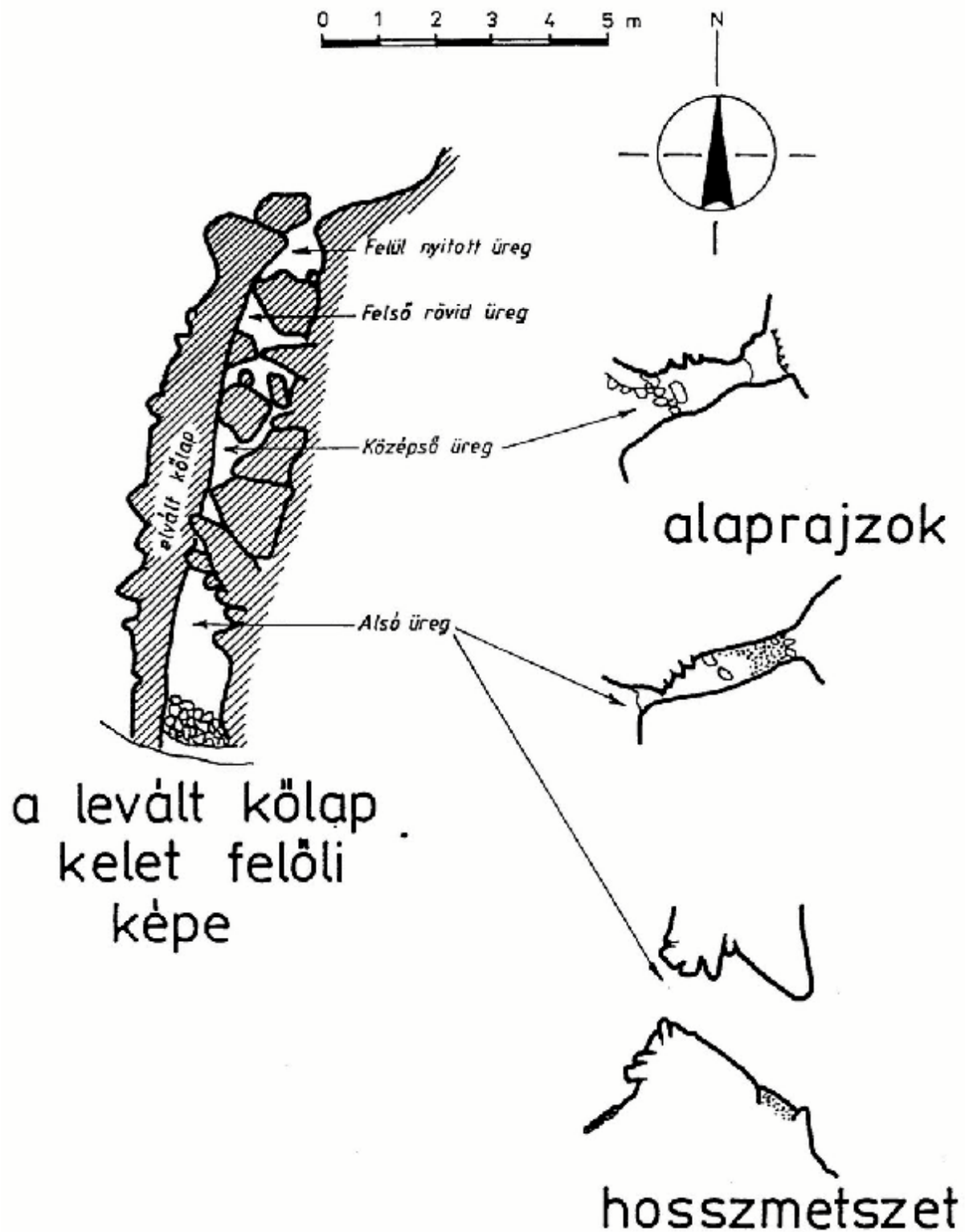
hosszmetszet

DÖMÖS, LUKÁCS-ÁROK

LUKÁCS-ÁRKI-SZIKLAERESZ

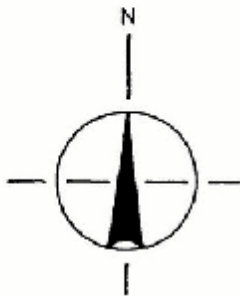
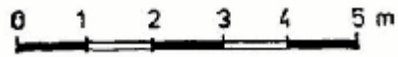
Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T. és Kovács Á. 1997. 7. 9-én

Az eresz hossza 2,60 m; magassága 1,30 m; mérték 1:50

DÖMÖS, RÁM-HEGY
RÁM-HEGYI-BARLANG

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T., Kovács Á. 1997. VII. 10-én
A rendszer összhossza 6,90 m; magassága 1,70 m; M=1:100

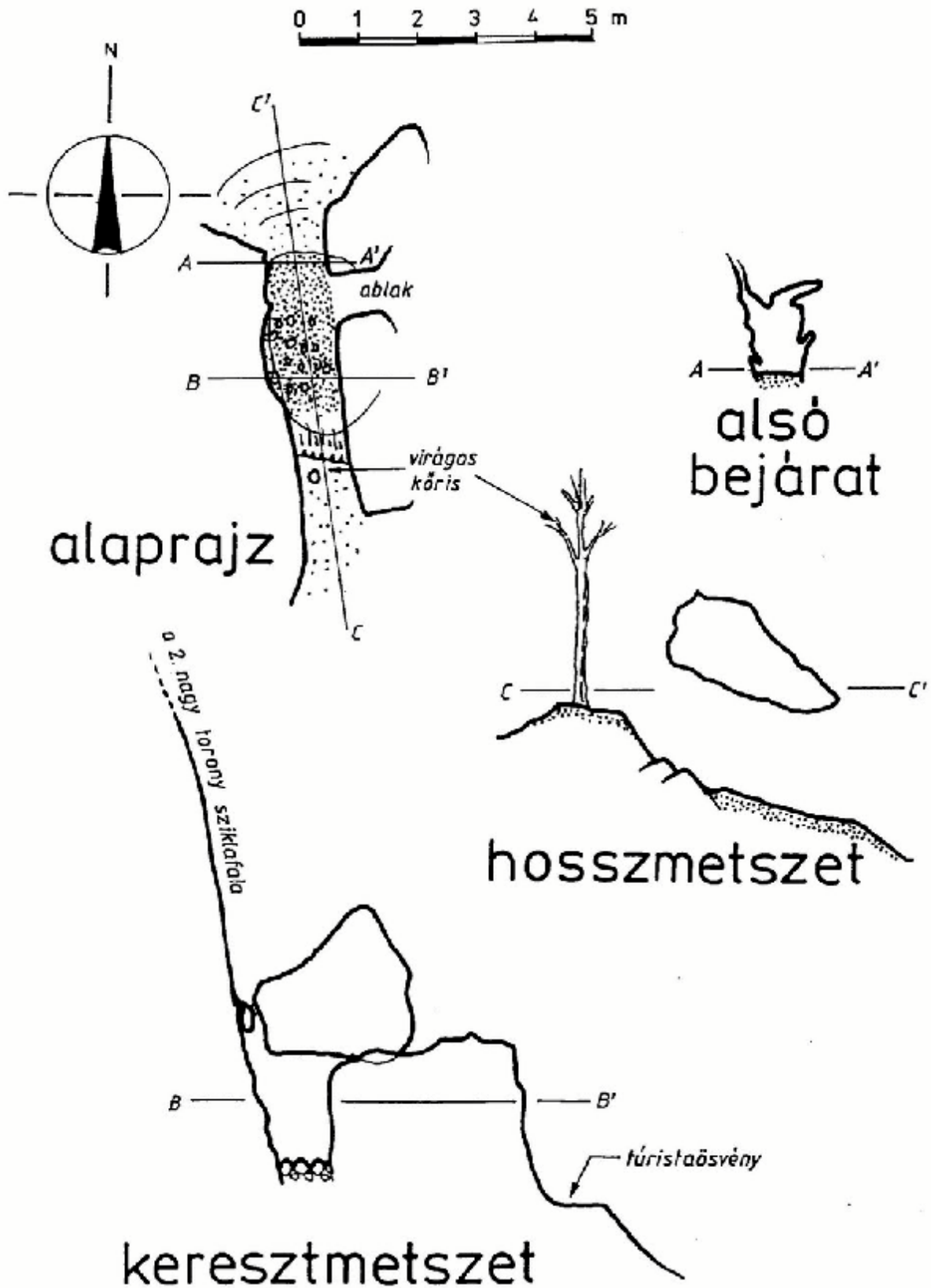
bejárat

hosszmetszet

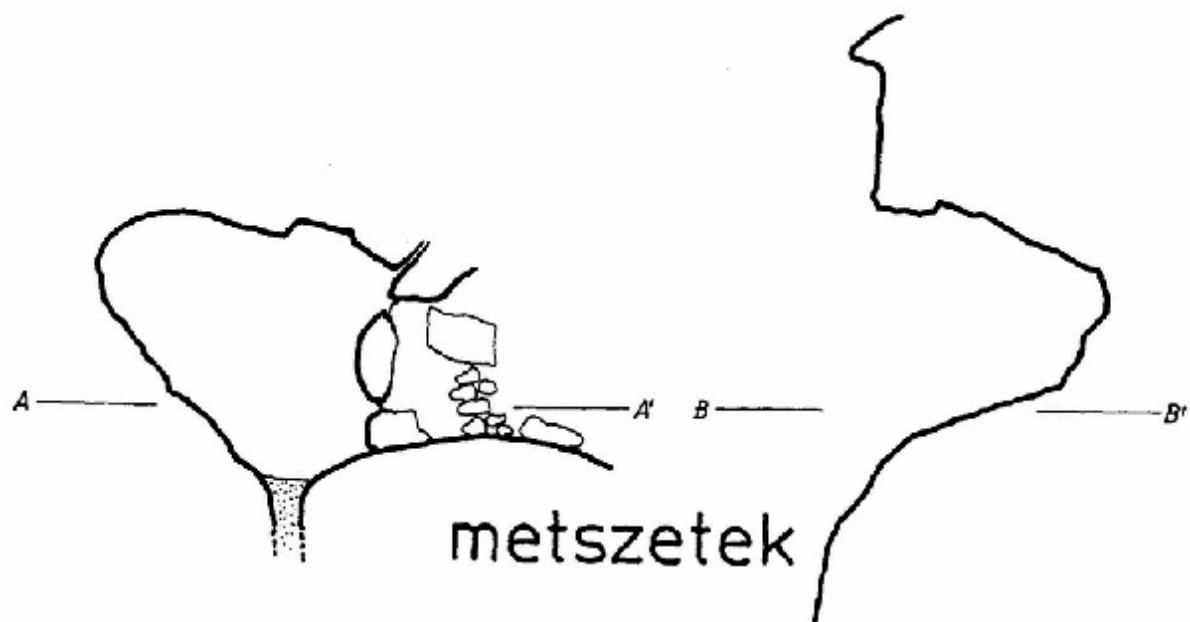
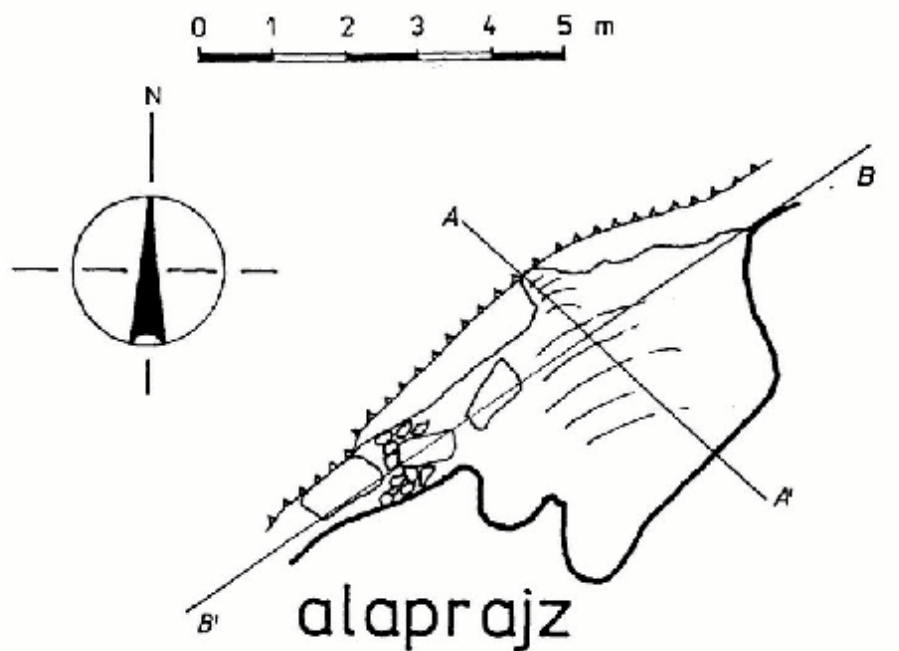
DÖMÖS, VADÁLLÓ-KÖVEK
VADÁLLÓ-KŐI-FÜLKE

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T., Kovács Á. 1997. VII. 12-én
A barlang hossza 3,10 m; magassága 3,00 m; mérték 1:100

DÖMÖS, VADÁLLÓ-KÖVEK
 ÁTJÁRÓ-BARLANG

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T., Kovács Á. 1997. VII. 12-én
 A barlang hossza 3,10 m; magassága 1,80 m; mérték 1:100

TÉRKÉPVÁZLAT

DÖMÖS, VADÁLLÓ-KÖVEK
FALI-FÜLKE

Felmérte: Gönczöl I., Gönczöl T., Kovács Á. 1997. VII. 12-én
A barlang hossza 3,00 m; magassága 3,20 m; mérték 1:100

RÁM-SZAKADÉK

Az áltektonikus Kőalja-barlang

A Vízésés-alatti-sziklaereszt a patak oldalazó eróziója hozta létre /G.I./

RÁM-SZAKADÉK

A vízésés

A Vízésés-feletti-sziklaeresz /K.Á., G.I./

LUKÁCS-ÁROK

A Lukács-árok látványosabb sziklaeresze nem minősül barlangnak

A Lukács-árki sziklaereszt is a patak oldalazó eróziója hozta létre /G.I./

RÁM-HEGY

Sziklatorony a Rám-hegy csúcsán

Az üregeket bezáró elvált kőlap képe NY és K felől /G.I., G.T./

RÁM-HEGY

Rám-hegyi-barlang

A barlang bejárata

A barlang belseje /G.I./

VADÁLLÓ KÖVEK

A Kőfülke. Belsejét sok moha, fodorka, édesgyökerű páfrány és egy csertölgy díszíti.

Az Átjáró-barlang felső bejárata /G.I./

VADÁLLÓ KÖVEK

Fali-fülke

A Fali-fülke magasan a torony oldalában található. Megközelíteni egy bizonytalan párkányon lehet... /G.I./

Gönczöl Imre

A SAS-KŐ BARLANGJAI

A Sas-kő Szentendre központjától kb 3 km-re É-ra, a Nyerges-hegy DK-i oldalán található. A Sas-kő voltaképpen egy hosszú, ívelt sziklafal. A fal és előtere olyan benyomást kelt, mintha valamikor régen itt kőbányászás folyt volna.

A sziklafal barlangjai közül régóta ismert - 1943-ban fel is mért a több, mint 50 m hosszú Sas-kövi-barlang. Az 1997. 07. 07-i terepbejárásunk során még két kisebb üreget is felmértünk, ezek mindegyike a sziklafal közepén lévő "nagy barlangtól" Ny-ra található.

A sziklafal anyaga andezittufa, benne kisebb kődarabok gyakran, nagyobbak csak szórványosan fordulnak elő. Megközelítése: Szentendrén a 11-es úton Leányfalu felé haladva a Sztaravoda hídja után az első útkereszteződésnél balra kanyarodunk, és a három irányba tartó utak közül a jobb szélsőre térünk. A végig emelkedő úton 2 km-t megtéve jobbra fordulunk egy meglehetősen rossz, keskeny, kátyús útra, amelyen lemegyünk a völgybe. A

völgytalpi úton "hajtűben" jobbra fordulunk, és kb 150 m után a bal oldalon egy nem művelt kertnél leállunk. A Saskó közvetlenül felettünk van. Szőlők között hamarosan elérjük az erdős-bozótos terepet. Kijárt ösvényt találunk, amely egyenesen a Sas-kövi-barlanghoz vezet.

Sas-kövi-barlang

A barlang a Sas-kő hosszú, ívelt sziklafalának közepén, a fal aljában található. A bejárati nyílás szélessége 1,5 m, magassága 2,2 m.

Tágas folyosóban lejtősen lefelé haladunk 14 m-t, ahol a folyosóban egy iránytörés van. Az iránytörésben balra visszafordulva a szemben lévő falon - de különösen felettünk, a főtében - egy érdekes, fehér színű "telér" maradványait látjuk. Az iránytörés után a folyosó továbbra is csaknem az eredeti irányba tart, de méretei már kisebbek.

Bal oldalon lent egy 5 m hosszú, jobbra elhajló, kuszoda jellegű vakág ágazik ki. Négy m-rel tovább haladva - szintén a bal oldalon - egy ferdén lefelé tartó, közettörmelékkel kitöltött szűk járatot látunk, valódi hossza ismeretlen.

Az iránytörés után a tufát - eleinte csak a bal oldalon, majd tovább az egész táróban - felváltja a szálban álló andezit. Az első vakág már teljesen andezitben van, de itt még a jobb oldal tufa. Az eltömődött kis oldalág után 7 m-re elérjük a csaknem 4 m hosszú, kellemetlenül alacsony, köves kuszodát.

A kuszoda után omladékköveken felmászva egy jókora terembe érünk, amely valószínűleg felharapódzó omlással jött létre. Talpszintje erősen lejt, majd jobbra lenn egy 1,5 m mély gödörbe mászunk le. A gödör alján kellemetlen szűkületen átbújva egy 40 cm-es letörés után egy kis kőfülkében ér véget a barlang. A barlang felmért összhossza 54 m, legnagyobb mélysége a bejárathoz képest 8 m.

Valószínűleg teljesen mesterséges üreg, - bányatáró. A SZFM Adattárában található - 1943-ban készült - felmérés szerint "az enyhén lejtő táró kb 50 m hosszú". Erdélyi István szerint mesterséges bányatáró, amelyben a "magnezit tartalmú tufát bányászhatták". Véleményem szerint a tufa bányászásához nem kellett volna tárót hajtani, hiszen ott volt szabadon a sziklafal. Talán inkább azt a telért követhették, amit a leírásban már említettem...
/?/

Érdekes lenne megtudni, hogy kik, mikor és miért készítették /?/ ezt a tárót. Talán valahol még fellelhető erről valamiféle utalás...

Ottjártunkkor barlangi keresztespók, dalos szúnyogok és holyvák éltek az üregben, valamint egy bársonyos, barna, pettyes lepkefaj sok egyedét láttuk a táró első felében. Denevérek jelenlétét nem észleltük. /Talán azért, mert a táróban sokfelé található "kultúrszemét" tanúsága szerint eléggé sokan ismerik és járják ezt a "titokzatos" üreget.../

Sas-kői-kisbarlang

A Sas-kői-kisbarlang a Sas-kövi-barlangtól - a nagy barlangtól - Ny felé, kb 100 m-re található, a sziklafal legaljában. Felette a sziklafalon egy vörös kőlapon kiképezett Magyarország-térkép van felerősítve.

Az andezittufában kialakult, erősen befelé lejtő kis üreg hossza 2,3 m, bejáratának szélessége 2,3 m, magassága 1,1 m. A bejárat felett 2 m-re 50X30 cm-es foltban hematit réteg látható a falon.

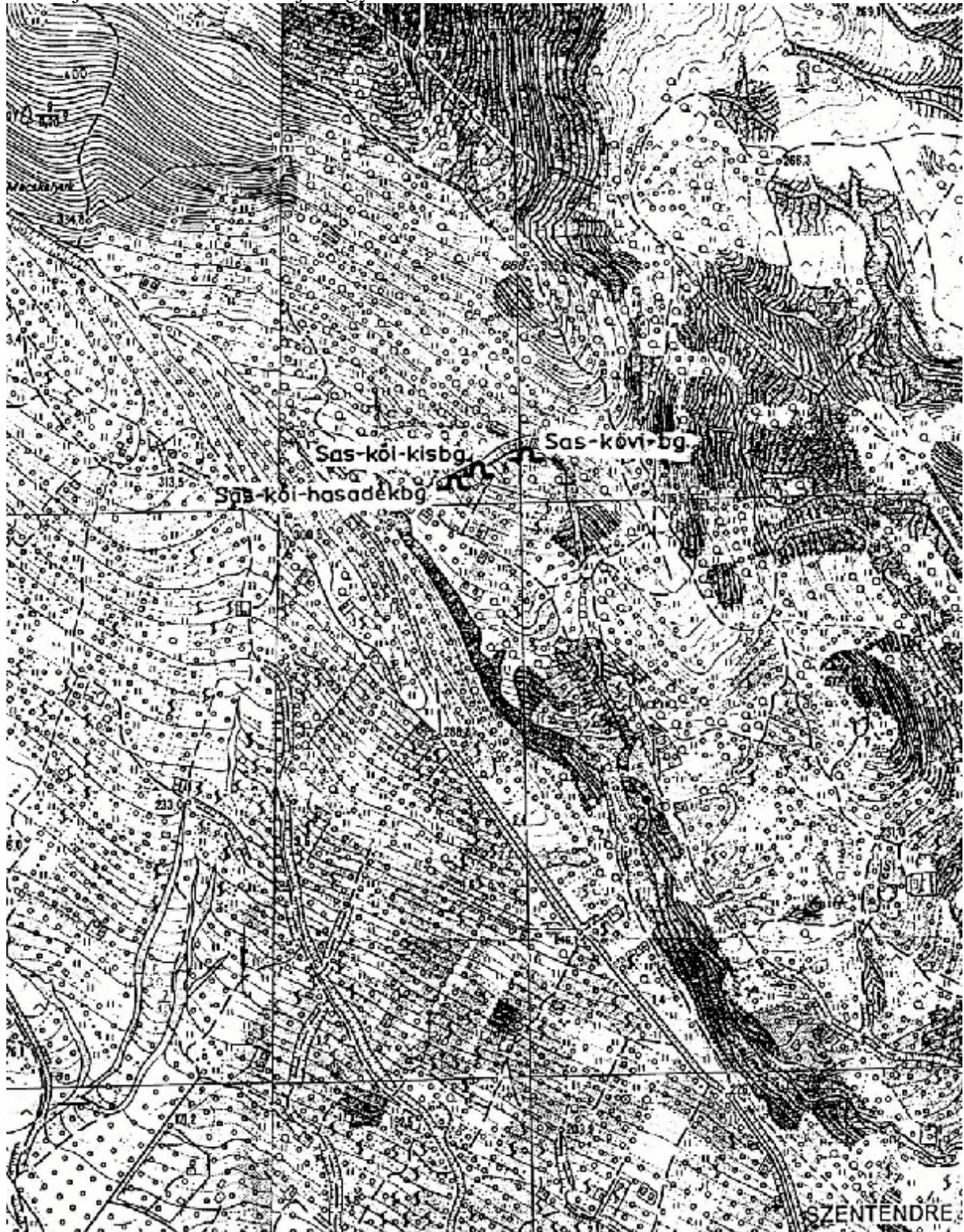
Az üregben borostyánok élnek. Kialakulására kétféle elképzelésünk van:

1., Talán egy kifelé lejtő mállásos üreg lehetett, a jelenlegi - befelé lejtő - állapotát az üreg elé- és beléhullott lejtőtörmelék és talaj okozhatja.

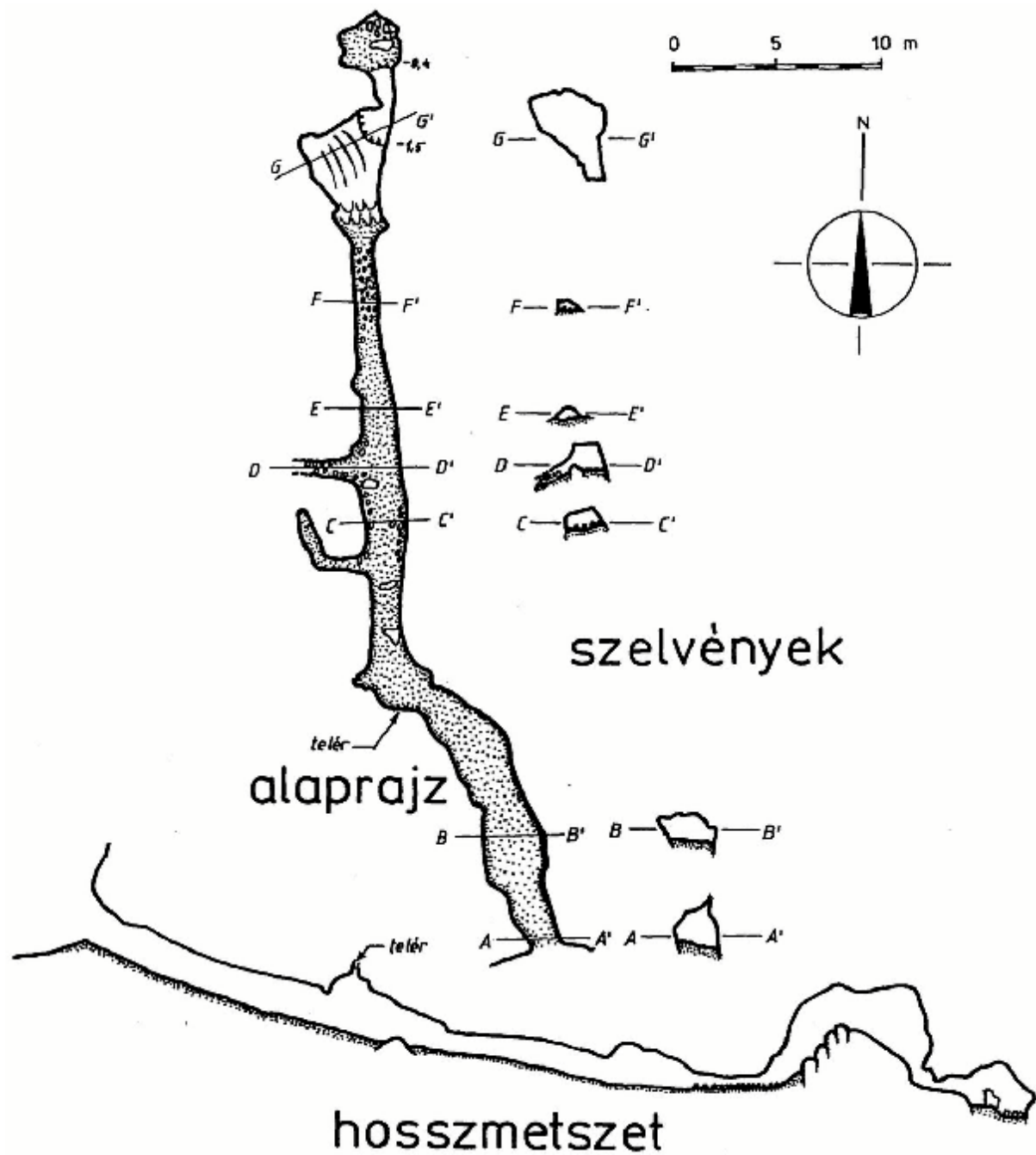
2., Nem kizárható az sem, hogy ez az üreg is egy régi táró - kutatótáró /1: hematit réteg a falon/ - bejáratának a felső része...

Sas-kői-hasadékbbarlang

A Sas-kői-hasadékbarlang a Sas-kői-kisbarlangtól Ny felé, kb 60 m-re a sziklafalban található. A barlang a sziklafalban kb 5 m relatív magasságban, egy párkányról nyílik. A látványos, de nehezen járható szűk hasadék a sziklafallal közel párhuzamosan alakult ki. Az üreg alatt markáns, befelé- lefelé táguló, hosszú, beláthatatlan hasadék figyelhető meg, ám oda bejutni nem lehet, az eleje nagyon szűk.

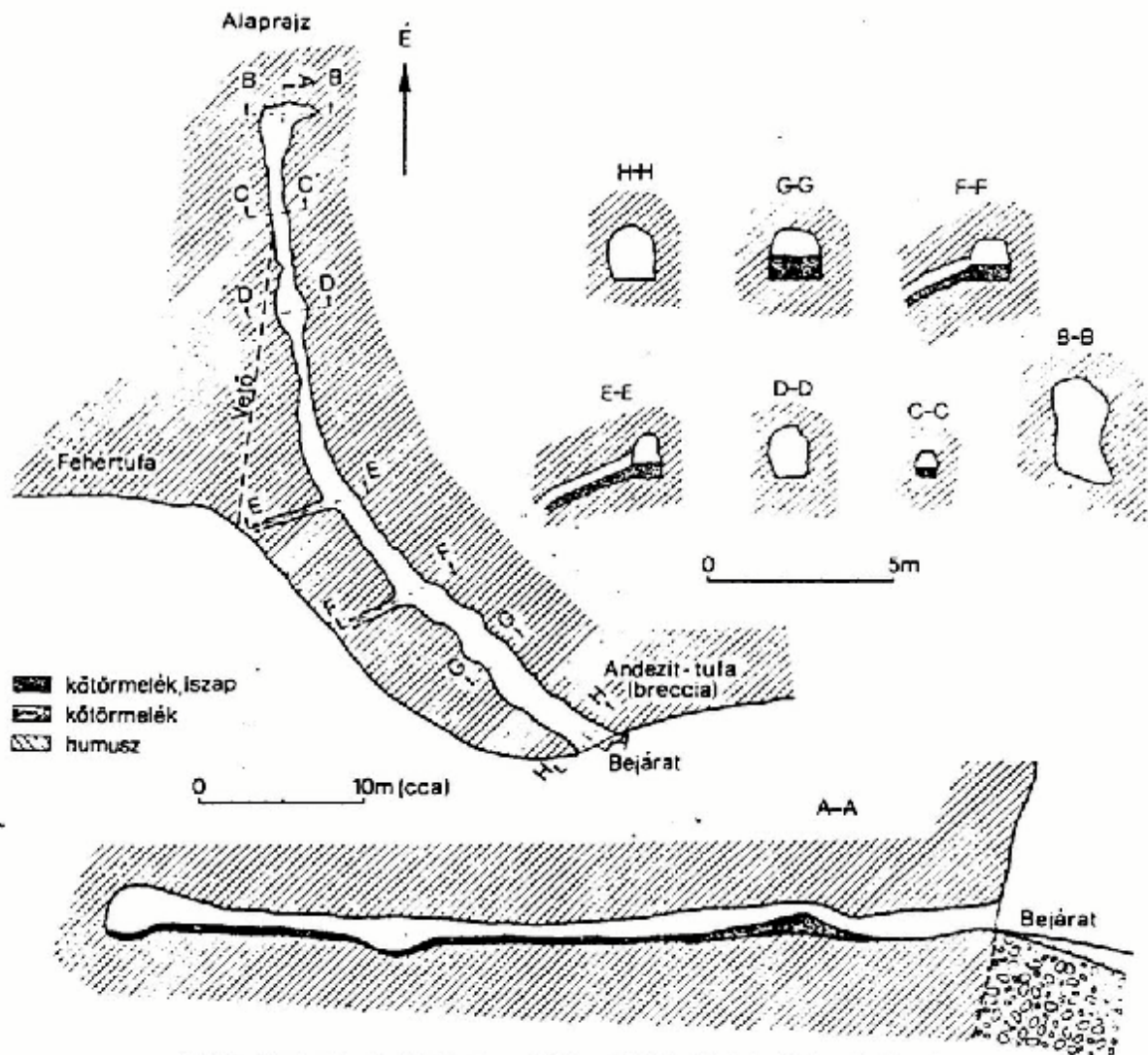

A SZENTENDREI NYERGES-HEGY ÉS BARLANGJAI 1:10.000

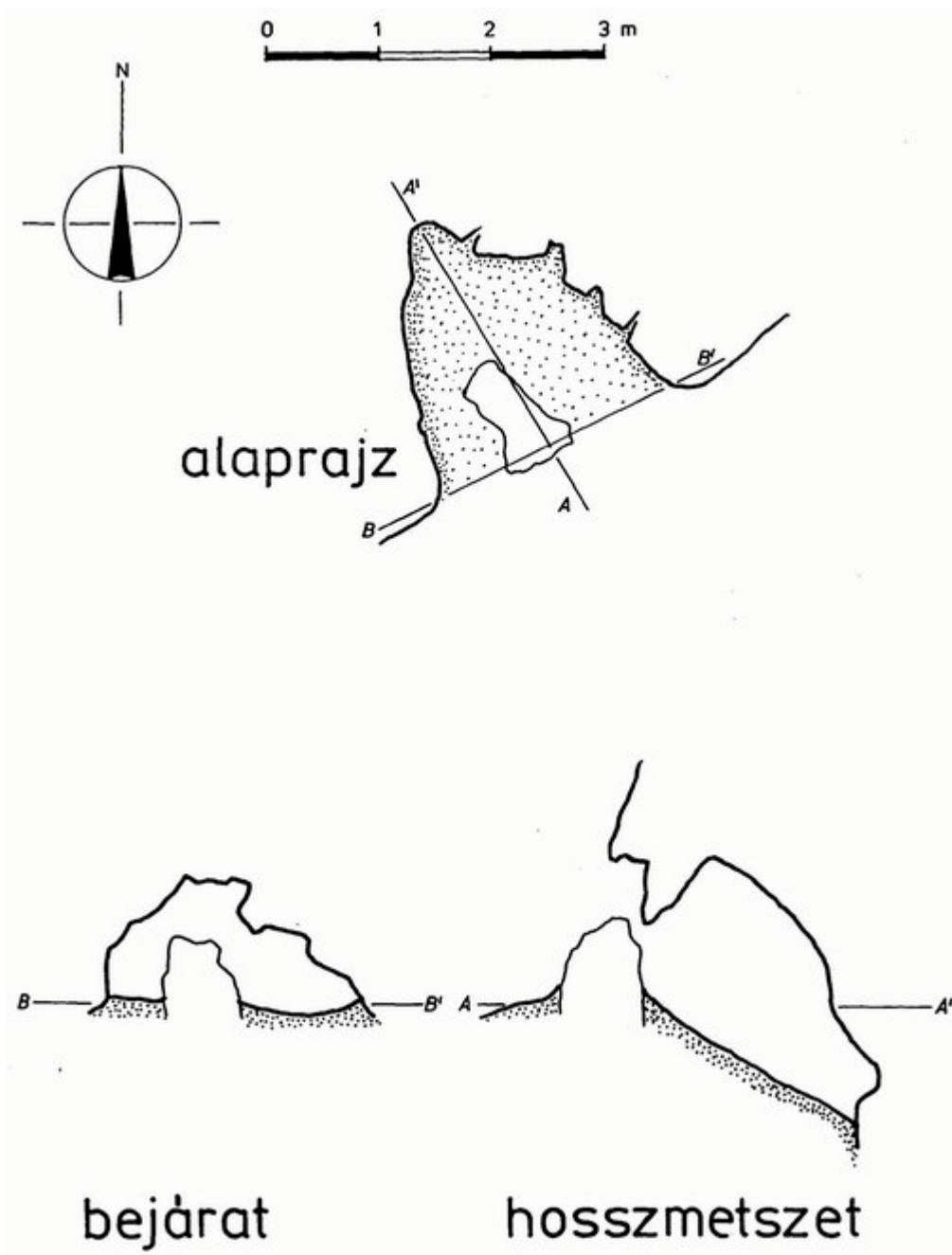
SZENTENDRE, SAS-KŐ
 SAS-KÖVI-BARLANG

Felmérte: Gönczöl Imre és Kovács Árpád 1997. 07. 07-én
 A barlang hossza 53,20 m; mélysége 10,00 m; mérték 1:250

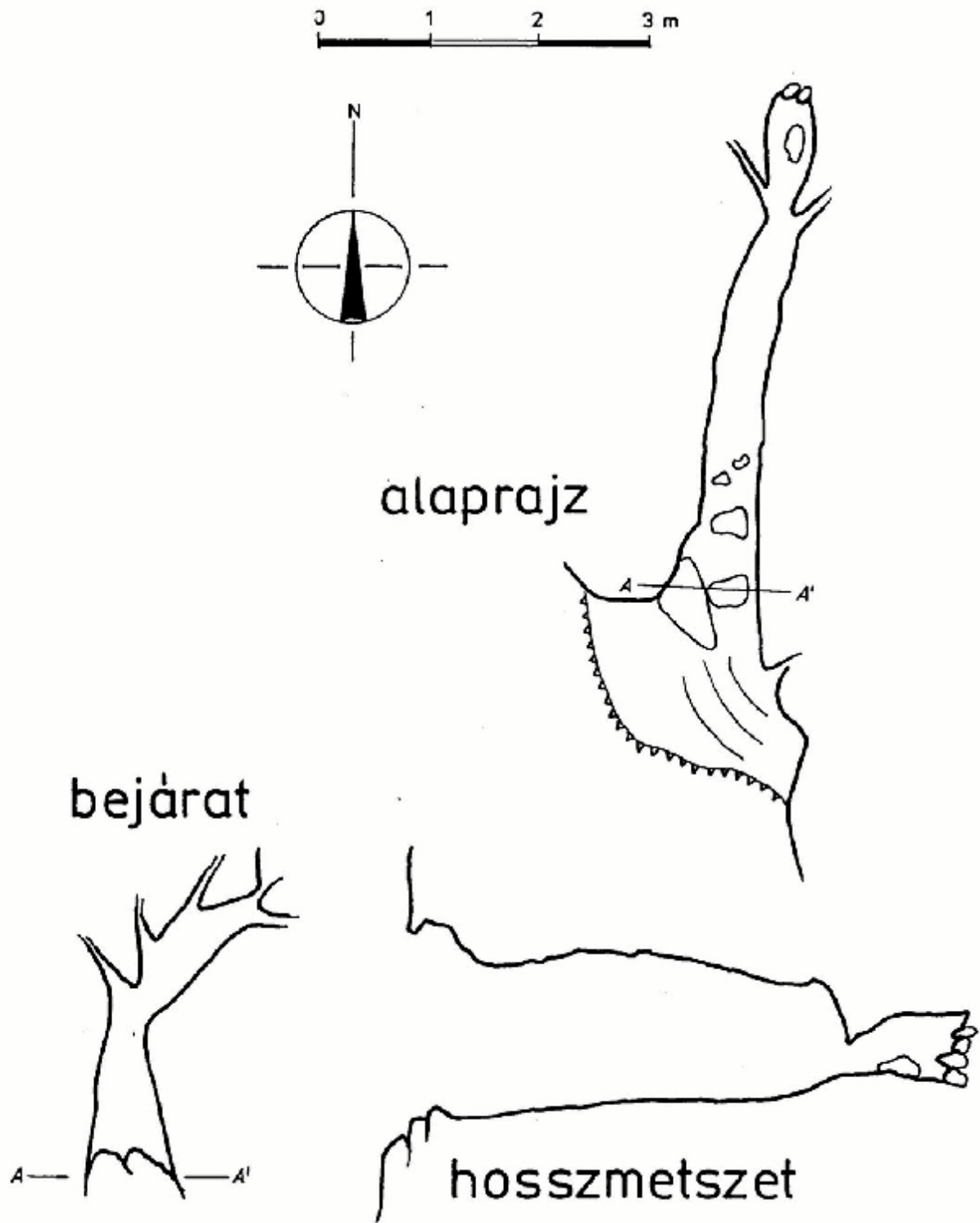
32. kép. Szentendre, Sas-kövi-barlang, 28/33. sz. lelőhely, középkori bányás(?) alaprajza

A SAS-KÖVI-BARLANG 1943-BAN KÉSZÜLT TÉRKÉPE
 (Megjelent az Archeológiai Értesítőben)

SZENTENDRE, SAS-KŐ
 SAS-KŐI-KISBARLANG

Felmérte: Gönczöl Imre és Kovács Árpád 1997. 07. 07-én
 A barlang hossza 2,35 m; magassága 2,50 m; mérték 1:50

SZENTENDRE, SAS-KŐ
 SAS-KŐI-HASADÉKBARLANG
 Felmérte: Gönczöl Imre és Kovács Árpád 1997. 07. 07-én
 A barlang hossza 5,10 m; magassága 1,30 m; mérték 1:50

SZENTENDRE
 Sas-kői-barlang
 A barlang bejárata

A bejárat utáni lejtős folyosó /G.I./

SZENTENDRE

Sas-kövi-barlang

Telér a járat törésének D-i falán

Telér a járat törése után a főtében /G.I./

SZENTENDRE

Sas-kövi-barlang

Feltűnő a folyosó két oldalán az eltérő kőzetminőség. Balra lenn az első kis oldalág torkolata.

Az igen alacsony, kellemetlen, köves kuszoda /G.I./

SZENTENDRE

Sas-kő

Sas-kői-kisbarlang

Sas-kői-hasadékbarlang /G.I./

Szenti Tamás

AZ ASZTAL-KŐ MESTERSÉGES ÜREGEI /Szentendre/

Irodalombúvárokodásaim során akadtam rá két barlangméretű mesterséges üreg említésére. Ezek Magyarország régészeti topográfiája 7. kötetének 289. oldalán vannak. Az alábbiakban szószerint idézem a vonatkozó részeket:

Macska-lyuk

„Macska-lyuk Szentendrétől É-ra, a Sztelin-patak É-i partján emelkedő Asztalkőtől DNY-ra lefutó gerinc É-i oldalán található kőbánya nyomokra Erdélyi István hívta fel a figyelmet. Újabban Skerletz Iván vizsgálta meg a lelőhelyet. A K-NY-i irányú, 10-15 m magas andezit-tufa-breccsa sziklafalak közül a legalsó, simára faragott fal közepén kvadratikusan kiváltott faragás és egy kb. 3x5 m terjedelmű mesterséges barlang van”.

Szentendrei-barlang

„Ettől K-re egy másik 20-30 m hosszú sziklafal aljában félig nyitott sziklahelyiség van. Szabálytalan alakú, legnagyobb mélysége jelenleg 7 m, kívül 10 m hosszú rakott fal védi, melyből 3-4 leomlott kőrakás fut ki /egykori helyiségek falai?/. A barlang közelében további, nehezen megfigyelhető kőfal látható. Ezenkívül több sziklafalon mutatkoznak viszonylag friss vagy alig észlelhető kőfejtésnyomok. Talán erre a lelőhelyre vonatkozik Bél Mátyás adata, ami szerint Szentendre fölött van egy kőbányához hasonló barlang a sziklába bemélyedve”.

ASZTAL-KŐ

A Macska-lyuk természetes ürege (F. B.)

A Szentendrei-barlang bejárata (F. B.)

Az 1996-os jelentésünkben közölt IRODALOMJEGYZÉK folytatása
/az újonnan fellelt bibliográfiai adatok/

- BARCZA-THIRRING /1923/: Budapest Duna balparti környéke - Túristaság és Alpinizmus kiadása, Budapest
- BOROS Á./1941/: Barlangnyílások növényvilága - Barlangvilág XI. k. Budapest p. 29
- BRESZTOVSZKY E./1941/: Ezeréves sziklásir egy pomázi völgyben - Nagy Budapest 4. évf. 24. sz. Budapest p. 3-4.
- CHOLNOKY J./1937/: A Dunazug-hegyvidék - Földrajzi Közlemények LXV. évf. Budapest p. 1-3, 1-27
- ESZTERHÁS I./1997/: Jelentés a XIII. Vulkánszpeleológiai Táborról - MKBT Műsorfüzet /nov. dec./ Budapest p. 6
- ESZTERHÁS-SZABÓ-SZILVAY-TINN /1996/: A Visegrádi-hegység barlangjai - kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI Adattárában Budapest
- GALLUS S./1939/: Próbaásatás a Saskövi-barlangnál - kézirat a MNM Adattárában, 6. Sz. I. Budapest
- GALLUS S./1941/: A honfoglaló magyarok temetkezésére is használt kultuszhelye került napvilágra a Holdvilág-árokban - Nagy Budapest 4. évf. 36. sz. Budapest p. 3
- JUGOVICS L./1971/: A pomázi Kis Csikóvár andezitrétegének közettani és közetmechanikai vizsgálata - MÁFI Évi Jelentése
- KENESSEY P./1944/: Pompás természeti emléket nyilvánítottak védetté - Reggeli Magyarország /jan. 1./ Budapest p. 7
- KESSLER H./1931/: A Barlangkutató Osztály működése - in Györgyfalvy D: Budapesti Egyetemi Turista Egyesület 3. Évkönyve 1914-1931. évekről, Budapest p. 76-81
- STRÖMPL G./1935/: Hegyi gyöngyök - Magyar Túrista Élet 3. évf. 23/24 sz. Budapest p. 1
- TORMA I. szerk./1986/: Magyarország régészeti topográfiája 7. köt. /a Budai és a Szentendrei járás/, Budapest
- VASTAG G./1943/: Természetvédelmi emlékek tilos területen - Túristák Lapja 55. évf. Budapest p. 196

PILISI PARKERDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Visegrád, 1998. január 6. Ügyintézőnk: Baranyi Katalin

Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Vulkánszpeleológiai Kollektíva

Gönczöl Imre úr

Ezúton szeretnék gratulálni az 1997. évben a Visegrádi-hegység barlangjainak feltérképezése érdekében végzett munkájukhoz. A szeparátumot áttekintve számunkra sok olyan új adatot ismertünk meg, melyekre eddig nem volt lehetőségünk. Amennyiben a jövőben területünkön kívánnak kutatni, mindig szívesen állunk rendelkezésükre, és lehetőségeinkhez képest a táborukat támogatni fogjuk. Kívánunk a vulkánszpeleológiai társaságnak további sikeres munkát, és köszönjük a megküldött szeparátumot.

Üdvözlettel Dobó István vezérigazgató

Gönczöl Imre

AZ INOTAI KARSZTKÚT

A karsztkút az Inotai Hőerőmű vízellátására létesült az erőmű építésével egyidőben. /1950 - 1953/ Tervezésében Kessler Hubert - a legendás hírvizhidrológus és barlangkutató - is közreműködött. A karsztkút alagútjai az Inotai Erőműtől É-ra lévő Hideg-völgy alatt, részben a Baglyas nevű hegy lába alatt húzódnak.

A 66 m mélységű tágas főaknája a 8. sz főúttól 1400 m-re, a Hideg-völgy K-i oldalán kiágazó első mellékvölgy torkolatában, a Hideg-völgy talpa felett kb 25 m-re nyílt. A járatokat a felszínnel három "lyuk" kötötte össze. Az 1. akna a már említett főakna. A 2. akna az előzőtől 307° irányban 166 m-re található, a völgy K-i szélén.

A 3. lyuk az eredeti előterven aknaként szerepel, de valójában csak egy fúrólyuk. A béléscső lesapkázott vége a 2. aknától 290° irányban 115 m-re, a völgy talpán lévő időszakos patakmeder szélén, egy vaslemezzel lefedett kis betonkeretben található. /Alsó vége a táróban nem észlelhető, a várható helyen nagy méretű betonozás van, - valószínűleg abban végződik a cső./

A nagy átmérőjű 1. aknában mentek le a villamos kábelek, itt jöttek fel a szivattyúk nyomócsövei, - és ebben az aknában személyek és teher szállítására alkalmas kas is közlekedett. A felső rakodó D-i végéből indult lefelé a vaslemez ajtóval lefedett járóosztály, ami a betonfalba épített létrafokokból és pihenőszintekből állt. A kas esetleges üzemképtelensége esetén itt lehetett közlekedni az aknában.

Az akna talpától 3 m-rel feljebb indul a táró, amely itt nagyon impozáns méretű, és beton falazattal készült. A táró talpán finom dolomitlisztet hordott össze a víz...

Közvetlenül az akna után jobbra ágazik ki a 299,5 m hosszú ÉK-i táró, amely a Baglyas lába alatt húzódik. Az aknával szemben az ivóvízforrás betonfülkéje látszik. Az itt megfogott vizet külön csövön nyomatták fel a lakótelep és ez erőmű ivóvíz ellátására. Az ivóvízforrás fülkéje mellett elhaladva a 664,4 m hosszú ÉNy-i ágba jutunk. A táró a szépen rétegzett dolomitban biztosítás nélkül lett kihajtva, de a gyengébb részeket vastag betonfalazattal fogták meg több helyen is.

A karsztkút villamos energia igényét a mellette épült 35/20 kV-os trafóállomás biztosította. /Ez az állomás a környező települések áramellátását is biztosította 20kV-os feszültség szinten./

A négyszög szelvényű, 40,8 m mély 2. akna rendeltetéséről nem sikerült adatot szerezni. Ebben is megvan a létrafokos járóosztály, ebben is láthatók a csőtartó szerelvények, de csövek nincsenek. /Ettől az aknától az erőmű felé sem vezetett csővezeték sohasem./ Az aknatalp felett 5 m-rel nagy méretű gépház látható, de jelenleg nincs nyoma annak, hogy itt valaha is gépek működtek volna. Érdekes az is, hogy ez a gépház az akkori karsztvízszint alatt létesült. Talán a táró kihajtásakor lehetett szerepe ennek az aknának, és mivel a karsztvízszint alatti tárók kihajtása is keszonban történt, így nem tűnik rendkívülinek ez a karsztvízszint alatti gépház sem. Később, amikor már az egész létesítmény üzemelt, ez az akna a szellőzést szolgálhatta.

A hajdani "vízbányában" a szükséges vízmennyiség úgy jött össze, hogy az akkori karsztvízszint alatt 16 m-rel csaknem 1 km hosszú vágatot hajtottak ki a meredek dőlésű dolomitban, és a rétegsíkok mentén záporosószerűen bezúduló vizet emelték a felszínre a nagy teljesítményű szivattyúk. A vízmennyiség bőséges és csaknem állandó volt, de időnként olyan sok víz is jött, hogy a víz a gépházat is elérte...

A gépház az 1. aknában a táró talpszintje felett 18 m-rel az akna két oldalán épült. A tágas termekben volt a gépház, a műhely, az öltöző. A függőleges tengelyű szivattyúk a két terem között, az aknában lévő vasszerkezeten álltak. /...súlyos maradványaik jelenleg is ott vannak./

A gépház talpszintje az akkori karsztvízszint felett 1,5 m-re van. A karsztvízszint 1950-ben 125,00 m tszf. magasságban volt ebben a térségben.

A Kincsesbánya melletti Rák-hegyi akna karsztvízszint-süllyesztése következtében az 1970-es évek második felében az inotai karsztkút elvíztelenedett. A Rák-hegy középpontú depressziós tölcser pereme Tés községig ért, az inotai Hideg-völgy alatt a karsztvízszint 80 m-rel lejjebb szállt, /!/ és ezen a szinten állandósult. Az erőmű vízellátását az új karsztvízszint alá lefűrt 9 db kút bűvárszivattyúi biztosítják jelenleg is, valamint a Rák-hegyi bányától a Péti Nitrogénművekhez vezető víztávvezetékéről is fel tudják tölteni az erőmű 2000 m³-es tározóját.

A már "porszáraz" karsztkútban 1979-ben jártunk először. Ezt az "illegális" leszállást Kökény Károly és én hajtottuk végre. Látogatásunk célja az volt, hogy talán találunk olyan járható méretű volt vízadó hasadékokat, amelyek esetleg a Tési-fennsík irányába tart.

A felszíni gépház ekkor már össze volt robbantva, de kis bontással be tudtunk menni. A járóosztály vaslemez ajtaját felszabadítottuk a törmelék alól, és lementünk. Nem tudtunk semmit a méreteiről, de még az akna mélységéről sem...

Járható hasadékokat nem találtunk. Az egyetlen barlangszerű üreg az 1. és 2. akna között található. Hossza - a hozzá vezető rövid táróval együtt - 20 m, szélessége 2 m, magassága 3-4 m, a végén elszűkülő hasadék van. /Itt sok víz juthatott be a táróba./ Az összes járat porszáraz volt, sehol egy szivárgó vízcsepp... A betonozott részeken 5-10 cm-es - már kiszáradt - cseppkövek díszlettek.

A karsztkutat ekkor fel is mértük, már csak azért is, mert a 2. aknán felmáztam, de egy zárt vaslemez fedélbe ütközve ott kimenni nem lehetett. A mérésünk alapján az aknát megtaláltuk a külszínen.

Rövid időn belül még kétszer jártunk a karsztkútban. Fotóztunk, közetmintákat vettünk a helyenként látványosan kristályos dolomitból. Az ekkori bejárásainkról az Alba Regia Bg. kut. csoport évkönyvében fényképes beszámoló található.

Egy évtizeddel később mások is "birtokba vették" a karsztkutat: kábeltolvajok húzkodták le a nagy akna gépházába a kábeleket, ott bontották szét azokat, és ott égették le /! a kábelekről a műanyagköpenyt... Ezt észlelve az erőmű a felrobbantott gépház "bújólukait" több dömper kötörmelékkel földdel elzárta.

Ez évben /1997. május 5-én/ a Hideg-völgyi bűvárszivattyúkat ellenőrző erőműves dolgozók jelezték, hogy a völgy szélén egy betonépítmény oldalát valakik szétverték, és a nyílás alatt "iszonyú mélység tátong"! A közeli lakótelep gyermekei szívesen játszanak a Hideg-völgyben, nagy baj lenne, ha valamelyikük belezuhanna ebbe a mély lyukba. Engem hívtak, hogy nézzem már meg, hogy mi az? Ráismertem a 2. aknára! 40 m mély! Lemenni valószínűleg senki nem tudott ott, ugyanis az akna falából kb 10 m mélységig kihullottak a létrafokok, viszont a kibontott nyíláson át könnyen bele lehetett volna esni a mély aknába...

Délután Kökény K., feleségem és én kimentünk a lyukhoz. Karcsival ketten kötéllel leereszkedtünk addig, amíg meg nem voltak a létrafokok. Bejártuk az egész táró- és aknarendszert. Egy beesett sapkán kívül mást nem találtunk. A kábellopók iszonyú pusztítást végeztek: kosz, szemét mindenhol az összekormozott falú mélyszinti gépházban...

A végleges lezárás előtt ismét lementem - egyedül! – végigjártam minden térséget, nehogy valakit "véglegesen befalazzunk". Ez alkalommal az ÉK-i táró végé felé nagyon rossznak találtam a levegőt. Ez utóbbi két leszállás alkalmával érdekes dologra lettem figyelmes: a 18 évvel korábban teljesen száraznak talált üregrendszer nedvesedik!!! A talp nedves, már nem szívesen üldögélnék rajta. A falakat sok helyen kondenzvízcseppek borítják. Tudjuk, hogy az utóbbi években Rák-hegyen erősen visszafogták a vízkiemelés mértékét - lehet, hogy már ennek a hatását észleltük?

A tárókban és aknában kb 50 denevért figyeltünk meg. A lezárás miatt a denevérek nem kerülnek veszélybe, mert az 1. akna felrobbantott gépházánál akkora rések vannak, hogy azokon ember nem tud bejutni, de a denevérek ott ki-be szálldoshatnak.

Adatok a karsztkútról:

Karsztvízszint 1950-ben: 125,00 m tszf.

1. akna felszín 0 m 171,5 m tszf.

gépház talpszint -45 m 126,5 m

táró talpszint -62,8 m 108,7 m

akna talpszint -66 m 105,5 m

2. akna felszín 0 m 150,0 m

gépház talpszint -36 m 114,0 m

táró talpszint -40,8 m 109,2 m

akna talpszint -40,8 m 109,2 m

a 2. akna talpa melletti kb 1,5 m mély zsomp nincs benne a mélységi adatokban

hossz adatok:

1. akna	66,0	m
2. akna	40,8	m
táró 1. -2. akna között	166,2	m
2.akna -3. fúrás között	115,2	m
3. fúrás - végpont között	383,0	m
ÉK-i ág	299,5	m
1. akna gépház	17,5	m
2. akna gépház	10,0	m
barlang és tárója	20,0	m
nem mért egyéb térség /kb/	25,0	m

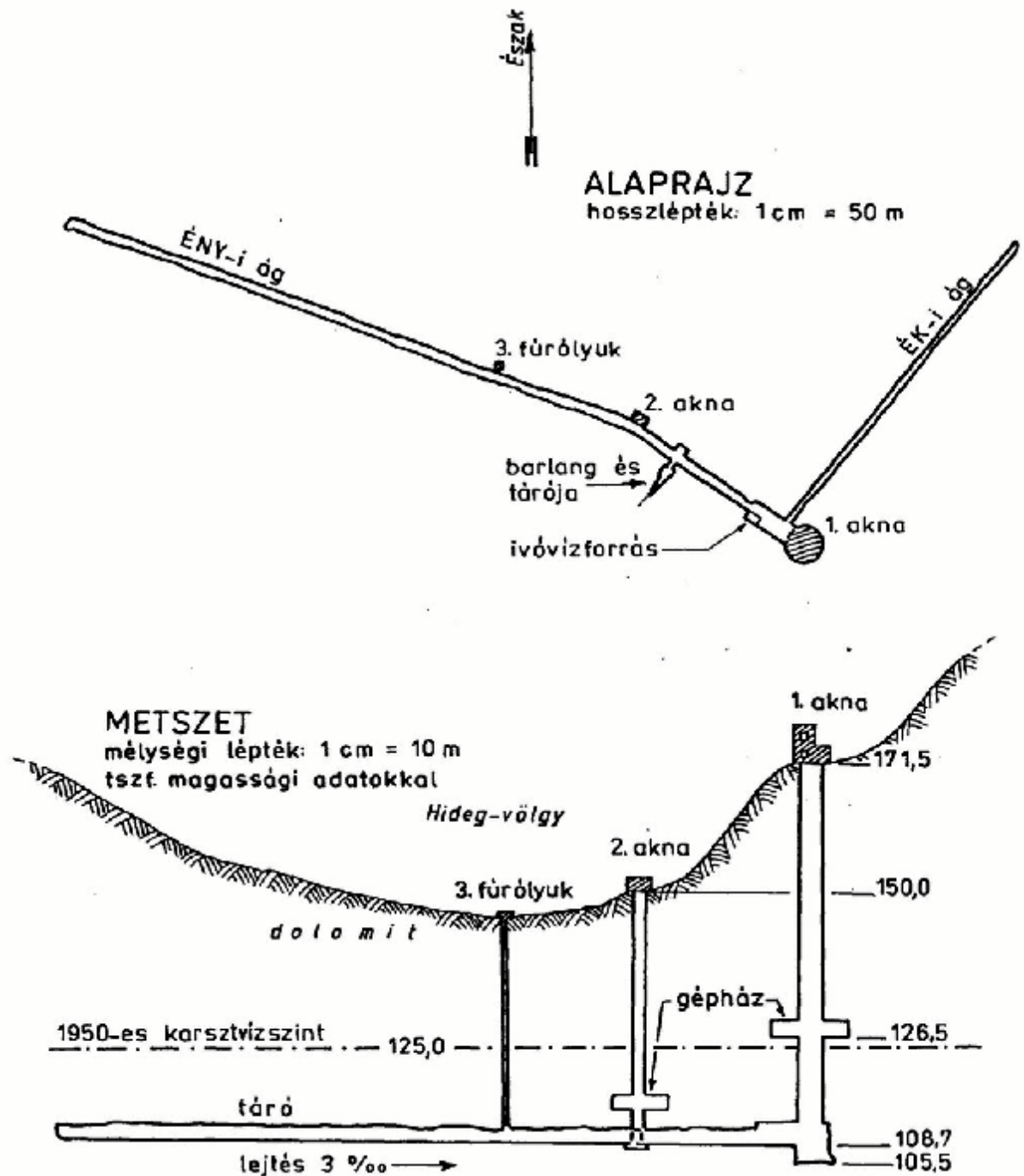
Vízgyűjtő tárók:

ÉNy-i ág 664,4 m /+20 m, bg és tárója/

ÉK-i ág 299,5 m

összesen 983,9 m

A karsztkút összhossza 1143,2 m

INOTA, HIDEG-VÖLGY KARSZTKÚT

A vázlat Gönczöl Imre és Kökény Károly 1997. 05. 05-i mérései, valamint a Bányatervező Iroda 20264. (1950) sz. rajza alapján készült

„Vízbányászok” az inotai karsztaknában. Illusztráció Kessler H. /1957/: Az örök éjszaka világa című könyvéből /Kossuth Könyvkiadó Bp./ rajzolta: Csibi Mihály

Az inotai karsztvízakna vízgyűjtő tárója Kessler H. /1961/: Barlangkutatás és vízgazdálkodás című tanulmányából /Karszt- és Barlangkutató II. félév p. 57-61/ fotó: Rádai Ödön

INOTAI KARSZTKÚT /1979 évi felvételek/ G. I.

A táró képe az aknától. Szemben a külön foglalt ivóvízforrás.

A barlang

Betonon nőtt cseppkövek

Dolomit rétegek

CSOPORTÉLET

Eszterhás István

BADACSONYI TÚRA /1997. III. 21-23./

1997. március 21-re, péntek délutánra a Tapolcai kórház udvarára lett megbeszélve a Badacsony barlangjait megismerni vágyóknak a találkozás. Itt ekkor elég sok barlangász gyülekezett, mert e helyen volt a dunántúli barlangi mentők újrászerveződését célzó összeövetel találkozója is. Emiatt a minket meghívó Plecotus Barlangkutató Csoport sem tudott velünk igazán foglalkozni. - Hát voltaképp nem is szolgáltunk rá erre a hiányolt törődésre, mert mindössze /a kísérő családtagokat nem számítva/ hárman jöttünk össze: Eszterhás István, Németh Zsolt, Rádi Zsolt. Este a Németh család vendégszeretetét élveztük az ő Szent György-hegyen levő présházukban.

Másnap /III. 22-én/ autóval indultunk neki a Badacsony meghódításának. Egészen a Kisfaludy-ház fölött kialakított parkolóig autóztunk. Innen gyalog jutottunk el a Ronalder-kereszt alatti sziklafalhoz, ahol aztán elkezdtük a már korábban figyelmünkbe ajánlott barlangok szemrevételezését. Sikerült is ötöt találni, melyeket annak rendje-módja szerint át-vizsgáltunk és feltérképeztünk. Csak a következő nap délutánján derült ki, hogy nem azokat a barlangokat néztük át, melyeket a plekotuszosok ajánlottak, hanem újabbakat találtunk. Az ő általuk fellelt barlangok még csak látókörünkbe sem kerültek, mert a legkeletibb orgonacsoport túlsó felén vannak és mi nem is számítottunk arra, hogy ez a sziklaalakzat megkerülhető. No, így lett hasznosabb a tevékenységünk, mert emiatt a Ronalder-kereszt alatt összességében 11 barlang lett ismert.

Ezek a következők:

1. Borostyán-barlang
2. Cirmos-barlang
3. 1.sz. hasadék
4. 2.sz. hasadék
5. 3.sz. hasadék
6. 4.sz. hasadék
7. Ternye-barlang
8. Hedera-akna
9. Hedera-barlang
10. Ronalder-barlang
11. Kotorék-lyuk

1-6 Kolláth János és társai által kutatva

7-11 Eszterhás István és társai által kutatva

Felméréseink, túrázásaink közben többször is elkapott egy-egy hóvihár. Hegymagosi szállásunkra tartva még megnéztük a szigligeti Explóziós-barlangot, no meg az "épülőfélben" levő várat.

Következő nap /III. 23./ arra ébredtünk, hogy a Szent György-hegyet az éjjel betakarta a hó, így csak egy délelőtti kisebb túrát mertünk tervezni. Átgyalogoltunk a Szent György-hegy mezáján délről észak felé és radiesztéziás felméréseket végeztünk a Sárkány-barlang feletti régióban. A még Tapolcáról is jól látható, észak felőli beszakadás radiesztéziásan is

pozitívnek mutatkozott. Így e vizsgálat is megerősítette, hogy a Gyurkovits által 1737-ben leírt „hatalmas”, azóta beomlott elejű barlangnak erre kell lennie.

Az ez alkalomra összejött kis csapat ebéd után elbúcsúzott egymástól és ki-ki hazafelé vette útját. Én még Tapolcán egyeztettem az eredményeket Kolláth Jánossal és egy újabb radiesztéziás mérést csináltam kérésre a Tapolcai sporttelepen, ahol sikerült is kijelölni a Kórház-barlang sporttelep alá húzódó ismeretlen járatainak felszíni vetületét.

Eszterhás István

KAPOLCS - PULAI TÚRA

/1997. IV. 13./

Az Eötvös Lóránt Tudományegyetem jelentkező geológus hallgatóinak Leél-Össy Szabolcs kirándulássorozatát szervezett Magyarország barlangvidékeinek bemutatására. Ennek keretében került sor a vulkánikus kőzetek barlangjainak bemutatására a Kapolcs-pulai példákön keresztül. Az eredetileg hosszabb idejű, több barlangot is bemutató túra a közlekedési és szállási díjak magas volta miatt csak egynaposra zsugorodott.

A székesfehérvári vasúti pályaudvaron találkoztunk, majd két autóval kilencen utaztunk tovább Kapolcsra. Itt megtekintettük a Pokol-likat, a Bondoró gyűrűplátóját, szommáját és kráterét. Aztán Pulára mentünk, ahol a Pulai-bazaltbarlang megismertetése volt a cél. Véletlenül volt szerencsém itt találkozni Reményi Antal nyugalmazott polgármester és tanító úrral, kivel az „Eger-völgy projekt” aktuális kérdéseiről tudtunk szót váltani.

Egyébként tiszteletre méltó Leél-Össy kolléga erőfeszítése a hallgatók látókörének bővítése érdekében, de úgy láttam, hogy a hallgatók szakmailag különösképpen nem érdeklődtek a barlangok, a vulkánok iránt - pedig ők előbb-utóbb diplomás geológusok lesznek /!?!/.

Eszterhás István

A BÁNHORVÁTI TÚRA /1997. V. 17-19./

A Damasa-szakadék meglátogatása már régen dédelgetett terveink közé tartozott. Csak meglehetősen messze esik a Dunántúltól. Végül is az 1997-es programunkba ez is bekerült. A tervezett indulás előtti héten még egy sorozat telefonérdeklődés a várható résztvevők felé. - Hát, nem túl sokan bólintottak rá a tervre. No, mindegy, elvégre nem kötelező a „világcsodát” látni, különösen nem, ha az csak egy apróbetűs felirat a 10.000-es térképen is.

Szombat /V. 17-én/ délelőtt elsőként érkeztem Bánhorvátiba, így helyismeret nélkül, közönséges személyautóval vágtam neki a Damasa felé vezető földútnak a kék kereszt túristajelzést követve. Szép napsütéses időben haladtam az enyhe emelkedőn fölfelé az egyre gödrösebb, bakhátasabb úton. Vagy 3,5 km út megtétele után sikerült úgy becsúszni a mély kerékvágásba, hogy a kocsival rátelepedett a középen levő bakhátra, a jobb oldali kerekek pedig szabadon forogtak a semmiben. Egyedül lévén, a szabadulás érdekében azt csináltam, hogy elővettem a csomagtartóból a gyalogsági ásót, aztán a pajszer és a kalapácsot is, mert igen kemény volt a száraz agyag, és nekiláttam az út egyengetésének. A bakhátról lefaragott köves, agyagos földet pedig a lebegő kerekek alá töltöttem. Már vagy egy óra hosszat gyakoroltam az egykor volt útkaparók nehéz mesterségét, amikor a gyülekező sötét felhők felől mennydörgés hangja kezdett ijesztgetni. No még, vagy tíz percnyi feszített munkával sikerült elérni azt, hogy a kocsimmal végre hátramenetben vissza tudtam gurulni és mivel megfordulásra a terepviszonyok nem adtak lehetőséget, 1,5 km-t így visszatolattam az első hétvégi házhoz, ahol aztán leparkoltam.

Hátizsákomba összegyűjtve a legfontosabb dolgokat, gyalog indultam a szakadék felé. Útközben konstatáltam, hogy csak terepjáróval lehetett volna végigmenni az úton, mert annak elakadásomat követő szakasza hasonlóan rossz állapotban volt mindvégig.

Első dolog, amit a Damasa-szakadéknál megláttam, az Egres-völgy túlsó, meredek homokkőfalában, jó magasan egy sötétlő lyuk. Közelebről megszemlélni - egyedül, kötél nélkül reménytelen volt. Később megtudtam, hogy nem is lett volna érdemes, mert csak a falubéli gyerekek kaparták ki romantikus "indiánosdi" játékuhoz.

Elkezdtem a lesuvadt andezitagglomerátum tömbök között szétnézni keresve a barlangokat. Rá is akadtam már vagy négynek a bejáratára, amikor eleredt az özönvízserű eső. Gyorsan behúzódtam a bivakolásra is alkalmas Pele-vár nevű barlangba és vártam. Vártam, hogy elálljon az eső, addig-addig mígnem elaludtam. Arra ébredtem, hogy csurom vizesen megjöttek a szolnokiak is /Kovács Attila vezetésével hatan/. Egy kis terefere, aztán úgy döntöttünk, hogy a lassan megszűnő esőben visszamegyünk, tábort verünk és majd másnap nézünk körül a szakadék barlangjaiban.

Hát a szolnokiak méginkább megjárták az autózással, mint én. Az ő mikrobuszuk a már szakadó esőben addig sem tudott feljönni, mint az én kisautóm. Otthagyták ahol elakadt. Szörnyű dagonyázások közepette toltuk vissza az én parkoló kocsim közelébe.

Másnap /V. 18-án/ azután ragyogó napsütésben kerestük fel ismét a Damasa-szakadékot. Végigjártuk a szolnokiak által felmért mind a tíz barlangot. Majd ebéd után a szolnokiak elindultak egy bükki barlangfeltáráshoz, én pedig a Mátrába, tájékozódni a Csörgő-lyukban történt újabb feltárásról.

A délután derekán érkeztem az Ágasvári-turistaházhoz. Mivel nem találtam ott egyetlen barlangászt sem, egyedül mentem le a Csörgő-lyukhoz szétnézni. Megtaláltam az új rész lejárati aknáját, de hát magam nem mentem bele, hanem visszabaktattam a turistaházhoz. Rövidesen Orosz Misi érkezett fáradtan egy sziklamászás után, így őt már nem tudtam rávenni, hogy jöjjön vissza a barlanghoz. A többi barlangos meg, mint ahogy megtudtam, a Bárány-kőnél bivakolt. Ahhoz meg én voltam már elég fáradt, hogy őket megkeressem. Így aztán a Csörgő-lyuk új részeit nem sikerült megnéznem.

Az ágasvári éjszakázás után aztán Püskösöd hétfőn /V. 19./ hazafelé indultam. Útközben még meglátogattam Mátrafüreden Szuromi Lacit, a tájvédelmi körzet vezetőjét és beszélgettünk a Csörgő-lyuk további sorsáról.

Minden viszontagság ellenére érdemes volt elmenni, látni a "csodát". Mindenkit csak arra biztathatok, hogy keresse fel az 1834-ben történt hegyomlás helyét, a görgetegek közt kialakult másfél száz méteres barlanggyüttest - nem fogja megbánni!

Eszterhás István

A 12. NEMZETKÖZI BARLANGTANI KONGRESSZUS

/La Chaux-de-Fonds, 1997. aug. 10-17./

Előkészületek

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva éves munkatervében megjelölte a nemzetközi kongresszuson való aktív részvételt. A munkatervben még nem konkrétizáltuk, mit jelent ez az aktivitás, mert még nem tudtuk, hányan tudunk „vulkánszpeleológiai színekben” résztvenni ezen a nemzetközi rendezvényen és tevékenységünkkel hogyan tudjuk színezni, befolyásolni a kongresszus összképét. Mindenesetre az szóba került, hogy előadással /előadásokkal/ kéne készülni, valamint propagandát szükséges kifejteni a Galyatetőn 1996. szeptemberében megrendezett 6. Nemzetközi Pseudokarszt Szimpózium határozatainak érvényesítése érdekében.

1995. augusztusában volt a kongresszusra való előzetes bejelentkezés, aztán a konkrét jelentkezés 1996. év végétől, melyen már meg lehetett jelölni a tartandó tudományos előadásokat és választani a felkínált szolgáltatások /szállás, kiadvány, kirándulás, versenyek/ közül, illetve átutalni a részvételi díjat /min. 120 CHF, max. 1.350 CHF/. Az MKBT Titkársága megszervezte a részvételi díjak közös átutalásának lehetőségét és a közös

autóbuszos utazást. A legtöbb magyarországi résztvevő élt is e lehetőség valamelyikével, illetve mindkettővel.

A Vulkánspeleológiai Kollektíva, mint a 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium rendezője, olyan megbízatást kapott a szimpózium résztvevőitől, hogy e rendezvény záróülésén elfogadott és a nemzetközi szervek együttműködését is kívánó határozatok megvalósítását szorgalmazza az UIS Titkársága és a Kongresszus Szervező Bizottsága felé. Ennek érdekében jóval a kongresszus megrendezése előtt, majd folyamatosan több levelet is írtunk ezeknek a szervezeteknek, melyekben közöltük a szimpózium záróülésének javaslatait, kellően indokoltuk azokat és kértük támogatásukat, elfogadásukat. Mik is voltak ezek a nemzetközi szervezetek együttműködését is kívánó határozatok?

1. Kérjük az UIS-t, hogy keretein belül egy "Pszeudokarszt Bizottság" alakulhasson a következő, 12. Kongresszuson 1997-ben La Chaux-de-Fondsban.
2. Kérjük az UIS 12. Kongresszusának Szervező Bizottságát, hogy a pszeudokarsztos témának biztosítson külön szekciót.
3. Javasoljuk az UIS-nek és az országos szövetségeknek, hogy fogadja el a "Barlangkutatás Világnapjának" évenkénti megrendezését augusztus 14-re /Marcel Loubens halálának napjára/ /ESZTERHÁS-SÁRKÖZI 1996/

Kitartó "ostromlásunk", meggyőző érvelésünk nyomán végül is mindhárom határozati javaslatunk elfogadásra talált. A Kongresszus Szervező Bizottsága eleinte nem gondolt "Pszeudokarszt Szekció" szervezésére, de kérésünk és a hozzájuk beérkező pszeudokarsztos témájú dolgozatok száma miatt később /1997. jan. 22-én/ úgy döntött, hogy a „Karsztgeomorfológiai Szimpóziumon” belül lesz egy, a rokon témákból összevont "Vulkánspeleológiai és Pszeudokarszt Szekció", melynek vezetésére felkérték William Halliday-t, Stephan Kempe-t, Danica Vasileva-t és Eszterhás Istvánt, aki így egyetlen magyar tisztségviselője volt a nemzetközi kongresszus szervező, lebonyolító gárdájának. /lásd: 1.sz. melléklet/. A másik két javaslatunk elfogadásáról még e beszámoló további részében szólok.

A Kongresszus Szervező Bizottsága mérlegelve Eszterhás István korábbi barlangkutató munkásságát és e kongresszus előkészítésében tett erőfeszítéseit, úgy döntött, hogy őt, mint "tudományos vendéget" hívja meg a rendezvényre /lásd: 2. sz. melléklet/.

12th INTERNATIONAL CONGRESS OF SPELEOLOGY 1997 • UIS

LA CHAUX-DE-FONDS SWITZERLAND

A kongresszuson való részvétel

Hozzávetőleg mintegy 1.600 résztvevője volt a kongresszusnak. 43 ország képviseltette magát. A legtöbben természetesen Svájcban, majd Franciaországból, Németországból, az Egyesült Államokból voltak, de Magyarország is az előkelő kilencedik helyen képviseltette magát a résztvevők számát illetően. 31-en voltunk. A magyarok többsége /24-en/ az ingyenes

/a részvételi alapdíjban bennefoglalt/ kempingben vert sátrat egy külön kolóniát alkotva. Heten pedig a környező települések szállodáinak valamelyikében laktak.

A magyarországi Vulkánszpeleológiai Kollektívát öten: Dénes György, Dénes Györgyné, Eszterhás István, Kraus Sándor és Leél-Őssy Szabolcs képviselték a világkongresszuson. Ők, akik több, vagy kevesebb tevékenységükkel résztvettek már a Vulkánszpeleológiai Kollektíva korábbi munkáiban is.

A Föld vulkánszpeleológiai és pszeudokarsztos témakörében /is/ dolgozó kutatói közül mintegy 60-an voltak jelen a kongresszuson. Ezek közül 12-en tartottak összesen 19 előadást, két kutató mutatott be posztert, 28-an vettek részt a témába vágó két UIS munkaiülésen és számosan szóltak hozzá a vitaülés napirendi pontjaihoz. A témával szimpatizáló, más területek kutatóival alkalmasint úgy felszaporodott egy-egy előadás közönsége, hogy szűknek bizonyult az előadóterem, sokan álltak a falak mellett és ültek a padlón.

A kongresszus helyszínei

A 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszust /társrendezők segítségével/ a Svájci Barlangkutató Szövetség rendezte La Chaux-de-Fondsban. A lényegi, tudományos program 1997. aug. 10-17. között volt. Ezt megelőzően /jul. 27-től/ és követően /aug. 30-ig/ elő- és utókirándulások, illetve a „Speleomedia Fesztivál” /aug. 6-10./ bemutatói voltak.

Helyszínét tekintve a kongresszus elég felemásra sikeredett. Nagyon megfelelő volt a tudományos előadások és munkaiüések helye a gimnázium épületében, valamint a regisztráció és a megnyitó helye a városi Zenepalotában. Elfogadható volt a szpeleokemping is, csak kár, hogy állandóan zaklatták az autós vendégeket, hogy kocsijukat vigyék a többszáz méterrel messzebb kijelölt /igen zsúfolt/ parkoló helyekre sátraik mellől, ahol ugyanis kényelmesen elfértek volna. Szállodai kapacitás alig van az idegenforgalmilag sehol sem jegyzett városkában, így akik előzetesen a kényelmesnek remélt szállodát választották alaposan csalódtak, mert a 30 km-es körzetben elszórt kisebb motelekből és túristaszállásokról autózhattak naponta a rendezvényekre /és vissza/. A kongresszus vendégeinek városi tömegközlekedését egyébként a kisebb zökkenőktől eltekintve példásan megoldották. Rendszeresen jártak a csak kongresszusi résztvevőket szállító kisbuszok a helyszínek között és a barlangászok térítésmentesen /a kongresszusi alapdíj fejében/ igénybe vehették a városi buszokat, trolikat. Nagy kár, hogy La Chaux-de-Fonds közelében egyetlen látványos barlang sincs.

A kongresszus szervezettsége

A szervezettség szintén elég felemásra sikeredett. Kitűnő és magas színvonalú volt a nyomtatott tájékoztatás /körlevelek, programfüzet, kongresszusi napilap, prospektusok és persze a Proceedings kötetek/. Sajnos a körlevelek mindegyike nem jutott el minden jelentkezett résztvevőhöz. A számítógépes regisztráció technikailag nagyon látványos volt, de a résztvevők jelentős része kénytelen volt reklamálni az előzetesen hibásan betáplált adatok miatt. Szervezési hibának róható fel, - alighanem a "Cardinal" Sörforgalmazó Céggel kötött megállapodás miatt - hogy a kultúrprogramok egy része /folklórest, záróbankett/ az említett cég óriássátrában "lacikonyhaszerűen" lettek lebonyolítva. Így aztán egy záporosó közbejövetele miatt a táncmulatság inkább iszapbirkózásra hasonlított. A helyszíni információ pedig egész egyszerűen csapnivaló volt. Az informátorok többsége csak franciául beszélt, az érdeklődők pedig angolul, németül, spanyolul /és jóval kevesebben franciául/. A nagyobb baj viszont az volt, hogy nem is igazán voltak tájékozottak.

Tudományos előadások

Természetesen a kongresszus lényegét a tudományos előadások jelentették. 9 nagytéma /itt szimpóziumnak nevezték/ 43 szekciójában összesen 475 előadás és 66 poszterbemutató történt. Ezek négy és fél nap alatt általában 5-8 előadóteremben párhuzamosan hangzottak el.

Tehát, ha valaki minden idejét előadások látogatására szánta volna, úgy is csak maximum kb. 60 előadást hallgathatott volna meg. Az előadások, poszterek színvonala természetesen az előadóktól függött, de általában sikerültek mondhatók. A kongresszuson résztvevő 31 magyar közül négyen: Eszterhás István, Kósa Attila, Leél-Össy Szabolcs és Maucha László /2-szer/ tartottak összesen öt előadást. Az előadások szövege /és ábrái/ a kongresszus kezdetére öt kötetben, összesen mintegy 1.500 oldalon megjelentek. Egyet kaptunk a részvételi díj fejében, a többi négyet meg lehetett vásárolni kötetenként 6.330 Ft-nak megfelelő valutáért.

A nemzetközi barlangtani kongresszusok közül ez volt az első, amelyen külön szekciók kaptak a vulkán-speleológiával és pszeudokarszttal foglalkozó előadások. Ámbár, néhány e témába /is/ vágó előadás más szekcióba lett besorolva. A Vulkan-speleológiai és Pszeudokarszt Szekció előadásai az utolsó előadási napon, augusztus 16-án reggeltől késő délutánig tartottak a már korábban említett szekcióvezetők közreműködésével.

A következő előadások hangzottak el:

1. MINDELTON-HALLIDAY /AUS-USA/: Barlangok a Mauritius köztársaságban
2. KEMPE, S. /D/: A lávazuhatagok, mint a Kilauea és a Hawaii lávacsöveinek legfőbb tényezői
3. KEMPE-OBERWINDER /D/: A Felső-Huehue lávafolyása /a Hualalai 1081-es erupciója/ Egy példa arra, hogy egy későbbi lávafolyás hogyan befolyásolja az egész lávacső morfológiai képét
4. KEMPE-BUCHAS-HARTMANN-OBERWINDER-STARSSENBURG-WOLNIEWICZ /D/: A Kilauea-vulkán Keauhou Trail és Ainahou Ranch lávamezőiben kialakult lávacsövek térképezése
5. MEDVILLE D.-MEDVILLE H. /USA/: A Kona és a Mauna Loa lávacsőrendszereinek közelmúltbeli kutatása
6. HALLIDAY, W. /USA/: Szokatlan vulkánbarlangok a Hawaii-szigeteken
7. LOISELEUR, B. /F/: A Soulagés-depresszió /Causse de Sauveterre mellett/ genetikája egy új megvilágításban
8. WILLEMS, L. /B/: Szilikátkarszttok Nyugat-Nigerben
9. GAÁL, L. /SK/: Bazaltbarlangok fejlődési modellje lejtőmozgás esetén
10. FILIPPOV, A. /RUS/: Gravidációs barlangok a Szibériai-fennsíkon
11. ESZTERHÁS I. /H/: Konzekvenciabarlangok vulkáni kőzetekben
12. HAVLICEK-TASLER /CZ/: Pszeudokarsztos folyamatok szerepe a Bohemia-barlangban /Új-Zéland/
13. TULUCAN, T. /RO/: Pszeudokarszttok Romániában

Más szekciók előadásai között:

14. TURCHINOV, I. /UA/: Kőzettani kontrol az Elő-Kárpátok régiójának speleogenezisében
15. TURCHINOV, I. /UA/: Barlangi ásványok Nyugat-Ukrajnában
16. KEMPE, S. /D/: Archeológiai megfigyelések Hawaii lávacsöveiben
17. HALLIDAY, W. /USA/: Az Egyesült Államok különleges barlangjai
18. HALLIDAY, W. /USA/: Előzetes a 8. Nemzetközi Vulkan-speleológiai Szimpóziumról
19. MEDVILLE, D. /USA/: Kutatás a Huehue-barlangban /Hawaii/

Poszterbemutatók:

20. STRIEBEL-SCHAFFERJOHANN /D/: A homokkő karsztosodása Közép-Európában: Folyó- és csapadékvíz okozta kémiai oldódások vizsgálata
21. SCHÖNE, T. /D/: Gyökérsztalagmitok az Elbai-homokkőhegységben /HALLIDAY 1997, INSID EARTH 1997, JEANNIN, P-Y. 1997/

A Vulkánszpeleológiai és Pseudokarszt Szekció előadássorozatát vitaülés is követte. A legélénkebb vita a pseudokarszt definiálása körül bontakozott ki. Ismét eljutottunk oda, hogy nem tudtuk egzaktul meghatározni azt és kiderült, hogy a „karszt” meghatározása is pontatlan - tehát, használjuk továbbra is szlengként a pseudokarszt szót. Ezt követően különböző barlangtípusok: tafini-barlang, konzekvenciabarlang, gravidációs barlang stb. meghatározásait pontosítottuk már több sikerrel. E vitaülésen mutatkozott be először az újonnan alakult Pseudokarszt Bizottság.

Bizottsági ülések

A kongresszuson 34 UIS bizottsági ülés volt a meghirdetett 24-el szemben. Mi ezekből három ülésen voltunk érdekeltek: a Vulkánbarlangok Komissziójának Munkaülésén /1997. aug. 14. 9.00 - 10.30/, a Barlangkutató Világnapja Munkaülésén /1997. aug. 14. 9.00 - 10.30/ és a Pseudokarszt Komisszió Alakulóülésén /1997. aug. 15. 10.30 - 12.00/. A vulkánszpeleológiai és pseudokarsztos érdeklődésű nemzetközi "csapatunk" mindhárom ülésen képviseltette magát.

A Vulkánbarlangok Komissziójának Munkaülését a bizottság elnöke, William Halliday vezette és 16-an vettünk részt azon. Megromlott egészségi állapotára való tekintettel Halliday leköszönt a bizottság éléről és a jelenlevők Jan Paul van der Pas-t választották új elnöké. Szóba került a Pseudokarszt Bizottság megalakulásának szükségessége, melynek megalakulása után a Vulkánbarlangok Bizottsága csak a lávákban primér úton kialakult barlangokkal foglalkozna, az új bizottság pedig a szekundér keletkezésű barlangokkal. Megbeszéltük a 8. Vulkánszpeleológiai Szimpózium helyét és idejét /Nairobi 1998. febr. 2-8./, valamint a 9-ét is /Catania, 1999. szept. 12-18./. Szó volt a lávacsövek mélybe hajlásának problémájáról és egy kívánatos nevezéktan összeállításáról, továbbá a tagokkal való levelezésről és a nem aktív tagok bizottságon belüli kezeléséről /HALLIDAY 1997/.

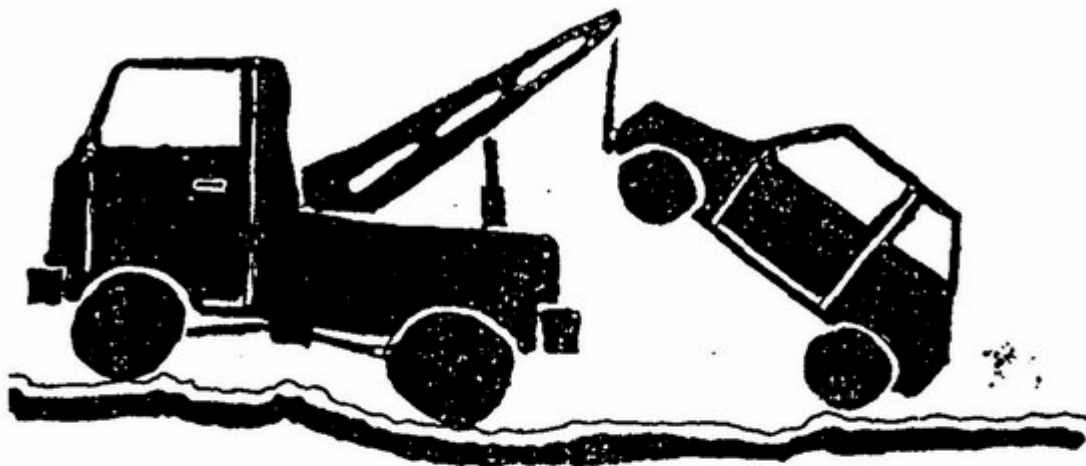
A Barlangkutató Világnapjáról rendezett munkaülésen sajnos kevesebben tudtunk résztvenni, mert teljesen azonos időben volt a Vulkánbarlangok Komissziójának Munkaülésével. Érdekeinket így csak hárman: Pavel Bosák, Roman Hapka és Jean-Claude Lalou képviselték /de ők viszont befolyásos, nagytekintélyű kutatók/. Az ülés egyetlen témája a 6. Nemzetközi Pseudokarszt Szimpózium javaslata egy egyetemes Barlangkutató Világnap elfogadásáról. A javaslat szerint augusztus 14. - Marcel Loubens halálának napja jött szóba. A dátummal kapcsolatban kisebb vita és más javaslat is volt, de végül is az eredeti javaslatot fogadta el az UIS munkaülése /lásd a 3. sz. mellékletben a INSED EARTH 1997. 4. számának címlapját és a 4-a, 4-b, 4-c sz. mellékletben a "Javaslat" többnyelvű változatait, valamint az MKBT Műsorfüzetben KÓSA 1997 /szept-okt./ és ESZTERHÁS 1997-a /nov-dec/ beszámolóját/.

A Pseudokarszt Komisszió Alakulóülésén hét ország /A, CZ, D, H, NL, RO, SK/ tíz képviselője vett részt. Itt is szóba került a pseudokarszt fogalma, de nem lezárva a disputát, megjelöltük, hogy a kőzetfeleségek mindhárom nagy kategóriájában /vulkáni, szediment, metamorf/ van keresnivalónk. Tennivalóink igen összetettek lesznek: folytatni kell a kataszterezést, speciális munkacsoportokat kell létesíteni /előbb geomorfológiai, az ásványtani, a klimatológiai, a biológiai problémák mind teljesebb feltárására/, tenni kell a pseudokarszt jelenségek védelmében, kapcsolatot kell tartani más UIS bizottságokkal /különösen a Vulkánbarlangok Komissziójával és a könyvtárral/, népszerűsíteni kell szakgunkat /mind a nemzetközi, mind a nemzeti szaklapokban/. Igyekszünk bővíteni szervezetségi körünket Közép-Európából előbb Európa más régiói felé, majd az egész Földre. Meghatároztuk a közeljövő fontosabb nemzetközi találkozóit az 1999-es Menyházán /Moneasa/ tartandó 7. Nemzetközi Pseudokarszt Szimpóziumig /lásd 5. sz. mellékletet/. Végül pedig megválasztottuk a komisszió tisztikarát: Jirí Kopecky /CZ/ tiszteleti elnök,

Eszterhás István /H/ elnök, Tilo Schöne /D/ alelnök, Tiberiu Tulucan /RO/ titkár.
/ESZTERHÁS 1997-b, ESZTERHÁS-SÁRKÖZI 1996, INSED EARTH 1997, HALLIDAY
1997/

Kirándulások

A kongresszusi programok nem elhanyagolható részét képezték még az egy- és többnapos tudományos kirándulások, valamint a kongresszusi kirándulás. Az egynapos kirándulások ára /étkezés nélkül/ 20-50 CHF volt, míg a többnaposoké 70-650 CHF, melyekhez hozzájött még 25 CHF-ért beszerezendő biztosítás díja is. Tehát, a legolcsóbb egynapos kirándulás is kb. 7.000 Ft-nak, míg a legdrágább 100.000 Ft-nak felelt meg. Így, mi magyarok a szakmai kirándulásokat finánciális okokból kénytelenek voltunk mellőzni. Résztvettünk viszont a kongresszusi alapdíjba bennefoglalt "hivatalos" kiránduláson, melynek során megtekintettük a lachauxi óramúzeumot, Le Col-des-Roches-ben egy barlangba telepített múltszázadi vízimalmot, majd a francia-svájci határon levő Brenets mesterséges tavon hajókirándulással megközelítettük a Doubs-vízesést, aztán visszautaztunk a különbuszokkal La Chaux-de-Fondsba. Legtöbb magyar résztvevő a kihagyott drága kirándulások helyett egyéni, vagy csoportos alternatív barlangi túrákkal kárpótolta magát /ami így lényegesen olcsóbb volt/.

Veuillez sup mettre votre
voiture dans les places réservés

Bitte parkieren auf den
reservierten parkplatz

Please used the dedicated
parking lots

Bazár

Mint minden nagyobb tömeget megmozgató rendezvényen, így a 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszuson is volt lehetőség vásárlásra. Az országos szövetségek többsége, de klubok, felszerelést forgalmazók és egyéb vállalkozók is gazdag kínálatot vonultattak fel

szakkönyvekből, felszerelésekből és csecse-becsékből, alkalmasint egész "bolhapiaci" arzenállal. Számottevő volt a propaganda-anyagok terjesztése is. Ebben különösen a Brazil Barlangkutató Szövetség járt élen, ami néhány nap múlva meg is hozta a maga gyümölcsét. Mint köztudott, Svájc a Föld egyik legdrágább országa, így ez a gimnázium körfolyosóin és bérelt termeiben helyet kapó „speleobazár” áaira is vonatkozott, így a kínált áruk nagyobbik része nem talált gazdára. Mi, magyarok is árusítottunk, cseréltünk, mind társulati szinten, mind egyénileg is. Többségünk így a legáhíttabb és még számunkra megfizethető könyvekkel és egyéb dolgokkal jött haza.

Konkluzió

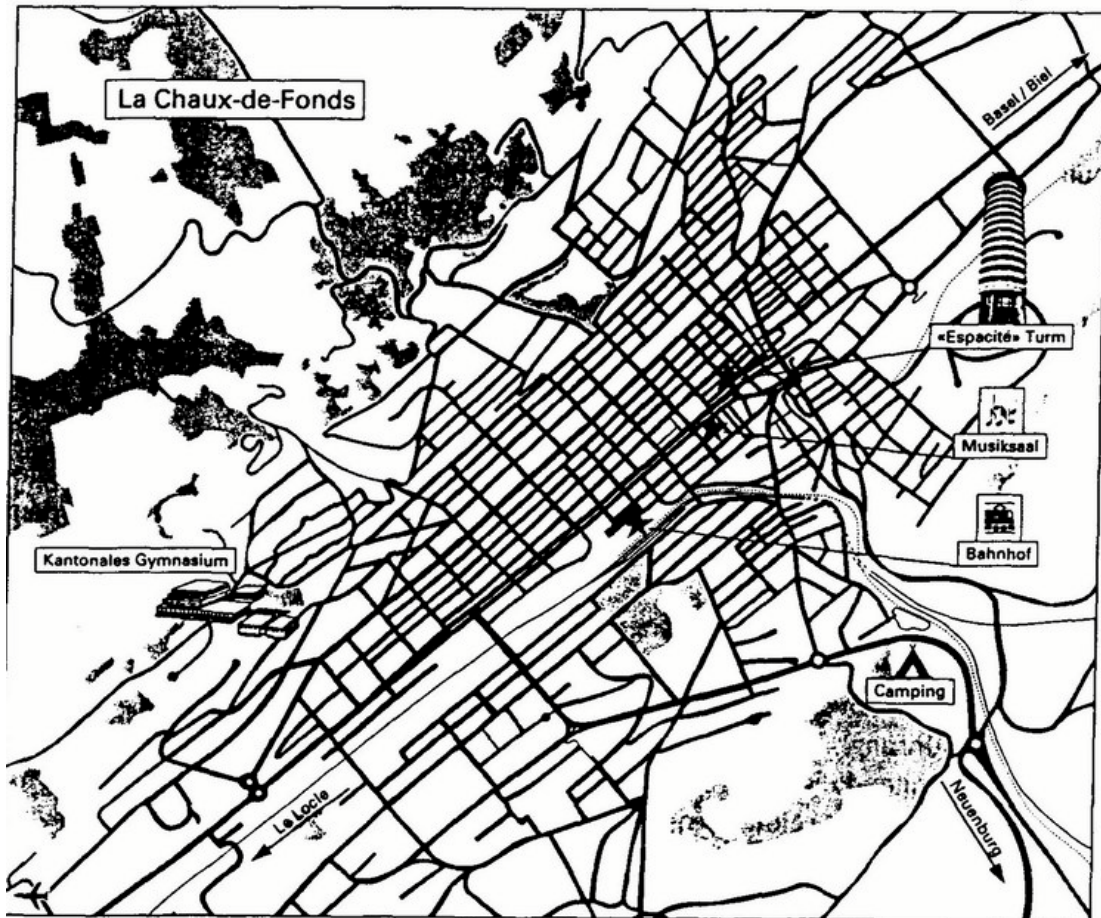
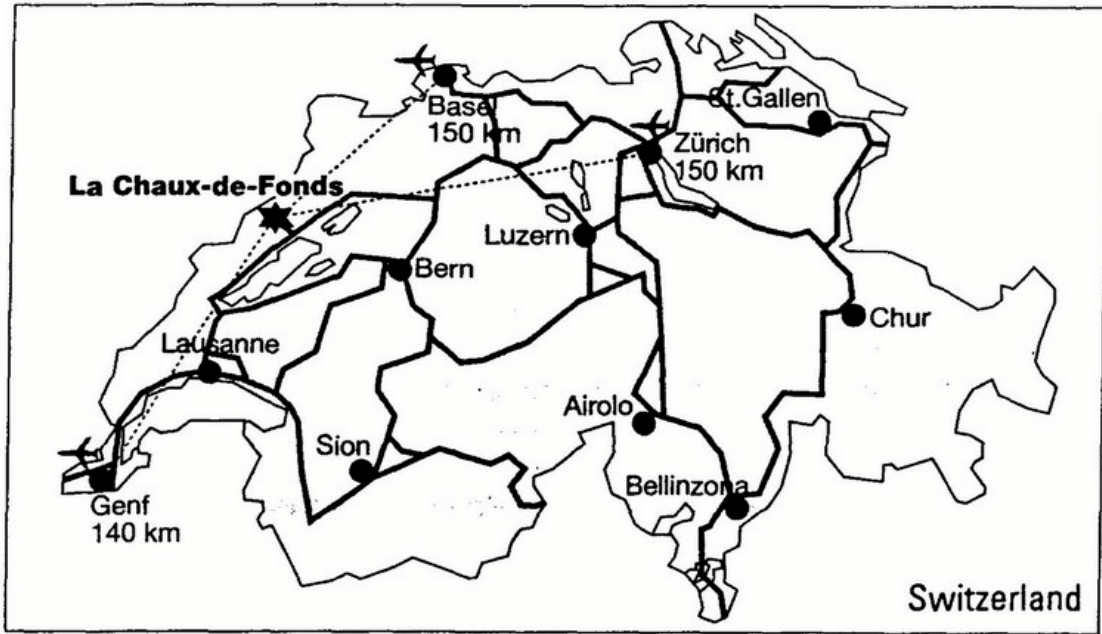
A 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszus hiányosságaival együtt is egy sikeres, sok kutatót fogadó kongresszus volt. Befejező aktusként, 1997. aug. 17-én összeült az UIS 2. Közgyűlése, ahol megválasztották az új vezetőséget: Julia James /AUS/ elnök, Andy Eavis /GB/, Claude Mouret /F/ alelnökök, Pavel Bosák /CZ/ főtitkár, Craven /ZA/, Huppert /USA/, Klimcsuk /UA/, Ko /RI/, Labegalini /GB/, Urbani /YV/, Vale /USA/, Widmer /CH/ titkárok - valamint döntöttek a következő UIS Kongresszus helyéről és idejéről, mely Brazíliában 2001-ben lesz, majd elfogadták az UIS bizottságok programját.

Úgy tűnik, hogy a barlangkutatáson belül korábban éppen, hogy csak megtűrt, sokadrendűnek minősített vulkán-speleológiai és pseudokarsztos kutatás e kongresszuson jelentős lépést tett a tudományágon belüli méltó helyének elnyerése érdekében. Szakágunk előadásain bőven volt érdeklődő, résztvevő és előadó. Először az UIS kongresszusok tör-

ténetében volt külön szekciója a témakörnek. Megalakult az UIS Pszeudokarszt Szakbizottsága.

Irodalom

- ESZTERHÁS I. /1997-a/: A Barlangkutatás Világnapja – MKBT Műsorfüzet /nov-dec./ Budapest
- ESZTERHÁS I. /1997-b/: Megalakult a Nemzetközi Pszeudokarszt Bizottság - MKBT Műsorfüzet /nov-dec./ Budapest
- ESZTERHÁS-SÁRKÖZI szerkesztők /1996/: Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst - a Vulkánszpeleológiai Kollektíva kiadványa, Galyatető p. 10-16 és 179-182
- HALLIDAY, W./1997/: Newsletter 15. /sept/ - sokszorosítvány Commission on Volcanic Caves, Nashville
- INSED EARTH /1997/ - a 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszus napilapja 1-6. szám, szerkesztette: U. Widmer és R. Hapka, La Chaux-de-Fonds
- JEANNIN, P-Y. szerkesztő /1997/: Proceedings of the 12th International Congress of Speleology, Volume 1. La Chaux-de-Fonds
- KÓSA A. /1997/: Az UIS 12. Világkongresszusa - MKBT Műsorfüzet /szept-okt./ Budapest p. 3-5

A 12. NEMZETKÖZI BARLANGTANI KONGRESSZUS HELYSZÍNE

Bitterli Thomas, Basel
22. Januar 1997
Vulkanszpeleologiai Kollektíva
Eszterhas Istvan
Ungarn

Einladung zum UIS-Kongress 1997 für die Session Vulkanospeläologie und Pseudokarst

Lieber Höhlenfreund,

Im November 1996 konnte ich Dir nur unbestimmte Auskunft zum Vortragsbestand der Session Pseudokarst geben. Ungefähr zum gleichen Zeitpunkt kam von S. Kempe und W. Halliday die Anfrage zur Durchführung einer Session Vulkanospeläologie. Mittlerweile können wir anhand der eingesandten Zusammenfassungen (rund 450!) von einem guten Dutzend Vorträgen zu den Themen Vulkanospeläologie und Pseudokarst ausgehen, womit nahezu ein Tag ausgefüllt werden kann.

Es würde uns freuen, wenn wir Dich zusammen mit Jiri Kopecky, W. Halliday und S. Kempe für die Session Vulkanospeläologie und Pseudokarst einladen dürften. Als einzige Verpflichtung wäre die Funktion als "Main Chairman" zu nennen. Zudem möchten wir eine abschliessende Diskussionsrunde anregen, wobei die Organisationsweise, die Diskussionspunkte und die Zeitaufteilung (einzige Bedingung: weniger als eine Stunde) freigestellt sind.

Beiliegend findest Du eine vorläufige Liste der Vorträge, welche sich mit dem Thema Vulkanospeläologie und Pseudokarst befassen. Möglicherweise gibt sie Dir bereits Ideen zu möglichen Diskussionsthemen. Der Sessionstag ist noch nicht definitiv festgelegt, ins Auge gefasst haben wir den Samstag, 16.8.1997. Innerhalb unseres bescheidenen Budgets können wir Dir in jedem Fall die Basisgebühr (120.- CHF) und das Bankett anbieten.

Um Deine Teilnahme im dritten Zirkular und auf dem Server ankündigen zu können, wären wir um eine rasche Bestätigung dieser Einladung sehr froh, d.h. innert Wochenfrist. Wir möchten uns bereits im voraus für den geleisteten Beitrag bedanken, welcher einen wesentlichen Baustein zum Gelingen dieses Anlasses bildet.

Mit den besten Höhlengrüssen

Thomas Bitterli

Organisationsgruppe Physische Speläologie und Geomorphologie

Beilage: Vorläufige Liste der Vorträge in der Session Vulkanospeläologie und Pseudokarst
- 1. melléklet

12th Internat. Congress of Speleology Scientific advisor

Pierre-Yves JEANNIN

Tübingen (Deutschland)

Tübingen, 5th of July 1997

Dear Istvan Eszterhas,

We have the pleasure of officially confirming that you are invited as a scientific guest of the 12th International Congress of Speleology at La Chaux-de-Fonds, Switzerland (10th-17th August 1997).

We have the pleasure to invite you for the opening ceremony and the gala evening on Sunday 10th August, since 4:00 p.m. Please fill the registration below, in order that we can book a seat for you.

We want to thank you very much for your collaboration and we are looking forward to meeting you in La Chaux-de-Fonds in about six weeks.

Yours sincerely
Pierre-Yves Jeannin
- 2. melléklet

INSIDE EARTH Nr. 4. 97. August 1997 • 2. Jahrgang • Auflage: 5000
THE CONGRESS NEWSPAPER
World Caving Day
ROMAN HAPKA

14th august 1952 Gouffre de La Pierre Saint-Martin; due to a rupture of a winch cable, Martin Loubens crashed at the bottom of the Pits Lépineux. This dramatic accident hurled caving into the footlights of the international media. Cavers were forced out into the light.

14th august 1997, La Chaux-de-Fonds; We have arrived at summit of the 12th international Congress of Speleology. Excursions, stores and lecturers are well on their way. The brilliant weather and bright sunshine forces the cavers back into the shadows.

According to a confidential source, the U.I.S. commission will discuss the possibility of introducing the 14th august as the official World Caving Day.

Cavers of the world, why wait for the verdict of the sages? We are over 1500 celebrating the caves and caverns of the world. People of the underground arise, and declare the 14th august World Caving Day!!!

Journée Mondiale de la Spéléologie

14 août 1952, Gouffre de La Pierre Saint-Martin. A la suite d'une rupture du câble de treuillage, Marcel Loubens s'écrase au bas du Puits Lépineux. Ce dramatique accident va projeter la spéléologie à la une des médias internationaux. Les spéléos sortent de l'ombre.

- 3. melléklet

JAVASLAT

A 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium résztvevői Galyatetőn 1996. szeptember 22-én, a rendezvény zárülésén többek közt a következő javaslatot fogadták el:

„Javasoljuk az UIS-nek, az országos szövetségeknek és minden barlangkutató csoportosulásnak, hogy fogadják el a "Barlangkutató Világnapját" és azt évente, augusztus 14-én /Marcel Loubens halálának napján/ rendezzék meg!"

A Barlangkutató Világnapja tartalmáról és céljáról előzetesen a következő gondolatok hangzottak el a szimpóziumon: Legyen az hasonló a többi már elfogadott szakmai /és egyéb közösségi/ világnapokhoz megemlékezésekkel, ünneplésekkel, kiállításokkal, népszerűsítő programokkal, tagtoborzással stb! Ezeket a tevékenységeket mind a szövetségek, mind a kisebb barlangkutató csoportosulások rendezhetnék világszerte lehetőleg azonos időben, a javasolt napon /vagy ehhez közeli dátummal/. Ha sok barlangkutató, sok országos szövetség, valamint az UIS is magáévá teszi e gondolatot, úgy nagy valószínűséggel az UNESCO hivatalosan is elfogadja a Barlangkutató Világnapját, ami a társadalmi elismertséget és a támogatásokat is növelheti.

Kérjük, támogassa a javaslatot!

a Pszeudokarszt Szimpózium résztvevői

- 4-a. melléklet

ANTRAG

Die Teilnehmer des 6. Internationalen Symposiums über den Pseudokarst haben unter anderem folgenden Antrag in der Schlußsitzung der Veranstaltung am Galyatető /Ungarn/ den 22. September 1996 hingenommen:

"Wir schlagen für die UIS, die Landesbünde und alle speläologische Gruppensammlungen vor, nehmen sie den "Welttag der Höhlenforschung" hin, und veranstalten sie den alljährlich am 14. August /am Todestag des Marcel Loubens/!"

Vom Inhalt und vom Ziel des Welttags der Höhlenforschung haben im Symposium vorherig die folgenden Gedanken gefallen: Wird es gleichartig zu den anderen hingenommenen Berufs /und anderen Gemeinschafts/ -welttag mit Erinnerungen, mit Feiern, mit Ausstellungen, mit popularisierenden Programmen, mit Gliedwerbungen usw. sein! Diese Tätigkeiten können sowohl die Bünde als die kleinere speläologische Gruppensammlungen in aller Welt gleichzeitig am vorgeschlagenen Tag /oder mit Datum zu dieser Nähe/ veranstalten. Wenn sich viele Höhlenforscher, viele Landesbünde und auch die UIS diesen Gedanke anschließen, wird die UNESCO den Welttag der Höhlenforschung wahrscheinlich auch offiziell hinnehmen, für diese die gesellschaftliche Anerkennung und auch die Subventionen höhere werden können.

Wir bitten, stützen Sie den Antrag!

Teilnehmer des Pseudokarstischen Symposiums

- 4-b. melléklet

PROPOSAL

The participants of the 6th International Symposium on Pseudokarst in Galyatető /Hungary/ on the closing session on 22 September in 1996 agreed - among others - the following proposal:

"We recommend to the UIS, the national associations and every groupings deals with speleology, that should be accepted "World-day of Speleology" and organized yearly on 14 August /the day of Marcel Loubens' death/!"

The subject and the purpose of World-day of Speleology were discussed on the symposium as follows: Be it similar to other accepted professional /and else communal/ world-day there should be commemorations, celebrations, exhibitions, popularizing programs, recruiting of new members etc. This activities would be organized by associations and smaller speleologist groupings as well on the same time, on the suggested day /or to this coming date/. If many speleologists and many national associations, as well as by the UIS itself accept this idea, the UNESCO will probably officially announce the World-day of Speleology which would increase the acknowledgement and support of the society.

Please support this proposal!

participants of the Pseudokarst Symposium

- 4-c. melléklet

INSIDE EARTH Nr. 6. 97 - August 1997 • 2. Jahrgang • Auflage: 5000

THE CONGRESS NEWSPAPER

New U.I.S. Commission

Cavers and scientists from several countries have explored and studied more than 2000 caves developed in non-karstic rocks. Since 1982 six international pseudokarst symposia were organized and a great deal of information about the results has been published.

Friday morning all interested national caving clubs, associations and federal delegates agreed to ask U.I.S. for the foundation of a new commission called "Pseudokarst". The following program was set up:

- 1997 sept. : Pseudokarst scientific session for cavers in Clujnapoca City (Romania)
- 1998 april : pseudokarst workshop, eastern Austria
- 1998 sept.: working meeting in Bromow (Czech) and northern Bavaria (Germany)
- 1999 : the 7th international pseudokarst symposium, Moneasa (Romania)

The proposed targets are the following:

- Pseudokarst inventory,
 - Relationship with others U.I.S. commissions (vulcanospeleology and library),
 - Working groups specialized on main directions (biology, climatology, mineralogy, geomorphology),
 - Publishing activity in U.I.S. Bulletin and in other national and international scientific reviews,
 - Creating a specialized bibliography
 - Pseudokarst protection
- Pseudokarst proposed commission
Honored-president: Jiri Kopechy (CZ)
President: Esterhas Istvan (H)
Vice-president: Tilo Schöne (D)
Secretary: Tulucan Tiberiu (RO)
- 5. melléklet

12. NEMZETKÖZI BARLANGTANI KONGRESSZUS

A kongresszus központi épülete a Kantonális Gimnáziumban La Chaux-de-Fondsban /E. I./

A kongresszus magyar résztvevőinek kolóniája a lachauxi kempingben /E. I./

A kongresszusi kirándulás egyik csoportja megérkezik Le Col-des-Rochesbe /E. I./

Les Brentes kikötője a svájci-francia határon, ahonnan a hajókirándulás indult /E. I./

SVÁJC

Az Oberaare-gleccser nyelve, háttérben a 4274 m-es Finsteraarhorn /E. I./

Ez a gleccserbarlangszáj a forrása Svájc egyik főfolyójának, az Aare-nek /E. I./

Eszterhás István

BARLANGKUTATÓK SZAKMAI TALÁLKOZÓJA

/Veszprém, 1997. XI. 7-9./

A találkozó szervezését a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület vállalta. Helyszíne az egyetem B épületének aulája és néhány ebbe csatlakozó helyisége /valamint szállásra a kollégium, étkezésre a menza/ volt.

Az immár harmadik alkalommal megrendezett szakmai találkozón, mely úgy tűnik, közmegegyezés kísérte hagyománnyá válik, a hazai "barlangos társadalom" számottevő része megjelent. A regisztrációs adatok ismerete nélkül, csak becsléssel mintegy 200-250 résztvevő lehetett. A megjelentek közül kb. 30-an lehettek a Vulkánszpeleológiai Kollektíva tevékenységében is több-kevesebb munkát végző kutatók.

Pénteken /nov. 7./ este a videofilmek egy részének bemutatásával már a hivatalos megnyitó előtt elkezdődött a találkozó tudományos ülészsaka.

Szombaton /nov. 8./ reggel a rövid hivatalos megnyitást követően előbb a Cholnoky-pályázat eredményhirdetése történt meg. A Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyve szokásosan a csoportbeszámolókkal egy kategóriában lett értékelve és így eleve mínusz 25 pont hátránnyal indult /a feltáró és barlangvédelmi munkák hiánya/. Ennek ellenére "dobogós", harmadik helyezést ért el. /Első helyezést nem adtak ki/. Ezúttal is köszönöm a Vulkánszpeleológiai Kollektíva 1996. évi tevékenységében résztvevő valamennyi kutató, valamint az Évkönyv szerzői teamjének lelkiismeretes munkáját.

Az összesen 36 előadásnak /videofilmnek/ nagyobb része szombaton zajlott le. Ezek túlnyomó többsége magasszínvonalú és újdonságokat bemutató előadás volt. Vulkánszpeleológiai témában négy előadó két előadást prezentált - Eszterhás István: Gőz- és gázkifúvás által alakult csőbarlangok Magyarország vulkanikus kőzeteiben, valamint Hevesi Attila, Kovács Attila, Zámboi Zoltán: A bánhorváti Damasa-szakadék és nemkarsztos barlangjai.

A vasárnapra maradt előadások és a barlangi mentősök megbeszélése bár egyre fogyó hallgatóság előtt, de délután 3 óráig toltta ki a találkozó hivatalos programját.

Összességében egy jól szervezett, sikeres találkozó volt. Szervezett barlanglátogatás ugyan nem szerepelt a programban, de ez nem is okozott hiányérzetet, mert így több idő jutott egymás eredményeinek megismerésére. Egy-egy előadás 20-25 perces volt, tehát az előadókba nem kellett belefolytani a szót. Valami kevés idő jutott a kötetlen beszélgetésekre is. Szerencsés volna, ha ez utóbbi növekedhetne a következő rendezvényeken, de tudomásul kell venni, hogy két munkaszüneti napba több nem fér, az időkeret növelése pedig a résztvevni tudók létszámát minimálisra csökkentené. Hasonló rendezést várunk a következő találkozó szervezőitől is.

Gönczöl Tímea

ERDÉLYBEN JÁRTUNK

1997. október végén az MKBT emléktúrát indított Czárán Gyula születésének 150. évfordulója alkalmából. Engem - gyermekként, szüleimmel tett erdélyi kirándulásaink nyomán - régóta nosztalgia húzott a Bihar-hegység vadregényes tájai felé. Ez az alkalom azonban nemcsak az én visszatérésemet jelentette, hanem azt is, hogy elvezethetem társamat: Kovács Árpit a családi diavetítésekről és élménybeszámolókból már általa is jól ismert tájra.

Utunk első célpontja Czárán síremléke volt Menyházán. A sír megkoszorúzását követően az MKBT főtitkára és az Erdélyi Kárpát Egyesület képviselője tartott megemlékezést. Ezután felkerestük Czárán hajdani lakóházát, melynek falán az emléktáblája található. A házat jelenleg is lakják, sajnos eléggé elhanyagolt állapotban áll.

A túra második célja a Bihar-hegység volt, amelyet turisztikai szempontból Czárán Gyula tárt fel az utókor számára. Bejárta, feltérképezte, útjait jelzésekkel látta el s ahol kellett, létrák, láncok beépítésével tette lehetővé a hegyek rejtett titkainak felfedezését. Az ő nevéhez fűződik a Bihar-hegység első, teljes túristakalauza is. Túránk idő szempontjából szegénynek, program, látnivalók, élmények tekintetében igen gazdagnak bizonyult. Négy nap alatt - melyben a Budapestről Erdélybe és a visszafelé vezető út is benne foglaltatik - felkerestük Czárán síremlékét és lakóházát Menyházán, gyalogtúrát tettünk a Pádis-fennsík csodái: a Bogavár, a Szamos bazár, a Galbena-szirt, a Focul Viu - magyar nevén Eleven Tűz - barlangja, a Csodavár illetve a Galbena-kőköz érintésével, útba ejtettük a kiépített Medve-barlangot és a túra záróakkordjaként meglátogattuk a Meziadi- (Mézedi-) barlangot.

A már októberben jéggel, hófoltokkal tarkított táj, a tréfás kedvű időjárás, amely egy szempillantás alatt vált borongósból derűs, napfényessé és fordítva, a Pádis-fennsík végeleáthatatlan, dolinatavakkal, fenyőfákkal meg-megszakított süppedős fűszőnyegei, a hirtelen elénk kerülő többszáz méteres szintkülönbség egy-egy szirtről lepillantva, a Csodavár óriás sziklafalai és föld alatti folyójának tombolása, a barlangok gigászi mérete és szépsége mind-mind elbűvöltek minket és - azt hiszem - legtöbbünk számára felejthetlenné tették ezt a túrát.

CZÁRÁN GYULA EMLÉKTÚRA

A Czárán-barlang Bál-terme /Meziád/ K. Á.

A Csodavár barlangjának hatalmas főbejárata G. T.

Czárán Gyula sírja Menyházán G. T.

Eszterhás István

A "PROCEEDINGS OF THE 6th INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON PSEUDOKARST" KÖTET MEGJELENTETÉSE

Amikor 1994-ben Szczyrkben elvállaltuk a 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium magyarországi megrendezését, még magunk mögött tudtuk az MKBT Elnökségének kinyilvánított támogatását és így bizton reméltük, hogy hathatós segítséget kapunk a szimpóziumi kötet szerkesztéséhez, megjelentetéséhez. Aztán az MKBT tisztikarának cseréje, újráválasztása után az új Elnökség néhány "közösen lefutott kör" után elhatárolódott a szimpózium rendezésétől, így annak kiadványának megjelentetésétől is. Hasonlóan elhatárolta magát a korábban megígért segítségadástól a Barlangtani Intézet is. Hogy miért, hogyan alakult ki ez a helyzet, itt nem kívánom ecsetelni. Ez egy másik történet és nem is tartozik szorosan a címben megjelölt témához.

A tervezett szimpóziumi kötet finanszírozásához pályázatot adtunk be a Karszt és Barlang Alapítványhoz, mely első nekifutásban elutasította azt, mert a kuratórium tagjai olyan értesülést kaptak, hogy a szimpózium egy évvel később lesz megrendezve. Az elutasító döntést befolyásoló "értesülés" /finoman szólva/ téves voltáról az első levélváltás és telefonbeszélgetés során azonnal sikerült meggyőzni az Alapítványt. A gondot az okozta, hogy a rendelkezésükre álló pénzeszegeket már kiosztották. Többszöri egyeztetés után végül is újratárgyalták pályázatunkat és a következő évi pályázati alapból ítélték meg a szimpóziumi kötet támogatására 100.000,-Ft-ot. /Ez által persze az 1997. évi egyéb pályázati lehetőségekből lettünk kizárva./ Az Alapítványtól elnyert összeg bár jelentős, de messze nem volt elég a kiadványok megjelentetéséhez.

Az egész szimpózium és ezen belül a kiadványok költségeihez további támogatókat kerestünk. Összesen 40 alapítványnak, intézménynek, gazdálkodó szervezetnek írtunk támogatást kérve. Ezek közül öten hathatósabb támogatást tudtak adni, további nyolcan kevesebbet, inkább csak jelképeset /felsorolásukat lásd a szimpóziumi kiadványokban/. Végül is, szinte az utolsó előtti pillanatokra, a szimpózium kezdetére, a támogatók anyagi segítségéből és a résztvevők jelentkezési díjából összeállt a szimpózium költségvetésének bevételi oldala.

A szimpózium előkészítésére kiadtunk egy kártyanaptárt 200 példányban és három körlevelet általában 100 példányban. A rendezvény kezdetére megjelent egy 36 oldalas Kirándulásvezető 60 példányban, valamint félig-meddig ide lehet sorolni még /mint nyomtatástechnikát igénylő dolgot/ az emblémás matricákat és pólókat.

A második, részletező körlevélben ígértük a résztvevőknek, hogy a "Proceedings" kötetet 1997 első félévében tudjuk kiadni és postázni. Erre a tervezett késleltetésre azért volt szükség, mert az előadók jelentős része nem adta le /nem küldte el/ még a szimpózium idejére sem előadásának írásos anyagát. Az utolsó kézirat csak 1997. február végére érkezett meg. Csak ez után kezdődhetett el a szerkesztés. Terveink szerint az igen különböző technikával írt /gépírás, nyomtatás, lemez/ dolgozatokat egy számítógépes leolvasóval kívántuk rögzíteni és egyveretű formában kinyomtatni. Sajnos időközben a rendelkezésünkre álló "leolvasó" program tönkrement, így a határidő tartása végett amellet kellett dönteni, hogy az eredeti heterogén formában kerülnek kinyomtatásra a dolgozatok.

A szerkesztést Eszterhás István és Sárközi Szilárd végezték, a nyomdai munkát pedig a budapesti "Duprinter" Nyomdaipari, Kereskedelmi és Szervíz Bt. Az A5-ös formájú, 50 példányos, színes borítójú, fűzött kötet 182 oldalas lett. A fejezetcímek háromnyelvűek /német, angol, magyar/ - az írásköz 45 %-a angol, 40 %-a német és 15 %-a magyar nyelvű. Bevezető részében a szimpóziumi eseményeket, határozatokat tárgyalja, aztán fő részében 16

előadás szövegét, illusztrációit adja, befejezőként pedig összegzést ad a magyar pszeudokarsztos barlangokról, a rendezvény résztvevőiről és invitál a következő, Romániában rendezendő szimpóziumra. A kötet a tervezetthez képest kis késéssel, 1997. augusztus 1-re került ki a nyomdából és néhány héten belül postázásra, illetve átadásra került az azt előfizetők számára.

A szimpóziumi előadásokat tartalmazó kiadványunk borítólapja

Eszterhás István

EGYÉB ESEMÉNYEK ÉS KAPCSOLATOK

Kollektívánk tevékenységének egy-egy jelentősebb eseményét az előbbi oldalakon külön cikkekben írtuk le. Itt azon dolgokról teszünk említést, melyekről külön írást nem tartunk szükségesnek, de elhallgatni sem szándékozunk...

Mint ahogy kihagytuk az abaligeti barlangnapon való részvételt. Történt ugyanis az, hogy terveztük elmenetelünket, de valahogy nem tudatosodott bennünk, hogy időközben a barlangnap megrendezésének idejét az eredeti kiíráshoz képest egy héttel előbbre hozták. Így mi jó néhányan 1997. jún 27-29-re kívántunk leutazni, míg az események a megváltozott kiírás szerint 1997. jún 20-22-én lezajlottak.

Itt, a "Csoportélet" fejezetben csak utalunk rá, hogy 1997. július 5-13. között megrendeztük a XIII. Vulkanoszeleológiai Tábort, melyről évkönyvünk több írásában is esett már szó /pl: A munkatervben foglaltak végrehajtása, Évkönyvünk rövid tartalma, A Visegrádi-hegység barlangjai c. írások/.

Meghívást kaptunk 1997. szept 13-ra a VI. Veszprém Megyei Természetvédelmi és Barlangász Napra, melynek Csatár-hegyi programján képviseltettük magunkat. Itt még egy rögtönzött előadást is prezentáltunk a svájci, 12. UIS Világkongresszusról.

Egy napot /a vasárnapot/ töltöttünk a Styx Barlangkutató Csoport Szent György-hegyi táborában a Sárkány-barlang feltárásán. Sajnos, nem éppen szerencsés terminusra lett szervezve a tábor - 1997. okt. 17-21-re -, mert ezen a hétvégén csak egyetlen szabadnap volt /a szombat kormányrendeleti munkarendváltozás miatt munkanapnak számított/.

Ez évi /1997./ tevékenységünk finanszírozásához tíz pályázatot nyújtottunk be különböző természetvédelmi munkákat támogató alapítványokhoz, intézetekhez, vállalatokhoz. Sajnos, sehonnan sem kaptunk egyetlen fillért sem, mint ahogy arról bővebben szoltunk ezen évkönyvünk a Visegrádi-hegység barlangjai fejezetének a XIII. Vulkanoszeleológiai Tábor tevékenysége c. cikkünkben.

Hazai kapcsolatainkat két csoportba oszthatjuk, úgymint az MKBT-hez tartozó barlangkutató csoportokkal, valamint egyéb természetvédelmi szervezetekkel való kontaktusokra. Intenzívebb kapcsolataink természetesen azon barlangkutató csoportokkal vannak, melyek bekapcsolódtak a kollektívánk munkájába, így a Bakony Barlangkutató Egyesülettel, a Bükk Alapítvánnyal, a Papp Ferenc Barlangkutató Csoporttal, a Styx Barlangkutató Csoporttal, a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesülettel, valamint az MKBT-n kívüli Salgótarjáni Hegymászó és Barlangász Klubbal. Tevékenységünkhöz a kutatási engedélyeket a természetvédelmi igazgatóságoktól, illetve nemzeti parkoktól kérjük és kapjuk. Ennek kapcsán kerültünk kapcsolatba a budapesti, a veszprémi igazgatóságokkal és a Bükki Nemzeti Parkkal. Szép gesztusnak ítéltük a Közép-dunántúli Természetvédelmi igazgatóság új igazgatójának, Márkus Ferencnek a Bakonyban is tevékenykedő társadalmi szervezeteknek 1997. jun. 9-i ismerkedési beszélgetésre való meghívását. A többi igazgatósággal /NP-vel/ csak levelezési kapcsolatunk volt. Már második éve korrekt az együttműködésünk a Pilisi Parkerdő Rt-vel.

A korábbi sokszínű külföldi kapcsolataink az idén az UIS Pszeudokarszt Bizottságának megalakulásával egységesebb keretbe kerültek. Jelenleg voltaképp két UIS bizottsághoz /Vulkanoszeleológiai Bizottság, Pszeudokarszt Bizottság/ tartozó nemzeti szervezetekkel és személyekkel vannak kapcsolataink. Ezek tájékoztatásban, szervezési munkában és egymás tevékenységbe való bekapcsolódásban realizálódtak. Ilyen tevékenység volt 1997-ben az UIS Kongresszus szervezésébe, lebonyolításába való részvétel, a Nemzetközi Pszeudokarszt Bizottság megalakítása, illetve ez utóbbi szervezeti életének irányítása Eszterhás István bizottsági elnök által.

1997-BEN MEGJELENT ÍRÁSAINK

- DÉNES Gy./1997/: A pest-hegyi Arany-barlang - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 117-135
- ESZTERHÁS I./1997/: Radiesztéziás barlangkutatás - MKBT Műsorfüzet /márc-ápr./, Budapest p. 7-8
- ESZTERHÁS I./1997/: Javaslat a „Barlangkutatás Világnapjára” - MKBT Műsorfüzet /márc-ápr./, Budapest p. 9
- ESZTERHÁS I./1997/: Jelentés a XIII. Vulkánszpeleológiai Táborról - MKBT Műsorfüzet /nov-dec./ Budapest p. 6
- ESZTERHÁS I./1997/: Megalakult a Nemzetközi Pszeudokarszt Bizottság - MKBT Műsorfüzet /nov-dec./, Budapest p. 6-7
- ESZTERHÁS I./1997/: Pseudokarstischen Höhlen in Ungarn - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 171-174
- ESZTERHÁS I./1997/: Höhlen des Mátras - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 175-182
- ESZTERHÁS I./1997/: Konsequenzhöhlen in vulkanischen Gesteine - Proceedings of the 12th International Congress of Speleology /Volum 1./, La Chaux-de-Fonds p. 469-472
- ESZTERHÁS-TULUCAN /1997/: New U.I.S. Commission - Inside Earth, the Congress Newspaper /Nr. 6./ La Chaux-de-Fonds p. 6
- ESZTERHÁS-MANGA /1997/: Csörgő-Loch - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 21-31
- ESZTERHÁS-GAÁL-TULUCAN /1997/: Caves in the volcanic rocks of the Carpathian Ranges - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 139-162
- KRAUS S./1997/: Die Höhlen von Felsőpetény - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 110-116
- SZENTES Gy./1997/: Sandstone caves in Nigeria - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 60-74
- SZUROMI L./1997/: A Mátrai Tájvédelmi Körzet - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 75-83
- VERESS-KOCSIS /1997/: A Szentbékállai-kőtenger madáritatóinak morfológiai csoportosítása - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 90-97
- VERESS-SZABÓ-ZENTAI /1997/: Evolution of hats on the greenschist terrain of Kőszegi Mountain - Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 98-104

1997-BEN TARTOTT ELŐADÁSAINK

- LEÉL-ÖSSY Sz: Genesis of József-hegy hydrothermal cave, Budapest - 12th International Congress of Speleology /Symp. Physical speleology - Session Cave morphology and speleogenesis/ La Chaux-de-Fonds, 1997. VIII. 14.
- ESZTERHÁS I: Konsequenzhöhlen in vulkanischen Gesteine - 12th International Congress of Speleology /Symp. Geomorphology - Session Vulcanospeleology and pseudokarst/ La Chaux-de-Fonds, 1997. VIII. 16.
- ESZTERHÁS I: Deffinitio des Pseudokarsts - 12th International Congress of Speleology /Symp. Geomorphology - Session Vulcanospeleology and pseudokarst/ La Chaux-de-Fonds, 1997. VIII. 16.
- ESZTERHÁS I: Tájékoztató a 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszusról - Veszprém Megyei Természetvédelmi és Barlangász Nap - Veszprém, 1997. IX. 13.
- ESZTERHÁS I: Gőz- és gázkifúvás által keletkezett csöbarlangok Magyarország lávaközeiben - Barlangkutatók Szakmai Találkozója - Veszprém, 1997. XI. 8.

